

# אספקלריא לקלריא

אספקלריא לפרשת שמיני-פרה תשפ"ב  
פינת ההלכה מאת מרן הראשל"צ בעל ילקוט יוסף

חינוך

חידות

אספקלריא לדף היומי

סיפור

ניתן להגיש תגובות לכל המאמרים, בכתובת המערכת:

[9797@okmail.co.il](mailto:9797@okmail.co.il)

המערכת אינה אחראית לתוכן המאמרים וסגנונם



אסור להדפיס ולפרסם את החיבור או חלקו למטרת מסחר בלא רשות מפורשת בכתב מהמו"ל (ישראל אברהם קלאר)

# אספקלריא לפרשת שמיני-פרה תשפ"ב ..... 1

אשרי האיש - פנינים והארות מכל הדורות / ישראל אברהם קלאר ..... 1  
מדוע הקדים "אשר לא הלך וגו'" ל"כי אם בתורת"? - ביאור הירושלמי  
שנלמד מכאן ש'סור מרע' שווה במעלתו ל'עשה טוב', וביאור החתם סופר ו

אבניה ברזל / הרב יהודה אייזנשטיין, מח"ס 'אהל מועד', ישיבת מיר ירושלים ... ח  
"מיתת צדיקים מכפרת על הדור" או "מפני הרעה נאסף הצדיק"? / הצדיק  
אבד לדורו אבד!.....ח

באר התורה / הרב יעקב אשר פלדמן, מח"ס 'כתב משה' ושא"ס, ירושלים ..... יב  
"זה הדבר אשר צוה ה' תעשו".....יב

הכי איתמר / הרב איתמר טעפ, מח"ס 'הכי איתמר', קרית ספר ..... טז  
יכול כמוני???.....טז

הלכות החג / הרב יצחק יעקב פוקס, מח"ס 'הכשרות' 'תפילה כהלכתה' 'הליכות  
בת ישראל' ..... יט  
בין פורים לפסח.....יט

הלכתא מאורייתא / הרב יוסף אביטבול, מח"ס 'שערי יוסף ושא"ס, בני ברק ..... לז  
בחיוב קריעה על חכם שמת.....לז

השבת של מ"י / הרב יחיאל פישל רוזנר, מח"ס 'מנחת יחיאל' ו'השבת של מ"י' מד  
פניני עיון בפרשת שמיני.....מד

ויאמר שמואל / הרב שמואל ברוך גנוט, מראשי ישיבת משאת המלך - אלעד,  
מח"ס 'ויאמר שמואל' ושא"ס ..... מח  
רשימות ומו"מ מתורת מרן הגר"ח קניבסקי זיע"א בענייני פסח.....מח

ויברך דוד / הרב דוד אריה הילדסהיים, מח"ס 'ויברך דוד' ומעורכי ספרי הגאון  
מרוגוטשוב ..... נד  
ביאור שיטת הראב"ד והחזקוני שבימי המלואים היו בני אהרן ככהנים  
גדולים.....נד

ויצבור יוסף / הרב יוסף צברי, רב ומו"צ בעיר אלעד, ומח"ס ויען יוסף, שלחן  
מלכים ושא"ס ..... נט  
בענין ניחום אבלים.....נט

חקירה בפרשה / הרב יהושפט שרגא רבינוביץ, מג"ש בישיבת מיר וראש מכון דעת  
סופרים ..... סא

בחטא העגל, חטאם של אהרן הכהן ועם ישראל היו שונים, ומשום כן גם כפרתם אחרת..... סא

להתענג על ה' / הרב יעקב מנשה, מגיד מישרים בשכונת פסגת זאב..... סד  
ויקריבו לפני ה' אש זרה..... סד

מאור שעשועי - תפילה לעני / הרב מנחם צבי גולדבאום, מחבר סדרת 'מוסר דרך',  
ע.....  
תפילה למשה ותפילה לעני..... ע

מעדני מלך / הרב מרדכי מלכא, הרב הראשי לעיר אלעד, נשיא וראש מוסדות  
"אור המלך", מחבר ספרי שו"ת דרך המלך, אמרי מרדכי ועוד..... עב  
מידת הצביעות..... עב

מעלת התורה / הרב אברהם דניאל עבשטיין, מח"ס 'מי מנוחות', לייקווד..... עט  
בענין טעם קריאת פרשת פרה..... עט

משאת משה / הרב מנחם ישראל חזן, מודיעין עילית..... פד  
אבינו מלכנו..... פד

מתורתו של הצפנת פענח / הרב אברהם ישעיהו הכהן בירנהק, מו"ל 'צפנת פענח  
החדשות', מודיעין עילית..... צג  
אם סימני הטהור והטמא אם גורמים טהרה וטומאה או רק להכיר..... צג

נחשבה / הרב יחיאל הלוי נוביק, ראש כולל דעת יוסף - אשדוד, עורך ספרי מרן  
הגר"ש רוזובסקי זצ"ל..... צה  
תלמיד חכם שמת הכל קרוביו..... צה

עיונים בפרשה / הרב יעקב ברמן, בני ברק..... צח  
בענין שיר של יום במקדש ובזמנינו..... צח

פניני תרגום יונתן / מכתבי הרב מאיר שפריר ז"ל בעריכת הרב מאיר פרידמן... קד  
פניני תרגום יונתן לפרשת שמיני..... קד  
פניני תרגום יונתן לפרשת פרה..... קיד

פרחים לתורה / הרב ישראל חיים בלומנטל, מג"ש בכולל תורת מרדכי..... קיז  
יישוב הדעת - המצרך הנחוץ בדורנו..... קיז

פתחי שביעית - בירור הלכתי בעניני שנת השמיטה / הרב יאיר רינמן, מו"צ בבית  
הוראה 'נאות שמחה', מודיעין עילית..... קיט  
פיזורי הלכה במשנתו של רבנו בעל הדרך אמונה זצוק"ל..... קיט

שבט מישראל / הרב ישראל פרידמן, רב קהילת טשארטקוב, מח"ס 'שבט מישראל', מאנשעסטער ..... קבח  
אחרי מיטתו של מרן הגאון רבי חיים קניבסקי זצוק"ל ..... קבח

שמחת מיכאל / הרב דוד דרעי, מראשי ישיבת 'משכן אהרון' ומח"ס שמחת מיכאל על הש"ס, אלעד ..... קלא  
בדין ברכת חכם הרזים ..... קלא

תא שמע / הרב שמעון גרינפעלד, הר יונה ..... קלה  
תלמיד חכם שמת הכל קרוביו ..... קלה

תבונות שורש - הארות בפרשה על פי שורשי התיבות / הרב אשר זאב שרייבר, מח"ס תבונות כפיו, תבונות מועד ..... קלט  
טהרת הדעת והלב | ביאור שורשי: טמא, טמה, טהר, בדל ..... קלט

## פינת ההלכה מאת מרן הראשל"צ בעל ילקוט יוסף. קמג

פינת ההלכה / מרן הראשון לציון הגאון רבי יצחק יוסף שליט"א, בעל ילקוט יוסף. נמסר ע"י הרב ונערך ע"י הרב יצחק קורלנסקי ..... קמג  
ברכת מאפים מתוקים ..... קמג  
מזקנים אֶתְבוֹנֵן - דברי מרן הראשון לציון הגר"י יוסף שליט"א בפתח השיעור השבועי אחרי פטירת מרן הגר"ח קניבסקי זצ"ל ..... קמו

## חינוך ..... קמח

חינוך בפרשה / הרב יחיאל מיכל מונדרוביץ, מפקח בתלמודי תורה ומרצה חינוכי ..... קמח  
האמנתי כי אדבר! ..... קמח

## חידות ..... קנ

חידות - שאלות לחידודא בפרשת השבוע / הרב בנימין צבי יהודה לוי, מח"ס לקוטי רש"י וליל משוררים על הגש"פ ..... קנ  
שאלות בפרשת שמיני ..... קנ  
חידותא דאפטרטא פרה (יחזקאל לו) ..... קנ  
תשובות לפרשת צו ..... קנ  
חידותא דאפטרטא צו (ירמיה ז, ט) ..... קנב

מלה צפונה / הרב יוסף שפר ..... קנג  
חידה לפרשת שמיני ..... קנג  
פתרון חידת 'מלה צפונה' ..... קנד

## אספקלריא לדרך היומי..... קנה

אספקלריא לדרך היומי - הארות במסכת הנלמדת ..... קנה

הרב אריה גלינסקי, מח"ס בירורים וביאורים..... קנה

הרב אריה גלינסקי - הדרן למסכת חגיגה..... קנז

הרב יוסף דוב הרצוג, ארה"ב..... קנח

## סיפור ..... קסא

אחרי במדבר / הרב נח גדליה קוצקוב ..... קסא

הר כגיגית..... קסא

"מתוך ההפיכה" - סיפור היסטורי מפעים, מהעבר הלא רחוק / הרב חנוך חיים

וינשטוק..... קסה

פרק ק"ג "זה לעומת זה"..... קסה

דודי לי ואני לו / הרב פנחס מנחם שפירא ..... קעד

בנאל..... קעד

סיפור / הרב חיים נתן היילפריין, מח"ס 'לקטוי שערי תשובה', מאנשעסטער..... קפא

סיפור נפלא מהבעל הילולא ה'נעם אלימלך' זיע"א..... קפא

סיפורים על מרן הגר"ח קניבסקי / דברים של טעם..... קפב

פניני חכמה מאוצרו של שר התורה מרן הגאון הגדול רבי חיים קניבסקי

זצ"ל..... קפב

אספקלריא לפרשת שמיני-פרה תשפ"ב

## אשרי האיש - פנינים והארות מכל הדורות / ישראל אברהם קלאר

אשרי האיש גו'. רבי יודן אומר: המזמור הזה משובח מכל המזמורים (מד' שוח"ט)  
מדוע הקדים "אשר לא הלך וגו'" ל"כי אם בתורת"? - ביאור  
הירושלמי שנלמד מכאן ש'סור מרע' שווה במעלתו ל'עשה  
טוב', וביאור החתם סופר

מדוע הקדים "אשר לא הלך וגו'" ל"כי אם בתורת"?

ביאור הירושלמי

בתלמוד ירושלמי (קידושין פ"א ה"ט - דף כב, ב) מובא מזמור א' בין שלושה מקורות לכך  
שהנמנע מעבירה מקבל שכר כעושה מצוה:

"גמ'. ... תמן תנינן: הא כל היושב ולא עבר עבירה נותנין לו שכר כעושה מצוה? (וכו').

אמר רבי מנא (תהלים קיט): "אֲשֶׁרִי תְּמִימֵי דְרֶגְךָ - הֵהָלְכִים בְּתוֹרַת ה' = כהולכים בתורת  
ה'.

אמר רבי אבון: "אֵף לֹא פָעֵלוּ עוֹלָה - בְּדַרְכֵי הַלְכוּ" = כבדרכיו הלכו.

אמר רבי יוסי בי רבי בון: מה כתיב? "אֲשֶׁרִי הָאִישׁ אֲשֶׁר לֹא הֵלֵךְ בְּעֵצַת רְשָׁעִים": מכיון  
שלא הלך בעצת רשעים - כמי שהלך בעצת צדיקים.

\*

ישנם שני ביאורים, לבאר מאיזה דיוק בלשון המזמור דייק האמורא הירושלמי רבי יוסי  
בי רבי בון, שמי שלא הלך בעצת רשעים הרי הוא כמי שהלך בעצת צדיקים.

לפי אחד הביאורים דבר זה נלמד ממה שכתוב "אשר לא הלך בעצת רשעים" ולא נאמר  
"אשר הלך בעצת צדיקים".

אמנם יש בדברי הירושלמי ביאור נוסף: שהדיוק הוא מהשאלה שבה אנו עוסקים  
בשבועות האחרונים, מדוע הקדים הכתוב "אשר לא הלך וגו'" ל"כי אם בתורת".

וכמו שאר הביאורים שהוזכרו עד עתה, גם ביאור הירושלמי נע על ציר "סור מרע ועשה  
טוב":

פתח בסור מרע וסיים בעשה טוב, לומר, שמי שאינו הולך בעצת רשעים, הרי הוא כמו מי  
שהולך בעצת צדיקים. שאם ישב אדם ולא עבר עבירה למרות שיצרו פתה אותו לכך, נותנים  
לו שכר כשכר עושה מצוה.

\*

ויעויין שם בירושלמי, שמכח סתירת לשון המשנה הוכיחו שמה שהנמנע מעבירה יש לו שכר כעושה מצוה, אין זה בכל מקרה ואופן. אלא דוקא:

או - במי שבא לידו 'ספק' עבירה, ונמנע מלעבור - שגדר את עצמו גם מלעשות מעשה שאין ודאי שהוא כרוך בעבירה.

או - במי שייחד לו מצוה אחת ולא עבר עליה מימיו [כגון כבוד אב ואם].

\*

בסוגייה זו, אם הימנעות מעבירה הרי היא כמצוה, יש לציין גם לדברי המשנה המפורשת במסכת מכות (פ"ג מט"ו):

"כל היושב ולא עבר עבירה - נותנין לו שכר כעושה מצוה".

\*

### ביאור החתם סופר

ביאור נוסף מצאנו, לענות על השאלה מדוע הקדים הכתוב "אשר לא הלך וגו'" ל"כי אם בתורת":

החתם סופר בדרשותיו (חלק ב, דף רפ ט"ד) מבאר זאת:

תהילותיו של איש הם, כשסר לגמרי מהרע ואז עושה טוב, שלא יהיה "עירוב טוב ורע".

\*

יש לצרף לכאן את דברי התקוני זהר (תקון יג, דף כזב) בביאור המזמור, שהליכה בעצת רשעים היא על דרך עצת הנחש לאכול מ"עץ הדעת טוב ורע", כלומר לערב טוב ורע [לפי ביאור הגר"א: דורש 'עצת' מלשון 'עץ', שהסטרא אחרא מייעצת לאדם שטוב לו לעבור עבירה, כמו שיעץ הנחש לחוה]. והנדבק בבחינת "אשרי" הוא ההפך, שהוא כ"עץ החיים" [מתוק מדבש: שנאמר בו ואכל וחי לעולם]. ועלהו לא יבול [שאין בו שום חלק רע. נראה הביאור: בשונה מעץ הדעת טוב ורע שעניינו עירוב טוב ורע].

ובספר "אהבת ישראל" (ויז'ניץ, הובא בליקוט "יד דוד"): "לא כן הרשעים כי אם כמץ אשר תדפנו רוח": "מוץ" הוא "כלאים", עירוב טוב ורע.

\*

בדברי האהבת ישראל לכאורה צריך ביאור, מה ענין מוץ לכלאים, וצריך תלמוד. [ועפ"י מענה "לדופקי בתשובה": שהמוץ מעורב עם גרעיני החיטה כמו כלאים].

## אבניה ברזל / הרב יהודה אייזנשטיין, מח"ס 'אהל מועד', ישיבת מיר ירושלים

**"מיתת צדיקים מכפרת על הדור" או "מפני הרעה נאסף הצדיק"? / הצדיק אבד לדורו אבד!**

וְאַחֵיכֶם כָּל בֵּית יִשְׂרָאֵל יִבְכוּ אֶת הַשְּׂרָפָה אֲשֶׁר שָׂרְף ה' (י, ו)  
למה נסמכה מיתת מרים לפרה אדומה

א [חז"ל אומרים (מו"ק כח, א; ומובא ברש"י במדבר כ, א): "אמר רבי אמי, למה נסמכה מיתת מרים לפרשת פרה אדומה? לומר לך, מה פרה אדומה מכפרת אף מיתתן של צדיקים מכפרת".

ויש להקשות, ממה שנאמר בנביא ישעיה (נז, א) "הַצְּדִיק אֶבֶד וְאֵין אִישׁ שָׁם עַל לֵב וְאֲנִישִׁי חֶסֶד נֶאֱסָפִים בְּאֵין מִבֵּין כִּי מִפְּנֵי הָרָעָה נֶאֱסָף הַצְּדִיק", ופרש"י: "הצדיק אבד ואין איש שם על לב" - למה נסתלק. "באין מבין" - אין בנותרים מבין מה ראה הקב"ה לסלקו. "כי מפני הרעה" - העתידה לבא אל הדור נאסף הצדיק".

הרי מבואר מדברי חז"ל הללו, שפטירת הצדיק מעידה על איזה מאורע קשה שהולך להיות, ובכדי שלא יראה הצדיק את הצרה העתידה לקחו הקב"ה מעמנו. ואילו בדברי חז"ל הנ"ל (גמ' מו"ק) מבואר שמיתת הצדיק היא כקרבן ציבור המכפר על הציבור - ולפי"ז אדרבה מיתתו אמורה לגרום למנוע את הצרה המתקרבת לבוא עולם. ואיך אוחזים אנו את החבל משני צדדיו.

עוד יש לדקדק, שבישעיה נאמר: "מפני הרעה נאסף הצדיק", ואילו בגמ' במו"ק אמרו "מיתתן של צדיקים מכפרת", ויש להבין את שינוי הלשון "אסיפה" או "מיתה".

ועמד על כך הגאון רבי שמריהו יוסף קרליץ זצ"ל (אביו של מרן החו"א זיע"א) בדברי הספד שנשא על חמיו הג"ר שאול קצנלבוגן זצ"ל (מובא בקונטרס "גבעת שאול"), ודבריו הקדושים נותנים את המבט האמיתי בפטירת אדם גדול.

**שקולה מיתת צדיקים "כשריפת בית המקדש או "יותר" משריפת בית המקדש?**

ב] ונקדים בסתירה נוספת אשר הקשה שם:

חז"ל אומרים (ר"ה יח, ב) "שקולה מיתתן של צדיקים כשריפת בית אלוקינו". מאידך יש לשון בחז"ל (איכ"ר א, לו) "קשה סילוקן של צדיקים יותר מחורבן בית אלוקינו". ועלינו להבין האם שקולה מיתתן כחורבן ביהמ"ק או יותר מחורבן ביהמ"ק?

\* ראה בשל"ה (תענית אות קלה) ובמשך חכמה (בראשית נ, י) מש"כ בזה.



ובכלל עלינו להבין, איך בכלל שייך להשוות מיתת צדיק איזה שלא יהיה מעולם ועד עולם, להיקף האובדן שבחורבן בית המקדש.

כמו כן יש לדקדק את שינויי הלשונות, שכאן אמרו "מיתתן" וכאן אמרו "סילוקן".

וביאר הג"ר שמריהו יוסף זצ"ל, שלא רק שאין כאן סתירה, אלא שהדברים משלימים זה את זה וצדקו יחדיו.

כי הנה לפעמים כלל ישראל נמצא במצב של חטא, ומידת הדין מתוחה עליהם להענישם, אזי לפני שהגזירה תצא ח"ו לפועל, הקב"ה ברוב רחמיו לוקח מאיתנו את הצדיק ומעמיד אותנו בפני שני דרכים:

[א] אם נלמד מדרכיו של צדיק ונתעורר לתשובה, אזי הרי רוממנו את הצדיק הנפטר לקרבן ציבור המכפר על הציבור, משום שאין מציאות של קרבן ציבור בלי שהציבור יעשה תשובה, ובאופן זה מלבד מה שביטלנו את הגזירה העתידה לבוא ע"י קרבן ציבור, אנו מיטיבים גם עם הצדיק הנפטר וגורמים לו עילוי נשמה בעולם הבא, בכך שגם משם הוא פועל כאן בעולם, וגם הוא עצמו במיתתו נעשה קרבן ציבור המכפר על עוונותיהם של ישראל וזו זכות עצומה.

ועל אופן זה אומרים חז"ל "מה פרה אדומה מכפרת אף מיתתן של צדיקים מכפרת".

[ב] אולם באופן שלא לומדים מדרכיו ומתעוררים בתשובה, אזי אין הצדיק יכול לשמש קרבן ציבור, המותנה בתשובת הציבור, ומיתתו לא הועילה לכפר על חטא הציבור, והציבור נתחייב בגזירה העתידה לבוא, ובכדי שלא יראה הצדיק צרה זו, הוא נלקח מאיתנו.

ועל אופן זה אמרו שהצדיק נאסף מפני הרעה העתידה לבוא, בעבור שהצדיק אבד ואין איש שם על לב!

ומדוייק מאד שעל אופן זה נאמר "נאסף" סילוק גמור, מאידך כשנעשה קרבן ציבור המכפר נאמר "מיתתן של צדיקים" - כי אז הצדיק לא הסתלק, כי אם מת, אך רוחו ממשיכה להשפיע כאן בעולם הזה גם לאחר מותו, והוא מתעלה גם עכשיו בעולם הבא.

נמצא ששני האופנים הנ"ל: אם מיתת הצדיק תכפר, או חלילה "מפני הרעה נאסף הצדיק", תלויה בהתעוררות שלנו לתשובה ולהתחזקות בדרכיו של הצדיק.

**"ובנה לנו את בית הבחירה לכפר על כל עונותינו"**

ג] ועל דרך זה ממשיך הג"ר שמריהו יוסף זצ"ל, לבאר גם את הסתירה הנ"ל בדברי חז"ל שאמרו "קשה מיתתן של צדיקים כשריפת בית אלוקינו", ומאידך אמרו "קשה סילוקן של צדיקים יותר משריפת בית אלוקינו".

ובכדי להבין את עומק דבריו, נקדים להציע כאן יסוד מדברי הג"ר יעקב עמדין זצ"ל, המבאר את דברי בעל ההגדה: "ובנה לנו את בית הבחירה לכפר על כל עוונותינו".

וראוי להבין, הרי קרבן מכפר רק על דבר שזדונו כרת ושגגתו חטאת, ומהו איפוא הביאור ש"בנה לנו את בית הבחירה לכפר על כל עוונותינו".

וביאר הגר"י עמדין דבר נפלא, שה"לכפר על כל עוונותינו" אינו במעשה הקרבנות, אלא בחורבן בית המקדש - והוא במה שכילה הקב"ה חמתו על העצים והאבנים. וזה ע"פ המבואר בגמ' (קידושין לא, ב; יעו"ש ברש"י) ששני דרכים היו לפניו יתברך, או שלא ישאר משונאיהם של ישראל שריד ופליט, או לכלות את חמתו על העצים ואבנים - ואז ישארו ישראל לפליטה, וכשישובו בתשובה יבנה המקדש מחדש.

וזהו שאומר בעל ההגדה "בנה לנו את בית הבחירה לכפר על כל עוונותינו" - שהרי לחורבן הנורא של בית המקדש יש שני פנים, חורבן והסתר פנים נורא, אך מאידך על חורבן זה אמר דוד "מזמור לאסף", והיינו כי רק מכח זה נשאר משונאיהם של ישראל שריד ופליט ובידם לשוב בתשובה ויחזור ויבנה, וזהו "קרא עלי מועד" על החורבן עצמו באופן זה.

ומעתה נבין את הקשר והשייכות של "מיתתן של צדיקים" ל"חורבן בית המקדש".

חז"ל לא באו לדמות את ההיקף של חורבן הבית לפטירת הצדיק, אין שום אסון הדומה לחורבן בית המקדש, רק כונת חז"ל הוא, שהמבט שישנו בחורבן הבית שיש שתי פנים, אובדן נורא אולם הוא מכפר כשעושים תשובה - קיים גם במיתת הצדיק. וזהו הביאור "קשה מיתתן כשריפת בית אלוקינו", שהמיתה גרמה שישאר מישראל שריד ופליט שילמדו ממעשיו.

מאידך באופן שלא לומדים מדרכיו של צדיק, הרי שמיתתו היא רק הפסד נורא שאין בו "מזמור לאסף", ובנקודה זו קשה מיתתו יותר משריפת בית אלוקינו, כח זהו בעצם אובדן בלי תועלת.

ומדוקדק מאד הלשון קשה סילוקן של צדיקים יותר מחורבן בית אלוקינו - שזה נאמר באופן שלא לומדים ממעשיו, שאז פטירתו היא סילוק לגמרי מן העולם כנ"ל. אולם כשלומדים ממעשיו אזי נמצא שאין זה סילוק רק "קשה מיתתן של צדיקים כשריפת בית אלוקינו", שהרי הצדיק לא נסתלק אלא מת.

**מדוע נסמכה דוקא לקרבן פרה אדומה ולא לשאר קרבנות**

דן ונבוא להציע כאן מהלך נוסף בישוב סתירת דברי חז"ל - אם "מיתת צדיק מכפרת", או שמיתת צדיק היא בחינת "נאסף מפני הרעה".

<sup>ב</sup> ממור"ח שליט"א.

ונקדים בהערה נוספת שעמדו עליה המפרשים, מדוע סמכה התורה את מיתת מרים דוקא לפרה אדומה ולא לשאר קרבנות.

ומבאר התורה תמימה דבר נפלא: שהרי חז"ל אומרים שפרה אדומה באה לכפר על מעשה העגל, בבחינת "תבוא אמה ותכפר על בנה", כלומר שהפרה היא בערך אם להעגל, ולכן סמך את מיתתה של מרים שמכפרת על ישראל בערך אם להאומה ישראלית.

### **הצדיק אבד לדורו אבד**

והפנים יפות כותב בזה: שהנה במיתת הצדיק אומרים חז"ל (מגילה טו, א) "הצדיק אבד לדורו אבד", וזה מפני שהצדיק מגין על הדור ועל ידו בא השפע הטובה לכל הדור, כמו שאמרו (תענית כד, ב) "כל העולם כולו ניזון בשביל חנינא בני", וגם מביא אור גדול וקדושה רבה לכל האנשים המתקדשים ומטהרים, וכמו שאמרו (ילקו"ש מ"ב רכד) "כשעלה אליהו למעלה נתמעט הנבואה מן הנביאים". וכיוצא בזה אמרו (יומא לט, ב) "משמת שמעון הצדיק נמנעו הכהנים מלברך בשם".

נמצא, שמיתת צדיקים הגם שהיא מכפרת על הדור, ועל ידי מיתתו מציל הרבה רשעים שנתחייבו מיתה (כמבואר בזוהר שמות י, ב), הנה הוא הוא טובה לפי שעה לרשעים, אבל רעה גדולה הוא לכשרים שבדור שנתמעט שפע הקדושה ושפע הטובה בעולם הזה.

ולכן מיתת הצדיקים - הכפרה שבזה נמשלת לפרה אדומה - שהיא מכפרת באופן שהיא מטהרת את הטמאים ומטמאת את הטהורים. וכך גם מיתת הצדיקים היא בבחינת טובה וכפרה לרשעים ורעה לצדיקים.<sup>1</sup>

ולכן הגם שמיתת צדיק מכפרת, עכ"ז אמרו: "הצדיק אבד ואין איש שם וגו' ואנשי חסד נאספים באין מבין כי מפני הרעה נאסף הצדיק", וענינו, כמו שטעם הפרה נעלמה והיא חוקת התורה שמטהרת הטמאים ומטמאת הטהורים, כן היא מיתת הצדיקים ולא ניתן להבין, כי אנשים הכשרים נקראים "אנשי חסד נאספים" נתמעט מהן השפע הקדושה וכל הטובה, אבל היא באה כדי לכפר על עון הדור. הגם שהצדיק גורם במיתתו רעה לדור והוא מיעוט השפע שיחסר במיתתו.

לתגובות: 5322906@gmail.com

<sup>1</sup> והראני ידידי הרב אברהם הבר שליט"א, שכן כתב גם היערות דבש (דרוש ד) שלצדיקים יש הפסד ממיתת הצדיקים ולרשעים יש רוח, ושזהו הדמיון לפרה אדומה. ויעו"ש שמוסיף לבאר שיש להם רוח במה שמסתלק הצדיק, שכל זמן שהוא נמצא אין הבינונים נחשבים לכלום, וכמו שאמרו אצל נח שהיה צדיק בדורותיו, ומאז מיתתו לא יחשבו כ"כ לרשעים לפי מצב הדור ע"ש.

# באר התורה / הרב יעקב אשר פלדמן, מח"ס 'כתב משה' וש"ס, ירושלים

## "זֶה הַדְּבָר אֲשֶׁר צִוָּה ה' תַּעֲשׂוּ"

וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה זֶה הַדְּבָר אֲשֶׁר צִוָּה ה' תַּעֲשׂוּ וַיֵּרָא אֵלֵיכֶם כְּבוֹד ה' (ט, ו)

-א-

**בספרא** (מכילתא דמילואים ו) "ויאמר משה זה הדבר אשר צוה ה' תעשו" אמר להם משה לישראל אותו יצר הרע העבירו מלבכם, ותהיו כולכם ביראה אחת ובעצה אחת לשרת לפני המקום כשם שהוא יחידי בעולם כך תהא עבודתכם מיוחדת לפניו שנאמר "ומלתם את ערלת לבבכם" (עקב י טז), מפני מה "כי (אני) ה' אלהיכם הוא אלהי האלהים ואדוני האדונים" (עי' שם יז) עשיתם כן "וירא אליכם כבוד ה'".

**במדבר רבה** (נשא יב ח) ביום וכו', וכה"א "ויאמר משה זה הדבר אשר צוה ה' תעשו וירא אליכם כבוד ה'" (שמיני ט ו), מהו זה הדבר על המילה אמר להם כמה דתימא "וזה הדבר אשר מל יהושע" (יהושע ה ד), אשר צוה ה' לעשות לאברהם וכו' ע"כ.

-ב-

**באור החיים** (שם) זה הדבר וגו'. צריך לדעת מה הוא הדבר. ורש"י פירש על הקרבת אהרן. ואין זה פשוט מאמר הכתוב שאמר תעשו ונראה שיכוין לומר על המעשה שהזכיר הכתוב בסמוך דכתיב "ויקרבו כל העדה ויעמדו לפני ה'" (שמיני ט ה), דקדק הכתוב לומר לפני ה' ולא אמר לפני אהל מועד. גם לא היה צריך לומר שהרי אמר בסמוך ויקחו וגו' אל פני אהל מועד, אלא ירצה לומר שהכינו עצמם בערך השלימות והמושכל והערכת עמידתם שהיא לפני ה', ובחינה זו היא השגת תכלית השלימות, כמאמר דוד "שויתי ה' לנגדי תמיד" (תהלים טז ח) כי בזה לא ימוט מימינו שהיא התורה, כי אין ישיבת האדם ותנועותיו וכו' כשיבתו וכו' לפני מלך, ומכל שכן לפני מלך מלכי המלכים, וכשהשכיל משה במעשה זה אמר להם זה הדבר אשר צוה ה' תעשו פירוש צוה ה' שתעשו אותו, שתהיו תמיד מעריכים בדעתיכם כי אתם עומדים לפני ה', וירא אליכם כבוד ה' עוד יכוין בכלל אומרו לפני ה' שלא היה מסך מבדיל בינם לבין ה' כדכתיב "עונותיכם היו מבדילים" וגו' (ישעיה נט ב), וזה יגיד שהיו שלימים עם ה' וכפי זה ידויק על נכון אומרו זה על מעשה האמור בסמוך:

**אחר שכתבתי זה בא לידי מדרש חז"ל** (במד"ר נשא יב ח) וזה לשונם זה הדבר מה הוא זה הדבר על המילה כמה דתימא זה הדבר אשר מל יהושע עד כאן. ודברי המדרש סתומים וחתומים, וכי באותו יום מל אותם משה, או באותו יום צוה על המילה: **אכן הכוונה היא**

<sup>ד</sup> בפני רש"י (שם) וזה שאמר "מימיני בל אמוט" ע"ש התורה שנתנה בימינו וכו' עכ"ל.  
<sup>ה</sup> עי' שולחן ערוך (או"ח סי' א) בהגה"ה.

על ערלת לבם שהוא דבר המבדיל בין ישראל ובין אביהם שבשמים, גם מרחיק אימתו מלבם, וצוה למול ערלת לבבם ובזה יראה להם כבוד ה', והם דברינו עצמם.

**שוב באה לידי מדרש אחר** (כן הוא בתו"כ הכא) בילקוט (רמז תקכא) וזה לשונם "זה הדבר" אמר להם משה לישראל אותו יצר הרע תעבירו מלבבכם, ותהיו כלכם ביראה אחת ובעצה אחת לשרת לפני המקום וכו', ותהיה עבודתכם מיוחדת לפניו, דכתיב "ומלתם את ערלת לבבכם" וגו' (עקב י טז), ואם עשיתם זה "וירא אליכם כבוד ה'" עד כאן, והם דברינו עצמם, עכ"ל.

-ג-

**בספר פנים יפות** (שם) בילקוט (שמיני תקכא) "זה הדבר", אמר להן משה לישראל אותו יצה"ר העבירו מלבבכם ותהיו כולכם ביראה אחת וכו', כשם שהוא יחידי בעולם כך תהיה עבודתכם מיוחדת לפניו שנאמר "ומלתם את ערלת לבבכם" וגו' (עקב י טז), מפני מה "כי ה' אלהיכם הוא אלהי האלהים" (שם יז). ונראה הענין הזה הוא מפני שקרבנות אלו הם באים לכפר על עון העגל כמ"ש הרמב"ן, ועון העגל היה שעבדו ע"ז בשתוף, וזה הטעם היה ששבר את הלוחות לעשותם כב"נ אף דב"נ נמי חייבים מיתה על ע"ז (סנהדרין נו א) אלא שאינם מצווים על השיתוף, וזהו מ"ש (מכות כד א) הקדוש ברוך הוא בסיני אנכי ולא יהיה לך מפי הגבורה שמענו. וכיון דאחז"ל (ברכות כג א) שכל הקרבנות צריכין תשובה בתחלה, דאי לא עשו תשובה הוי הזבח תועבה, לכך אמר להם בתחלה "זה הדבר אשר צוה ה'" דהיינו אנכי ולא יהיה לך אזהרה על השיתוף, תקבלו עליכם תחילה להעביר אותו יצה"ר של עון העגל ולייחד עצמו בייחוד האמיתי לה' לבדו, עכ"ל.

-ד-

**בספר אגרא דכלה** (שם) "ויאמר משה זה הדבר אשר צוה ה' תעשו וירא" וכו'. לא פורש מה יעשו, אם הכוונה על הקודם כבר אמר ולא הוה ליה למימר רק דעו שירא אליכם וכו', ואם על האמור למטה הנה זה אמירה בפני עצמה אחר כך. אך הוא שמשאמר להם למעלה שיעשו הקרבנות וסיים "כי היום" כו', וא"כ היה מקום לשיעשו הקרבנות עבור זה, וזה מיקרי ג"כ להנאת עצמם, ולא זהו הדרך לעבודה האמיתית. וזה שאמר להם "זה הדבר" אשר אמרתי אליכם עבודת הקרבנות, "אשר צוה ה' תעשו", אתם עשו רק כאשר צוה ה' לקיים מצותיו ולא לשום כוונה אחרת, וממילא "וירא אליכם" וכו', משא"כ אם תתכוונו לשירא עליכם כבוד ה' והבן, עכ"ל.

-ה-

**במלבי"ם** (שם) "ויאמר משה זה הדבר אשר צוה ה' תעשו". לא ידענו מה צוה שיעשו הם, והלא הם לא עשו דבר רק אהרן עבד עבודתו, ופי' בספרא בדרך הדרוש, שצוה שהם יעשו מעשה הכ"ג, שמה שיעשה הכ"ג בבית מקדש הגדול יעשו הם בבית מקדש הקטן. שהוא הלב אשר שם משכן כבוד ה' כמ"ש ושכנתי בתוכם. וכמו שזבחו כחות החיים והקטירו אותם על מוקדה במזבח הגדול, כן יזבח כל איש כחות נפש המתאוה והמתעורר מסטרא דבעירא שהוא היצה"ר על מזבח הקטן להעבירו ע"י אש אהבת ה' שלהבת יה, עד שייחד

כל כחותיו וכל מחשבותיו לאדון המיוחד. וכבר בארנו הדבר בארוכה בארצות השלום (דרוש ג) איך יתיחס האדם למשכן ה', ושם יעלה זבחי צדק עולה וכליל. ואם עשיתם כן "וירא אליכם כבוד ה'" לשכן כבוד בתוכם, עכ"ל.

-1-

**בספר שם משמואל** (שם) "ויאמר משה זה הדבר אשר צוה ה' תעשו וירא אליכם כבוד ה'". בת"כ אמר להם משה לישראל אותו יצה"ר העבירו מלבכם ותהיו כולכם ביראה אחת ובעצה אחת לשרת לפני המקום, כשם שהוא יחידי בעולם כך תהא עבודתכם מיוחדת לפניו, שנאמר "ומלתם את ערלת לבבכם" (עקב י טז) מפני מה "כי (אני) ה' אלקיכם הוא אלקי אלקים ואדוני האדונים" (שם יז) עשיתם כן "וירא אליכם כבוד ה'".

**ופירש זקיני אדומו"ר הגדול זצללה"ה מקאצק** כי כתיב "ויקרבו כל העדה ויעמדו לפני ה'", היינו שקרבו והעמידו את עצמם לקבל המדרגות, ואמר להם משה מדרגות אתם חפצים עשו אתם את שלכם אותו יצה"ר העבירו מלבכם וכו', עשיתם כן אז ממילא "וירא אליכם כבוד ה'", עכדה"ק.

**ביאור הדברים** דבודאי ישראל שהי' לבם נשבר בקרבם מחמת חטא העגל ועשו תשובה גדולה מאד בודאי העבירו את יצה"ר מלבם, אלא דידוע דכל מה שאדם עומד במעלה גבוהה כן צריך לנקות עצמו ביותר, ויש דברים הרבה שאינם נחשבים כלל לחטא לרוב בני אדם אלא לאנשי מעלה שלעומת מעלתם גם זה נחשב לחטא. וכן כתיב "וסביביו נשערה מאד" (תהלים נ ג), ואמרו ז"ל (יבמות קכא ב) מלמד שהקב"ה מדקדק עם הצדיקים כחוט השערה. וידוע מה שכתבו הספרים בטעם היא"צ שבאשר אז הנשמה הולכת למקום גבוה, מתעוררים דברים שבמקום הראשון לא הי' נחשב לחטא ובמקום גבוה זה גם זה נחשב לחטא וצריך מירוק, ולפעמים פוסקים עליו גיהנם אף שכבר זה מנוקה מכמה שנים ויושב ברום המעלה. ומספרים על הרה"ק מראפשיץ זצללה"ה שהלך ר"ה לתשליך ופגע בהרבי מלובלין זצללה"ה בחזירתו מתשליך, ושאלו הרבי אנה אתה הולך, והשיב שהולך להגביה מה שהשליך הרבי, ולא לבד בדרך צחות אמר כן אלא שכן הוא באמת:

**ולפי"ז** ישראל אף שכבר היו נקיים בלתי שום פסולת, מ"מ כשהעמידו עצמם לקבל מדרגות, אמר להם אותו יצה"ר העבירו מלבכם, היינו האומנם שיצה"ר שלכם מכבר עקרתם אותו, אבל אותו יצה"ר, שעתה מחדש נחשב ליצה"ר, שעד כה לא היה נחשב ליצה"ר כלל, והכוונה על זה עצמו שהעמידו עצמם לקבל מדרגות, א"כ הרי אתם עובדים את עצמכם לקבל פרס ולעומת מדרגות גדולות כאלו שאתם חפצים, גם זה נחשב ליצה"ר, אלא שתהיו ביראה אחת ובעצה אחת לשרת לפני המקום, שיהיו כל מגמותיכם לצורך גבוה ולא לצורך עצמכם. וזה שהוסיף תיבת ביראה אחת, כי יראה הוא העומד מרחוק היפוך אהבה שהיא תשוקת האדם להדבק בו ית"ש. וזה שאמר כשם שהוא יחידי כך תהא עבודתכם מיוחדת לפניו, וזה יחוד המעשה שלא יתכוון בו אלא לצורך גבוה לבד. אבל כשכוונתכם להשיג מדרגות אין העבודה מיוחדת לשם ית"ש, אלא גם לצורך עצמכם, אלא אתם עשו את שלכם, ואז המדרגות יבואו ממילא, וכענין שאמרו ז"ל (ספרי פ' עקב) אל

תאמר אקרא וכו' שאהי' בן עוה"ב, אלא למד מאהבה וסוף הכבוד לבוא. ואמנם אין זה עבור פשוטי העם כמונו, והלואי שיהיו כל מגמותינו תמיד להשיג מדרגות ולא לכסופין דהאי עלמא. אך יש בדברים האלה לימוד לכל איש, באשר יש זמנים מיוחדים לכל נפש שבאה בו התעוררות כמ"ש "וביום השבת יפתח וביום החודש יפתח" (יחזקאל מו א), ואז צריכין תשובה ביותר על דברים שבשאר זמנים אינם נחשבים כ"כ לחטא. ובזה יש לפרש כפל הלשון "והתקדשתם והייתם קדושים" (שמיני יא מד), שאחר שתתקדשו תצטרכו עוד להתקדש גם מזה שלא נצרכתם מקודם, עכ"ל.

**הנה תיבות "זה הדבר" מוטעם בטעם דרגא תביר, ונראה דהוא סימוכין למה שכתב בשם משמואל בשם האדמו"ר מקאצק זצ"לה"ה.**

לתגובות: a0527677650@gmail.com

# הכי איתמר / הרב איתמר טעפ, מח"ס 'הכי איתמר',

## קרית ספר

### יכול כמוני???

פי אני ה' המעלה אתכם מארץ מצרים להיות לכם לאלוקים והייתם קדושים פי קדוש אני  
(יא, מה)

בויקרא רבה (סוף פכ"ד) אמר רבי שמעון בן לקיש, "קדושים תהיו - יכול כמוני...? תלמוד-  
לומר כי קדוש אני, קדושתו למעלה מקדושתכם".

וכל הקורא תימה יקרא, מה ההוא אמינא ש"יכול כמוני"? מה הסלקא דעתך? צריך  
לדרוש מתוך הפסוקים שזה לא כך?!

עוד יותר - הפסוקים שממעטים את האדם מלהיות "כמוני", אינם מגבילים את יכולת  
האדם! אלא הם מגדילים את האין-סוף של הקב"ה, "גדולתי למעלה מגדולתכם", "קדושתו  
למעלה מקדושתכם"! אבל אתם כשלעצמכם? תמריאו! תגביהו!  
איך כל זה יתכן?

מסביר הגר"ח שמואלביץ זצ"ל ('שיחות מוסר' תשל"א תשל"ג, הוצ' תשס"ב עמ' רעט):  
כמו שחז"ל הכירו והשיגו בגדולת הקב"ה וקדושתו, כמו-כן הם הכירו והשיגו מה זה  
"אדם"!!! עד כמה "אדם" יכול להתקרב לבחינת "כמוני"!!!  
ומקרא מלא דיבר הכתוב: "בצלמינו", "כדמותינו".

וכן אמר דוד המלך (תהלים ח ו) ותחסרהו מעט מאלוקים.  
והרמ"ע מפאנו והשל"ה הקדוש דרשו בשם "אדם" - אדמה לעליון!  
לכן היה צריך דרשא שמ"מ אי אפשר להגיע ל"כמוני"!

והרמח"ל כתב בפתיחה ל'דרך עץ-החיים': "יוצר האדם ומנהיגו הוא עשהו ויכוונהו מוכן  
להבין ולהשכיל השכלה גדולה יותר ממלאכי השרת. וכבר אמרו רבותינו ז"ל (בראשית  
רבה יז) "אמר להם - חכמתו מרובה משלכם!" וכאשר יחפוץ בתבונה על-פי דרכו, ינחהו  
להשיג עד שמי השמים דברים שהם כבשונו של עולם שכסם עתיק יומין".

וגם בעל המאור כתב כך בהקדמה לחיבורו, "כי בזרוח אורו [=של כסא הכבוד] והוא אור  
החיים על הנפש החיה הזכה אשר לוקחה ממנו, תזהיר כזוהר הרקיע ומצדיקי הרבים

<sup>1</sup> הרמ"ע בעשרה מאמרות (חקור דין ח"ד יב, אם כל-חי ח"ב לג), והשל"ה בכמה מקומות (הוצ' ורשא ח"א עמ' טו,  
ח"ב ד: כט. פא:). והובא דרש זה בסמיכת חכמים (הקדמה, הוצ' אהבת שלו' עמ' קלט) ויערות דבש (ח"ב קכה:). וחת"ס  
(סוף האזינו, בפסוקי קהלת) והגדה של פסח 'מרבה לספר' לבן הקרבן נתנאל (הלל, עה"פ טוב לחסות בה') ואור תורה  
להגרי"א חבר, ועוד ספרים רבים ונכבדים.



ככוכבים לעולם ועד, על כן מלא חשק לב כל חכם לב לדרוש ולתור בחכמה להבין ולהשכיל אם להימין אם להשמאיל, בין האמת ובין השקר להורות ולהבדיל".

אז האדם מובנה ומורכב להשכיל יותר מהמלאכים, ולהזריח בתוכו את האור של כסא הכבוד! עכשיו יש קצת נגיעה ב'סלקא-דעתך' יכול כמוני! קצת הרגשה שעד ה"כמוני" האפשרויות פתוחות! מעט מאלוקים!

כשלמרות שוודאי לא נתקרב אליו, ואין סוף למדרגות שאפשר להתעלות, אבל גם כל מדרגה שנאחזים בה, איננה קדושה בעלמא ולא התעלות גרידא, אלא "קדושים תהיו כי קדוש אני"! כל התקדמות וכל התפתחות הכי זעירה שתהיה נזכור לעשות אותה בגלל המשלח! בגלל שהוא כזה, ומפני שהוא רוצה שאנחנו נהיה כאלה, אזי כח המשלח בשליח, וממילא העליה והחיזוק מתרוממים ומתעלים לשייכות וחיבור עם ה"קדוש אני"!

כיוצא בזה נאמר בתורה "אחרי ה' אלוקיכם תלכו וגו' ובו תדבקון" (דברים יג ה), ופירש שם רש"י "הדבק בדרכיו, גמול חסדים קבור מתים בקר חולים - כמו שעשה הקב"ה", הרי שדבקות בה' היא למעשה הליכה בדרכיו, אבל צריך לזכור שעושים כך בגלל שהיא "כמו שעשה הקב"ה", ובזה הוא דבק בקב"ה בכל הנהגותיו ולא רק בקריאת שמע או תפילין, וכמאמר הכתוב בכל דרכיך דעהו וגו'.<sup>1</sup> ובדומה לזה כתב באור החיים הק' (דברים כו ב) ... "שצריך כל מפעלות הטובות שעשה יהיו על פי דבריהם, כאומרו (שם יז יא) על פי התורה אשר יורוך ועל המשפט וגו', ... שזולת זה הגם שיעשה כל מצוות שבעולם ישרף הוא והם". [ובדרך זו שמעתי מהגרא"י ברזל זצ"ל ראש ישיבת מיר ברכפלד].

כך כל התקדמות רוחנית לזכור שהיא משלשלת מה"קדוש אני"!!

ומובן שכשעובדים ב"שיתוף פעולה" עם הקב"ה, ומכוונים בכל התחזקות לשם הקדושה שלו, ובגלל ש"הוא עושה כך", אזי גם ממנו חוזר ונשפע שפע רב לעבות ולחזק את הקשר. וכדבריו הנוראים של השפת אמת (ליקוטים, פר' תולדות) על הפסוק במשלי (כג טו) בני אם חכם לבך ישמח לבי גם אני, שכשזוכה לחכמה אחרי היגיעה שמח גם אביו, דכתיב (משלי יד יז) לב יודע מרת נפשו ובשמחתו לא יתערב זר, רק האב שמתערב גם ביגיעה אינו זר בשמחה!!

<sup>1</sup> אכן מסתבר שיש גדרים שונים בין 'דבקות' ל'בכל דרכיך דעהו' שאם לא כן מה בא הנביא להוסיף, אטו ציצית ותפילין גם כתבו לנו.

ואם כן כך הוא בכל פרט בתהליך הרוחני, אם אב גשמי אכול ומיוסר מהקשיים של הבן שלו, קל וחומר כמה הקב"ה שותף מלא בכל רגשות הקושי שלנו, אף שהוא הוא הגורם לקשיים! ואם אב גשמי עולז ומתמוגג מההצלחות של הבן שלו, קל וחומר כמה הקב"ה נמסך ומתמוגג בכל ההצלחות שלנו!!<sup>ח</sup>

כן יעזרנו ה' לזכור כל הזמן מי שלח אותנו, ו"אצל מי אנחנו עובדים", וכל מאוויינו ומטרותינו יהיו מפוקסות וממוקדות למשבצת הזו.

---

<sup>ח</sup> והגרצ"מ זילברברג שליט"א הוסיף על זה, שאם כדי לשמוח בשלימות בשמחת השני חייבים קודם לדעת את מרירות הנפש שלו, הרי שהקב"ה שותף מלא בכל הצער והטורח של יגיעת התורה! ובכל סוגי ומיני הקשיים שיש בלימוד כשאינן בו חשק ואינן בו הארה ונעימות! כי רק אז אפשר לומר שכש"חכם לכו" אזי "ישמח לבי גם אני", והקב"ה שותף מלא בשמחה בהצלחה בתורה, בהבנת והארת הסוגיא ושאר אופני השמחה בתורה. ואולי הוא עוד משמעות במאמר חז"ל הקב"ה יושב ושונה כנגדו, שאינו רק שונה כנגדו, וכביכול מוציא מפיו את אותם תיבות שאתה מוציא, אלא גם חולק בכל רגשות ותחושות הלימוד, אם הקשיים והשיממון שבהתחלה, ואם הסיפוק והעונג שלבסוף.

# הלכות החג / הרב יצחק יעקב פוקס, מח"ס 'הכשרות' תפילה כהלכתה' 'הליכות בת ישראל'

## בין פורים לפסח

ראשית דבר, הלכה למעשה - ממשיכים להרבות בשמחה! גם בחלוף ימי הפורים, כל ימי אדר שני ואף בחודש ניסן כדברי רש"י תענית כ"ט ע"א: "מרבים בשמחה" - בימי אדר וניסן שנעשו בהם ניסים לישראל פורים ופסח". וכן פסק בשו"ת חתם סופר או"ח ק"ס. וכדברי הגר"א דסלר זצ"ל ב"מכתב מאליהו" חלק ב עמ' 125. "וממשיכים בעבודה זו, של הריבוי בשמחה, מיום ליום, על ידי התחדשות השמחה מדרגות רבות, ובכל דרגה תגדל הכרת הטוב לבורא, ותתרבינה הנדיבות והאהבה".

### שואלין ודורשין בהלכות הפסח

טור ושולחן ערוך תכ"ט, א: "שואלין ודורשין בהלכות הפסח קודם לפסח שלשים יום" שואל "בית יוסף": והרי במסכת מגילה ל"ב נאמר: "תיקן להם משה לישראל שיהיו דורשים הלכות פסח בפסח" ? ועונה: א. הלכות הפסח מרובות ומורכבות, כללים ופרטים, ויש ללמדן לבררן ולשננן במשך שלשים יום לפני החג. והנאמר דורשים "בפסח", היינו בטעמים, מדוע הצטוונו במצוות החג, וכמובן, בהלכות יום טוב ב. הנאמר "שואלין ודורשין" היינו, לעניין תלמיד השואל: בכל ימות השנה, תלמיד השואל בשיעור שאלה שאינה כעניין הנלמד, אין הרב צריך לענות, כיון שהדבר עלול לבלבל את השומעים, ואין זו מידת דרך ארץ, לשאול רב מעניין השונה מהנושא הנלמד בשיעור אבל בשיעור הנמסר מלאחר פורים, כל שאלה הקשורה לפסח - נחשבת "שאלה כעניין" ויש לענות עליה בשיעור.

### הקדמת בדיקת חמץ

1. משנה ברורה סוף סי' תלו. "כתבו האחרונים, כל שלשים יום צריך לעיין בכל דבר שעושים, שלא יישאר בו חמץ באופן שלא יוכל להסירו בנקל". למעשה: א. מפסיקים לאכול בחדרי שינה. ב. אין אוכלים מעל ספר פתוח. ג. מגלגלים השטיחים. ד. בפקלעץ ששולחים עם ילדים לבית הכנסת עדיף לשים דוריטוס או במבה ולא ביסלי או ביגל'ך שהם חמץ גמור.

2. חק יעקב תלג, כג שו"ע הרב והגר"א שם: מפורים ניתן להקדים בדיקת חמץ בארון או חדר שנוקו. בתום הניקוי, בלילה - לאור נר או פנס. ביום מואר - לאור השמש, בלא ברכה ובלא הנחת פתיתים. ותמיד יישאר חדר או מקום שלא נבדק, לזכות בברכה בליל י"ד ניסן - שער הציון תלג, ה.

3. שולחן ערוך תלו, א - ב: העוזבים את ביתם לאחר פורים אפילו יחזרו לאחר פסח, חייבים בבדיקת חמץ כדין, בלילה לפני נסיעתם (אם הוא לפני ליל י"ד - בלא ברכה) או ימנו מי שיבדוק בביתם בליל הבדיקה בשליחותם.

**הערת הגרש"ז אויערבך זצ"ל במעדני שלמה עמ' ד:** "היוצא מביתו קודם ל' יום לפני הפסח, [לפני פורים] להיות במקום אחר עד לאחר ימי הפסח, ואפילו בתוך העיר, כגון שהלך להוריו, ויודע בוודאי שלא יחזור לביתו כל החג, אין צריך לבדוק בלילה שלפני יציאתו, או לחזור לביתו לבדוק בליל י"ד, דנכלל בדין דהיוצא בשיירא, דאמרינן קודם שלשים יום, אין זקוק לבער.

**תזכורת:** אור ליום שישי כ"ב אדר שני, עוברים לשעון הקיץ. מזיזים את מחוגי השעון בשעה 2:00 קדימה [קיץ - קדימה] 3:00. שימו לב! הדלקת הנרות לקראת שבת שמיני

בירושלים - 6:18 במרכז - 6:34 בצפון - 6:27 ובדרום - 6:38

### שבת פרשת שמיני ו"פרשת פרה" - כ"ג אדר שני - מברכים חודש ניסן

מוציאים שני ספרי תורה, בראשון קוראים לשבעה בפרשת השבוע, ובשני למפטיר בפרשת פרה (במדבר י"ט, א - י"ט, כ"ב). ונקראת סמוך לניסן שאז הייתה שריפת פרה אדומה במדבר, שיהיו טהורים ויוכלו לעשות הפסח בזמנו. ואנו מבקשים לפניו יתברך, שגם עלינו יזרוק מים טהורים במהרה (מ"ב) יש אומרים שחיוב קריאת פרה מן התורה (שו"ע תרפ"ה, ז) ויש לכוון לצאת ידי חובת שמיעת פרשת פרה. ההפטרה: "ויהי דבר ד' וגו' "עד וידעו כי אני ד'" (יחזקאל ל"ו, ט"ז - ל"ח).

**מברכים חודש "ניסן" המולד:** ביום ששי שעה 4, 36 דקות. בברכת "יחדשהו הקב"ה עלינו וכו' אומרים: "ולגשמים בעיתם", כיון שעד פסח עדיין זמן גשמים (דעת הגר"ח קנייבסקי זכר צדיק לברכה בספר "ולגשמים בעיתם" עמ' קצ"ד ורל"ט). ובני ספרד, יש מוסיפים גם: "ולטללי ברכה" כיון שמפסח זמן הטל (הגהות איש מצליח לבן איש חי).

**אין אומרים "אב הרחמים" ואין מזכירים נשמות, במנחה:** אומרים צדקתך וגו'

**מוציאי שבת:** בירושלים - 7:31 במרכז - 7:33 בצפון ובדרום - 7:32 זמן רבנו תם - 8:11

### יום חמישי - כ"ח אדר שני - ערב ראש חודש מוקדם

תפילת "יום כפור קטן" ואומרים תחנון, רבים עולים לקברי אבות וקברי צדיקים. מכיוון שלדעת רבי יהושע בניסן תחילת השנה שאז נברא העולם, ולכולם, בערב ר"ח ניסן נערכים לחודש בו עתידים להיגאל, במהרה.

**תענית ערב ראש חודש:** חל ערב ר"ח ביום ו' לדעת ה"בן איש חי" (ב, ויקרא, ד) - יש להתענות ביום ו'. ודעת "כף החיים" (תי"ז, כ"א) וערוך השולחן - להקדים ליום ה'. הכרעת המ"ב (תי"ז, ד) - האומרים סליחות ביום הצום, יתענו ביום ה' ושאינם אומרים, יתענו ביום ו'. (ועי' מ"ב תק"נ י"א).

### דיני חודש ניסן

"החודש הזה לכם ראש חודשים" - "לכם" - אותיות מלך לחודשי השנה. "חודש האביב" - אב ל"ב החודשים. מרן החת"ס זי"ע הזהיר שלא לקרוא לחודש ינואר-למניינם, "הראשון", כי לנו אין אלא ראשון אחד - ראשון לחודשי השנה, ניסן. במשך כל חודש ניסן אין אומרים וידוי ולא תחנון, אבל אומרים "א-ל ארך אפיים לפני הוצאת ס"ת (מ"ב קל"א, ל"ה). ובני

**ספרד** אין אומרים "למנצח יענך וגו'" בין "אשרי" ל"ובא לציון" כל החודש. אבל בני אשכנז, אומרים, פרט ליום טוב וחול המועד. **אין מתענים** בחודש ניסן פרט לתענית בכורות ותענית חלום. וחתן ביום חופתו מתענה - אפילו בראש חודש ניסן (רמ"א תקע"ג)

**עליה לקברים:** אין מניעה מלעלות על הקברים בימי החול שבניסן, כדי להתפלל, אבל אין מספידים ואין אומרים "צידוק הדין" ולא "א-ל מלא רחמים" [אבל בשבתות ויו"ט ור"ח, אין עולים לקברים, כיון שעל פי הזוה"ק "כי אז נפשותם עולות למעלה ואינן מושגות" (באריז"ל שער רוח הקודש, ובאורחות רבנו ד, קל"ג).

### פרשת הנשיאים

"וטוב לקרות בניסן בכל יום הנשיא שלו, וביום י"ג פרשת בהעלותך עד וכן עשה את המנורה" (מ"ב תכ"ט, ח). ויש שנהגו לקרוא מתוך ספר תורה (שו"ת הר צבי או"ח א, ס"ט). ומנהג הגר"ח מצאנו לקרוא פרשת הנשיא לאחר התפילה גם ביום שקראו בתורה, וכן יש לנהוג (שו"ת מנחת יצחק ו, ק"ט). לאחר הקריאה, אומרים: "יהי רצון שיבנה וכו' " ולאחר קריאת הנשיא טוב ליתן לצדקה בעד נפשות קרוביו" (השל"ה הובא בכף החיים שם, כ"ג).

**קמחא דפסחא** - "מנהג לקנות חיטים לחלקן לעניים לצורך פסח" (רמ"א תכ"ט, א). בדורות האחרונים מגבית "קמחא דפיסחא" עבור כל צרכי החג הדרושים לעניים, בהרחבה ובדרך מכובדת לתועלת המקבלים (קובץ מבית לוי א, עמ' קל"ב) המתגורר בעיר שלושים יום - חייב להשתתף במגבית קמחא דפסחא (מ"ב שם, ה).

**נתינת קמחא דפסחא מכספי מעשר** - דעת הגרי"ש אלישיב זצ"ל שיש לתת משהו שלא מכספי מעשר, והשאר אפשר לתת מכספי מעשר (בספר אשרי האיש חלק ג' ג, י"ג) אולם דעת הגרש"ז אויערבאך זצ"ל, להקל לתת את כל ה"קמחא דפסחא" מכספי מעשר (הליכות שלמה ניסן-אב פרק ב' סעיף ב' ובדבר הלכה אות ג) שאף שאין לפרוע חוב גמור ממעשר כספים (ראה ט"ז יו"ד רמ"ט, א) מכל מקום כיון שבזמנינו אין סדר גביה קבוע וגם אין סכום קבוע שצריך ליתן, זה לא נחשב לחוב גמור, ולכן מותר לפרעו ממעשר כספים. וכן דעת הגר"נ קרליץ זצ"ל בחוט שני פסח עמ' נ"א..

### ברכת האילנות

שולחן ערוך אורח חיים רכו, א: "היוצא בימי ניסן וראה אילנות מלבליים [מוציאים פרח], אומר: "ברוך אתה וכו' שלא חיסר בעולמו כלום, וברא בו בריות טובות ואילנות טובות ליהנות בהם בני אדם".

ניתן לברך בין ביום ובין בלילה (ראה שו"ת צי"א י"ב, כ בשם שו"ת יין הטוב, מ"ה). ויש שכתבו שלכתחילה אין לברך בשבת, או משום חשש תלישה, כשם שאסור להריח בעץ שיש בו פירות, בשבת, "שמא יעלה ויתלוש פרי" (כה"ח, ד בשם מועד לכל חי) ועל פי הקבלה, משום איסור "בורר" - שעל ידי הברכה מתבררים ניצוצות הקדושה מן הצומח (כף החיים, שם וכמבואר בשו"ת ישכיל עבדי ח בהשמטות, י"ז), ויש שלא חששו, וברכו לכתחילה בשבת, (שו"ת לב חיים [פלאג'י] ב, מ"ד והאדר"ת זצ"ל הקפיד לברך בשבת, כדי

להשלים למאה ברכות (נפש דוד) וכן נהג מו"ר הגרשז"א זצ"ל (הליכות שלמה ניסן, אורחות הלכה 10).

**מברכים, לכתחילה כשרואים שני אילנות מאכל יחד** אפילו מאותו מין (כה"ח רכ"ו, ב עפ"י לשון הגמ בברכות מ"ג ע"ב "וראה אילנות" וכן כתבו צי"א שם, תשובות והנהגות א, רצ"א) אלא שמעיקר הדין - די באילן אחד ולכתחילה אין לברך על אילן שבשנות עורלה או המורכב [שהרי אינם "ליהנות בהם בני אדם"], והברכה, כשרואים לבלוב הפרח ("הניצנים נראו בארץ"), ועל כן, בבבל קראו לחודש - "ניצן" ["הניצנים וגו'], ונקבע ל"ניסן", על שם הניסים שנעשו בו

**בנות ונשים, מברכות ברכת האילנות**, שאין היא "מצוה שהזמן גרמא" אלא שטבע הצמיחה ולבלוב האילנות הוא בחודש זה (שו"ת הר צבי או"ח א, קי"ח). **ילד הנעשה בר מצוה במהלך חודש ניסן** - יברך מיד בתחילת החודש ולא ימתין להיותו גדול, ש"זריזין מקדימין למצוות" (הוראת הגר"ח קנייבסקי זצ"ל).

**הערה:** יש נוהגים שלא לאכול מצה מראש חודש ניסן (מ"ב תע"א, י"ב).

**מבצע פסח כשר ושמח תשפ"ב - ניקוי הבית לקראת הפסח**

**ניקיון לפסח בשנת השמיטה**

**תזכורת חשובה:** הניקיונות לפסח בשנת השמיטה, מחייבים זהירות מיוחדת **שלא לשפוך מים נקיים**, בעת ניקוי המרפסות והחלונות לעבר הגינה או הקרקע המקיפה את הבית. **אכן, הפעולה מותרת במקרים הבאים:** א. כשהמקום מרוצף לחלוטין. ב. כאשר המקום משמש למעבר לרבים (אין סיכוי לצמיחת צמחים), ובמקרה זה, יש להימנע משפיכת שארית המים שבקערה אל החצר, אף בשאר השנים מבלי לבדוק אם אין שם עוברים ג. כאשר המקום כבר נרטב מגשם או מהשקיה - מותר לשפוך שם מים, שכדברי כף החיים בסי' של"ו לעניין שבת: "ריבוי ההשקיה רק מקלקל הצמחים". **הלכה למעשה:** הנוהגים לגרוף את מי השטיפה בעזרת המגב דרך המרזב שבמרפסת לעבר הרחוב [מנהג נשים צדקניות בעיה"ק ירושלים ת"ו מדורי דורות] כשהמדובר ב"שטיפה האחרונה" במים נקיים, ולא במים מלאי אקונומיקה, ריצפז וכדומה (חומרים שאינם מצמיחים) - אסור לגרפם לעבר קרקע, אלא בתנאים הנ"ל.

**ניקוי הגינה והחצר**

**חובה** על בני החצר והמשתמשים בגינה לנקות את שטח הגינה והחצר לקראת הפסח, [ברוב המקומות אין העורבים מצויים לאכול שיירי החמץ], בפרט כשבימים שלפני החג נשלחים הקטנים עם שיירי חמץ אל מחוץ לבית, וגם בפסח [השנה, חול המועד מלא], מטיילים ומשחקים ואוכלים שם במשך ימי הפסח,

**הלכה למעשה פסולת ולכלוך** שהצטברו בגינה ובחצר, מותר לאוספם ולסלקם לשם ניקיון כדרך שעושים כל השנים, ובתנאי שלא מכוונים להכשיר את הקרקע לזריעה ולנטיעה. על כן עדיף שהדבר ייעשה לא על ידי איש שמקצועו גינון ולא עם כלי מקצועי כגון מגריפה

ידינית או חשמלית (רמב"ם ב, י ומנחת שלמה נ"א, י) כמו כן, **קוצים ועישבי בר** שרגילים כל שנה לנכשם מחשש סכנה כגון מנחשים ועקרבים, למניעת שריפה ומפגעים או לנוי וכדומה ולקראת הפסח מחשש הימצאות חמץ ביניהם - מותר לנכשם גם בשמיטה למטרות הנ"ל, **אבל אין לעוקרם עם השורש**, אלא לקוצצם בשווה לקרקע (חזו"א במכתב ב"משפטי ארץ" עמ' 265).

### **חומרי וכלי ניקוי כשרים לפסח תשפ"ב**

אחרי בדיקות יסודיות ומקיפות במעבדות, ע"י מומחי כשרות, לא נמצא חמץ כלל, וניתן להשתמש בתכשירים הבאים לקראת הפסח ובפסח, **בלא הכשר לפסח**: כל סוגי הכריות (סקוט'ץ) לחול ולשבת, צמר - פלדה ברזליות, ננס, כל סוגי האקונומיקה וחומרי הניקוי לרצפה ולאלמנטים סניטריים, "סנט מוריץ" כל סוגי ספריי מפשרי השומנים השונים וחומרי הברקה לניקוי תנורי אפייה, כלים וכלי כסף. בנוסף, לאחר בדיקה יסודית של ידי"נ הרב יוסף זריצקי שליט"א התברר שכל סוגי הכפפות החד-פעמיות כולל אלו שבתוכן אבקה, **אינן מכילות חמץ**, האבקות מופקות מעמילן תירס, תפוז"א ולרוב מ"אבקות סיד" וניתנות לשימוש בפסח.

### **החובה, ומידת המאמץ המתבקשים לניקוי הבית לפסח**

**כתב שו"ת הרדב"ז ג, תקמ"ו:** "ומה שנהגו אמותינו מאז ומעולם להרבות בעסק זה יותר מן הנצרך באמת, על פי שאמרו במדרשות, כי חמץ בפסח "שאור שבעיסה" וכלה גרש יגרשנו מכל מבואותינו וסתרי לבנו ויחפשו בחורים ובסדקים". אכן, ערבי פסחים הינם ימים קדושים, בהם כל נפש יהודית מתעלה, בהתאם לדרגתה, "כי ידוע הדבר ואמת, שכל האדם נפעל כפי פעולותיו" (ספר החינוך מצווה ט"ז), ותוך כדי העמל, היגיעה והטרחה המרובה, חשים כולם בפועל, שיחד עם הניקיון הגשמי, בד בבד עם המירוק והקרצוף של הכלים, והחיפוש הבלתי-נלאה אחר כל פירור חמץ - מתנקית גם כן הנפש, ניקיון רוחני - "כבולעו כך פולטו".

**וראויים להיזכר דברי הגאון הקדוש רבי קלונימוס קלמיש מפיאסענצא זיע"א** באחד ממאמריו ב"חובת התלמידים": "קדשינו ז"ל אמרו, שחג הפסח בחינת אהבה, לפי שהאדם מרגיש בעליל את כל מצוות הפסח, זהירותיו ודקדוקיו, ומתוך חביבות ואהבה, רץ בכל כוחו, הבן [והבת], לקיים מצוות האב... רוצה הוא לכנוס כל כולו לחורים ולסדקים, קופץ הוא על התנור, מכניע ודוחק עצמו אל תחת למיטה, כי הלב עורג ודעתו אינה מתקררת, ומעתה כמעט קשה לו כבר לדבר דברים שאינם מענייני הפסח, להגעיל הכלים, לקנות מה על פסח... זהו כל דבוריו ומחשבותיו ובכולו שקוע הוא בהפסח"

### **מדברי מרן הגאון רבי חיים פנחס שיינברג זצ"ל בנוגע לניקוי והכנת הבית לפסח בימינו**

נראה, כי נתפסנו בימינו במלכודת. אמנם, הבית המודרני הממוצע, גדול יותר מאשר בעבר, רהיטים, כלים ובגדים למכביר ממלאים את הבית, אבל, מאידך, המרצפות עשויות כיום מאבן, ולא כבעבר כאשר רצפת העץ או העפר דרשה קרצוף וניקיון יסודי, בכל חריץ וסדק, הארונות והשולחנות מצופים בלכה או בפורמייקה שלא כבעבר, שהיו עשויים מעץ

גלמי, עובדה שדרשה לקראת הפסח, גירוד וקרצוף ולעיתים אף שיוף, בכדי להבטיח שאף פירור אוכל לא נותר בסדקים. בימינו, לרשות עקרת הבית עומדים מכשירי וחומרי ניקיון שלא היו מצויים בעבר [שואב אבק ומפשירי שומנים]. **למרות כל זאת**, הלחץ והמתח המלווים את עבודות ניקיון הפסח, הגיעו לדרגות בלתי הכרחיות ואף מיותרות... עקרת הבית הופכת להיות פקעת עצבים ואינה מסוגלת ליהנות משמחת יום טוב של הפסח ומתקשה להשתתף במצוות ובחיובים בליל הסדר... ומכיוון שעל האישה להגיע לליל הסדר נינוחה וערנית כדי לקיים מצוותיה עם כל שאר בני המשפחה, על כן ברור שביצוע החובות של ערב הפסח, צריך להיות מחושב ביחס לחובות החג עצמו.

**אין לבטל מנהגים** שהועברו בכלל ישראל מדור לדור, אך ישנם הנהגות שונות שנשים לקחו על עצמן כיום, שאינן המשך למסורת ולמנהגים מדורות עברו, לדוגמא, אם אדם אינו מוכר את החמץ שברשותו, כמובן שהוא חייב לנקות היטב את כל כליו ולבדקם מכל חמץ שנשאר עליהם, או לפסול את החמץ בחומרים חריפים מלהיות ראוי למאכל, כפי תקנת חכמים שחייבו בדיקת חמץ וביעורו, [שהרי אינו מוכר חמץ, וכשישתמש אחרי הפסח, במעבד מזון, בתנור ובתבניות שלא נוקו לחלוטין, יעבור באיסור חמץ שעבר עליו הפסח, שאסור אפילו בפחות מכזית באכילה ובהנאה]. **אבל אם החמץ נמכר, כמו שנוהגים כולם כיום, אם כן, אין הכרחי כבר קרצוף הסירים המחבתות, הצלחות וכדומה, אשר ממילא מאוחסנים בארונות סגורים.** אם יהיו מי שירצו בכל זאת, **להתעקש ולהחמיר על עשיית העבודה המיותרת, צריך לדעת כי בחומרות אלו, יש סכנה גדולה לגרימת קולות רבות, ולעיתים אף לביטול מצוות היום - חיובים מן התורה ומדרבנן, שהנשים חייבות בהן בפסח כמו האנשים, ובמיוחד בשולחן הסדר.**

### ניקוי הבית על ידי שאינם יהודים

נוכרי אף שאינם יכול לשמש כשליח לבדיקת חמץ עבור ישראל, אבל נאמן הוא על הניקיון, אם תפקידו לעסוק בניקוי הבית ואף מקבל שכר על עבודתו זו, כיון "דאמנקיותא קפדי"- מקפידים הם למלא תפקידם ולנקות באופן הנדרש מהם, ואת הבדיקה יעשה הישראלי. אבל יכול נוכרי לשרוף עבור ישראל את החמץ (ראה מ"ב תל"ב, ח ותמ"ו, ז כדעת המג"א שהמוצא חמץ בפסח יכול לקיים תשבתו על ידי גוי), שלא כדעת הגרע"א שאין שליחות לנוכרי לזה.

### עובדים זרים בבית ישראל בפסח

א. חדר שהנוכרי מתגורר בו, אך גם הישראלי משתמש בו - **חייב בבדיקה.** אין הישראלי משתמש בו כלל - **אינו חייב בבדיקה, והרוצה להחמיר, ישכיר את החדר לנוכרי ביום י"ג ניסן (ראה שו"ת תשובות והנהגות ב, רכ"א ודעת הגר"צ ובר שליט"א).** ב. יש להתנות עם הנוכרי שלא יכניס חמץ לבית הישראלי כל ימי הפסח, משום מראית העין (שער הציון ת"מ, ל) עבר הנוכרי והכניס, יש מקילים אם אוכלו בחדרו בצנעה, מתגורר הנוכרי לבדו בחדר המיועד רק לו - יכול להכניס לתוכו חמץ ואין צריך למחות בו (ראה ספר "עזרה כהלכה"



ו, י"ט). ג. אין לתת לגוי מפרוסת מצת המצווה בליל הסדר, ואף לא מהאפיקומן (ט"ז קס"ז, י"ח וכה"ח, ק"מ.).

### כתבי קודש החייבים ב"גניזה"

במסגרת הכנת הבית לקראת הפסח, מוציאים מהארונות והמגרות למיון חומרים המכילים דברי תורה, ובכללם, עיתונים, חוברות, מחברות ודפי סיכום, כאן המקום לפרט את ההלכות הנוגעות לשמירת שמות ד' וכתבי הקודש, איסור: מחיקת השמות הקדושים והחובה לגנום - רמב"ם הלכות יסודי התורה ו, א: נצטוונו בתורה לעניין עבודה זרה, בדברים י"ב, ג: "ואבדתם את שמם מן המקום ההוא" ונאמר: "לא תעשון כן לד' אלוקיכם" מכאן שהמוחק את אחד משמותיו שנכתב בקדושה, אם עשה במזיד נענש במלקות, ודווקא בשבעה השמות הקדושים ולא בכינויים. ואלו השמות הקדושים שאינם נמחקים א. א-ל ב. אלו-ה ג. אלוהים [ כולל "אלוהי-נו" ו"אלו-הי" ] ד. צבאות-ה. ה. יו"ד ה"א וא"ו ה"א ו. א-ד-נ-י ז. ש-ד-י ויש אומרים, אף "אהי-ה אשר אהי-ה" ולהכרעת שו"ע יו"ד רע"ו, ט המוחק אפילו רק אות אחת מן השם - עובר באיסור. על כן, במשנ"ב ש"שיוית" שלפני העמוד של הש"ץ - יש לכסות בזכוכית.

לדעת הגרי"ש אלישיב זצ"ל, כשכותבים בתיה, נתניה בית אל בצלאל וכדומה אין צורך לקטוע המילה או לכתוב מקף בין האותיות, כיון שאין הכוונה בכלל לשם ד', ולכן לדעתו אין להיזהר בחוזה, מלכתוב "דבר זה יהוה הפרת החוזה" וכפי שהביא רבי חזקיהו מדיני זצ"ל בהקדמה לספרו "שדי חמד" שאין כל חשש בנתינת שם כזה לספרו, כי אין הכוונה כלל לשם ד'.... ובשו"ת אבני נזר יו"ד שס"ה ושו"ת שלמת חיים, שס"ו שגם כתיבת השמות בקו הפרדה - יש איסור למחוק מדרבנן. כמו כן, יש לדעת: שלדעת בעל "צפנת פענח" הרוגצובער זצ"ל שגם האות ה' בלבד כשנכתבת ככינוי להשם - בכלל האיסור, על כן נהגו לכתוב: בעזרת ד' או בעזרת השם או הבורא יתברך או בס"ד ולמעשה, כינויים, כגון: רבש"ע, הקב"ה, השם, הבורא יתברך, ואפילו האותיות יי - אינם צריכים גניזה.

### גניזת ספרים שבלו

שו"ת חלקת יעקב א, מ: "ספרי קודש שעדיין ראויים ללמוד בהם אסור לגנום, ואפילו יצא הספר בדפוס חדש ובאותיות מאירות עיניים ומפוסק ומנוקד, ושוב אין צריכים לספרים מהדפוס הישן - כל שלא בלו לגמרי ועדיין ניתן ללמוד בהם - אסור לגנום. ויש להניחם בדרך כבוד באיזה מחסן ולא במקום שילכו לאיבוד מחמת עיפוש או לחות". ובשו"ת שבט הלוי לגר"ש ווזנר זצ"ל ג, ט"ו "אף אם חלק מהדפים נקרעו, אם יש אפשרות להוציאם, ועדיין הנשאר ראוי ללמוד בו - לכתחילה יש לעשות כן. אכן, אם בהוצאה הקודמת יש טעויות רבות, או הלכות שתוקנו והובאו במהדורה החדשה - מותר לגנוז הישנה, כדין ספר שאינו מוגה שאסור להשהותו בבית".

רשימות וכתבי סיכום של דברי תורה, כגון מחברות של מקצועות הקודש, וטיוטות של מאמרים ועבודות ומבחנים, אם אין בהם שמות הקודש - מעיקר הדין אינם חייבים גניזה, ככל דברי תורה שאינם אלא לזמן מסוים, ואינם ככתבי הקודש שעומדים לימים רבים, יש

לעוטפם היטב בשתי עטיפות ולהניחם בדרך כבוד (זאת, בהיות האשפה בכל המקומות שבעולם נשרפת, ואותיות פורחות באוויר), ועל כן מקילים מלמדי תינוקות ומורות לכתוב דברי תורה וחלקי פסוקים על גבי הלוח אף שלאחר מכן נמחקים, וכן כותבים פסוקים על עוגת התינוק כשמכניסים אותו לבית רבו, והמדקדקים נזהרים שלא לכתוב פסוק שלם - דברי הגר"י בלוי זצ"ל בספר צדקה ומשפט פרק ט"ז.

### **חובת הגניזה לפסוק שלם מן המקרא**

**רמב"ם יסודי התורה ו, ח:** "ומדברי חכמים אסור לאבד פסוק שלם מן התורה ומשאר כל ספרי הקודש (התנ"ך), והמאבדו בידיים נענש במכת מרדות", **אמנם**, הובא בפתחי תשובה ליו"ד רפ"ד, א שיש שהחמירו שאף **שלש** מילים ומעלה, כשיש להם משמעות של פסוק - צריכים גניזה, ואם הם **ארבע** מילים מפסוק, אפילו אין להם משמעות פסוק - צריכים גניזה, אבל **למעשה** אין מחייבים גניזה, אלא **בפסוק שלם** מן המקרא, היינו: "פסוק שפסקו משה". **וכבר כתב** שו"ת מהרי"ל סי' קצ"ב: "אין לנו להוסיף על מה שאסרו חכמים במחיקת שם שמים, שהרי אם כן, תהא כל התורה כולה אסורה להימחק, שכידוע בכל אות ובכל תיבה רמוזים שמות קודש, אלא יש לומר, שמה שאסרו למחוק, זהו דבר הנגלה ומפורסם".

**מחיקה וזריקת דיסקים, תוכנות וקלטות וסרטי צילום שבהם שמות ופסוקים ודברי תורה**

**בשו"ת משנה הלכות ה, קנ"ט וכן בשו"ת יחוזה דעת ד, נ -** התירו לעוטפם דרך כבוד ולהניחם במקום שייאספו לזריקה. כלשון הגר"ע יוסף זצ"ל: "מאחר שאין בכל אלו צורת אותיות כלל, הרי הם בגדר "אותיות פורחות באוויר", לפיכך אין מקום לאסור מחיקתם והנחתם דרך כבוד במקום פינוי האשפה

### **גניזת עיתונים וכתבי עת**

**כתבו הגר"מ שטרנבוך שליט"א והגר"ש וזנר בשבט הלוי ו, ה ויביע אומר יו"ד א :** עיתונים וכתבי עת המיועדים בעיקרם לדברי חולין, אלא שלפעמים משתרבים בהם גם איזה אמרות חז"ל ופתגמים מדברי חכמים בתלמוד וספרי המוסר, וכמו כן, שטרות שמודפסים עליהם דברי תורה [כגון תשובת הרמב"ם בענייני ריבית על שטר 20 טו] וכן בולים, **אין צריך מן הדין לשמור אותם בגניזה**, ובתנאי שאין בהם שם קודש. ודי לעוטפם בשתי עטיפות דרך כבוד ולהניחם באשפה ובפרט שנדפסים בכתב קטן שאינו ברור לקריאה ואין צורך מן הדין לחפש אחרי פסוקים ושמות בכל עיתון או פרסום, אולי, ושמה יש דבר הצריך גניזה, והרבה פעמים משלבים פסוקים רק לתפארת המליצה. כגון "אשת חיל מי ימצא וגו'" או לא טוב היות האדם לבדו וגו' וכדומה, ולדעת מרן הגרש"ז אויערבך זצ"ל היינו אף בשטרות הדולר האמריקאי שכתוב עליהם שם שמים בלשונם - אין צריכים גניזה שלא נכתב שם ככתבי הקודש אלא להביע אמונתם, ובפרט שהנצרות - עבודה זרה ממש. **אבל** בעיתונים וכתבי עת שמדפיסים **מדור** של דברי תורה או הלכה השקפה או מוסר - חייבים חלקים אלו בגניזה, כדין, ואפילו בשפות זרות.

וכבר צווחו גדולי וגאוני הדורות על שאין נזהרים לשלב בעיתונים ובמודעות ופרסומות מאמרי חז"ל ואף פסוקים שלמים ומכשילים בכך את המון העם שאינם יודעים להיזהר,

וטוב יותר שלא לערב קודש בחול, ואם מדפיסים דברי קודש, יש לציין באופן בולט את החובה לגנום אחרי הקריאה.

**גניזת דברים שונים:** כיפה קיט"ל וגרט"ל שבלו - בטלה מעלתם, ואינם צריכים גניזה, ויש המהדרים לעוטפים בעטיפה, ושמים אותם באשפה (דעת הגרי"ש אלישיב זצ"ל). **פתילי ציצית שבלו או נקרעו מהציצית** - לדעת השולחן ערוך, מותרים בשימוש לחול, אבל לא לשימוש מגונה. ולדעת הרמ"א, יש לעטפם בשתי עטיפות ולהניחם באשפה, ויש הגונים אותם, או משתמשים בהם לסימניה ותבוא עליהם ברכה (מהרי"ל מובא במשנ"ב כ"א, ח). **בגד הטלית**, בלי הציציות, די בהנחתם באשפה בשקית אחת בלבד. ואין להשתמש בהם לניקוי חלונות וכדומה

### שאריות מזון חמץ שבבית

**ידיעות יסודיות ובסיסיות המתבקשות, לכל הבא לנקות את ביתו לקראת הפסח: מהו חמץ?**

כל המכיל את אחד מחמשת מיני דגן: חיטים, שעורים, כוסמין, שיפון ושיבולת שועל. **באנגלית:** wheat, barley, spelt, rye and oats **ברוסית:** פֶּשְׁנִיֶּצָה, יִטְצְמִין, פּוֹלְבָה, רוֹז, גֶּרְקוֹלֶס **בספרדית:** טְרִיגו, סוֹדָה, אֶסְפֶּלְטָה, סֶנְטֶנו, אֶמְנָה ובהונגרית: בּוֹזִיָה, עֶרְפָה, טוֹנְקוֹה בּוֹזִיָה, הוּיִדִינָה, זָאָב

כמו כן, כשמופיעים ברשימת הרכיבים, הדברים הבאים - **המזון מכיל חמץ: 1. "עמילנים"** -סתם, ללא פרוט: "עמילן תירס", "עמילן תפוחי אדמה" וכדומה] **2. "דגנים"** **3. "לתת"** **4. "דקסטרואזה"** **5. "גלוטן"**.

**דוגמאות לחמץ גמור** - סולת, קוסקוס, בורגול, גרנולה, בירה, ויסקי, שקדי מרק, דברי מאפה, מציות, קרקרים, וופלות, בייג'ל וחטיפים מחמשת מיני דגן, שמרי בירה, ביסלי, ממתיקים מלאכותיים (סורביטול, אספרייטים) פרט לסוכרלוז, ויטמין E מקורי, תחליפי קפה, וכן רוב רובם של סוגי הוודקה בעולם ובפרט "וודקה אבסולוט" - **כל אלו הינם חמץ גמור**, כמו כן, **סוכר ענבים** - עשוי מדקסטרואזה, היינו, פירוק עמילנים ועלול להיות חמץ גמור. אלא אם כן מיוצר מעמילן תירס או תפוחי אדמה. אבל יש לציין, ש"לציטין" כיום, אינו מופק מחיטה אלא רק מסויה ומרכיבי שמן חמניות על כן אינו חמץ, אלא כקטניות, וכמובן אינו נצרך בפסח אלא בהכשר למהדרין.

### מצרכי מזון בהכשר "בד"צ העדה החרדית" שאינם מכילים חמץ כלל כל ימות השנה

אבקות אפיה, אגוזים - כל הסוגים, אורז, אינסטנט פודינג - כל הטעמים, במבה, ג'לי, גריסי פנינה [נאמר לי ע"י רבני מחלקת הכשרות בבד"צ העדה החרדית, שבתהליך הקילוף והשיוף של השעורה להפוך ל"גריסי פנינה" בכל השלבים, אין כלל הימצאות של מים], דבש, דגים טריים, דייסת קורנפלור לתינוקות (מיועדת לאלרגיים לגלוטן), חומץ, חרדל, חילבה (גרגרנית), סוכריות ומקלוני טופי (כל הסוגים), טחינה, יין מיקבי הארץ, מיונז, מרגרינה, סוכר וניל, סילאן, קטשופ, קפה נמס ומגורען, קקאו, קצפת ריץ, ריבות, שוקולית, שמרים טריים ויבשים, שלגוני קרח, תה.

**על כן**, אין כל צורך, אף למחמירים, להוציא מהבית את כל המוצרים הנ"ל ולהשליכם לאשפה, כדאי תמיד לזכור, שקיים בתורתנו איסור "בל תשחית" !!! ולאחר ניקוי חיצוני ניתן לשומרם בארון נעול בפסח. **אין צורך**, ואף אינם נכללים במכירת החמץ - **מוכרים אך ורק חמץ!**

**כמובן שכל מוצר שאין עליו כשרות לפסח למהדרין אין צורכים בפסח, גם אם אינו מכיל חמץ!**

### כיצד נאסר החמץ

**חמישה ציוויים נאמרו לעניין איסור חמץ בתורה א.** **איסור אכילה** - "כל אכל חמץ ונכרתה הנפש ההיא מִיִּשְׂרָאֵל" (שמות י"ב, ט"ו) באכילת כזית ובמזיד. **ב.** **איסור הנאה** - "ולא יאכל חמץ" (שמות י"ג, ג) **דוגמאות:** 1. אסור להאכיל חמץ לבעלי חיים (תרנגולים, כלב, תוכי, דגים) 2. אסור להשתמש בדבק חמץ - דבק שקדים. 3. תמונות נוי המכילות חיטה חנוטה, פסטה. יש להטמין בארון. 4. מניות בחברות המייצרות ויסקי או בירה יש למכור לגוי לפסח. (שו"ת מנחת יצחק ח"א) 5. בעל חנות מכולת אסור לקבל תשלום בפסח על חמץ שמכר לפני החג והחמץ קיים (עובדים זרים) משום חילופי חמץ - שו"ע ת"נ ושו"ת שבט הקהתי ב, קע"ד. 6. אסור להריח בפסח בפת של גוי להנאה. שמא יבוא לאוכלו - שו"ע תמ"ג, ב ורמ"א, הגר מעל מאפיה של גויים, אל יריח בריח הפת בכוונה ליהנות - שו"ת מהרש"ם.

**ג.** **לא יראה** - "ולא יראה לך שאר" (דברים ט"ז, ד) אסור שייראה בפסח חמץ השייך לך (פרט לנמכר לגוי).

**ד.** **לא ימצא** - "שבעת ימים שאר לא ימצא בבתיכם" (שמות י"ב, י"ט). **דוגמאות:** 1. אסור שיהיה חמץ שייך לישראל בפסח, אפילו נמצא בתיק בבוידעם ואפילו במקום העבודה, בשולחן או ארונית השייכים לו. 2. פחי אשפה בבית משותף כששכנים שאינם שומרי מצוות או גויים מניחים בהם בפסח חמץ. יש לומר גילוי דעת בערב פסח: "אין אנו מעוניינים שחצרנו תזכה לנו בחמץ שיונח בו בפסח" - עצת הגרש"ז אויערבך והגר"ע יוסף זצ"ל. 3. הרואה חמץ במקום ציבורי או במקום הפקר לא ירימנו, אלא על מנת לבערו, אבל רק על מנת לסלקו לצד שלא יכשלו בו, יש להזיזו במקל או ברגל, שאם ירימנו - יזכה בו ויעבור בלא ימצא (שו"ת הריב"ש ת"א). 4. המתארחים במלון או טסים בחברה שמגישים חמץ, עליהם להצהיר, בדלפק הקבלה, שמשלמים עבור הלינה והטיסה, ולא עבור הארוחות. ה"תשביתו שאור מבתיכם" (שמות י"ב, ט"ו).

### ידיעות מעודכנות לשנת תשפ"ב

אחרי בדיקות יסודיות ומקיפות במעבדות, ע"י מומחי כשרות

**לא נמצא חמץ כלל, ברשימת הדברים הבאים, וניתן להשתמש בהם בפסח בלא הכשר לפסח**

כל סוגי הכלים החד פעמיים כולל מקרטון עם אלימינציה צבעונית, ניילון נצמד, נייר אלומיניום, נייר סופג, נייר פרגמנט לאפיה ולכיסוי מדפים, כל סוגי המפיונים לשולחן

והמנג'טים למאפים, כל סוגי הממחטות הלחות, קיסמי שיניים, תבניות לאפיה חד - פעמיות, פילטרים, מסנני מים, ספריי לגיהוץ,

**יש לציין:** המוצרים הנ"ל מופיעים בהכשרים לפסח, אולי, כעדות על פיקוח בזמן האריזה והשיווק, ממגע עם חמץ, וכבר כתב מרן הגרשז"א זצ"ל בהליכות שלמה עמ' ס"ה, הערה 14: "מה שיש שנותנים הכשר לפסח על דברים שאין בהם כל חשש חמץ כלל ועיקר, הרי זה כחוכא וטלולא ואין לעשות כן"

### **אכילת הקטניות בפסח**

**מנהג בכל קהילות אשכנז** שלא לאכול קטניות בימי הפסח אף שאינם מחמשת מיני דגן (רמ"א תנ"ג, א עפ"י מנהגי מהרי"ל, כ"ה) אבל מותר להאכילם לבעלי חיים (מג"א רנ"ג, ג). **ושלושה טעמים עיקריים נתנו למנהג:** א. מפני הדמיון שבין מיני דגן וקטניות, שהם גרגירים שנאספים ונשמרים באותם המחסנים לתקופות ארוכות, יש חשש שמא יתערבו במיני הקטניות גרגירים של חיטים ושעורים, וכשיבשלו את הקטניות החיטים המעורבות בהן יחמיצו ב. הואיל ונמכרים כל השנה באותם מקומות, ונשקלים ונארזים בשקים זהים זה בצד זה, חששו שמא יחליפו ביניהם תוך כדי מכירתם. ג. כיוון שגם ממיני קטניות רגילים לעשות קמח [קמח אורז, תירס, דוחן וכיום חומוס] יש חשש שמא יראו שמבשלים ואופים מאכלים מקמח של קטניות בלא שנוהרים מחימוץ, יטעו ויבשלו או יאפו קמח של מיני דגן ויחמיץ.

### **מנהג בני ספרד**

**כתב השו"ע תנ"ג, א:** "אבל .. אורז ושאר מיני קטניות...אינם באים לידי חימוץ, ומותר לעשות מהם תבשיל". אמנם בחלק מקהילות ספרד, ובעיקר במרוקו נהגו שלא לאכול אורז, ויש שאף לא אכלו שאר קטניות, כלשון הפרי חדש והחיד"א בברכי יוסף ובספרו טוב עין ט, ו: "רבים ושלמים מיראי ד' נוהגים שלא לאכול אורז ועוד מיני קטניות יבשים בפסח, מפני שהיה מעשה, שלאחר שבררו את האורז כמה פעמים, שוב נמצאה חיטה בתבשיל" ובשו"ת לב חיים ב, צ"ד: "וכן נהגו באיזמיר שלא לאכול אורז". **ובבן איש חי (א) צו מ"א:** "ובבגדאד רבים מבעלי בתים נהגו שלא לאכול אורז בפסח", ולנוהגים לאכול, הורו שיבדקו אותו שלש פעמים, ויש שכתבו לחולטו ברותחים קודם הבישול ואף הגר"ע יוסף זצ"ל כתב בחזון עובדיה דף נ"ג: "ויש מהספרדים יראי ד' שאינם אוכלים" ובכף החיים תנ"ג, ו שכמה מפוסקי ספרד החמירו בקטניות.

**יש לציין,** שישנם מיני תבלינים, ככמון, כורכום וחילבה, שפעמים רבות מעורבים בהם מיני דגן, ובלא בדיקה מדוקדקת והכשר למהדרין, אפילו לאוכלי קטניות אסור לאוכלם.

### **הגדרת הקטניות המצויות**

כל גרעיני זרע שזורעים ומצמיחים גרעינים כמותם, והזרע נאכל בלא שנוסף עליו בשר [בשונה מעגבניות ומלפפונים וכדומה] והוא מפרי האדמה ואין גדל על העץ - הרי הוא בכלל הקטניות (רמב"ם כלאים א, ח). **ואלו הן:** אורז, אספספת, אפונה, דוחן, חומוס [לא נאכל על ידי רבות מהעדות, מפני שנקרא "חימצה"], חילבה, חמניות [גרעינים שחורים],

חרדל, כוסמת, כרכום, לוביה, סויה, עדשים, ספיר, פול, פלסילוס [תורמוס צהוב], פרג, פשתן, פופקורן, קורנפלור, קימל, כמון, קינואה, קנבוס, רעפס, שוש, שעועית, שומשום, תורמוס ותורמוס תרבותי, תירס, תילתן ותמרינד הודי (ראה ספר "סדר פסח כהלכתו" ט"ז, ג)

**הערה:** "פיסטוק חלבי", המשווק בהכשר למהדרין לפסח - מותר באכילה, מפני שגדל על עץ (הגרצ"פ פרנק זצ"ל מקראי קדש ב, ב בשם עצי הלבנון). זהירות מיוחדת נדרשת לאוכלי הקטניות, לקנותם במקום בו הוכשרו התנורים לקליית הפיצוחים לפסח. ואין משתמשים בקמח דגנים להדבקת המלח בפיצוחים.

**בוטנים:** יש שכתבו שאין לאסור אכילת בוטנים בפסח, וכל שכן שיש להתיר שמן שנעשה מהם בהכשר ובזהירות לבל יתערבבו בו מיני דגנים (שו"ת אגרות משה ג, ס"ג מקראי קדש פסח ב, ב ושו"ת חלקת יעקב א, צ"ו). ולמעשה - **אינם נאכלים**.

**שמן כותנה:** דעת רוב הפוסקים להתירו, שאינו קטניות (מקראי קדש ב, ס שהגר"ח סולובייציק מבריסק, התיר שמן צמר גפן. וכן כתב מנחת פתים בהוספות לסי' תנ"ג. וכן התיר הגאון רבי משה פיינשטיין זצ"ל. והוסיף, שבכל מקום ינהגו כמנהגם. ומותר להדליק נרות בשמן קטניות (רמ"א תנ"ג, א).

### קטניות לתינוק ולחולה

**חולה שאין בו סכנה,** הנזקק לכך לצורך מאכלו - מותר לבשל לו קטניות (ראה משנ"ב תנ"ג, ז) ובכלל זה **תינוקות** שאינם רגילים במאכל אחר (ראה חזון איש נ"ט, ד שאם יש חשש כל שהוא ששינוי מאכל התינוק יגרום לו לקלקול קיבה, מותר אף לחלל שבת, כדי למנוע זאת). **אמנם,** יש להעדיף שאר מיני קטניות [דייסת קורנפלור מקמח תירס וכדומה] מאשר אורז דוחן וכוסמת, שהם דומים יותר לחמשת מיני דגן (מ"ב שם). **הערה:** נוהגים לייחד כלים מיוחדים בהם מבשלים לתינוק ולחולה (שו"ת מהר"ם שיק, סוס"י רמ"א).

### שימוש בכלי שבושלו בו קטניות

עברו 24 שעות מאז בשלו בסיר קטניות - מותר לכתחילה לבשל בו מאכלי פסח. ואף בתוך הזמן, בדיעבד, אם בישלו בו לפסח - התבשיל מותר באכילה (כף החיים שם, כ"ז). **התערבבו קטניות בתבשיל של פסח** פשוט שאין אוסרים בדיעבד" (שו"ע תנ"ג, א). ודווקא כשיש רוב כנגד הקטניות (מ"ב, ט). ויש שהחמירו שאף כשיש רוב, יש להוציא את הקטניות עצמן (ראה שדי חמד מערכת חו"מ ו, ד). היו הקטניות "מעמידים" את התבשיל ועשויים לטעם או לריח - נאסר התבשיל בכל עניין (שו"ע הרב תס"ד, ב).

### המתארחים בבית שאוכלים קטניות

**המתארח בבית שנוהגים היתר בקטניות** - אם בתבשיל המוגש לו, אין קטניות - רשאי לאכול, אפילו בכלים שנעשה בהם שימוש בקטניות, אפילו באותו יום (כף החיים תנ"ג, כ"ז שו"ת זרע אמת ג, או"ח, מ"ח). אמנם לדעת הגרי"ש אלישיב זצ"ל אם הכלי בן יומו, אין להתיר אלא בדיעבד (קובץ תשובות ח"ד)

## בני עדות שונות הנשואים זה לזה

**בת עדות ספרד הנשואה לאשכנזי** - נוהגת כבעלה ואסורה בקטניות, אלא אם כן, בעלה אינו מקפיד (תשב"ץ ג, קע"ט שו"ת רב פעלים ג, ל ושו"ת פנים מאירות ב, קכ"א). מכל מקום, רשאית היא לבשל קטניות לצורך הוריה כשהיא בביתם (הגדת חזון עובדיה ב, דיני אכילת הקטניות) **בת אשכנזי הנשואה לבן ספרד**, אף שרשאית, אם רוצה בכך בעלה, לנהוג מעתה בהיתר הקטניות, מפני שהולכת אחר בעלה בכל העניינים, ולא נתקנה הגזרה במקום צער או פגיעה בשלום בית, שהוא כבאונס, **מכל מקום**, יש מחמירים, וחוששים לפגיעה במנהג אבותיה וצריכה התרה (ראה שו"ת מנחת יצחק ד, פ"ג-פ"ד עפ"י שדי חמד ושו"ת חת"ס או"ח, קכ"ב) ויש שכתב, שאינה צריכה התרה, שעצם נישואיה הפקיעו את מנהגה (אגרות משה או"ח א, קמ"ח).

## השימוש בתרופות בפסח

יהי רצון שנזכה כולנו לפסח כשר, שמח ובריא ויתקיים בנו "כל המחלה אשר שמתו במצרים לא אשים עליך כי אני ה' רופאך". מעיקר הדין, מותר אף לחולה שאין בו סכנה לקחת כל תרופה שאינה טעימה (הנוקק לאנטיביוטיקה נחשב לפחות כחולה שאין בו סכנה). עם זאת, **ישראל קדושים**, ונהגו להחמיר לכתחילה ולבדוק ברשימות המתפרסמות לציבור, ולהיעזר ב"מענה קולי אוטומטי", הניתן על ידי כל קופות החולים, בקבלת מידע מידי אלו מהתרופות הן תרופות כשרות לפסח (ראה שו"ת **ציץ אליעזר** י, כה, אות כ).

לפניכם בס"ד, בירור תמציתי - **הלכה למעשה** בכל הנוגע ל**כללי היסוד** בעניין שימוש בתרופות בפסח

## תרופות העלולות להכיל חמץ

□ כדורים שהחומר המגבש ומקשה את הכדור עשוי מעמילן דגן - חמץ. □ תרופות המכילות ויטמינים מסוימים (כמו ויטמין E ויטמין C) המופקים גם מדגנים - חמץ. □ כדורים הממותקים ע"י ציפוי חיצוני של סוכרים ממתקים העשויים חמץ. קיימים סירופים (תרחיפים) מעורבים תמציות וחומרי טעם, המופקים מחמץ. □ כדורים המוקשים או ממותקים מחמץ, המיועדים למציצה, לעיסה וכדו'. □ תרופות הומאופתיות, פעמים רבות הצמח המהווה את יסוד התרופה הוא דגן או שהכוהל המורכב בתוכו - חמץ. ברוב התרופות הנ"ל מעורב אלכוהול שהוא בחשש חמץ,

## תרופות ללא טעם

**כתב מו"ר הגרש"ז אויערבך זצ"ל** (בספרו מנחת שלמה א, י"ז): "מה שהבליעה נחשבת דרך אכילה, היינו בדבר הראוי לאכילה וללעיסה, אבל בדבר שאינו עומד לאכילה כלל ועומד רק לבליעה כמו תרופה לחולה, נחשב לכולי עלמא שלא כדרך אכילה" והוסיף מורנו, וכתב: ואף שלעניין הגדרת חולה שאין בו סכנה מצינו בהלכות שבת שאסרו חז"ל נטילת תרופות בשבת, אא"כ נפל למשכב או כאיב ליה כל גופא ולא בכאב ראש רגיל או חוסר שינה, אפשר דשאני שבת, שעיקר איסור רפואה הוא עבור חולה שיש לו מיחוש בעלמא, משא"כ בנידון דידן, לעניין פסח ... אפשר שבכל עניין של חולי קצת שרי וצ"ע".

**ואמנם רבים גדולי הפוסקים** שהתירו נטילת תרופות שאין בהם טעם בפסח, אפילו לחולה שאין בו סכנה - ראה שו"ת אגרות משה או"ח ב, צ"ב וג, י"ב שו"ת ציץ אליעזר י, כ"ה ושו"ת יחוה דעת ב, ס. וכן כתב המשנה ברורה (ס"ק צ"ז) שכאשר מדובר במאכל שנפגם לחלוטין "כעפרא בעלמא", לכל השיטות אין בו איסור חמץ. ולכאורה אם כן, תרופות ללא טעם אינן זקוקות לכשרות לפסח.

### **הוראת מרן בעל ה"חזון איש"**

**חזון איש או"ח קט"ז, ח:** "ואם הם מעורבין דברים שאינם ראויים לאכילת אדם, כיון שאינם ראויים למאכל אדם - אין בהם משום חמץ, כדין נפסל מאכילת אדם. כיון שאי אפשר להפריד הקמח, וגם אינו ראוי לחמץ בו, ומותר לבלעו בפסח לרפואה, ואף למאי דמשמע מהאחרונים ז"ל דלאכול לכתחילה, אסור אפילו חמץ שנפסל מאכילת הכלב וכו', מכל מקום ע"י תערובת שאר דברים - מותר, דלא שייך כאן אחשביה דדעתו על הסמים".

### **הכרעת גדולי פוסקי ההלכה - הלכה למעשה**

**א.** כל סוגי הזריקות, פתילות, תכשירי חוקן, המשחות הרפואיות המיועדות לשימוש חיצוני, כל חומרי החיטוי שעל פני העור, וכן כל סוגי הטיפות המיועדות לעיניים ולאזניים, משאפים (תרסיסים לסוגיהם), תכשירים לאינהלציה שמעורב בהם כוהל חמץ, אך עומדים לשימוש חיצוני ולא למתן דרך הפה **מותרים לשימוש בפסח**. ועפ"י פרסומי "העדה החרדית" מזה מספר שנים, כל **הכוהל** (אלכוהול) הנמכר בבתי המרקחת, לחיטוי - **אינו עשוי מדגנים**. כמו כן, התכשיר "רקוטאן" לטיפול בפצעי עור - נמצא כשר לשימוש בפסח.

**ב.** חולה אשר על פי הוראת רופא, **צריך לקחת תרופה מסוימת** ואם יפסיק את נטילת התרופה אפשר ויגיע לידי מצב של אפילו ספק סכנה לחייו - חייב לקחת תרופה זו וחלילה לו להחמיר על עצמו ולהימנע מלקחתה.

**ג.** חולה הצריך לקנות בפסח חמץ גמור, או תרופות שיש בהן חמץ גמור (בעין), מלכתחילה לא יזכה בהן וכשצריך, ישתמש בהן אך יניחם במקום מוצנע וייקח משם בכל פעם לפי הצורך. אם עדיין קודם הפסח, ימכרם במכירת חמץ לנוכרי וייקח מהם כל פעם לפי הצורך, ויכוון שלא לזכות בהן.

**ד.** **תוספי מזון וויטמינים:** במקרים רבים בהם הוויטמינים משמשים רק כתוסף מזון יום יומי ולא ניתנו בהוראת רופא ניתן לדלג על ימי חג הפסח ללא כל חשש בריאותי. לאלו הזקוקים לכך לצורך רפואי גם בחג הפסח עפ"י הוראת רופא באנו ברשימה שעלה בידינו לבדוק את תכולתם והמובאת בחוברת זו.

**ה.** **תרופות המכילות קטניות,** מותרות אף לחולה שאין בו סכנה אפילו הוא מבני **אשכנז** על כן, מותר להשתמש ב"אנשור פלוס" למי שנמצא בתת משקל או אינו מסוגל לבלוע מוצקים, ולדעת הרופא המטפל עליו להמשיך ליטול את האנשור גם בימי הפסח. משום שאנשור פלוס לא מכיל רכיבים מחמץ, ואיננו מכיל גלוטן. לעומת זאת הוא מכיל רכיבים הבאים מתוצרי קטניות.



## בין פורים לפסח

ו. **תרופות הומאופתיות**, יש לוודא שהצמח המרכיב את יסוד התרופה אינו מחמשת מיני דגן לכן אין להתירו בפסח רק אם התברר שהאלכוהול המורכב בו אינו חמץ. תרופות הומאופתיות המיוצרות בחו"ל, בהרבה מהן חמץ, ומכילות כוהל דגנים. המיוצרות בארץ, יש לוודא שאינן מכילות תמציות חמץ. ובוודאי באין סכנה, אין להתיר את השימוש בהן בפסח ויש להיוועץ עם הרופא על תחליף לימי הפסח, ושומר מצוה לא ידע רע.

ז **תרופה שאינה מופיעה** ברשימת התרופות הכשרות לפסח מותר מן הדין לקיימה בפסח, ואין צריך לבערה או. למכרה לנוכרי. ואף הנוהגים למכור את תכולת ארון התרופות במכירת חמץ לגוי. **אולם** חולה שמותר לו לקחת תרופות, מותר לו להוציא לצורכו תרופות מארון התרופות אף מהנמכר לנוכרי.

## כשרות תכשירי האיפור והקוסמטיקה לימות הפסח

**התכשירים וחומרי האיפור המצויים כיום**, מעורבים בחומרים כימיים הפגומים בטעמים, ונפסלו לאכילת הכלב, כמו כן, לדעת רבנו תם (תוספות נידה ל"ב ע"א) לא נאמרה "סיכה כשתייה" לעניין חמץ בפסח, ועפ"י פרסומי בד"צ העדה החרדית, כמה שנים, בארץ נעשה שימוש רק באלכוהול סינטטי, ועל כן, מעיקר הדין אין חשש בשימוש בכל התכשירים שהחמץ שבהם כבר נפגם לפני הפסח (דעת מרן הגרש"ז אויערבך זצ"ל ב"מאור השבת" ב, ל הגרב"צ אבא שאול זצ"ל באור לציון ג, עמ' צ"ז ויבדלח"ט הגר"א וייס שליט"א ב"קובץ דרכי הוראה א, י"ז).

**עם זאת**, הכרעת כמה מגדולי הפוסקים, שכל חומר, קרם או משחה ששמים אותם בפה או על הידיים, לא ניתן לומר עליהם שנפסלו מאכילת הכלב, שהרי חל לגביהם הכלל של "אחשביה" - דהיינו, בני אדם שמים אותם בפה או על הידיים והם מועשרים בחומרי טעם, דרך הנאה, ולמעשה, אין הם נפסלים, אפילו לא לאדם, שהרי בלתי נמנע שלא ייבלעו או יבואו במגע עם מאכלים וכלים, (על כן, טעונים אישור משרד הבריאות), ראה דברי החזון איש (דמאי טו, א), שכל העיקרון של □ אחשביה □ נאמר רק בנוגע למוצרים אכילים, ולא למוצרים שאינם אכילים. ואם כן מוצרים הבאים במגע עם הפה והידיים, לא ניתן לומר ש"אינם אכילים".

**על כן, הכרעת הפוסקים**, שכל הבא במגע עם הפה והידיים - חייב הכשר למהדרין לפסח. בכלל זה: משחות שיניים, מי פה, אודמים וסטיקים ליובש השפתיים מכאן, המנהג המקובל להיזהר בנוגע לסבון כלים וסבון ידיים שיהיו בהשגחה מיוחדת לפסח.

## חברות לייצור מוצרי קוסמטיקה שמוצריהם (אודמים, קרם ידיים) כשרים לפסח תשפ"ב

"רב'לון" "אולטימה" (בד"צ F.K. לונדון) "הלנה רובנשטיין", (הרב גרוסמן מגדל העמק), "ג'ד" "וישי", "לנקום", "אלמקיאז" סופטאצ "מיי קליניק" (הרב יוסף זריצקי שליט"א) "מא'ק" "אסתי לאודר", "יוסי ביטון" "בובי בראון" (בהכשר הרב לוינגר - "מאור הכשרות"). כמו כן, כשרים לפסח "קרליין" ומוצרי "חני ויינברגר"

יש לציין, שכל תכשיר או משחה העשויים עם וזלין או אלווה - אינם מכילים דגנים וכולם מותרים לפסח.

**כל סוגי הבשמים** וה"דאודורנט" מכל חברה שהיא - **מותרים לשימוש בפסח** (אין שימוש כיום באלכוהול חמץ) מרן הגר"ח"פ שיינברג זצ"ל הורה בחוה"מ פסח תש"ע, בנוכחותי, לבת, שקיבלה במתנה, בפסח, בושם לגוף, ושאלה, האם תשליכו או תצניעו, וענה בזה הלשון: "השתמשי בו בלא פקפוק, הכול היום כימי וסינטטי".

### כשרות הסיגריות והנרגילה לפסח

**בספרי הפוסקים, דנו רבות, אודות עישון בפסח, של סיגריות שמעורבים בטבק, חומרים שאינם כשרים לפסח, בהיות העישון דרך הפה, וחמץ אסור במשהו, בפרט בסוגי סיגריות "בלנדד".** וכבר כתב המגן אברהם (סי' תס"ז, י'): "וטוב"ק - דרך לשרותו בשכר, וצריך לסוגרו בחדר, או לעשות מחיצה לפניו". הדברים מובאים בחוק יעקב (שם, כ"ב) וכן פסק הרב בעל התניא בשו"ע תס"ז, כ"ד. וכן הביאו המשנה ברורה (ס"ק ל"ג).

**לעניין הסיגריות בימינו, שמעתי מידי"נ הרב יוסף זריצקי שליט"א, שאמר לו מרן הגר"ש וזנר זצ"ל: "אי אפשר לאסור את הדבר בוודאות". למעשה, כל הסיגריות מתוצרת מפעל "דובק" נבדקו על ידו, וקיבלו הכשר לפסח. כמובן, שהשימוש בסיגריות אלקטרוניות (שאינם מעלים רק עשן כלשהו, והעשן הרב נבלע לתוך הפה, על כן השימוש בהם בחומרים שאינם כשרים לפסח - חמור הרבה יותר. ובנוגע לשימוש ב"נרגילה" עדות ידי"נ הרב יוסף זריצקי שליט"א: "ביררתי לקראת פסח תשפ"ב את הנושא של חומרי הגלם בנרגילות. ובאף אחד מהם אין חשש להימצאות מיני דגן".**

### קניות לכבוד הפסח

הקניות לפסח, ראוי שתעשנה בחנויות שנוקו מחמץ, והמצרכים מונחים בהם על גבי מדפים נקיים ומצופים. מוצרי מזון הנמכרים בלא עטיפות או בתפוזרת, יש להקפיד שהכף והמאזניים יהיו נקיים לפסח, מובן מאליו, שגם העברת המצרכים לבית תתבצע ברכב נקי מחמץ, ואין צריך לומר, שבבית יש לפנות ולהכין מקום מבודד ונקי לפסח, בטרם הנחת המוצרים שם. **המזמינים או קונים מוצרי מזון להקפאה: בשר, דגים וירקות מוקפאים, מחובתם להקדים את ניקיון המקפיא, באופן יסודי ובפירוק כל החלקים הניתנים לפירוק, והתמקדות בגומיות שעל הדלתות, בעזרת מטליות, מגבונים או מברשות עדינות, (להימנע משימוש בכלים חדים, העלולים לחורר את הגומיות).** לאחר הניקוי, מבצעים "בדיקת חמץ" במקפיא, בלא ברכה ובלא הנחת פתיתים, ונהוג לצפות את המדפים והמגירות בנייר או ניילון, כדי שהמוצרים הכשרים לפסח לא יונחו על מקום עליו מונח חמץ כל השנה, אלא במקום הראוי להם.

**הערה:** תיקים וסלים המשמשים במשך ימות השנה לקניית מוצרי מזון חמץ, חובה לנקותם היטב, מכל פירור של לכלוך בטרם מכניסים לתוכם מוצרים הכשרים לפסח. הידור נאה לייחד תיקים וסלים המיוחדים אך ורק לקניות לפסח. בפסח עצמו, נזהרים שלא להשתמש באריזות ובשקיות ניילון משומשות.

## קניית בשר, עופות ודגים

בקניית בשר, יש להיזהר מלומר על בהמה או עוף בין חיים ובין שחוטים: **"בשר זה לפסח"** שנראה כאילו היקדשום לקרבן פסח. אלא יש לומר: **"בשר זה ליום טוב או לחג"** (שו"ע תס"ט, א ובמשנ"ב שאף לא בשפה זרה). יש שכתבו, שאף בקניית עופות ודגים, גם כן, לכתחילה יש להימנע מלומר בשעת קנייתם: **"עוף או דג זה לפסח"** ויתכן שאף בשאר מוצרי מזון, שאף שאינם ראויים להקרבה, אפשר להקדיש דמיהם לפסח, פרט לחיטים שרוכשים לאפיית המצות, כיון שצריכים שמירה יתירה - מותר לומר: **"חיטים אלו לפסח"** (כף החיים שם, ח). **בדיעבד, אמרו "בשר זה לפסח"** - אין הבשר נאסר לאכילה, אלא אם כן, נאמרו המילים על גדי או על טלה ואין באי אכילתם הפסד מרובה. אבל כשאחרים, כגון מוכר אמרו: **"זה לפסח"** - אין להחמיר, ש"אין אדם אוסר דבר שאינו שלו" (שו"ע הרב שם).

## קניית ירקות פירות וביצים

רבים נוהגים לשטוף לפני הפסח את כל הירקות והפירות שקונים לחג, ובכלל זה, ניקוי האבק מעל בקבוקי היין השמן והשתייה וקופסאות השימורים שנקנו לפסח. ויש שאינם אוכלים בפסח, רק ירקות ופירות הנקלפים. הנהגה טובה לנקות את הביצים שקונים לחג, ולנער את תבניות הביצים מחשש שאריות תערובות דגני חמץ המצויים בלולים. הערת זהירות: לטענת רופאים, שטיפת ביצים במים, גורמת להחדרת החיידקים שעל גבי הקליפה אל תוך הביצה, על כן, יש להסתפק בקינוח חיצוני ביבש. מזה כמה שנים, בשיתוף פעולה בין "תנובה" ובד"צ העדה החרדית, החתמת הביצים בדיו נעשית ללא חמץ, וניתן לבשלן בקליפתן. הדבר מצוין בכוכביות או סימון מיוחד.

## הקדמת קניית מצרכי החלב לפני הפסח

אין איסור בשתיית חלב מפרה שאכלה חמץ אפילו תוך מעת לעת (24 שעות) לפני הפסח (ראה תורת חטאת כלל ס"ה, י ומ"ב תנ"א, כ"ח שו"ת אגרות משה או"ח א, קמ"ז ודעת הגרי"ש אלישיב זצ"ל ב"אשרי האיש" ג, נ"ו). ומכל מקום, מערכות הכשרות המהדרות, מציינות על מוצרי החלב הכשרים לפסח המיוצרים לפני הפסח: **"כשר לפסח ערב פסח תשפ"ב"** על מנת לאפשר להדר על כל חשש אפילו רחוק של תערובת משהו (אמנם, משהו, כידוע בטל לפני הפסח). **הערה:** הנקת תינוק בימי הפסח: אישה המניקה את תינוקה, "אין להחמיר לה שלא תאכל חמץ בערב פסח קודם זמן איסורו [כדי שתוכל להניק את בנה] משום שלתינוק בן יומו לא החמירו שלא לשתות מחלב זה" (לשון מרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל שם).

## הערה חשובה

יש לדעת שישנם מוצרי "תנובה" הנמכרים במשך ימות השנה והינם מכילים חמץ גמור, על כן יש להיזהר ולאוכלם או לבערם עד לפסח. להלן רשימת המוצרים, שמסר הרב ויטמן שליט"א רב "תנובה":

יוגורט פריילי טבע יופלה און טופ תות פצפוצים מצופים מאגדת אונטופ פצפצים משקה  
שיבולת שועל אייס קפה שיבולת שועל בטעם קרמל משקה שיבולת שועל בטעם אגוזי לוז  
הפסקת אוכל דגני עוגי וחלב "הפסקת אוכל" דגני קורנפלקס וחלב.

# הלכתא מאורייתא / הרב יוסף אביטבול, מח"ס שערי יוסף ושא"ס, בני ברק בחיוב קריעה על חכם שמת

וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל אֱהֲרֹן הוּא אֲשֶׁר דָּבַר ה' לֵאמֹר בְּקִרְבֵי אֶקְדָּשׁ וְעַל פְּנֵי כָל הָעָם אֶכְפֹּד וַיִּידָם  
אֱהֲרֹן (י, ג)

איתא בגמ' במו"ק דף כה ע"א כי נח נפשיה דרב ספרא לא קרעו רבנן עליה אמרי לה  
גמרינן מיניה, אמר להו אביי מי תניא הרב שמת, חכם שמת תניא, ועוד כל יומא שמעתתיה  
בפומון בבי מדרשא ע"כ ממה דאיתא שם, ומיהו תלמיד חכם, איתא בגמ' בשבת דף קיד  
ע"א אמר רבי יוחנן איזהו תלמיד חכם כל ששואלין אותו דבר הלכה ואומר אפילו במסכת  
כלה, ויעו"ש למאי נפק"מ, ופירש רש"י שם בכל מקום, בכל הש"ס ואפילו במס' כלה דלא  
רגילי בה אינשי וזה נתן לבו וגרסה, מסכת כלה ברייתא היא, כלה בלא ברכה אסורה  
לבעלה כנדה עכ"ד. ועיין עוד בירושלמי במו"ק פ"ג ה"ז שתני כל ששואלין אותו והוא משיב  
זהו תלמיד חכם. ואמנם יש לפלפל דבגמ' במו"ק כתוב חכם, ובשבת כתוב תלמיד חכם,  
ואולי יש חילוק בין חכם לתלמיד חכם.

והנה לדינא נחלקו בראשונים על איזה חכם יש לקרוע, שיטת רבינו מאיר בהלכות שמחות  
סימן לה שוקרעם דוקא על חכם שהוא רבו או שיודעין משמעותיו שחידש שהוי כרבו  
קרועים עליו אבל אם אין יודעין מחידושיו כלום וגם אינו רבו לא מיחייב לקרוע עליו, אבל  
רהא"ש במו"ק שם כתב שאף אם לא ידעין משמעותיו חייב לקרוע ויעו"ש כתב להביא  
להא ראייה מדברי הגמ' בשבת דף קיד ע"א דאמר רבי יוחנן איזהו ת"ח כל ששואלין אותו  
דבר הלכה ואומר ואפילו במס' כלה וא"כ ה"ה לענין קריעה, וכן כתב בנימוק"י עמ"ס מו"ק  
דף יז ע"ב מדפי הרי"ף בד"ה אין, וכתב בבית יוסף שנראה לדינא כדברי הרא"ש ושכן נראה  
מדברי הרמב"ם בהל' אבל פרק ט' הלכה יא יעו"ש.

אבל מדברי המהר"ם כתב שדוקא חכם שיודעין הציבור את חידושיו והיינו דהוא קולא  
אפילו שלא יודע בכל מקום, ונראה דרבינו הגר"ק זצוק"ל חשיב שהציבור יודעין את  
חידושיו ופסקיו, וגם שואלין אותו בכל מקום ויודע ותרויהו אית ביה. וממילא אף שנחלקו  
השו"ע והרמ"א מהו לדינא, דבשו"ע סימן ש"מ סעיף ז' כתב לדינא, ועל חכם ועל תלמיד  
חכם ששואלין אותו דבר הלכה בכל מקום ואומרה קורעין עליו אפילו לאחר קבורה ביום  
שמועה אם הוא תוך שלושים יום וקורע עליו בשעת הספדו, וקורעין עליו עד שמגלין את  
לבם, וכבר נהגו תלמידי חכמים בכל מקום לקרוע זה על זה טפח אע"ם שהם שוים ואין  
אחד מהם מלמד את חבירו, ואולם ברמ"א שם כתב כשיטת המהר"ם וז"ל: וי"א שאין  
קורעין על חכם אלא א"כ הוא רבו או שיודעין משמעותיו שחדש דהיינו רבו, וכן נהגו להקל  
במדינות אלו עכ"ד.

ובש"ך סק"י"ז כתב שהר"מ מפרש הך דחכם שמת היינו שיודעין משמעותיו שחידש, ועפ"ז  
הם דברי הרמ"א וכבר כתבתי בסמוך שדברי הר"מ ברורין ומשום הכי אני תמה שלא נהגו

לקרוע אפילו על חכם שיודעין משמעותיו שחידש ואפילו על גדול ממנו ואין להם על מה שיסמוכו, ואולי ס"ל דלא נקרא ת"ח אלא כשיודע דבר הלכה בכל מקום ואפילו במסכת כלה כדאיתא בש"ס, וכבר כתב האגודה פ"ק דחולין דעתה בעונותינו אין ת"ח דהא אין יודע אפילו במס' כלה עכ"ל, והביא מהרי"ל ומהרי"ו בתשובתיהם כמ"ל סי' יח סקכ"ט עכ"ל וצ"ע עכ"ד, ובערוך השולחן סימן שמ סעיף כב כתב להביא לדברי הש"ך וסיים והירא דבר ה' יקיים המצוה כתיקונה ויכול לקרוע בשולי הבגד ויכולין לאחותה מיד עכ"ד, ומוכח דיש מעליותא לקרוע ולא דליכא חובה כלל, וראה עוד בדברי סופרים על השו"ע שם שהביא לדברי הש"ך.

וכן הוא במהרי"ק ששורש קסג שכתב על דברי האגודה [שהביאהם הש"ך] וכתב האגודה היה למדן מופלג ואפי"ה כתב דבזמנו לא דיינינן דינא דתלמיד חכם עכ"ד, ואמנם הוא חידוש גדול, ועיין בשו"ת תשובה מאהבה ח"א סימן רז שתלמיד חכם שהרביץ תורה והעמיד כמה אלפי תלמידים מהם רבים יושבים כסאות למשפט דודאי בכלל תלמיד חכם שיודע הלכה בכל מקום הוא ולכן שרי להספידו בחול המועד יעו"ש, וא"כ ה"ה לדידן על מרן הגר"ח זצ"ל, ועיין בהקדמה לזכרון תורה משה שכתב שעל הגר"א לא נאמרו דברי האגודה יעו"ש והכא נמי נראה על מרן הגר"ח זצוק"ל שהוא כמו מהראשונים וכמו ששמעתי בהספדו של מרן הגר"י בילברשטיין שליט"א על גיסו מרן הגר"ח קניבסקי זצוק"ל שסיפר שסיפר למרן הגר"י ש אלישיב זצוק"ל הסיפור על חגב שהגר"ח זצוק"ל למד הלכות חגבים והגיע חגב כדי שיוכל ללמוד הדינים הנ"ל היטב, אמר לו מרן הגר"י ש"א שהרי הוא כמו מהתנאים עכ"ד, ויש עוד להאריך במק"א שבחו של מרן הגר"ח זצוק"ל, ואין לחוש הכא משום בל תשחית, וכמו שכתב ביעב"ץ מו"ק שם שכל לכבוד התורה אין משום בל תשחית, וכן מוכח בספר חסידים סימן תתעט, ויש עוד להאריך בכ"ז במק"א, ובגליון שמעתתא עמיקתא מס' קנז שאמר לו הגר"ע אויערבאך שליט"א לגבי קריעה על גדול הדור שאע"פ שלמעשה לא נהגו לקרוע מ"מ הרוצה להחמיר על עצמו רשאי לקרוע, ואמנם הכא נראה דהוא חיובא.

והנה כדברי הש"ך דאין תלמיד חכם היום כן מצינו למג"א בסימן תרמ"ז סק"ז לגבי להספיד תלמיד חכם בחול המועד שאין בזמנינו דין תלמיד חכם שיודע הלכה בכל מקום וכן כתב שם לדינא במשנ"ב סקי"ב, ואולם בא"ר יו"ד סימן תכ אות ב' כתב שדעת הלבוש בזה שאף בזמנינו יש דין תלמיד חכם וכמו שכתב בשו"ע יו"ד סימן רמ"ג ס"ב יעו"ש, וכן מבואר דעת הסמ"ע חו"מ סו"ס רסב ויעו"ש עוד מש"כ בזה, ויש עוד להאריך בכ"ז בפנ"ע.

ואמנם נראה מדברי הש"ך שנהגו שלא לקרוע משום שלא מצינו תלמיד חכם שיודע הלכה בכל מקום, ואמנם נראה שעל רבינו מרן שר התורה כל רז לא אניס ליה רבינו חיים קניבסקי זצוק"ל שיודע כל התורה כולה נראה דיש חובה על כו"ע לקרוע, ואמנם ראיתי להגה"צ רבי שריה דבילצקי זיע"א בספרו זכרון בצאלאל על יו"ד סימן שמ סעי ז' שכתב להביא לדברי הש"ך שלכאורה אין מצוי כלל בדורתנו שיהיה יודע הלכה בכל מקום אבל מ"מ אם לא מייר בגדול דהוא מופלג יחיד בדורו שאז ממילא הוי כרבו כמ"ש בסימן רמ"ד ס"י וששמע שם שהוא הדין לענין קריעה, והנה שם בשו"ע איתא בזה"ל: אם הוא מופלג

בחכמה אפילו אינו רבו דינו כרבו מובהק, וכתב ברמ"א שם, מי שהוא גדול הדור ומפורסם בדורו בכך נקרא מופלג בחכמה עכ"ד, ולכן נראה דהכא הוא חיובא.

ואמנם בחוט שני נושאים שונים עמ' שצ כתב שהעולם נוהגים כמבואר בש"ך שלא לקוע, וכתב, אמנם מי שמרגיש בעצמו קצת תלמיד יש לקרוע בשולי הבגד, וכך היא ההוראה לתלמידי הישיבות שנפטרו רבותיהם, והנה גם בזמנינו בדורות האחרונים בהסתלוקתם של גדולי ישראל לא נהגו לקרוע עליהם, ורק שהיו הרבה אנשים שהיו קרובים אליהם שהם קרעו, ומ"מ אי אפשר לחייב את כולם לקרוע, ומי שמרגיש שצריך לקרוע יש לזה מקום, ומי שקורע על חכם סגי לקרוע בשולי הבגד וכמו שכתב הרמ"א שם ס"ב לגבי קריעה על שאר מתים שאינו מתאבל עליהם, וכתב ומ"מ אף מי שאינו קורע יש מקום לברך על בשורה רעה שמברך בורך דיין האמת כמבואר בשו"ע או"ח סימן רכב ס"ב אם זה בשורה רעה היא לו עכ"ד.

והנה כיסוד דברי הגרנ"ק וצוק"ל שיש לקרוע בשולי הבגד וכמ"ש ברמ"א ס"ב שיש להקל לקרוע בשולי הבגד, וכן כתבו לקהל לכתחילה בחכמת אדם כלל קנב אות ד' ובקיצור שו"ע סימן קצד אות ו' ודלא כמ"ש בשבט יהודה שם שלא מהני, ועיין עוד בזה ביפה ללב ח"ג יו"ד סימן שמ אות ג' ובנהר מצרים יו"ד עמ' קלד.

וכדברי הגרנ"ק, כן נקט הגרמ"מ קראפ שליט"א בספר משמרת שמחות ח"א עמ' לח שעל חגם הגדול הדור שמת נוהגין לקרוע בשולי הבגד ויש נוהגין להחמיר לקרוע עליו כדין רבו מובהק טפח, אבל למעשה המנהג לקרוע בשולי הבגד, והוא כמו שכתב ברמ"א ס"ב, וכתב שאף שמקילין כרמ"א מ"מ הרי על תלמיד חכם מצויין ואדם גדול כתב בגשר החיים פרק ד' אות ה' שראוי לקרוע ולברך דיין האמת אם מרגיש צער בנפשו כדין שמועה רעה, ומ"מ יש לסמוך בזה על דברי הרמ"א ב"ס שמהני קריעה בשולי הבגד לאלו שאין מתאבלין, והנה יעו"ש שכתב לדון לגבי גדול הדור לגבי חכם שגדול ממנו, שברמ"א ס"ז כתב שנהגו להקל בזה אא"כ הוא רבו, וכמו שכתב ברמ"א ס"ח שרק לרבו שלימדו רוב חכמתו ממנו יש לקרוע, ולכן נהגו להקל בקריעות אלו, ואולם כתב שם שבמהרי"ל מבואר חיוב הקריעה לגדול הדור שבמהרי"ל מנהגים הלכות שמחות כתב בזה"ל: ואמר דשאל מרבו המובהק מהר"ש אמאי לא היה קורע כשנפטר הר"ר מושיל מזניים, והשיב לו שאין שגורים בפיו חידושים מאותו הרב ז"ל, אך מי שמופלג וגדול הדור צריך לקרוע עליו גם מי שאין שגורים לו חידושים ממנו, ואמר שראה כתוב וכדומה לו על רבינו פרץ ע"ה שהיה אליו מלבוש מיוחד שהיה לובשו וקרע בו על אדם חשוב, ויש קורעין למטה בלבושיהן כבסמ"ק עכ"ד, ומוכח שיש חיוב לקרוע על רבו שהוא גדול הדור כרבו המובהק אע"פ שלא שמע ממנו חידושים כמו לגבי דיני קימה והידור כמבואר בטוש"ע סימן רמ"ד ס"י יעו"ש, וא"כ מוכח מכ"ז שעל גדול הדור שאני שיש לקרוע עליו.

ויעו"ש במשמרת שמחות שכתב הגרמ"מ קראפ שליט"א שמ"מ מועיל לסמוך על מש"כ המהרי"ל בשם הסמ"ק שסגי מה שיש לקרוע בשולי הבגד וכתב שם שכן הורה מרן הגרי"ש אלישיב וצוק"ל שאין צריך לקרוע על גדול הדור ושאף על מרן החזו"א בשעתו לא קרעו אלא תלמידיו אבל התלמידים צריכים לקרוע כדין רבו מובהק, ובאחרות רבינו ח"ד הובא

שמרן הקה"י זצ"ל קרע שמועה על גאב"ד משטיבין שהיה גדול הדור בשולי הבגד, ועל מרן הגרי"ז מבריסק זצ"ל הורה לבנו הגר"ח ק לקרוע בבגד עליון בבית הצואר, וכתב שם במשמרת שמחות שלגבי מרן הגרי"ז מבריסק אפשר שכיון שהיה שואל ומתיעץ עמו החשיב אותו לרבו, ומוכח דעל גדול הדור סגי לקרוע בשולי הבגד. ואמנם אכתי לכאורה יש לחלק בזה בין גדול הדור לשר התורה ורבן של כל בני הגולה, וחשיב כנשיא שיש לקרוע עליו, בחולצה לפי דעת השו"ע.

וכן שמעתי מאחי הבה"ח אליהו פורת נ"ו בשם הגר"ע טולידאנו שליט"א בעמח"ס עוטה אור שיש לחלק שכל הפוסקים אומרים דוקא ברבו אבל בגדול הדור הרי הוא כמו רבו, וממילא כולם צריכים לקרוע, וכמו שכתוב בתוס' בברכות לא ע"ב, וכן אמר לי אחי שי"ל ע"פ דברי התרומת הדשן לגבי הסיבה בליל הסדר שגדול הדור חשיב רבו מרחוק, וכן יש לומר לגבי הדין לקום מרחוק.

וכן ראיתי למו"ר הגר"ע פריד שליט"א שהוציא הוראות מבד"צ שבראשותו, שהוציא פסק הקי הלכה הדינים שיש לנהוג בהלויית מנהיג הדור רשכבה"ג מרן הגר"ח קניבסקי זצ"ל ולגבי קריעה כתב בזה"ל: המשתתפים בהלוייה יקרעו קריעה בחולצה ללא ברכה [אם היא הבגד העליון] ואם לבוש בחליסה צריך לקרוע גם את החליפה אם קשה לקרוע את החליפה אפשר להקל ולהוריד את החליפה ולקרוע רק את החולצה, ויעו"ש עוד פרטי דיני הקריעה וכתב שם שמ"מ מי שלא קורע אין מוחין בידו, אבל מ"מ דעכ"פ לדינא הכא שאני שהגר"ח ק זיע"א הוא כמנהג הדור, וכן שאלתי אח"כ למו"ר הגר"ע פריד שליט"א בזה מדוע יש חיוב לקרוע על מרן הגר"ח קניבסקי זצוק"ל הרי דין זה נוהג רק בנשיא והשיב לי שהרי שמועתיו בפי כל, וציין עוד לדברי התוס' ברכות לא ע"ב בד"ה מורה הלכה בפני רבך את, ואף ע"פ שלא למד עדיין בפניו מ"מ גדול הדור היה ובא ללמוד לפניו, ולפי"ז יש לדון מה הראיה דדוקא היכא דעומד ללמוד אבל לא היכא שלא עומד ללמוד, וציין עוד בזה למש"כ רבינו חיים כהן בתוס' בכתובות יעו"ש.

ובילקוט יוסף אבילות עמ' ריח כתב שלא נוהגים לקרוע על חכם כי אין לדבר סוף אלא א"כ הוא רבו המובהק ויעו"ש בהערה שכתב להביא לדון אדם כשר, ומ"מ כתב שגם לגבי חכם בדורו לא נהגו לקרוע והוא כמו שכתב בשולחן גבוה סימן שמ שכתב שסמכו בזה על דברי הרמ"א שם שנוהגים שאין קורעים אפילו על חכם אלא א"כ הוא רבו מובהק משום שא"כ אין לדבר סוף, שאין לך עיר שאין לך שם הרבה תלמידי חכמים ואם באנו לקרוע על כל חכם לא נשאר עלינו בגד ביום קרה יעו"ש, ושכן כתב בספר זכור לאברהם ח"ג חיו"ד אות לא, ובכה"ח (סי' תקמ"ז ס"ק כ"ה) וז"ל: אע"ג דדין קריעת חכם פשוט בש"ס ובפ"ו, נהגו להקל משום דאין לדבר סוף דאם באנו לקרוע על כל חכם וחכם לא נשאר עלינו בגד ביום ביום קרה. שלחן גבוה וכו' יעו"ש עוד, ובנהר מצרים שם, ובמש"כ בזה עוד בשו"ת ישמח לבב, ובמש"כ בזה בספר חינא וחסדא ח"א דף נט סוף ע"ב, ושכן כתב לדינא בשו"ת יביע אומר ח"ד חיו"ד סימן לח אות ט. ומ"מ נראה מדבריו דאין חיוב לקרוע, ואחר דפסקו כן לדינא אין חיוב דהרי קימ"ל דהלכה כדברי המיקל באבל, אבל מ"מ ראוי לקרוע, ובפרט שבשו"ע פסק לדינא דאיכא חיוב לקרוע, והרי לכאורה אפשר לקרוע בשולי הבגד.



והנה בב"י (סימן שפז) כתב במחלוקת הרמב"ם והפוסקים בדין כפיית המטה אם חייב לישן עליה, וכתב בזה"ל: ולענין הלכה כיון שהראב"ד והרמב"ן והרא"ש מסכימים לדעת אחת להקל, הכי נקטינן וכ"ש שהם מקילים וקי"ל הלכה כדברי המיקל באבל עכ"ד, ושכן כתב מרן החיד"א בברכי יוסף (יו"ד סימן שצז סק"ג) ושכן כתב בשו"ת תורת חיים (חלק ג' סימן ג) ובשו"ת דברי אמת (סימן ב) יעו"ש, ושכן כתב בשו"ת מחזה אברהם די בוטון (סימן טז אות ט) ובשו"ת אהל יצחק (חיו"ד סימן לו ולז) ושכן כתב בשו"ת משנת רבי אליעזר (ח"ב חיו"ד סו"ס כג) כתב, וכלל מוסכם הוא שהלכה כדברי המיקל אפילו בפוסקים יעו"ש, וראה עוד במה שהאריך בזה בשו"ת יביע אומר ח"ד חיו"ד סימן כט אות ו' יעו"ש. וכן כתב אח"כ מרן הגר"ע יוסף זיע"א בחזון עובדיה (אבילות ח"א עמ' רכ"ו סעי' ד') שמכל מקום לא נהגו כן. וסמכו על מה שכתב הרמ"א בהגה (סעיף ז'), שנהגו שאין קורעים על חכם, אלא אם כן הוא רבו או שידועים הלכה משמועותיו, דחשיב כרבו עכ"ד.

[ויעו"ש עוד בילקו"י שכתב שרבו מובהק חשיב היינו רב שלמדו דרכי העיון והפסק, וכתב שיסוד דבריו הוא ע"פ מש"כ בשו"ת מהרי"ק סוף שרש קסט שהאריך בדין רבו מובהק, וכתב שאין הרבנות תלוי בפלפול וכן הרב שתופס ישיבה וכו' ולא כלל הוא דודאי מי שלומד לפני רבו בפירוש זמן והרב מעמיד התלמוד על פשא ההלכה על דרך האמת והיושר ודאי בענין זה נעשה תלמידו וחייב בכבודו, וזהו רבו שלמדו חכמה דסוף פרק אלו מציאות, וכדפירש שם רש"י, אבל הדרכים שעושים היום בתוספות זמן וכל אחד אומר הדרך כולו יהיה אמת או שקר בענין זה אינני רואה בו שום רבנות, וכתב עוד שבתלמיד שאין רוב חכמתו ממנו אינו חייב לנהוג בו שם כבוד רק לענין קריעה שהוא קורע עליו כעל מי שמתאבל עליו או קרע שאינו מתאחה למאן דאמר, וכן לענין לעמוד מפניו אבל לא לענין להורות בפניו או לקבוע לו מדרש לעצמו או למה שאמרו בפרק חלק כל המתרעם על רבו כו' וכל העושה מריבה עם רבו וכו' וכיוצא בזה יעו"ש ושכיוצא בזה בשו"ת מהרי"ק החדשות סימן יב].

והנה מש"כ שהכא שייך למימר הלכה כדברי המיקל באבל, הנה בקובץ מה טובו אוהליך יעקב חלק יט שיו"ל ע"י הגר"ג רבינוביץ שליט"א בעמח"ס גם אני אורך ופרדס יוסף החדש בפסקי מרן הגר"מ שטרנבוך שליט"א שם באות נז הא דאיתא הלכה כדברי המיקל באבל זה גם במחלוקת בין גדולי ההוראה בזמנינו אם אין המחמיר רבו, הנה בילקו"י ביקור חולים אבילות עמ' תתא שהלכה כדברי המיקל באבל הוא גם במחלוקת הפוסקים, והביא בזה את דברי הגמ' במו"ק דף יח ע"א אמר שמואל אמר הלכה כדברי המיקל באבל, ויעו"ש בתוס' בדף כד ע"א בד"ה הכי שכתבו בשם בה"ג, דהא דקי"ל הלכה כהמיקל באבל, הני מילי במחלוקת של תנאים, אבל במחלוקת אמוראים לא אמרינן האי כללא, וכן כתבו בתוס' בכתובות דף ד' סוף עמוד א' ועוד, והביא מש"כ בשו"ת מהרי"ט"ץ (סימן עח בד"ה והשתא) שהביא את דברי התוס' וכתב שלפ"ז כ"ש שאין לומר הלכה כהמיקל באבל במחלוקת הפוסקים, ושכן כתב בשו"ת מהרשד"ם (חיו"ד סו"ס רא) ובשו"ת מהר"א ששון (סו"ס קסז) יעו"ש. ובשו"ת הרדב"ז (ח"ג סימן תקנח) כתב בזה"ל: ולענין פסק ראוי לפסוק כדעת הרמב"ן להחמיר, ואע"ג דאמרינן הלכה כדברי המיקל באבל, לא אמרינן הכי אלא

במחלוקת תנאים, ולדעת קצת פוסקים אמרינן אמרינן הכי גם במחלוקת אמוראים אבל במחלוקת פוסקים לא אמרינן הכי עכ"ל. וכיון שיש לן שיטות דלא הלכה כדברי המיקל במח' הפוסקים, ואחר שהשו"ע הורה להחמיר לכן נראה דיש להחמיר הכא ולקרוע, אבל שמעתי ממו"ח הגאון רבי שמואל יאיר שליט"א בעמח"ס משנ"ב תפארת שלכאורה יש מקום להחמיר בזה, ויש לבאר בזה כי הכא שאני שכל אחד חשיב רבו ומהקטנים ועד הגדולים הלכו אליו, ואף ששמעתי במוצ"ש קודש פרשת צו בשם מרן הראש"ל הגר"י יוסף שליט"א בעמח"ס ילקוט יוסף שרק מי שמחזיק את הגר"ח כרבו מובהק צריך לקרוע, אבל מי שלא מחזיק לא חייב אבל יכול לקרוע, מ"מ אמר לי מו"ח שליט"א שיש מקום להחמיר, ושכן יש מקום להחמיר לנשים, וואולם מו"ר הגר"ע פריד שליט"א אמר לי שנשים לא נהגו לקרוע, ואולם י"ל כ"ז לבני אשכנזי שבלא"ה יש להקל כמו שכתב הרמ"א אבל לבני ספרד דאזלינן בתר מרן השו"ע לכאורה יש להחמיר בזה].

והנה בגדר דין רבו איתא בגמ' בב"מ דף לג ע"א, תנו רבנן רבו שאמרו, רבו שלמדו חכמה ולא רבי שלמדו מקרא ומשנה דברי רבי מאיר, רבי יהודה אומר כל שרוב חכמתו הימנו, רבי יוסי אומר אפילו לא האיר עיניו אלא במשנה אחת זה הור רבו וכו', שמואל קרע מאינה עליה ההוא מרבנן דאבריה אחד יורד לאמת השחי ואחד פותח כיון אמר עולא תלמידי חכמים שבבל עומדין זה פני זה וקורעין זה על זה, ונחלקו שם הראשונים מיהו חשיב רבו, דעת רש"י והתוס' והרא"ש והר"ן והנימוקי"י שם ובטור סימן שמ שאפילו רב שהאיר עיניו במשנה אחת, ואולם דעת הרמב"ם בהל' אבל שם, והרמב"ן שם שרבו שלמד ממנו רוב חכמתו, ובשו"ע סימן שמ ס"ח כתב לדינא, שרבו היינו רבו שלמד ממנו רוב חכמתו ממנו וז"ל: על רבו שרוב חכמתו ממנו אם מקרא מקרא ואם משנה משנה אם גמרא גמרא קורע כל בגדיו עד שמגלה לבו וי"א שאינו קורע אלא טפח ואינו מאחה לעולם ואפילו משמועה רחוקה קורע עליו לעולם ואם לא למד רוב חכמתו ממנו אינו קורע עליו אלא כדין שאר מתים שהוא מתאבל עליהם ואפילו לא למד ממנו אלא דבר אחד בין קטן בין גדול קורע עליו יעו"ש, אבל מ"מ הכא אף אם האו לא רבו לפי השו"ע יש חיוב לקרוע מדין חכם שמת וכמ"ש בראשונים שחכם היינו הרבותא אפילו שהוא לא רבו, וכ"ש הכא שי"ל שחשיב רבו שכל מי שלמד בפסקיו וביאוריו ובספריו חשיב כרבי.

והכא לדידן לא סגי לקרוע סוף הבגד, אלא יש לקרוע בחולצה, ובזה איכא פלגותא בין בני אשכנזי לבני ספרד, דלבני אשכנזי אפשר לקרוע אפילו בסוף הבגד וכמ"ש הגר"ק זצוק"ל, אבל לבני ספרד יש לקרוע בחולצה כנגד הלב וכמו שמוכח מדברי מרן השו"ע.

ולענין הדין מי שקרע בשעת השמועה הנה בשו"ע סימן שלט ס"ג מבואר שהקריעה היא לאחר יציאת נשמה, וברמ"א בהג"ה כתב להביא בשם הסמ"ק שמי שמת לו מת צריך לקרוע קודם שיסתום פני המת וביאר בש"ך שם דהיינו בקבר, ומ"מ אף שהמנהג שקורעים לאבלים אחרי הקבורה כמבואר באריכות בילקו"י ביקור חולים ואבילות עמ' רי מ"מ הכא שאני, ולכן יש לקרוע בשעת ההלויה, ומ"מ

ולענין קריעה עם ברכה, הנה הביאו בשם מרן הגראי"ל שטיינמן זצוק"ל שהיה מורה לקרוע עם ברכה, וכן הורה הגר"ח ק הורה בהלווית הגראמ"מ שך לקרוע עם ברכה, והתם

אולי שאני משום שהיה רבו, וכן נראה מדברי הגר"א מן שליט"א שהביא מדברי הגר"ק זצוק"ל והו"ד במוסף שב"ק לאחר פטירת מרן הגרי"ש אלישיב זצוק"ל, ולכן נראה רק מי שהוא רבו, והיום כיון שלומדים כל דבר ע"פ דברי תורתו ותשובותיו בכל חלקי התורה הקד', ממילא מי שמרגיש שהוא רבו יכול לקרוע עם ברכה. כן נראה לכאורה, ועדיין אני צריך לרב בכ"ז.

ולענין האם יש לקרוע כל שבעה על חכם שבדורו, הנה בבית יוסף סימן שמ"ח הביא מש"כ בטור שהרמב"ן כתב שדומה לאביו ולאמו שקורע לעולם, וכתב הב"י כלומר אפילו בשמועה רחוקה כן כתב שם במסקנא דמילתא וכבר כתבתי טעמו, ושם לעיל בס"ז כתב, וכתב הרמב"ן עמ' נה ומסתברא דשאינו קורע בשמועה רחוקה של החכמים דהא תניא מו"ק כה ע"א הכל כקרוביו וקרובים בשמועה רחוקה לא קרעי אבל על רבו קשה הדבר לומר שלא יקרע לעולם כאביו זה בהיאו לחיי העוה"ז וזה הביאו לחיי העוה"ב ב"מ לג ע"א ע"כ, ולפי"ז לכאורה מוכח דהוא דוקא רבו, ואמנם ראה עוד בב"י שם שהביא לדביר המרדכי במו"ק שם שכתב שאע"ג דשמע בתר שלושים קורע כדאמרינן במו"ק דף כה ע"א שאני רבן כיון דמדכרי שמעתתייהו במדרשא כשעת חימום דמי עכ"ד, וכן כתב בשו"ע סימן ש"מ ס"ז על חכם ועל תלמיד חכם ששואלין אותו דבר הלכה בכל מקום ואומרה קורעין עליו אפילו לאחר קבורה ביום שמועה אם הוא תוך שלושים יום וקורע עליו בשעת הספדו, וכתב הרמ"א שם לא קרע ביום שמועה וכבר עבר זמן הספדו ולא קרע שוב אינו קורע, וכתב שם וכך משמע בטור וב"י, ואמנם אולי הכי משמע מדברי הטור שהביא דברי הראשונים דנראה דפליגי על הרמב"ן, אבל מדברי השו"ע נראה שקורעין עליו אפילו לאחר קבורה, וכ"ש שהוא בשעת חימום והוא בעת סיום הלוייה שיש עוד עשרות אלפים ליד מקום מנחותו כבוד, שהוא אכתי חלק מלוייתו, וראה עוד בשו"ע סימן שצ"ו ס"א שכתב בזה"ל: אבל שלא נהג אבולתו תוך שבעה בין בשוגג בין במזיד משלים אותו כל שלשים חוץ מהקריעה שאם לא קרע בשעת חימום אינו קורע אלא תוך שבעה חוץ מאביו ואמו שקורע אפילו לאחר שבעה עכ"ל, ומ"מ מוכח שכל שבעה יש לקרוע על רבו דלא כאביו ואמו.

# השבת של מ"י / הרב יחיאל פישל רוזנר, מח"ס 'מנחת יחיאל' ו'השבת של מ"י'

## פניני עיון בפרשת שמיני

ט, כד: וירא כל העם וירונו.

בר"ח פלטיאל כתב תירגם אונקלוס ושבחו, ולא פירש מה שבחות אמרו, ויש לומר למד סתום מן המפורש דגבי אליהו כתיב [מלכים א', יח, לט] וירא כל העם וירונו ויפלו על פניהם ויאמרו ה' הוא האלקים ה' הוא האלקים עכ"ל. וכבר העיר המו"ל דלפנינו שם במלכים ליתא תיבת "וירונו".

אמנם במדרש לקח טוב איתא נפלו על פניהם ואמרו שירה, ועל אותה שעה נאמר רננו צדיקים בה' לישרים נאווה תהילה.

\*

י, ג: וידום אהרן.

במדרש פליאה וכי מה היה לו לומר - וביום השמיני ימול בשר ערלתו, ויש להבין מה תשובה היא זו.

וכתב במשאת המלך דנראה בביאור הדבר שהרי אחז"ל [נדה לא, ב] אחד מהטעמים שתינוק נימול ביום השמיני ולא קודם, כדי שלא יהא אביו ואמו עצבים וכולן שמחים, וטענה זו היה לו לאהרן לומר שביום חנוכת המשכן שכולן שמחים היה לו להקב"ה לרחות העונש כדי שלא יהא הוא עצב. והוסיף דיתכן דהתשובה לכך מדריגת אהרן שקיבל תנחומי משה בקרובי אקדש עכ"ל.

שמעתי לבאר התשובה בזה עפמש"כ בתו"כ ומדרש אגדה כאן דאמר הקב"ה "דבאדם גדול אני מקדש את הבית הזה" וכיון דהמשכן נתקדש על ידם [שנפל מוראו על הבריות עיין קרבן אהרן באריכות] על כן דוקא עתה בחנוכת המשכן זהו הזמן לקדשו ע"י מיתת שני בני אהרן. וזהו עומק כוונת המשאת המלך במה שכתב דהתשובה היא במה שקיבל תנחומי משה בקרובי אקדש.

\*

י, ג: ויאמר משה אל אהרן הוא אשר דיבר ה' לאמור בקרובי אקדש.

פירש"י היכן דיבר, ונועדתי שמה לבני ישראל ונקדש בכבודי, אל תקרי בכבודי אלא במכובדי. אמר לו משה לאהרן, אהרן אחי יודע הייתי שיתקדש הבית במיודעיו של מקום והייתי סבור או בי או בך, עכשיו אני רואה שהם גדולים ממני וממך.

במשכיל לדוד הקשה מיניה וביה, דתחילה קאמר במיודעיו לשון רבים, דמשמע שהיה יודע שפיר דהוי ליה להתקדש בתרי או בתלתא, ושוב מסיים או בי או בך דהיינו חד לחודיה. וכתב ונלענ"ד דודאי קושטא הכי שהקב"ה אמר לו ונקדש בכבודו ולימדו אל תקרי

בכבודי אלא במכובדי בפתח כדאיתא בפרק פרת חטאת [זבחים קטו, א] שרצה לומר מכובדים שלי, ומשה דן מדעתו הכי מאי שנא שהדיבור בא בלשון יחיד וניתן לידרש בלשון רבים, מוכרח דכוונתו יתברך לומר בחד גברא דשקול כרבים דלכן כתיב בלשון יחיד וניתן לידרוש בלשון רבים. אבל כוונת השם יתברך היתה להיפך ממש דהיינו תרין דאינון כחד וכדאיתא בזוהר דנדב ואביהוא תרי פלגי דגופא הוי, ולכך נתעברו נשמותיהן תרויהו בפנחס. והשתא אתי שפיר דהיינו דקאמר יודע הייתי שיתקדש הבית במיודעיו של מקום בלשון רבים, שהרי כך קיבלתי מפי הגבורה דקרינן במכובדי לשון רבים, אלא דמכל מקום הואיל והדיבור בא בלשון יחיד הייתי סובר או בי או בך לחוד דחד מינן שקול כטובא מנייהו דישראל, כך הייתי סובר, ועכשיו אני רואה שהם גדולים מכולנו שהרי השם יתברך אמר שיתקדש עם היותר חשובים שבכל ישראל, ועכשיו הבנתי בלימוד שהוא להיפך ממש ממה שהייתי סבור עכ"ל.

ומאד ניחא לפי דבריו לשון הויק"ר [יב, ב] אמר משה לאהרן וכו' ובאדם גדול אני מקדשו והייתי סבור או בי או בך ע"ש משום שלפי דעתו הדיבור בא בלשון יחיד ונותן בלשון רבים כדי לפרשי דקאי באדם גדול אחד דשקול כרבים.

\*

**י, יט: וידבר אהרן אל משה הן היום הקריבו את חטאתם ואת עולתם לפני ה' וגו'.**

ובפירוש ר"ח פלטיאל [לעיל פסוק א] כתב קשה אמאי לא מת אהרן שהורה הלכה בפני משה רבו כמו כן דכתיב הן היום הקריבו וכי הקריבו הן אני הקרבתי, אם שמעת בקדשי שעה לא שמעת בקדשי דורות. וי"ל דאהרן תלמיד חבר הוי, ועוד דלא הורה בפני משה דכבר אחר ימי המילואים היה ומשה הולך והלויים, והם [אהרן והכהנים] בפנים העזרה, והוא היה בחוץ, אבל הם יצאו לחוץ להביא אש מן ההדיוט היה להם לשאול לו עכ"ל.

והנה ברמ"א [יו"ד רמב, ד] כתב דאסור לתלמיד להורות בפני רבו תוך ג' פרסאות וכל זה ברבו מובהק, אבל בתלמיד חבר אפילו תוך ג' פרסאות שרי, וי"ל דמ"מ לפני רבו ממש אסור [ריב"ש סימן רעא] עכ"ל. ולפ"ז שפיר צריך לב' תירוצי הר"ח פלטיאל דאהרן תלמיד חבר הוי ועוד דלא הורה בפני משה כדי להתיר, ולא סגי באחד מהן. [ועיין עוד באור החיים].

\*

**י, כ: וישמע משה וייטב בעיניו.**

פירש"י הודה ולא בוש לומר לא שמעתי. עיין בגור אריה פירוש שלא היה בוש שיהיה אומר לא שמעתי אלא הודה ואמר שמעתי ושכחתי, וכן איתא בהדיא בגמ' פרק טבול יום. ואין לפרש הודה ולא בוש לומר לא שמעתי, דמאי רבותא דמאי יאמר דאחר שהאמת הוא שלא שמע, וכי יאמר ההיפך שמעתי שאין ההלכה כך, אבל לשנות שמעתי ושכחתי ללא שמעתי הוי רבותא כיון שאין משנה כלל ההלכה.

ובבאר היטב כתב דלומר לא שמעתי הוי דרך כבוד, אבל ביזה עצמו שאמר כדבריו כן הוא אלא שכחתי עכ"ד. ומהג"ר מנחם פרידמן שליט"א שמעתי דיש כאן מעלה נוספת משום דכשאומר שמעתי ושכחתי יכלו לפתוח פה ולערער על כל קבלת הנבואה מפי משה רבינו ע"ה אולי עוד דברים שכחתי ולא אמרת לנו... ועם כל זה הודה ולא בוש לומר שכחתי. דבאמת מי שאינו מסוגל לומר שכחתי או טעיתי לאו אדם גדול הוא, וכמו שמסופר על הגרי"ס זצ"ל דכשדרש על מוסר אחד המתנגדים שאל שאלה חזקה בשיעור ור' ישראל הפסיק באמצע השיעור והיה חשש שזה יפריך כל שיטת המוסר שלו, ואמר שהיה לו אז כמה תירוצים ליישב את הקושיא אבל ידע שאינם תירוצים אמיתיים ואמר לעצמו ישראל ישראל הרי אתה לומד מוסר...

\*

**יא, א: וידבר ה' אל משה ואל אהרן לאמר אליהם.**

פירש"י אמר לאהרן שיאמר לאלעזר ולאיתמר וגו'.

אפשר שרק בפרשה זו זכו לכך ע"פ רש"י לעיל [י, יט] דכשמשה קצף על אלעזר ואיתמר וכתוב וידבר אהרן שלא היה אלא בדרך כבוד אמרו אינו בדין שהיא אבינו יושב ואנו מדברים לפניו עכ"ל. לכך מידה כנגד מידה זכו לכבוד שלימדו אותם את הפרשה קודם לבני ישראל.

אולם קשיא דכתיב [במדבר ג, א] אלה תולדות אהרן ומשה ולא פירט אלא תולדות אהרן, ופירש"י דכל המלמד בן חבירו תורה מעלה עליו הכתוב כאילו ילדו עכ"ל. הרי שכבר ביום דבר ה' עם משה בהר סיני לימד את בני תורה, ובעירובין [נד, ב] למדו מקרא בס"פ תשא [לד, לא] וישבו אליו אהרן וגו' כיצד סדר משנה לאהרן ואח"כ לזקנים ואח"כ לבניו ואח"כ לכל ישראל. א"כ צ"ב מה נוסף פה לימוד מיוחד שיאמר לאלעזר ולאיתמר.

שוב ראיתי בפירוש באר בשדה דבשכר הדממה והכבוד שלהם באביהם זכו דבפרשה זו כתיב בתריה דברו אל בני וכו' לשון רבים, היינו דמשה ואהרן ובניו כולם יהיו שלוחים לאמר פרשה זו לישראל ולא יאמר ע"י משה רבינו בלבד, ולפ"ז אתי שפיר.

\*

**יא, ג: וכל מפרסת פרסה ושוסעת שסע פרסות מעלת גרה אותה תאכלו.**

נראה דאע"ג דאלו שלשה סימנין כמ"ש הרא"ה חולין נט במשנה, מ"מ נכתב ושוסעת שסע פרסות מעלת גרה וגו' בלי וי"ו החיבור או וי"ו מוסיף, לרמז מש"כ שם בגמ' דמי שפיה גמום בודק בפרסותיה אם פרסותיה סדוקות בידוע שהיא טהורה ואם לאו בידוע שהיא טמאה, ובלבד שיכיר חזיר עיי"ש. ועיין בלבוש וערוך השלחן יו"ד סימן עט דאם יש לו קרנים בידוע שאינו חזיר שהחזיר אין לו קרנים. ובזה יתבאר מש"כ בפרשת בא [יא, כח] לא תשאר פרסה כי ממנו נקח לעבוד את ה' וגו', נקט בלשון "פרסה" משום דפשיטא דרק מהבהמות הטהורות שהן מפריסי פרסה ומעלי גרה ניקח קרבן לה' ולא מהבהמות הטמאות דלית להו פרסה כדאשכחן בנח בצאתו מהתיבה. וממילא שפיר קאמר לא תשאר פרסה

וגו' כי אז בידוע שהוא גם מעלה גרה וכשר להקרבה, אבל מאן דלית ליה פרסה אין לנו צורך בו.

\*

**יא, ו: ואת הארנבת.**

מש"כ הארנבת בה"א בקמץ שהוא ה' הידיעה, וכ"ה [בדברים יד, ז], לא כמו גמל שפן וחזיר שכתובים בה"א בפתח, י"ל ע"פ מה שהעיר הנצי"ב דכאן כתיב בלשון נקבה [ארנבת ולא ארנב], כי כך נקראת ע"פ אדם הראשון זה המין ע"ש הנקבה, וכן כמה מיני עופות, והטעם משום דשמות שקרא אדם בלשון הקדש הוא ע"ש הפעולה שהכיר בפנימיות אותה בריה, ובאותו מין שפעולה זו חזקה יותר בנקבה, נקרא ע"ש הנקבה. ואפשר דלפיכך כתיב הארנבת בה"א הידיעה לרמז על כך.

\*

**יא, ט: כל אשר לו סנפיר וקשקשת במים בימים ובנחלים אותם תאכלו.**

בהעמק דבר כתב האי "במים" מיותר, ואין לומר ללמדנו אפילו נשרו [סימניו] כשהוציאו כשר, דזה מקרא מפורש להלן פסוק יב כדפירש"י, אלא בא ללמדנו דוקא כשנוטלו האדם במים לאפוקי יצא מעצמו על הארץ מיקרי שרץ הארץ כדאיתא במכות דף טז האי בינתא דבי כרבי מלקינן עליה משום שרץ השורץ על הארץ וכפירוש ר"ת שם עכ"ל.

ולדבריו מדוייק היטב להלן פסוק י' דכתיב "וכל אשר אין לו סנפיר וקשקשת בימים ובנחלים" ולא כתיב "במים" שהרי באין לו הוא טמא לאכילה בין נוטלו במים ובין כשיצא מעצמו על הארץ, ורק כשהוא כשר זה דוקא כשהוא במים ופשוט.

אולם במדרש לקח טוב כתב כאן אין לי אלא ימים ונחלים שהם בימות הגשמים ובימות החמה, ומנין לרבות כל מים תלמוד לומר במים עכ"ל. ולפי זה צריך להבין למה בפסוק י' לא כתוב במים וצ"ע.

**\*יא, יז: ואת הכוס ואת השלך ואת הינשוף.**

במנין העופות הטמאין נכתב בפרשת ראה הכל כסדר שנכתב כאן, חוץ משלך דכתיב "והקאת ואת הרחמה ואת השלך" ולא נכתב פסוק קודם בין הכוס לינשוף כדהכא וצריך טעם. שוב ראיתי ברוקח שכתב ובמשנה תורה שלך אצל חסידה שמשלכת אחד מן י' בניה לארץ לכך סמך שם השלך החסידה עשר תעשר. ועיין עוד בטעמא דקרא.

# ויאמר שמואל / הרב שמואל ברוך גנוט, מראשי ישיבת משאת המלך - אלעד, מח"ס 'ויאמר שמואל'

## וש"ס

### רשימות ומו"מ מתורת מרן הגר"ח קניבסקי זיע"א בענייני

#### פסח

שבר נורא הושברנו עם הסתלקותו בחטף של רבינו הגדול, מורי ורבי מרן הגר"ח קניבסקי הכ"מ. וכיון שאנו מצויים בתוך שלושים לחג הפסח ומצוה עלינו לשאול בענייני החג, אביא בזאת ד"ת ששמעתי ממו"ר זצוק"ל בענייני הפסח

(א) שאלתי את מרן הגר"ח קניבסקי זיע"א על תירגול הקרבת קרבן פסח, לצורך לימוד הנושא. והשיב: לא להקריב בפועל. רק ללמוד את הענין מתוך הכתב.

עוד שאלתי: האם חולה שיכול לאכול רק פחות מכזית מרור יכול לברך עליו (עי' אבנ"ז או"ח שפג ופסק"ת תעג) והשיב: לא.

(ב) צ"ע מדוע לא הזכיר בעל ההגדה בשירת "אילו הוציאנו ממצרים" שבנה לנו את המשכן במדבר, והביא רק שבנה לנו את בית הבחירה בארץ ישראל. ועוד קשה מדוע נאמר שרק אחר שהכניסנו לארץ ישראל, בנה לנו את בית הבחירה, והרי כבר נבנה המשכן במדבר.

והנה גירסת שיבולי הלקט בסדר ההגדה היא כך: "אם הכניסנו לארץ ישראל ולא בנה לנו את בית המקדש הרי זו חיבה גדולה ודי לנו ואחרי שכפל גם זאת להכניסנו לארץ ישראל ולבנות לנו את בית המקדש, זהו אוהל מועד שנתיישב בנוב וגבעון ושילה כמה דתימר ועשו לי מקדש וגו' ולא בנה לנו את בית הבחירה זה בית המקדש שבנה שלמה הוא הנקרא בית עולמים ובית הבחירה על שם אל המקום אשר יבחר ה' שאין עוד אחריה היתר לבמות היתה חיבה גדולה ודי לנו", עכ"ל. וא"כ הקושיה קשה ביותר, שאם אנו משבחים על משכן שילה, נוב וגבעון, מדוע לא הזכיר את משכן המדבר, וצ"ע.

ונדברתי בענין זה עם מרן הגר"ח קניבסקי זיע"א ואמר דהכל בכלל בית הבחירה, ושאלתי והא לגירסת השבה"ל הנ"ל מציינים את משכן נוב וגבעון וא"כ אמאי לא מציינים את משכן המדבר, והשיב מרן זיע"א שנוב וגבעון קדושותיהם שונות וע"כ הזכירום.

(ג) שאלתי את רבנו זיע"א אמאי פרעה אמר דוקא לענין מכת ארבה "וַיִּסַּר מֵעֲלֵי רַק אֶת הַמִּזְוֵה", והשיב שארבה היא מכת מוות, מפני שהארבה אכלו את כל המזון.

(ד) אמרתי למרן זיע"א שהגר"א ז"ל בביאורו להגש"פ כותב שתם הוא ההיפך מרשע ושאינו יודע לשאול הוא ההפך מחכם. ושאלתי האין דברי הגר"א עולים יפה עם גרסת הירושלמי (פסחים פ"י ה"ד) "תני ר' חייא כנגד ארבע בני' דיברה תור' בן חכם בן רשע בן



טיפש בן שאינו יודע לשאול". והיינו דטיפש הוא במקום התם, ולכאור' טיפש אינו הפוך מרשע.

והשיב רבנו זיע"א: "טיפש הוא ההיפך מרשע. הרשע עובר עבירות במזיד והטיפש עובר בשוגג"...

ד) שאלתי את מרן זיע"א (בשב"ק פרשת שמיני התשע"א) דהנה כתב הרמב"ם (ח"מ פ"ז ה,ו-ז): בכל דור ודור חייב אדם להראות את עצמו כאילו הוא בעצמו יצא עתה משעבוד מצרים שנאמר 'ואותנו הוציא משם' וגו', ועל דבר זה צוה הקב"ה בתורה 'וזכרת כי עבד היית', כלומר כאילו אתה בעצמך היית עבד ויצאת לחירות ונפדית. לפיכך כשסועד אדם בלילה הזה צריך לאכול ולשתות והוא מיסב דרך חירות, וכל אחד ואחד בין אנשים בין נשים חייב לשתות בלילה הזה ארבעה כוסות של יין, אין פוחתין מהם, ואפילו עני המתפרנס מן הצדקה לא יפחתו לו מארבעה כוסות, שיעור כל כוס מהן רביעית, עכ"ל. והנה בה"ז כתב: 'החרוסת מצוה מדברי סופרים זכר לטיט שהיו עובדין בו במצרים'. ויל"ע אמאי לא כתב גם דד' כוסות מצוה מדברי סופרים היא. ומרן זיע"א השיבני דהר"מ נקיט בחרוסת כלשון הש"ס בפסחים (ק"ד) במשנה אע"פ שאין חרוסת מצוה ר' אליעזר בר' צדוק אומר מצוה. דפליגי האם היא מצוה או לא. ועניתי ואמרתי לו דהא הר"מ בריש הלכות מגילה כתב ג"כ דקריאת המגילה היא מ"ע מד"ס, ושם לא שייך לתרץ כדבריו. והשיבני דהתם קריאת המגילה הם מז' מצוות חמורות, עכ"ד הגר"ח"ק. ואולם מקובל לבאר בזה בעולם התורה דהר"מ כלל האי דינא דהסיבה וד' כוסות בהחיוב דחייב אדם להראות עצמו כאילו יצא ממצרים, ובכלל זה לנהוג בדרך חירות, וממילא זה בכלל המ"ע דאורייתא וע"כ לא כתב דהוי מ"ע מדברי סופרים.

ה) עוד שאלתי אז דהנה הרמב"ם (ח"מ ז, א) כתב: "מצות עשה של תורה לספר בנסים ונפלאות שנעשו לאבותינו במצרים בליל חמשה עשר בניסן וכו', שנאמר והגדת לבנך וכו', ואף על פי שאין לו בן, אפילו חכמים גדולים חייבים לספר ביציאת מצרים", עכ"ל. ובה"ב כתב: "מצוה להודיע לבנים ואפילו לא שאלו שנאמר והגדת לבנך, לפי דעתו של בן אביו מלמדו, וכו', ואם היה הבן גדול וחכם מודיעו מה שאירע לנו במצרים ונסים שנעשו לנו ע"י משה רבינו הכל לפי דעתו של בן". ויש לדקדק שבה"א כתב לשון 'סיפור', וכשעסק בחיוב על הבנים, כתב שצריך 'להודיע'.

והשיב מרן זיע"א: "לבנים צריך להודיע, בדרך שאלה ותשובה. הודעה היא לשון השייכת כתשובה, ולא כסיפור גרידא". ובמכתב כתב לי הוא בזה כך: 'להודיע קאי גם על מי שאינו יודע לשאול'. -ויל' בכוונתו ש'סיפור' היא השיחזור והחוויה מחדש של המאורע ואילו 'הגדה' הודעה ותשובה הינם לשונות של מסירת הצהרה והגדרת עמדה, שישנה מצוה לחוות מחדש ולספר בנסים שנעשו לאבותינו וישנה מצוה נוספת למסור את האמונה לבנים להודיעם את האמת שנתגלתה ונתבררה ביציאת מצרים. וכמו"כ 'סיפור' יכול אדם לספר ולחוות בעצמו, לעצמו, אך 'הודעה' כל עניינה היא להודיע לאחרים. או באופן נוסף: 'סיפור' הוא בפחות התמקדות מאשר ב'הודעה', ובסיפור ניתן לספר בעקיפין, משא"כ ב'הודעה', שהיא ממוקדת וחדה יותר. (והארכתי בדבר בס' דבר למועד, ע"ש).

ו) אמרתי למרן זיע"א שהרשב"ץ בפירושו להגדה שאל מדוע אנו אומרים: "שבכל הלילות אנו אוכלים שאר ירקות- הלילה הזה מרור", וכי בשאר הלילות אי אפשר בלי לאכול ירקות? והוא תירץ שבעוד שבכל לילות השנה הרשות בידינו לאכול כל ירק, הרי הלילה הזה למרות שאכלנו הרבה ירקות כלבבנו, אנו עדיין מצווין לאכול גם מרור. ושאלתי שהרשב"ץ בהמשך שואל מדוע אנו לא שואלים "שבכל הלילות אנו לא שותים ארבע כוסות" והוא משיב שבכל הלילות אם רצה לשתות שותה, ואין זה שינוי בלילה זה דווקא. ולכאורה הרשב"ץ סותר את דברי עצמו, שבעוד שעל ירקות כותב שאנו מדגישים שלמרות שביכולתנו לאכול ירקות, מכל מקום אנו חייבים לאכול גם מרור, ואילו לגבי כוסות יין אנו לא שואלים מדוע הלילה אנו חייבים לשתות ארבע כוסות, למרות שאם נרצה נשתה יין כלבבנו.

מרן זיע"א השיב: "היה הבדל גדול בזמנם בין ירקות ליין. בעוד שירקות לא אכלו כל כך פעם, הרי שיין כולם שתו. הגמרא הרי אומרת שהיו שותים 10 כוסות בסעודה אחת ואי אפשר לשאול "מה נשתנה" שהלילה שותים יין, למרות שהלילה יש חיוב לשתות יין, מכיוון שכל הזמן שתו אז יין, והרבה..."

ובחודמ"פ התשע"א קרא מה שכתבתי בשמו בקונטרסי אבוא ביתך, והוסיף: "הרי לפעמים שותים עשר כוסות..."

ואמרתי: "כן, בבית האבל"... ומרן זצ"ל נענע בראשו בהסכמה...

ז) תמהתי בפני רבנו זיע"א, שבכל שנה ושנה אנו אומרים "מה נשתנה" שניתקן שהבן ישאל אותו (ובעיקר, לא על חכם שיודע את ההלכות ואת סדר ליל הסדר) והרי עדיין לא עשו טיבול שני ולא אכלו עדיין בכלל מצה ומרור ולא הסבו. וקשה לומר שסוף סוף גם הקטנים יודעים כבר את סדר ליל הסדר, שהרי אם כך, מדוע עושים טיבול ראשון של הכרפס לפני ההגדה, כאשר הוא נועד לצורך השינוי, שישאלו הילדים.

מרן זיע"א הסכים לשאלה ("זאת שאלה עתיקה"...) - אמר) ואמר שאכן כן, מלמדים את הילדים מראש כיצד עליהם לשאול ומה עליהם לשאול, למרות שעדיין לא התעוררו אצלם השאלות מאליהם, כי כך היתה התקנה, שהילדים ישאלו, למרות שהשאלות לא קשות להם באמת, ושאנחנו נשיב להם תשובה ושנספר את ההגדה, בדרך שאלה ותשובה. "וחוץ מזה", אמר מרן זיע"א, "הילדים הרי זוכרים משנה שעברה..."

ח) אמר לי מרן זיע"א שאלו שאומרים את כל ההגדה, גם מבלי שיושבים לאחר מכן וממשיכים לספר ביצי"מ- קיימו את הדין של 'וכל המרבה לספר הרי זה משובח'. ואם כי ודאי שכל הוספה נוספת בסיפור, מצוה היא. אך הדין של 'וכל המרבה' מתקיים בקריאת כל ההגדה של פסח. וכוונת מרן זיע"א היא ש"מרבה" פירושו ריבוי יתר על המעט שחייבים בו, וכל ריבוי הנוסף על מעט הסיפור המינימלי שאנו חייבים בו ("ר"ג אומר כל שלא אמר ג' דברים אלו בפסח לא יצא י"ח, ואלו הן: פסח מצה ומרור"), נחשב ל'כל המרבה'. והשבוע שאלתי (במכתב) שראיתי בחידושי הריטב"א בריש ביאורו להגש"פ שכתב וז"ל: " וחייב אדם לספר בלילה הזה לנשים ולתינוקות ולכל בני החבורה בענין יציאת מצרים, ואם אינו

יודע, אומר מה נשתנה וסדר ההגדה, עכ"ל. ומשמע שאמירת סדר ההגדה נועדה רק למי שאינו יודע לספר מעצמו, אך היודע לספר בעצמו, חייב לספר גם מעצמו עוד ועוד, בנוסף לקריאת ההגדה. וכתב לי רבנו זיע"א: "לא ראינו עושין, רק אם שואלין".

ט) שאלתיו (במכתב) דהנה נאמר בתורה: "וַיְהִי כִּי הִקְשָׁה פְּרֹעָה לְשַׁלְּחַנוּ וַיַּהַרְג ה' כָּל בְּכוֹר בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבְּכֹר אָדָם וְעַד בְּכוֹר בְּהֵמָה עַל כֵּן אָנֹכִי זֹבַח לַה' כָּל פֶּטֶר רֶחֶם הַזְּכָרִים וְכָל בְּכוֹר בְּנֵי אֶפְרָיִם", וכתב הרשב"ם שם: "ויהי כי הקשה - כל זה תאמר לבנך, וכן מוכיח מדכת' הוציאנו י"י ממצרים. כי הק' אמר למשה כל פרשה זו, וישראל אומר לבנו הוציאנו י"י וגו'. כי משה לא אמר לישראל פסוק זה מעצמו [וגם מה צורך] שיאמר משה לישראל והיה לאות על ידכה כי בחוזה יד הוציאנו וגו', אלא האב אומר לבנו כך", עכ"ל. והנה במכילתא דרש פסוק זה על ליל הסדר, וא"כ צ"ע מדוע, לפי דעת הרשב"ם, לא מזכירים בהגדה של פסח את ענין הפטר רחם. והשיב רבנו זיע"א: "לא נהגו".

י) בחוהמ"פ שאבי זיע"א ערך את הסדר והוא זה שסיפר לילדי שלי, נכדיו, את סיפור יציאת מצרים, ואם כן כיצד אני קיימתי את מצוות "והגדת לבנך"?

מרן זיע"א השיב: "כשאתה קורא את ההגדה ביחד עם כולם, ואומר להם לקרוא גם את ההגדה, אתה יוצא ידי חובה. הם הרי קוראים לבד את השאלות של "מה נשתנה" ואת התשובות של ההגדה... והוספתי לשאול: "ולא צריך שאני אדגיש להם בעצמי את סיפור יציאת מצרים?" - ומרן זיע"א השיב: "לא צריך!".

יא) שאלתיו עוד, שהרמב"ם כתב שצריך להודיע לבנים בליל הסדר "מה שאירע לנו במצרים וניסים שנעשו לנו על ידי משה רבנו", ומשמע שצריך להזכיר שהניסים נעשו על ידי משה רבנו וזה דבר שלא שמענו עליו, ובפרט שבהגדה של פסח לא מוזכר בכלל שמו של משה רבנו. והגר"ח השיבני: "אולי זה לאו דווקא. אולי הרמב"ם מתכווין לשיגרא דלישנא. וגם אם נגיד שצריך להזכיר את משה רבנו, הרי כבר אמרו חז"ל ש"אני ולא מלאך" שמזכירים בהגדה, זה משה רבנו. אם כן, גם אם צריך להזכיר את משה רבנו, הוא מוזכר ב"אני ולא מלאך"...

המשכתי לשואלו שהרמב"ם בהמשך כותב לגבי השינוי בליל הסדר לילדים הקטנים: "וכיצד משנה? מחלק להם קליות ואגוזים", וצ"ע, שהרי הרמב"ם פסק בהלכות יום טוב, שבכל חג וצריך לחלק קליות ואגוזים, מדין "שמחת יום טוב", אזי אם כן, מהו השינוי שבליל הסדר, אם בכל חג מחלקים לילדים קליות ואגוזים?! והשיב הגר"ח: "תמיד בחגים מחלקים ביום וכעת מחלקים אותם בלילה וזה השינוי".

יב) שאלתיו דהרמב"ם פותח את סדר ההגדה שבנוסחתו במילים 'בבהילו יצאנו ממצרים', ואח"כ ממשיך 'הא לחמא ענייא'. וצ"ע מה הוסיף במשפט זה, לאחר שכבר כותב הוא בהמשך "מצה זו ע"ש שלא הספיק בצקם של אבותינו להחמיץ", והשיב מרן זיע"א שנקט כן ע"ש החפזון שנאמר בקרא, כי רואים אנו שהתורה הדגישה את הענין שיצאנו ממצרים בחפזון.

יג) שאלתיו שהרמב"ם (פ"ז ה"ד) כתב: וצריך להתחיל בגנות ולסיים בשבח, כיצד מתחיל ומספר שבתחלה היו אבותינו בימי תרח ומלפניו כופרים וטועין אחר ההבל ורודפין אחר ע"ז, ומסיים בדת האמת שקרבנו המקום לו והבדילנו מן התועים וקרבנו ליחודו, וכן מתחיל ומודיע שעבדים היינו לפרעה במצרים וכל הרעה שגמלנו ומסיים בנסים ונפלאות שנעשו לנו ובחירותנו, והוא שידרוש מארמי אובד אבי עד שיגמור כל הפרשה, וכל המוסיף ומאריך בדרש פרשה זו הרי זה משובח, עכ"ל. הרי דפתח בסיפור, לגבי סיפור השתלשלות הענינים וסיפורם, וסיים ב'הודעה' לגבי 'עבדים היינו'. ונראה דלפי הגדרת הרמב"ם, אזי רב ורבא דנחלקו האם מתחיל ב'מתחילה עע"ז היו אבותינו' או מ'עבדים היינו'-נחלקו גם בגדר הסיפור, האם הוא 'סיפור' או 'הודעה'. ואמר מרן זיע"א: 'סיפור זה דבר ישן, לספר דברים ישנים. אך הודעה זהו להרגיש כאילו יצא בעצמו ממצרים, לחוש את העבדות בעצמו'.

יד) שאלתיו בשם הרב אשר לוי שבנו אחד גנב האפיקומן ואח"כ נרדם, ובנו השני היה זה שהחזיר את האפיקומן. מי משניהם זכאי למתנת האפיקומן?... והשיב מרן: "ברור שמי שהחזיר לאבא הוא מקבל את הפרס. אחיו הרי רק גנב... העיקר הוא מי שמחזיר... ואבא [מרן בעל הקהילות יעקב זצ"ל] אמר שלא ראוי בכלל 'לגנוב אפיקומן', כי הדבר מרגיל את הילדים למושג גניבה".

טו) מסרתי לו את קונטרסי 'אבוא ביתך' ועבר דף אחר דף, מהתחלה ועד הסוף, והעיר לי הערות תוך כדי קריאה. באחד הקטעים הזכרתי שמרן הגרש"ז אורבך זצ"ל (הליכות שלמה פט"ז) כתב שניתן לומר "מצות עשה" על חיוב דרבנן, ומה שאנו אומרים "כמו שכתוב בתורה", היינו שהכוונה שחז"ל תיקנו זכר לספירת העומר בזמן המקדש, שהוא חיו מהתורה, עי"ש. דאי"ז "בל תוסיף".

בהמשך כתבתי שמצאתי שהראב"ן (סי' ס"ח) התקשה בפירוש דברי הגמרא בכתובות (פ"ו, א') ש'פריעת בעל חוב מצוה', ופירש כך: "והא דקרי לתקנתא דרבנן מצוה, משום דמצוה לשמוע דברי חכמים, כדאמרינן ביבמות כ', א' איסור מצוה שניות מדברי סופרים. והאי דקרו ליה מצוה, היינו מצוה לשמוע דברי חכמים", עכ"ל. וממילא, כך כתבתי, הנה לנו מקור שגם מצוה מדרבנן נקראת "מצות עשה" של ספירת העומר.

הגר"ח קניבסקי אמר מיד: "ברור שמצוה מדרבנן היא מצוה, אבל אי אפשר לקרוא לה 'מצות עשה'..."

ענית לי: "זה נכון שאי אפשר להוכיח מהראב"ן יותר מזה, אבל הרמב"ם כותב שיש 'מצות עשה מדברי סופרים'. הרמב"ם כותב ש'קריאת המגילה בזמנה מצות עשה מדברי סופרים', וגם על עירובין יש ברמב"ם לשון של 'מצות עשה אחת והיא מדברי סופרים'... הגר"ח חייך, אך לא הסכים: "הרמב"ם רק מתכוין להגיד שזה מצוה שעושים, ולא איסור. אבל אין דבר כזה 'מצות עשה מדרבנן'..."

טז) באמצע קריאת דברי הבה"ג הנודעים והשאלה ששאלו ע"ז האיך מברכים בכל יום על מצוה מתמשכת, פנה הגר"ח ושאלני: "מה הדין באחד שבירך על מצוה והפסיק באמצע. האם חוזר ומברך?"

השבת: "אינני יודע".

ואמר הגר"ח: "כתוב שמי שהפסיק באמצע קריאת המגילה ואח"כ חזר והמשיכה, שהוא צריך לברך שוב"...

והבנתי שכוונתו לתרץ בזה שאמנם להבה"ג מצות ספיה"ע היא מצוה מתמשכת, אך ניתן לברך עליה שוב ושוב בכל ערב, כפי שאפשר להברך שוב ושוב על מצוה שהופסקה, ודפח"ח.

## ויברך דוד / הרב דוד אריה הילדסהיים, מח"ס 'ויברך דוד' ומעורכי ספרי הגאון מרוגוטשוב

### **ביאור שיטת הראב"ד והחזקוני שבימי המלואים היו בני אהרן ככהנים גדולים**

וַיִּקְרָא מֹשֶׁה אֶל מִישָׁאֵל וְאֶל אֶלְצָפָן בְּנֵי עֲזִיָּאל דֹּד אֶהְרֹן וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם קִרְבוּ שָׂאוּ אֶת  
אֲחֵיכֶם מֵאֵת פְּנֵי הַקֹּדֶשׁ אֶל מַחוּץ לַמִּחְנָה (י, ד)

איתא בתו"כ כאן: "מיכן אמרו אין מטמאים למתים שהרי אלעזר ואיתמר כהנים היו ולא נטמאו להם מי נטמאו להם הלויים", וכתב החזקוני להלן פסוק ז': "וכי כך אנו צריכין ללמוד מכאן והלא כמה פרשיות נתפרשו בתורה על אזהרת טומאת כהנים, ועוד אלעזר ואיתמר כהנים הדיוטים היו אמאי למה לא נטמאו לאחיהם שמצינו שאמר משה למישאל ולא לצפן קרבו שאו את אחיכם. אלא הכי הוי פירושה מכאן אמרו חכמים שאין כהנים ביום משיחתן מטמאין לשום מת, שאף כהנים הדיוטות ביום משיחתן יש להם דין כהן גדול, שהרי מצינו אלו שהוזהרו ביום משיחתן בכל דיני כה"ג", עכ"ל.

ומה שכתב שהוזהרו בכל דיני כה"ג, כוונתו למה שהוזהרו "ראשיכם אל תפרעו ובגדיכם לא תפרומו" כמו כהן גדול, וכ"כ הרשב"ם שם, וכ"כ בהדר זקנים בשם הרב בכור שור, ובפ"י הראב"ד לתו"כ שם כתב: "מיהו כבר אנו רואין שכהן הדיוט מטמא לאחיו אבל עתה נמשלו לכהן גדול שאינו מטמא לשום מת".

ולפ"ז תמה הראב"ד אהא דאמרינן בזבחים ק"א ע"א שמשא רבינו אמר להם "ודלמא באנינות אקריבתוה ופסלתוה", ואמר לו אהרן "וכי הם הקריבו אני הקרבתי", ופירש"י "ואני כהן גדול אני ומקריב אונן", הרי להדיא שהם לא היו כהנים גדולים, וכתב בפ"י הראב"ד לתו"כ פ' שמיני מכילתא דמלואים פרשתא א' פ"ב אות י': "ועוד קשיא לי שהרי הבנים השוו לאביהם שלא להתאבל ושלא לצאת מן המקדש כדכתיב לענין כ"ג ומן המקדש לא יצא ולא יחלל וכו', כי שמן משחת אלקיו עליו וכו', וכאן כתוב כמו כן כי שמן משחת ה' עליכם, וכבר למדנו בכהן גדול מאלו לענין עונש, ואם כן מאי טעמא לא פסלה בהו אנינות בהקרבה, עד יבא מורה צדק לנו" (ולהלן אות ה' יבואר דלפי שיטת הרמב"ם ניחא קושייתו, וע"ע בפ"י הרמב"ן כאן).

ומבואר בדבריהם שבימי המלואים היה לבני אהרן דין כהן גדול, ולכן היה אסור להם להטמא לאחיהם, ולכן נאסר להם פריעה ופרימה באותו יום, והטעם לזה מבואר בדברי הראב"ד שהוא משום שבאותם ימים נאמר בהם "כי שמן משחת ה' עליכם" כמו שנאמר בכהן גדול (ולהלן אות ד' נביא שכן כתב גם בהשגות הראב"ד פ"ב מביאת מקדש ה"ה).

ונראה לבאר, דבכהן גדול השמן המשחה הוא "דבר נמשך", דהיינו שהשמן פועל עליו לעולם, כאילו בכל רגע ורגע נמשח שוב בשמן המשחה, ולכן כל הימים הוא בגדר "נזר שמן משחת אלקיו עליו", אמנם בבני אהרן פעלה המשיחה רק לאותם ימים, ולא לעולם.

### **כמה אחרונים הבינו שבאותם ימים היו בני אהרן ממש ככהנים גדולים**

והנה איתא במדרש במדבר רבה פ' אחרי מות כ' ט', דאיתא שם: "בשביל ד' דברים מתו בני אהרן ובכולן כתיב בהם מיתה... ועל ידי שהיו מחוסרי בגדים וכתיב בו מיתה שנאמר והיו על אהרן ועל בניו, ומה היו חסרין מעיל שכתוב בו מיתה שנא' והיה על אהרן לשרת", וכן הוא בילקו"ש כאן, ולכאורה הוא תמוה מאוד שהרי המעיל הוא מבגדי כהן גדול, אך כהנים הדיוטים אינם צריכים מעיל, ובשו"ת הרא"ש כלל י"ג סי' כ"א נדחק שלפי טעותם שהיו ככהן גדול היו חסרין מעיל, אך כמה אחרונים כתבו לבאר ע"פ דברי הראב"ד והחזקוני הנ"ל, שבאותם ימים היו נדב ואביהוא ממש כמו כהן גדול, ולכן היו צריכים ח' בגדים.

[ובעיקר דברי המדרש תמהו המפרשים למה אמר דוקא שהיו חסרין מעיל, ולא חושן ואפוד וציץ, וביאר רבינו הגדול מרן הגר"ח קנייבסקי זצוקללה"ה בספר טעמא דקרא, דהמדרש דייק לה מדכתיב "וישאום בכותנותם" ואם היה עליהם מעיל הוה ליה למימר "וישאום במעיליהם", ע"ש].

ומבואר מדברי האחרונים הללו שהבינו בדברי הראב"ד והחזקוני שבימי המלוואים היה לבני אהרן דין כהנים גדולים ממש לכל דבר, ויש שהביאו סמך לזה מלשון הת"י ר"פ אחרי מות שכתב על נדב ואביהוא "כהניא רברביא".

### **נראה שגם להראב"ד והחזקוני לא היה לבני אהרן דין כהן גדול לגמרי**

אכן לענ"ד תמוה ומחודש מאוד לומר שבאותם ימים היה להם ממש דין כהן גדול, שאם כן נצטרך לומר ג"כ שבכל אותם ימים שימשו בני אהרן בשמונה בגדים, ולא שמענו כן, וגם מדברי הראב"ד והחזקוני נראה שהיו ככהן גדול רק לענין איסור פריעה ופרימה וטומאת מת, וכמו שיבואר להלן, וגם בפסוקים בפ' תצוה משמע שהשמונה בגדים היו רק עבור אהרן ומי שישמש תחתיו, אך בחייו לא הוצרכו בניו לבגדים אלו.

ולכן נראה פשוט שמש"כ הראב"ד והחזקוני שהיה להם דין כהן גדול, אין כוונתם שהיו ממש ככהן גדול לכל דבר, אלא כוונתם רק לענין האזהרות שתלתה אותם התורה בשמן המשחה שעליו, כמ"ש בריש פרשת אמור: "וְהִפְּחֵן הַגְּדוֹל מֵאֲחִיו אֲשֶׁר יוֹצֵק עַל רֵאשׁוֹ שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וּמֵלֵא אֶת יָדוֹ לְלַבֵּשׁ אֶת הַבְּגָדִים אֶת רֵאשׁוֹ לֹא יִפְרָע וּבְגָדָיו לֹא יִפְרָם. וְעַל כָּל נִפְשֹׁת מֵת לֹא יָבֵא לְאָבָיו וּלְאִמּוֹ לֹא יִטְמָא. וּמִן הַמִּקְדָּשׁ לֹא יֵצֵא וְלֹא יִחַלֵּל אֶת מִקְדָּשׁ אֱלֹקָיו כִּי יֵזֶר שֶׁמֶן מִשְׁחַת אֱלֹקָיו עָלָיו", וכן כאן נאמר לבני אהרן: "רֵאשֵׁיכֶם אֶל תִּפְרְעוּ וּבְגָדֵיכֶם לֹא תִפְרְמוּ וְלֹא תִמְתּוּ... וּמִפְּתַח אֹהֶל מוֹעֵד לֹא תִצְאוּ פֶן תִּמְתּוּ כִּי שֶׁמֶן מִשְׁחַת ה' עָלֵיכֶם" (ומה שלא נאמר להם לא ליטמא לכל נפשות מת, יש לומר דהיה גלוי וידוע לפניו ית' שלא ימותו להם עוד קרובים בשבעת הימים הללו), אבל מה שלא תלתה התורה בקדושת שמן המשחה לא היה שייך אצלם.

ובספר אחד הפריזו על המדה לבאר את הדין שכל כהן ביום שמתחנך לעבודה צריך להביא מנחת חביתין ככהן גדול, דזהו משום שביום הראשון לעבודתו דינו ככהן גדול, ודבריו ליתא, כי גם לפי הבנתו שבני אהרן היו ממש ככהן גדול מ"מ הרי מפורש בראב"ד

דין זה היה רק בבני אהרן משום שנמשחו בשמן המשחה, אך בכל כהן הדיוט שלא נמשח בשמן המשחה אין שום טעם לומר כן.

### **ביאור דברי המדרש שנדב ואביהוא היו חסרין מעיל**

וכיון שנתבאר שגם בימי המלוואים לא היה לבני אהרן דין כה"ג, שוב צ"ב טובא דברי המדרש הנ"ל שנדב ואביהוא נענשו על שהיו חסרין מעיל.

ובפיי' זית רענן על הילקוט שמעוני כתב: "שהרי נכנסו לפני ולפנים א"כ היה להם ללבוש מעיל", מבואר מדבריו שמלבד הדין דכה"ג צריך לעבוד עם ח' בגדים יש דין נוסף שאסור לו להכנס לקה"ק בלי ח' בגדים, ולכן נענשו נדב ואביהוא על חסרון בגדים, אמנם דבריו תמוהין, שהרי הכה"ג ביוה"כ כלל לא נכנס עם ח' בגדים אלא עם ד' בגדי לבן, וצע"ג.

ובאתוון דאורייתא כלל י"ט ביאר את דברי המדרש ע"פ מה שחקר האם בגדי כהונה הם דין ב'כהן' שללא הבגדים חשיב כזר, או דין ב'עבודה' שהבגדים מכשירים את העבודה, וללא הבגדים אינה כשירה, וכתב דאי נימא דהוא דין בעבודה ניחא דברי המדרש, דאף שהיו כהנים הדייטים מ"מ עבודה הנעשית לפני ולפנים צריכה בגדי כהן גדול, ולכן היו צריכים מעיל, אמנם הוא עצמו תמה ע"ז, דהרי הקטורת נעשית ביוה"כ בבגדי לבן ללא מעיל, וכתב: "ויש ליישב ואין להאריך", ולא זכינו למה שביאר בזה.

אמנם בספר צוף דבש לרבינו וידאל צרפתי פ' אחרי מות כתב דמדברי המדרש מוכח דס"ל שנדב ואביהוא הקטירו בהיכל ולא לפני ולפנים, דאין מעיל אלא בהיכל נזוהו כמו שציידו התוס' בעירובין ס"ג ע"ב (ד"ה מאי דרוש) שנדב ואביהוא הקטירו על המזבח החיצון (אך כתבו שבתו"כ משמע שנכנסו לקה"ק), וכן בתו"י יומא נ"ג ע"א הוכיח מהגמ' שם שהקטירו על המזבח החיצון, והביא מדרש שהיה זה קטורת נחשון שהיה על מזבח החיצון עם שאר קרבנות, וכ"כ בקצרה בתו"י שם מ"ז ע"א, וכן צידד המל"מ פ"ב מביאמ"ק ה"ג שנדב ואביהוא הקטירו בחוץ, וכן במשך חכמה כתב שכן נראה פשט המקרא], ולפ"ז שוב תמוה למה נענשו נדב ואביהוא על חסרון מעיל, הא לא היו כהנים גדולים.

ולענ"ד יש לבאר זאת לפי חידושו הנורא של הספורנו פ' אמור (כד, ג), שכתב: "אע"פ שהיתה הדלקת הנרות וכן קטרת התמיד כשרה בכהן הדיוט לדורות... מ"מ נאמר בשניהם אהרן, כי אמנם כל ימי המדבר היה ענין המשכן כענינו לדורות ביום הכפורים, שנאמר בו כי בענן אראה על הכפרת, וזה כי בכל ימי המדבר נאמר כי ענן ה' על המשכן יומם... ולכן היה מן הראוי שיהיו מעשה הקטרת והדלקת הנרות בו הנעשים בפנים נעשים ע"י כהן גדול, כמו שנעשים לדורות ביום הכפורים", עכ"ל (לכאו' ס"ל כדעת בעה"מ שכל עבודות יוה"כ פ' אינן אלא בכהן גדול, וצ"ל שרק לגבי הנרות והקטורת היה נחשב כמו יוה"כ פ', שהרי בשאר העבודות לא כתוב אהרן) ולפ"ז י"ל מעין דרכו של האתוון דאורייתא, שבימי המדבר היה דין בעבודת ההקטרה של כל יום שהעובד ילבש ח' בגדים, ולכן נענשו נדב ואביהוא על שהיו חסרין מעיל, אף שלא היו כהנים גדולים.



### **הראב"ד לשיטתו ס"ל דרך לכה"ג אסור לצאת בשעת עבודה**

וברמב"ם פ"ב מביאת מקדש ה"ה כתב: "כהן שיצא מן המקדש בשעת העבודה בלבד חייב מיתה בין כהן גדול בין כהן הדיוט שנאמר ומפתח אהל מועד לא תצאו פן תמותו, כלומר לא תניחו עבודה ותצאו מבוהלים ודחופים מפני גזירה זו, וכן זה שנאמר בכהן גדול ומן המקדש לא יצא אינו אלא בשעת העבודה בלבד שלא יניח עבודתו ויצא", ובהשגות הראב"ד שם כתב: "בין כהן הדיוט. תימה גדול הוא זה שלא נאמר אותו פסוק אלא לאותה שעה בשביל שנמשחו בניו, ומה שאמרו בתורת כהנים מניין לכהנים שבכל הדורות, לכהנים הגדולים שבכל הדורות קאמר, שהרי שמן משחת קדש הוא מרבה אותם", וכוונתו כמו שכתב במקומות שהובאו לעיל שבאותם ימים היה דינם של בני אהרן לענין זה ככהנים גדולים, משום שנמשחו באותו יום.

ומה שהביא מהתו"כ, הוא בסוף מכילתא דמלוואים, דאמרו שם: "כי שמן משחת ה' עליכם מה ת"ל יכול אין לי אלא אהרן ובניו שנתרבו בשמן המשחה אם יצאו בשעת עבודה חייבים מיתה מניין לכהנים של כל הדורות ת"ל כי שמן משחת ה' עליכם", ופ"י הראב"ד שם: "אין לי אלא אהרן ובניו. שנתרבו בשמן המשחה. ומניין לכהנים גדולים של כל הדורות אעפ"י שאינם משוחים שאם יצאו מן המקדש בשעת עבודה שהם במיתה ת"ל כי שמן משחת ה'", והיינו ממש כדבריו בהשגות.

### **שיטת הרמב"ם ושיטת הרמב"ן בענין זה**

ובדעת הרמב"ם מבואר דס"ל דמה שנאמר לבני אהרן בימי המלוואים לא היה להם בזה שום דין מיוחד, וגם לא הוראת שעה, אלא הכל נוהג לדורות גם בכהן הדיוט.

וכן מה שנצטוו ראשיכם אל תפרעו ובגדיכם לא תפרומו לשיטת הרמב"ם הוא איסור לדורות, כמו שכתב בסה"מ לרמב"ם ל"ת קס"ג: "שהזהיר הכהנים מהכנס למקדש מגודלי שער כמו שיעשו האבלים שלא יספרו שערם. והוא אמרו ית' ראשיכם אל תפרעו... וכבר נכפלה אזהרה זו בכהן גדול ואמר את ראשו לא יפרע, ואמנם נכפלה האזהרה כדי שלא תחשוב שאמרו לאלעזר ואיתמר ראשיכם אל תפרעו אמנם הוא בעבור המת לבד אבל אם עשה זה שלא על צד האבלות מותר ולכן באר בכהן גדול שזה בעבור העבודה כדי שיהיה נאה, והעובר על לאו זה במיתה... מאמרו ולא תמותו".

והרמב"ן שם השיג ע"ז דבגמ' תענית י"ז ע"ב וסנהדרין כ"ב ע"ב אמרי' פרועי ראש במיתה מנ"ל, וילפ"י לה מקרא דיחזקאל דאיתקש פרועי ראש לשתויי יין, ואמרי' "עד דאתא יחזקאל מאן אמרה, גמרא גמירי לה ואתא יחזקאל ואסמכיה אקרא", הרי להדיא דלא ילפינן לה ממה שנאמר לאלעזר ואיתמר דהיה הוראת שעה לימי המלוואים, והביא את דברי הספרא שמיכן אמרו כהנים אינם מטמאין למתים וכתב שכמו"כ נאסרו בפריעת ראש ופרימת בגדים, וכתב: "והנה עשה הכתוב דין בני אהרן שנמשחו בשמן המשחה כדין משוח מלחמה לדורות, שהוא אינו פורע ואינו פורם ואינו מקריב אונן ואינו מיטמא לקרובים, אבל מפני שהחמיר בהן מיתה באמרו ולא תמותו והחמיר בהן עוד שאם יעשו כן יהיה עונש על

כל העדה באמרו יתברך ויתעלה ועל כל העדה יקצוף, נראה שיהיה דין מחודש בימי המילואים ואינו נוהג בהם בשאר הזמנים. והכלל שהיה הכל הוראת שעה".

וכ"כ בפ"י הרמב"ן כאן שמה שהוזהרו על פריעה ופרימה ולא נטמאו לאחיהם היה זה הוראת שעה, ובהמשך דבריו כתב: "אע"פ שהם כהנים הדיוטים עשה דינם בימי המלוואים כדין משוח מלחמה לדורות שהוא אינו פורע ואינם פורם ולא מיטמא לקרובים ככהן גדול, אבל אינו מקריב אונן", ונראה כוונתו שכך היתה ההוראת שעה שיהיה דינם ככה"ג, וכמ"ש בהשגותיו לסה"מ, ואח"כ כתב הרמב"ן עוד, שאפשר שכל חייהם היה להם דין משוח מלחמה משום שנמשחו בשמן המשחה, וכע"ז כתב הספורנו שאע"פ שהיו כהנים הדיוטים מ"מ החמיר עליהם מפני שהיו משוחין.

### **תירוץ לקו' הראב"ד למה היה להם פסול אונן ע"פ שיטת הרמב"ם**

וברמב"ם פ"ב מביאת מקדש ה"ו כתב (בענין איסור היציאה בשעת עבודה): "אם כן מפני מה נשנית אזהרה זו בכהן גדול, שכהן הדיוט שהיה במקדש בעבודתו ושמע שמת לו מת שהוא חייב להתאבל עליו אע"פ שאינו יוצא מן המקדש אינו עובד מפני שהוא אונן, ואם עבד והוא אונן של תורה חילל עבודתו בין בקרבן יחיד בין בקרבן ציבור, אבל כ"ג עובד כשהוא אונן שנאמר ומן המקדש לא יצא ולא יחלל, כלומר ישב ויעבוד עבודה שהיה עוסק בה ואינה מתחללת", ובהשגות הראב"ד שם כתב: "אע"פ שאינו יוצא. א"א וכיון שהוא חייב להתאבל עליו למה אינו יוצא ודאי יוצא ומטמא בעל כרחו".

מבואר דפליגי הרמב"ם והראב"ד בגדר איסור היציאה בשעת עבודה לכהן הדיוט, דהראב"ד פי' שהוא משום שמתבטל מהעבודה, ולכן בעת שנאסר בעבודה אין לו שום איסור לצאת, ולפ"ז הוא ממש כמו איסור היציאה של כהן גדול בשעת עבודה, אך הרמב"ם פי' דאיסור היציאה של כהן הדיוט אינו שייך לביטול העבודה, וגם כשאסור לו לעבוד מ"מ אסור לצאת מן המקדש, ואצל הכהן גדול נתחדש גם שיכול לעבוד כשהוא אונן ואינו מחלל את העבודה, אך אין זה ענין לאיסור היציאה, אלא דין בפני עצמו שנלמד מלא יצא ולא יחלל.

ונראה פשוט דמה שהקשה הראב"ד הנ"ל למה היה אצל בני אהרן פסול אונן, הא גם בהם היה איסור יציאה בשעת עבודה כמו כהן גדול, זה קשה רק לפי שיטתו, דס"ל דאיסור היציאה הוא משום ביטול העבודה, ולפ"ז הוקשה לו דאם נאסר עליהם לצאת מאוהל מועד על כרחך דעבודתם כשירה, אך לשיטת הרמב"ם לק"מ, דלשיטתו איסור היציאה הוא גם אם עבודתו פסולה, וא"א ללמוד מזה כלום, וממילא גם אי נימא כשיטת הראב"ד שאיסור היציאה שלהם היה משום ששמן משחת ה' עליהם ככהן גדול, מ"מ אצלם לא נתחדש הדין שאונן לא מחלל עבודה.

# ויצבור יוסף / הרב יוסף צברי, רב ומו"צ בעיר אלעד, ומח"ס ויען יוסף, שלחן מלכים וש"ס בענין ניחום אבלים

וְאַחִיכֶם כָּל בֵּית יִשְׂרָאֵל יִבְכוּ אֶת הַשְּׂרָפָה אֲשֶׁר שָׂרְף ה' (וי, ו). וברש"י: מכאן שצרתן של תלמידי חכמים מוטלת על הכל להתאבל בה.

הרמב"ם (פי"ד אבל ה"ז), ביאר כי מעלת מצות ניחום אבלים, גדולה על מצות ביקור חולים, וזה לשונו: "יראה לי, שנחמת אבלים קודם לביקור חולים, שניחום אבלים, גמילות חסד עם החיים ועם המתים" עכ"ל.

ותמה הרדב"ז, מדוע העדיף הרמב"ם את מצות ניחום אבלים, הלא כבר דרשינן בגמרא (נדרים מ' ע"א) על מעלת מצות ביקור חולים, שכל שאינו מבקר חולים כאילו שופך דמים. וז"ל: "אם לא שאמרה רבינו הייתי אומר איפכא דביקור חולים קודם שיש בו כאלו שופך דמים משא"כ בנחמת אבלים" ע"כ.

ולכאורה היה נראה לומר, שכוונת הרמב"ם: "שניחום אבלים גמילות חסד עם החיים ועם המתים", רצונו לומר שבעשיית מצוה זו, מקיים האדם שתי מצוות: גמילות חסדים עם החי, וגמילות חסדים עם המת, ושתי מצוות עדיפות יותר ממצוה אחת גדולה, אפילו כביקור חולים.

אלא שאם זה הביאור בדברי הרמב"ם, יש להקשות על זה ממה שמובא בגמרא בב"מ (ל"ב ע"ב), שם נתבאר כי אם מונחים לפני האדם ב' מצוות, מצות פריקה מן החמור, ומצד שני מצות טעינה, ובפריקה נמצא אוהבו, ובטעינה נמצא שונאו, אפילו הכי מצוה לטעון דווקא עם שונאו, כדי שבכך יכוף יצרו, ולמיכף יצריה עדיף.

ומסקנת הגמ' שאפילו אם נעמיד שצער בעלי חיים הוא איסור דאורייתא, לא תשתנה העדיפות, וגם לשיטה זו מצוה בשונא לטעון, דלכוף את יצרו עדיף.

מכאן יש להוכיח, כי כאשר יש לי מצוה חשובה, היא עדיפה על פני ב' מצוות שכנגדה. שלכן כאן הטעינה בשונא מוגדרת כמצוה חשובה, ולכן אפילו שהיא מצוה אחת, היא דוחה ב' מצוות שכנגדה: א. גם מצות הפריקה מן החמור, שהיא מצות עשה. ב. וגם מצות מניעת צער בעלי חיים, שהיא מצוה בפני עצמה, למ"ד שהיא דאורייתא.

ומה הטעם א"כ שמצות ניחום אבלים, שבקיומה יש ב' חסדים, תדחה ביקור חולים, אע"פ שמצוה חשובה היא.

ת. א. ונראה דלא קשיא ממצות טעינה לניחום אבלים, כי אף במצות טעינה בשונא, אין כאן מצוה אחת גדולה בלבד, אלא ב' מצוות יש כאן: א. מצוות "טעינה", ב. ועצם כפיית היצר היא מצוה, שמרחיק עצמו את ענין ה"לא תשנא את אחיך בלבבך".

## בענין ניהום אבלים

דבר זה נחמד מדברי התוס' בפסחים (ק"ג ע"ב ד"ה שראה), המבארים כי כפיית היצר שייכת אף במי שמצוה לשנאתו, דאפילו באדם כזה יש לקיים את מצוות כפיית היצר, כדי שלא לבוא לידי שנאה גמורה, וז"ל שם:

"שראה בו דבר ערוה - ואם תאמר דבאלו מציאות (ב"מ דף לב: ושם) אמרינן אוהב לפרוק ושונא לטעון מצוה בשונא כדי לכופ את יצרו והשתא מה כפיית יצר שייך כיון דמצוה לשנאתו וי"ל כיון שהוא שונאו גם חבירו שונא אותו דכתיב (משלי כז) כמים הפנים לפנים כן לב האדם לאדם ובאין מתוך כך לידי שנאה גמורה ושייך כפיית יצר" עכ"ל.

וכן הוכיח הגאון בעל ברוך טעם זצ"ל, בספרו מרגניתא דרבי ברוך (פר' וישב) מדברי התוס' בפסחים דחייב אדם לכופ את יצרו שלא יבא לידי שנאה גמורה אף באדם שהוא בעל עבירה, לפי שמגביר את השנאה, עדה"כ כמים הפנים לפנים כן לב האדם לאדם, ומתוך שהוא שונאו גם חבירו שונא אותו, ובאים מתוך כך לידי שנאה גמורה, ועל זה שייך לכופ את יצרו.

הרי שהכופה את יצרו, מצווה נפרדת קעביד, שמרחיק השנאה, ולא זו בלבד, אלא באה הגמרא ללמדינו, כי כאשר יש לו קיום ב' מצוות, פריקה שהיא מצוה של צער בע"ח וחסד עם זולתו, וטעינה שיש בה חסד וכפיית היצר, המצווה של כפיית היצר עדיפה, שיש כאן גם ב' מצוות נפרדות, וגם מעלה מיוחדת של כפיית היצר והרחקת השנאה

יש להעיר כי בס' רשימות שיעורים (מהגרי"ד סולוביצ'יק, ב"מ ל"ב ע"ב) למד מדברי הגמ', כי גם ענין כפיית היצר אינו מצוה נפרדת, אלא חלק ממצות פריקה עצמה. וגם ענין צער הבע"ח הוא חלק ממצות פריקה ולא מצוה נפרדת ממנה. ולכן הגמ' העמידה אותם זה לעומת זה, דשווים הם, ואעפ"כ הכריעה דמצוה לכופ יצרו. וז"ל: "פשטות הגמ' משמע שאין זה רק ענין של שבירת המדות אלא דהוי דין במצות פריקה וטעינה עצמן דיש הידור מצוה לפרוק ולטעון משא של שונא. וכן צער בע"ח דאורייתא הוי חלק ממצות פריקה עצמה. והגמ' קובעת דהידור מצות פריקה וטעינה בשונא עדיף מצער בע"ח" עכ"ד.

## חקירה בפרשה / הרב יהושפט שרגא רבינוביץ, מג"ש בישיבת מיר וראש מכון דעת סופרים

**בחטא העגל, חטאם של אהרן הכהן ועם ישראל היו שונים,  
ומשום כן גם כפרתם אחרת**

קח לך עֵגֶל בֶּן בָּקָר לְחֹטֵאת וְאֵיל לְעֹלָה תְּמִימִם (ט, ב). וברש"י: קח לך עגל - להודיע שמכפר לו הקדוש ברוך הוא ע"י עגל זה על מעשה העגל שעשה.

ומבואר, שעגל זה נועד לכפר על המעשה העגל. ויקשה שבפרשת תצוה שם נכתב על חינוך אהרן ובניו נאמר (שמות כט א): וזה הדבר אשר תעשה להם לקדש אתם לכהן לי לקח פר אחד בן בקר. וכתב שם רש"י פר אחד - לכפר על מעשה העגל שהוא פר: ומבואר שכבר הוקרב קרבן לכפר על חטא העגל.

ומעתה קשה מדוע היה צריך שוב ביום השמיני למילואים לכפר שוב על מעשה העגל. בשלישית מצינו כפרה על מעשה העגל גם בעשית המשכן, ושם כתב רש"י שמות לח כא משכן העדת - עדות לישראל שויתר להם הקדוש ברוך הוא על מעשה העגל, שהרי השרה שכינתו ביניהם:

ופסיקתא זוטרתא שמות פרשת כי תשא פרק לד פסוק לד נאמר: וצוה את משה להזהירם על עשיית המשכן וכל כליו, לכפר על מעשה העגל, תבוא ועשו לי מקדש (שם כה ח), ויכפר על קום עשה לנו אלהים (שם לב א). ומבואר שעצם מעשה המשכן מכפר על מעשה העגל. וא"כ אחר שנמחל עוון העגל בהקמת המשכן, וכן הקרבת קרבן הפר, מדוע היה צריך שוב כאן בשלישית, ביום השמיני עוד מחילה פעם נוספת על עון העגל.

וברביעית מצינו בפרשת פרה אדומה נצטוה אלעזר לעשות את אפר פרה אדומה וכתב שם רש"י במדבר יט כב אל אלעזר הכהן - כשם שנקהלו על אהרן, שהוא כהן, לעשות העגל. ולפי שאהרן עשה את העגל לא נעשית עבודה זו על ידו, שאין קטיגור נעשה סניגור: ומבואר, שבעשית פרה היא גם בגדר כפרה על חטא העגל. וכן הוא מבואר במפורש במדרש מדרש אגדה פרשת חקת פרק יט פסוק ב וז"ל: ומה צוה הקדוש ברוך הוא להביא פרה אדומה, לכפר על מעשה העגל, משל לולד שטינף לחצר המלך אמר המלך תבוא אם זה הולד ותקנח צואת בנה, כך אמר הקדוש ברוך הוא תבוא פרה ותכפר על מעשה העגל:

הרי ששוב יש צורך בכפרה נוספת. ומעתה יקשה מדוע לא היה די בעצם הקמת המשכן לכפר על מעשה העגל והיה צורך בעוד כפרות נוספת על חטא זה

ואשר יראה בזה, שעל חטא העגל שנאמר (שמות לב, לד) "וביום פקדי ופקדתי", ובגמרא אמרו (סנהדרין קב ע"א) "אין לך כל דור שאינו נוטל אונקיא אחת מחטא העגל.

ומבואר, שחומרת חטא העגל הינה כה גדולה שלעולם הקב"ה מעניש על חטא זה בכל דור ודור על חטא שנעשה בראשית ימי עם ישראל.

מעתה לפי זה יבואר מדוע הצורך בכפרה הוא בכל רגע וזמן מבני ישראל. ולכך כאמור מצינו ארבעה פעמים שנעשים מעשים וקרבנות לכפר על חטא העגל, לפי שחומרת חטא זה היתה נוראית ופעם אחר פעם צריך לכפר עליו.

והדבר מדוקדק לשון המדרש, שבהקמת המשכן שהקב"ה ש"ויתר" לישראל, משמעות שאינה אלא "ויתור" ולא כפרה מוחלטת. והיינו שרק חזר הקב"ה והשרה את שכינתו בתוך עם ישראל וויתר להם לישראל, ומשום כן היו צריכים כפרות נוספות מלבד הקמת המשכן.

אמנם נראה ביתר ביאור שחטא העגל כאמור היה חטא שנפרעים ממנו לדורות, מ"מ חלוק החטא וכפרתו בין בני ישראל ואהרן הכהן שאף הוא חטא בו כדלהלן. שמדקדוק הלשון במה שנאמר לאהרן הכהן נראה לא היה כפרה עבור כלל ישראל אלא כפרה על אהרן הכהן, שלשון רש"י הוא להודיע שמכפר לו הקדוש ברוך הוא.

ונראה שבחטא העגל היו שני סוגי חוטאים. אהרן הכהן, ועם ישראל. ומכח זה עם ישראל היה זקוק לכפרה ואהרן הכהן כל אחד מהם היה צריך כפרה כל אחד בפני עצמו.

מחמת כן לאחר חטא העגל, היו ישראל וכן אהרן הכהן כל אחד מהם בחשש ובצער מחמת חטא העגל וכדלהלן.

שהנה בשעת חנוכת המשכן הובא ברש"י (ויקרא ט כג): וז"ל: כיון שראה אהרן שקרבו כל הקרבנות ונעשו כל המעשים ולא ירדה שכינה לישראל, היה מצטער ואמר יודע אני שכעס הקדוש ברוך הוא עלי ובשבילי לא ירדה שכינה לישראל. אמר לו למשה משה אחי כך עשית לי, שנכנסתי ונתביישתי. מיד נכנס משה עמו ובקשו רחמים וירדה שכינה לישראל:

ומבואר, מרש"י שאהרן חשש שמחמת מעשיו בעגל, משום כן אין יורדת שכינה. והוא מתחבר לראשית הדברים, שנאמר לאהרן הכהן קח לך עגל, וכמתבאר לעיל הוא משום כפרה בשבילו על חטא העגל.

וביותר מדויק כאן ברש"י, שרק אחר שבקש משה רבינו רחמים ירדה שכינה, והמכוון בזה, שלולי בקשת הרחמים של משה רבינו לא היתה יורדת אש מן השמים, והיינו שאכן היה קפידא מסוימת על אהרן הכהן שמחמת כן לא ירדה האש.

משום כן אמר אהרן למשה "ידעתי שהכעס הוא עלי", והיינו הואיל והוא נתבקש להביא עגל לקרבן, ולא ירדה אש שוב הוא ראייה שלא נתכפר לי חלקי בחטא העגל, ואכן, רק אחר שביקש משה רבינו רחמים ירדה אש מן השמים.

וכן נראה מפורש ממה שהובא לעיל שאת פרה אדומה עשה אלעזר ולא אהרן הכהן, וכתב שם רש"י "ולפי שאהרן עשה את העגל לא נעשית עבודה זו על ידו שאין קטיגור נעשה סניגור, הרי שהיתה תביעה אישית על אהרן בחטא העגל.

מלבד חטא אהרן הכהן, היה חטא על עם ישראל והיה שונה מחטאו של אהרן הכהן, ששם אחר כן כתב רש"י ויצאו ויברכו את העם - אמרו ויהי נועם ה' אלהינו עלינו (תהלים צ יז), יהי רצון שתשרה שכינה במעשה ידיכם. לפי שכל שבעת ימי המלואים, שהעמידו משה למשכן ושמש בו ופרקו בכל יום, לא שרתה בו שכינה, והיו ישראל נכלמים ואומרים

למשה משה רבינו, כל הטורח שטרחנו, שתשרה שכינה בינינו ונדע שנתכפר לנו עון העגל. לכך אמר להם זה הדבר אשר צוה ה' תעשו וירא אליכם כבוד ה' (פסוק ו), אהרן אחי כדאי וחשוב ממני שע"י קרבנותיו ועבודתו תשרה שכינה בכם.

הרי שמבואר במפורש שאף אחר שהוקם המשכן שתכליתו לכפר על מעשה העגל, וכל בקשת עם ישראל "ונדע שנכפר לנו עון העגל". ונראה שעוד דקדוק יש כאן, שאצל אהרן הכהן נאמר, "שכעס הקדוש ברוך הוא עלי", ולא נאמר אלא כעס עליו.

אכן, אצל ישראל נאמר "ונדע שנכפר לנו עון העגל". ומבואר שאצל אהרן יש כעס ולא גופו של חטא העגל, אכן אצל ישראל הכפרה הנצרכת היא כפרה על גוף חטא העגל.

ונמצא שמלבד ששתי תביעות היו מחמת חטא העגל על אהרן ועל ישראל. מלבד זאת, יש הבדל בגוף החטא. אצל אהרן אינו אלא כעס גרידא, אכן אצל ישראל החטא הוא חטא העגל בעצמו.

והביאו הפשוט בזה, שאהרן הכהן כלל לא חטא בחטא העגל, אלא כעס גרידא שהיה שותף בחטא העגל, ולהבדיל מעם ישראל שהם עצמם חטאו בחטא העגל.

מעתה מיושב היטב כל המקורות שהובאו לעיל. תחילה הנאמר בפרשת תצוה הובא פר לכפר על חטא העגל. מלבד זאת עצם הקמת המשכן גם היא נועדה לכפר על החטא העגל. והוא כמתבאר שחטא העגל הוא חטא החמור ביותר של בין אדם למקום, ומשום כן לעולם הקב"ה גובה עליו ופורע את חובו מכלל ישראל, ומשום כן הוא צריך כפרה תמידית לכפר חטא זה.

ומשום כן משום כן מצות פרה אדומה אף היא נועדה לכפר על חטא העגל מאותו טעם והינה כפרה על כל כלל ישראל.

מאידך גם אהרן הכהן עצמו אף הוא היה צריך כפרה על חלקו בחטא העגל.

מעתה הפר שהוקרב לכפר על חטא העגל בשעת חינוך הכהנים, לא היתה כפרתו האישית של אהרן הכהן, אלא כפרה עבור כלל ישראל.

אכן, העגל שנצטוה אהרן להקריב, היה עבור אהרן הכהן עצמו, וכלשון רש"י "להודיע שמכפר לו הקדוש ברוך הוא", שחטאו וכן כפרתו היתה שונה ממה שהיה חטא עם ישראל, וממילא אף כפרתם היתה שונה.

לתגובות ys.rabin@gmail.com

# להתענג על ה' / הרב יעקב מנשה, מגיד מישרים בשכונת פסגת זאב

## ויקריבו לפני ה' אש זרה

וַיִּקְחוּ בְנֵי אֶהֱרֹן נֹדֵב וְאַבְיָהוּא אִישׁ מִחֶתְתּוֹ וַיִּתְּנוּ בְּהֵן אֵשׁ וַיִּשְׂימוּ עָלֶיהָ קֶטֶרֶת וַיִּקְרִיבוּ לִפְנֵי ה' אֵשׁ זָרָה אֲשֶׁר לֹא צִוָּה אֲתֶם. וַיִּצֵא אֵשׁ מִלִּפְנֵי ה' וַתֹּאכַל אוֹתָם וַיָּמָתוּ לִפְנֵי ה'. (ויקרא י, א-ב)

ובמדרש (רבה כ, ה) איתא: ר' אחא ור' זעירא פתח, "אף לזאת יחרד לבי ויתר ממקומו". (איוב לו, א). מהו ויתר, יקפץ כמו שנאמר: "לנתר בהן על הארץ". (ויקרא יא, כא). אמר הקב"ה לא יהיו בניו של אהרן דומין למטהו שנכנס יבש ויצא לח, לטיטוס שהרשע נכנס לבית קדשי הקדשים וחרבו שלופה בידו גידר את הפרוכת ויצאת חרבו מלאה דם, נכנס בשלום ויצא בשלום, ובניו של אהרן נכנסו להקריב ויצאו שרופים, הה"ד אחרי מות שני בני אהרן.

ומבואר במדרש שכביכול יש תמיהה מדוע השתנו בני אהרן, ממטה הארון ולהבדיל מטיטוס הרשע שבא להתריס כלפי מעלה ויצא בשלום, ואילו הם שבאו להקריב לכבוד ה' נשרפו. ואמנם הקשר הדברים תמוה, שהרי הכנסת מטה אהרן לא הייתה אש זרה במקדש ואדרבא היה זה בציווי הקב"ה, ואילו בני אהרן עשו נגד ציווי הקב"ה. וגם השאלה ממעשה טיטוס יש לכאורה הבדל עצום, שבזמן החורבן היה מצב שהקב"ה נתן כח ביד האוייב לעשות כרצונו, בלי שהקב"ה יעניש אותו מיד, וכמו שאמרו חז"ל (יומא סט:): הן הן נוראותיו וגבורותיו שרואה גוים מרקדים בהיכלו ושותק.

עוד יש להבין שחז"ל דרשו זאת על דברי אליהוא לאיוב שאמר לו: "אף לזאת יחרד לבי ויתר ממקומו". וצריך ביאור מה הקשר בין מעשה בני אהרן לאיוב. עוד יש להבין מה תשובת המדרש לשאלה זו, במה שאמר: "אחרי מות שני בני אהרן".

### דברי חז"ל בחטא נדב ואביהו

הנה במקרא מפורש שהחטא של נדב ואביהו שבעבורו התחייבו מיתה, הוא משום שהקריבו אש זרה אשר לא ציווה ה'. ואמנם בחז"ל מנו חטאים אחרים ממה שמבואר בפסוק.

א. במדרש (רבה כ, ט) אמר רבי מני בשם רבי לוי אמר בשביל ארבעה דברים מתו בניו של אהרן ובכולן כתוב בהן מיתה: על שהיו שתויי יין. שכתוב בו מיתה שנאמר: "יין ושכר אל תשת אתה ובניך אתך בבאכם אל אהל מועד ולא תמתו חקת עולם לדרתיכם". (ויקרא י, ט).

ב. ועל שנכנסו מחוסרי בגדים, ומה היו חסרים, אמר רבי לוי מעיל היו חסרים, וכתוב בו מיתה שנאמר: "והיה על אהרן לשרת ונשמע קולו בבאו אל הקדש לפני ה' ובצאתו ולא ימות". (שמות כה, לח).



- ג. ועל שנכנסו בלי רחוק ידים ורגלים. שכתוב בו מיתה שנאמר: "ורחצו ידיהם ורגליהם ולא ימתו והיתה להם חק עולם לו ולזרעו לדרתם". (שמות ל, כא).
- ד. ועל שלא היו להם בנים וכתוב בו מיתה שנאמר: "וימת נדב ואביהוא לפני ה'.. ובנים לא היו להם". (במדבר ג, ד).
- ה. עוד אמרו במדרש (שם): אבא חנין אומר שמתו על שלא היה להם נשים, ונרמז בפסוק: "בחוריו אכלה אש ובתולותיו לא הוללו". (תהלים עח, סג).
- ו. עוד אמרו (שם ח) בר קפרא בשם רבי ירמיה בר אלעזר אמר על שלא נטלו עצה זה מזה שנאמר "איש מחתתו". איש מעצמו עשו שלא נטלו עצה זה מזה. [ועי"ש שהביא עוד ג' דברים בביאור אש זרה, ויבואר להלן].
- ז. עוד אמרו (שם ו) תני ר' אליעזר לא מתו בניו של אהרן אלא ע"י שהורו הלכה בפני משה רבן. ועוד אמרו (שם י) שהיו משה ואהרן הולכין תחלה, ונדב ואביהוא מהלכין אחריהן, וכל ישראל אחריהן, והיו נדב ואביהו אומרים מתי ב' זקנים הללו מתים ואנו נוהגין שררה על הציבור.
- ח. עוד אמרו (שם) שזנו עיניהם מן השכינה בהר סיני שנאמר "ויחזו את האלהים". (שמות כד, יא). כאדם שמביט בחבירו מתוך מאכל ומשתה. ולכן נאמר שם "ואל אצילי בני ישראל לא שלח ידו". מכאן שהיו ראויין להשתלח. אלא שאמר הקב"ה בשמחת בתי איני ממיתן עד בא שמחת עצמי.
- ט. עוד אמרו (מכילתא דמילואים לו) עה"פ "ויאמר משה הוא אשר דבר ה' לאמר בקרובי אקדש". (שמות י, ג). דיבור זה נאמר בסיני למשה ולא ידעו עד שבא מעשה לידו, וכיון שבא מעשה לידו, אמר לו משה, אהרן אחי, לא מתו בניך אלא על קדושת שמו של הקב"ה שנאמר: "ונועדתי שמה לבני ישראל ונקדש בכבודי". (שם כט, מג).
- י. עוד אמרו (במדרש אגדה עקב ט, כ) שבשעה שעשה אהרון את העגל ביקש הקב"ה להרוג את כל בניו, שנאמר "ובאהרן התאנף ה' מאד להשמידו". (דברים ט, כ). ואין להשמידו אלא איבוד בנים, שנאמר "ואשמיד פריו ממעל ושרשיו מתחת". (עמוס ב, ט). ומשה רבינו עמד והתפלל עליו ונעשה מחצה על מחצה<sup>ט</sup>.

---

<sup>ט</sup> ודרשו בזה את הפסוק: "על כל דבר פשע על שור על חמור על שה על שלמה על כל אבדה אשר יאמר כי הוא זה עד האלהים יבא דבר שניהם אשר ירשיען אלהים ישלם שנים לרעהו". (שמות כב, ח). על כל דבר פשע: על אותו הדבר שפשע אהרן, שאמר להם שיביאו זהב ויעשה להם העגל. על שור: שעשה להם תבנית שור, כמו שנאמר: "וימירו את כבודם בתבנית שור". (תהלים קו, כ). על חמור: אלו המצריים שהם ערב רב, "אשר בשר חמורים בשרם". (יחזקאל כג, כ). על שה: אלו ישראל שטעו אחריהם, שנאמר "שה פזורה ישראל". (ירמיה ג, יז). על שלמה: שנעשו קצין לע"ז, שנאמר "שמלה לך קצין תהיה לנו". (ישעיה ג, ו). על כל אבדה: שאיבדו "לא יהיה לך". אשר יאמר כי הוא זה: זהו משה, שנאמר "כי זה האיש". (שם לב, א). עד האלהים: זה משה שנקרא אלהים, שנאמר "ראה נתתיך אלהים לפרעה". (שם ז, א). יבא דבר שניהם: דין הקב"ה הוא עם אהרן. אשר ירשיען אלהים: זה משה. ישלם שנים לרעהו: שמתו שני בני אהרן ונשתיירו שנים.

## מדוע חז"ל הוסיפו על החטא הנאמר בכתוב

והנה יש להקשות על דברים אלו, שהרי התורה בארבעה מקומות מעידה שהתחייבו על שהקריבו אש זרה, [כאן כתיב: "ויקריבו לפני ה' אש זרה אשר לא צוה אתם. ותצא אש מלפני ה' ותאכל אותם וימתו לפני ה'". (י, א-ב). ולהלן כתיב "וידבר ה' אל משה אחרי מות שני בני אהרן בקרבנתם לפני ה' וימתו". (טז, א). ובפרשת במדבר כתיב: "וימת נדב ואביהוא לפני ה' בהקרבתם אש זרה לפני ה'". (ג, ד). וכן בפרשת פנחס "וימת נדב ואביהוא בהקריבתם אש זרה לפני ה'". (כו, סא)]. וא"כ מניין לחז"ל לומר דברים נוספים. ואף שבפרשת פנחס נוסף: "בנים לא היו להם". שיתכן לרמוז בזה שלא נשאו נשים ולא היו להם בנים, מ"מ מפשט הפסוק משמע שהוא סיפור המציאות ולא נתינת טעם למה מתו.

עוד יש להבין שאף אם נאמר שחטאו בחטאים אלו [כגון שלא היו להם בנים או שאמרו 'מתי ימותו זקנים הללו...!'] איך נעשו בעונש חמור כ"כ לדון בשריפה. ובמה שאמרו שחטאו שלא לבשו מעיל, אדרבא הדבר להפך שאם היו לובשים מעיל היו חייבים מיתה, כי הוא מהארבעה בגדים של כהן גדול, שאסורים להדיוט. ואם באו לרמוז בזה שלא היו כהנים גדולים, מדוע אמרו דווקא מעיל, הרי היו חסרים גם ציץ וחושן ואפוד.

וביאר רבינו האלשיך שהיה לחז"ל ב' הכרחים שמיתת נדב ואביהו לא הייתה רק מפני שהקריבו אש זרה. א. ממה שנאמר בהר סיני "ואל אצילי בני ישראל לא שלח ידו". ומשמע שהיו ראויים להשלח מיד, וא"כ מדוע רק שהקריבו אש זרה הקב"ה הרגם ולא מיד בשעה שחטאו בהר סיני. ועוד שהרי נאמר: "ונועדתי שמה לבני ישראל ונקדש בכבודי". (שמות כט מג). וביארו חז"ל שאמר משה לאהרון אחי יודע הייתי שיתקדש הבית במיודעיו של מקום והייתי סבור או בי או בך, עכשיו רואה אני שהם גדולים ממני וממך. ומשמע שעוד טרם חטאם נגזר עליהם למות על קידוש שמו יתברך, וזה בלתי יתכן שהקב"ה יגזור על אדם מיתה עוד קודם שיחטא. וכ"ש שלא יפתח פה לשטן.

ב. עוד הוקשה לחז"ל שמה שהקריבו אש זרה היה זה בשוגג, וכמו שמבואר במדרש (ילקוט"ש שמיני תקכד). כיון שראו שקרבו כל הקרבנות ונעשו כל המעשים ולא ירדה שכינה לישראל אמר נדב ואביהוא וכי יש לך אדם שמבשל תבשיל בלא אש מיד נטלו אש זרה ונכנסו לבית קדש הקדשים, אמר להם המקום אני אכבד אתכם יותר ממה שכבדתם אותי, אתם הכנסתם לפני אש טמאה, אני אשרוף אתכם באש טהורה. וכ"ש למה שאמר שם רבי רבי ישמעאל אומר יכול אש זרה ממש? תלמוד לומר אשר לא צוה אותם הכניסם בלא עתה.

ולזה ביארו שבאמת נדב ואביהו היו חייבין מיתה בידי שמים אלא שדרכו של הקב"ה להאריך אפו לאדם ולא להמיתו עד גיל שישים, וגם נדב ואביהו היה ראויים לרחמים אלו מהקב"ה, אלא שנצטרף לזה דבר אחר, שלכך הקב"ה לא האריך אפו וביום פקדו פקד גם זה. ולזה הוסיפו את כל הסיבות הנזכרות.

ובזה מדוקדק לשון הפסוק שכתוב שבפרשתנו מבואר שמיתתם נעשה ע"י שריפה, ואילו בשאר מקומות התורה לא מזכירה שנשרפו אלא שמתו, [וידבר ה' אל משה אחרי מות

שני בני אהרן בקרבכם לפני ה' וימתו". (טז, א). ובפרשת במדבר כתיב: "וימת נדב ואביהוא לפני ה' בהקרבתם אש זרה לפני ה'". (ג, ד). וכן בפרשת פנחס "וימת נדב ואביהוא בהקריבם אש זרה לפני ה'". (כו, טא). ומדוע שינתה התורה לומר שמתו ולא אמרה שנשרפו.

אמנם למדו חז"ל שבאמת נגזר על נדב ואביהו מיתה כבר לפני מה שהקריבו אש זרה, אמנם מה שהמיתה נעשתה ע"י האש בתוך המשכן ולא ככל מיתה בידי שמים, זה היה על מה שהכניסו אש זרה, אבל באמת החטא הזה לבדו לא היה גורם להם חיוב מיתה. ובזה מבואר גם מש"כ במיתתם "ותצא אש מלפני ה' ותאכל אותם וימתו לפני ה'". יהא כוונת הכתוב לומר שצורת המיתה הייתה בשריפה, אבל עצם המיתה הייתה לפני ה' דהיינו שכבר נגזר עליהם בבית דין של מעלה למות לפני כן, ועתה בא אל הפועל בשרפה על האש זרה.

### ארבעה דברים היו בעונש

והנה במה שחטאו להקריב אש זרה, מבואר במדרש (שם ח) בשם בר קפרא שהיה בצורת החטא ג' דברים. [מלבד מה שמנה עוד חטא שאינו מוזכר בפסוקים, וכשאר התנאים]. על הקריבה, ועל ההקרבה, ועל אש זרה, על הקריבה שנכנסו לפני לפנים. וביאר האלשיך שלמדו ממה שנאמר בפרשת אחרי מת "וידבר ה' אל משה אחרי מות שני בני אהרן בקרבכם לפני ה' וימתו". (ויקרא טז, א). שמשמע שנענשו גם על עצם מה התקרבו למקום שלא הותר להם. ועל ההקרבה שהקריבו קרבן מה שלא נצטוו. ודייק ממה שאמר הכתוב "וישימו עליה קטרת". שאם האיסור היה רק האש זרה, מדוע הוסיפה התורה את הקטורת כאן. ועל אש זרה מבית כירים הכניסו. וכמו שמבואר בתורה "יקריבו לפני ה' אש זרה אשר לא צוה אתם".

וביאר האלשיך שכוונת בר קפרא הייתה לבאר שארבעה עונשים היו כאן. א. עצם מה שמתו. וזה משום שהקריבו מה שלא נצטוו. ב. שהמיתה נעשתה בתוך המשכן ולא בצאתם מן הקודש. היה על מה שנכנסו לפני ה', שלא היה מותר להם. ג. צורת המיתה בשריפה. הייתה בגלל שהביאו אש זרה. ד. מה שהקב"ה העניש מיד ולא האריך אפו. בזה כל אחד מהתנאים אמר דעתו וכמשנת"ב לעיל.

ומה שהוסיפו לומר שעבדו שתויי יין, ובלא בגדים ובלא בנים. ביאר האלשיך, כי בעבודת המקדש נעשה תיקון במחשבה דבור ומעשה, שהם כנגד שלשה עולמות. ובמה שנכנסו שתויי יין פגמו במחשבה, שהשכרות מבלבלת המחשבה. ובמה שנכנסו מחוסרי מעיל רמזו שפגמו גם בדיבור שהיו אומרים מתי ימותו זקנים הללו.. וכמו שאמרו חז"ל (ערכין טז). שהמעיל היה מכפר על לשוה"ר. ומה שלא בלי רחוק ידיים ורגלים פגמו בעולם המעשה. וגם מה שלא נשאו נשים והביאו בנים לעולם היה בזה חסרון לעבודת המקדש כיון שאם אין לו בנים הרי הוא ממעט הדמות ואינו לא יוכל להשפיע ולהריק שפע מעולם העליון.

<sup>1</sup> ואף שהמתגרם כתב 'בקרוביהון אשתא נוכריתא', לא ערבו דבריו לבר קפרא כי אין הלשון סובלו.

עוד הוסיף לבאר עפ"י מה שאמרו חז"ל (סנהדרין נב.) **כי שני חוטין של אש יצאו מבית קדש קדשים ונחלק כל אחד לשנים ונכנסו שנים בנחיריו של כל אחד מהם. שיש לומר שכיון שהיו אומרים 'מתי ימותו זקנים הללו.'** ויחד חטאו במשה ואהרן ועל כן כנגד שניהם יצאו שני חוטין. ולמה שכל אחד חטא בשניהם, נחלק כל חוט ליכנס חצי כל חוט בנחירי כל אחד מהם.

### אף לזאת יחרד לבי ויתר ממקומו

ולפי זה יש ביאר האלשיך את דברי המדרש "אף לזאת יחרד לבי ויתר ממקומו". (איוב לז, א). מהו ויתר, יקפץ כמו שנאמר: "לנתר בהן על הארץ". (ויקרא יא, כא). אמר הקב"ה לא יהיו בניו של אהרן דומין למטהו שנכנס יבש ויצא לח, לטיטוס שהרשע נכנס לבית קדשי הקדשים וחרבו שלופה בידו גידר את הפרוכת ויצאת חרבו מלאה דם, נכנס בשלום ויצא בשלום, ובניו של אהרן נכנסו להקריב ויצאו שרופים, הה"ד אחרי מות שני בני אהרן. שדעתו המדרש לחלוק על כל מה שאמרו התנאים להוסיף בחטאם של נדבר ואביהו, אלא סובר כדעת האומר שהטעם שהתחייבו מיתה הוא משום שזנו עיניהם מן השכינה בהר סיני שנאמר "ויחזו את האלהים". (שמות כד, יא). כאדם שמביט בחבירו מתוך מאכל ומשתה.

ובא לדחות דבריו של בר קפרא, שבמה שאמר שמתו בגלל הקירבה לפני ולפנים, אין זה נכון שבוודאי לא יתכן שיהיו גרועין ממטה אהרן שנכנס בפנים יבש ויצא לח, וזהו אומרו נכנס שהוא על הכניסה. וגם מה שאמר על ההקרבה, אינו יתכן שהרי טיטוס נכנס וחרבו שלופה בידו ובניו של אהרן נכנסו להקריב ויצאו שרופים, האם חרב שלופה בידו טובה מקרבן. ואם על אש זרה שנראה כחלול בקדושה, האם אינו יותר קשה מה שגידר טיטוס את הפרכת. ועל מה שלא נטלו עצה גם זה נרמז, כי גם בטיטוס לא ערב אל לבו לעשות כן איש מכל סיעתו, וזהו אומרו טיטוס וכו' נכנס, כי הוא לבדו היה בעצה.

א"כ מי גרם להם שמתו, על כן אמר "שמעו שמוע ברוגז קולו והגה מפיו יצא" (איוב לז ב). **לומר כי עונשם היה שלא שמעו בחרדה ורוגז קולו יתברך בסיני בראותם את הקולות וראות הגה מפיו יצא.** שאש הדבור היה מדבר עם כל אחד מישראל ולא פחדו כי אם ויחזו את האלהים, כי על כן היו חייבים מסיני שהקילו את ראשם ויחזו את האלהים בגסות לב כאוכלים ושותים. לכן ראוי לקבל מוסר לשמוע ברוגז ורעדה קולו יתברך, והגה מפיו יצא הוא עצמות הקול ההוא, כי ההגה ממש היו רואים, כמו דאמר (שמות כ טו). רואים את הקולות, כי קודשא בריך הוא לאו ותרון הוא ומדקדק עם חסידיו ובקרוביו מתקדש.

ובזה מבואר מה שאמר אליהו לאיוב ראה כמה צריך אדם לבלתי הקל ראשו לפניו יתברך, אלא תמיד צריך לעמוד לפניו בחרדה גדולה. כי הנה אף לזאת, כוונתו למה שנאמר "בזאת יבא אהרן אל הקדש". שלא ימות כבניו. יחרד לבי.

וזה רמז הכתוב באומרו "אחרי מות שני בני אהרן". כלומר אף שהיו בני אהרן לא שוה למו זכות אביהם כאשר הועיל זכותו למטהו. ואם על מעשיהם אשר לא כטיטוס שהיה להלחם, כי אם אדרבא בקרבתם והקריבם בקרבן אל ה' ועם כל זה וימותו. אך ראו והשכילו

כי מדקדק עם צדיקיו. והנה עדיין היה מקום לומר כי אין ראיה מטיטוס, כי שם ניתן רשות למשחית ועל כן לא הקפיד הוא יתברך. על כן אמר והוציאה מלאה דם, לומר כי זה יורה כי מקפיד היה ועם כל זה הן הן גבורותיו שכובש כעסו, מה שלא עשה כן עם הצדיקים הללו להקדש בם.

# מאור שעשועי - תפילה לעני / הרב מנחם צבי גולדבאום, מחבר סדרת 'מוסר דרך'

## תפילה למשה ותפילה לעני

וַיָּבֹא מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן אֶל אֱהֱל מוֹעֵד וַיֵּצְאוּ וַיְבָרְכוּ אֶת הָעָם וַיֵּרָא כְבוֹד ה' אֶל כָּל הָעָם (ט, כג)  
וברש"י: "ויצאו ויברכו את העם. אמרו 'ויהי נועם ה' א-להינו עלינו' (תהלים צ יז), יהי רצון שתשרה שכינה במעשה-ידיכם" וכו'. וזוהי שיטת תנא קמא בתורת כהנים: "כיון שכלו ישראל את מלאכת המשכן בא משה וברכם, שנאמר 'וירא את כל המלאכה ויברך אותם משה'. מה ברכה ברכין? אמר להם תשרה השכינה במעשה-ידיכם".

ובקרובן אהרן (מכילתא דמילואים אות טו) כתב: "...קשה מה ששאלו, 'מה ברכה ברכין?' כי מיני הברכות רבות ומה לן לידע איזה מהם היא אשר בה ברכין? ועוד יקשה בדברי תנא קמא שאמר שהברכה היא תפלה שתשכון שכינה בתוכו, כי למה הוצרך לתפלה זו? - וכבר הובטחו בזה דכתיב 'ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם'?! ולזה נראה לי לפרש ששאלת 'מה ברכה ברכין?' התחילה מאומרו 'וכיון שכלו ישראל [את מלאכת המשכן בא משה וברכם]', וזה שאחר שאמרו שהיום שהוקם המשכן היה לפניו יתברך שמחה במרום וכו' - שהוא רבוי השפע ממנו יתברך, לזה שאל ואמר 'וכיון', ירצה, איך יתכן זה ואנו מוצאים דכיון שכלו מלאכת המשכן עד שלא חסר דבר מהמלאכה בא משה וברכם. וכפי דברים אלו יקשה שמה ברכה ברכים? שאם הברכה היא תפלה... לא היה צריך להתפלל על שום דבר - שכבר נתרבה השפע והיתה שמחה לפניו יתברך...

ומאי דקשיא לן, שכבר הובטחו בזה ולמה הוצרך להתפלל כך? ברכין בזה הנוסח, שלא אמר יהי רצון שתשרה שכינה 'במשכן' אלא 'במעשה-ידיכם', כי הוא ידע שכל יעודי השם יתברך הטובים הם על תנאי שיהיו ראויים אליהם, וזה סבה לשהצדיקים אינם מובטחים בהם, לפי שתמיד יראים שמא יגרום החטא ויבטל היעוד, ולזה הוצרך משה להתחנן ולומר, יהי רצון שתשרה שכינה 'במעשה-ידיכם', רוצה לומר כי לא יחסר היעוד מפני היותו מעשה-ידיכם אשר יש בהם מהחסרון עשיית העגל שמא יגרום חטא אחר, וזה שאמר 'וירא משה את המשכן' - ועם היות שעשו אותו 'כאשר צוה השם', עם כל זה מפני שהמה העושים, 'ויברך אותם משה' - והתפלל שיהיו 'מעשה-ידיהם' ראויים לשתשרה שכינה בהם ולא יתבטל היעוד מצדם" וכו'.

הרי שגם אחרי שעושים את כל הפעולות "החיצוניות" על מנת שתשרה שכינה, עדיין זקוקים לתפילה על מנת שהשכינה אכן תשרה, כי שמא אינם ראויים, ועל ידי התפילה - למרות שיתכן שבאמת אינם ראויים להשראת השכינה - השכינה בכל זאת תשרה, בבחינת "השוכן אתם בתוך טמאותם". שמא תאמר רק תפילת משה היתה לה כוח זה? לא כן, ובהמשך נראה בע"ה ש"תפילה לעני" יכולה להתקבל כמו "תפילה למשה" (ואילמלא אמרו כן חז"ל שמא היה אסור לומר כן, אבל הרי כך אמרו! וכדלהלן).

ומנלן שהתפילה שמשה ברכן היא "ויהי נועם" וגו' (תהילים צ, יז)? מבאר רבינו בחיי (שמות לט, מג): "מפני שתחלתו (שם, א): 'תפלה למשה איש הא-להים' עכ"ל, הרי שזו תפילת משה רבינו.

והנה היות ו"תפילה למשה" אתא לידן, נימא בה מילתא: "אמר רבי יהודה ברבי שלום בשם רבי אלעזר, בשם ודם - אם עני צריך לומר דבר לפניו אינו שומע ממנו. אבל הקדוש ברוך הוא אינו כן, אלא הכל שוין לפניו בתפלתן. שהיה משה רבן של כל הנביאים, כתוב בו 'תפלה למשה איש הא-להים, ובעני כתיב (תהילים קב, א) 'תפלה לעני כי יעטוף'. זו תפלה, וזו תפלה. להודיעך שהכל שוין לפניו בתפלה" (מנורת המאור פ"ב).

ורבי צדוק הכהן מלובלין כתב (פרי צדיק פרשת בשלח): "מצינו שלושה מיני תפילה, [א] 'תפילה לעני', [ב] 'תפילה למשה', [ג] 'תפילה לדוד'. יא

[א] 'תפילה לעני' - היינו שאינו מתפלל שיתנו לו מה, רק מתנצל ושופך שיחו איך שהוא חסר מכל וכל.

[ב] ו'תפילה למשה' - הוא מצד שהשיג גדולת ה' יתברך ובראותו גודל קדושתו יתברך נעשה בעצמו שפל בתכלית השפלות וכו'.

[ג] ו'תפילה לדוד' - שאמר על עצמו 'ואנכי תולעת ולא איש חרפת אדם ובזוי עם', היינו שהיה סבור בדעתו שהוא גרוע מכל ורחוק מהקדושה לגמרי ומלא חסרונות נגד רצונו יתברך כי עליו נאמר 'הגבר הוקם על' - שהקים עולה של תשובה" וכו'.

והנה לפעמים מתגנבת המחשבה לאדם, 'מי אני ומה אני שאפנה למלך מלכי המלכים הקב"ה בתפילה?', אולם הרי כאן מצאנו השוואה בבחינת מה בין "תפילה לעני" - אין עני אלא בדעת (עיין נדרים דף מא ע"א) - לתפילת משה רבינו אדון הנביאים עליו השלום, "שהכל שוין לפניו בתפלה". וגם הרי נתבאר שאף משה רבינו "נעשה בעצמו שפל בתכלית" וכו', ואף דוד המלך "היה סבור בדעתו שהוא גרוע מכל" וכו'.

נצאנו למדים שעני (בדעת) צריך להתפלל בדיוק כפי שמשה רבינו ודוד המלך התפללו, ולהאמין "שהכל שוין לפניו בתפלה".

נכתב ונערך "לפני מטתו" של מרן שר התורה רבי שמריהו יוסף חיים קנייבסקי זצ"ל, ויהיו הדברים בבחינת "מנחת עני" לעילוי נשמתו הטהורה.

<sup>יא</sup> אחרים העירו שנמצא גם כן "תפילה לחבקוק" (חבקוק ג, א), ועיין זוה"ק פרשת בלק דף קצה ע"א.

# מעדני מלך / הרב מרדכי מלכא, הרב הראשי לעיר אלעד, נשיא וראש מוסדות "אור המלך", מחבר ספרי שו"ת דרך המלך, אמרי מרדכי ועוד

## מידת הצביעות

כָּל מִפְרָסֶת פְּרָסָה וְשִׁסְעַת שְׁסַע פְּרָסֶת מַעֲלַת גְּרָה בְּבִהְמָה אֲתָה תֹאכְלוּ: (ד) אַךְ אֶת־זֶה לֹא תֹאכְלוּ מִמַּעֲלֵי הַגְּרָה וּמִמִּפְרָסֵי הַפְּרָסָה אֶת־הַגָּמֶל כִּי־מַעֲלָה גְּרָה הוּא וּפְרָסָה אֵינָנוּ מִפְּרִיס טָמֵא הוּא לָכֶם: (ה) וְאֶת־הַשֶּׁפֶן כִּי־מַעֲלָה גְּרָה הוּא וּפְרָסָה לֹא יִפְרִיס טָמֵא הוּא לָכֶם: (ו) וְאֶת־הָאֲרָנָבֶת כִּי־מַעֲלַת גְּרָה הוּא וּפְרָסָה לֹא הִפְרִיסָה טָמְאָה הוּא לָכֶם: (ז) וְאֶת־הַחֲזִיר כִּי־מִפְּרִיס פְּרָסָה הוּא וְשִׁסְעַת שְׁסַע פְּרָסָה וְהוּא גְּרָה לֹא־יִגֵּר טָמֵא הוּא לָכֶם: (יט) וְאֶת הַחֲסִידָה הָאֲנָפָה לְמִינָהּ וְאֶת־הַדּוֹכִיפֶת וְאֶת־הָעֵטֶלֶף (יא, ג)

## שאלות

א) והקשה הכלי יקר מאחר והתורה מתנה את טהרת בעלי החיים בתנאי שיש שני סימני טהרה והן מפריס פרסה ושוסע שסע, א"כ בעלי חיים שאין להם סימני טהרה טמאים, אולם נמצאו ארבעה בעלי חיים שיש להם סימן טהרה אחד ולכן טמאים, נמצא סיבת טומאתן הוא הסימן החסר, ומדוע התורה כותבת הסיבה הראשונה לטומאתן את הסימן טהרה אצל הגמל השפן והארנבת כי מעלין גרה ואצל החזיר כי מפריס פרסה, הלא זה סימן לטהרו ולא לטמאו? ב) זאת ועוד החסידה אשר נקראת על שם החסד שגומלת עם חברותיה זו סיבה לטהרה ומדוע נכללה בין העופות הטמאות עם שם כזה?

## אופי חברתי לא תקין

אחד הדברים הקשים שאדם נכשל בהם שיהיה תוכו כבדו מאחר ופעמים רבות כל מעשיו של האדם הם נעשים רק בכדי להראות לאחרים את צדקותו וכן להיראות יפה נפש כלפי חוץ אך בתוכם מתהלך רק רוע, ובכך מתהדרים אנשים כיצד להבליט פעולות אשר בהן מראין את עצמן בצד היפה למען להטעות את האנושות ולקבל רקורד ולצבור נקודות לטובה והכל בכדי להשיג את תאוותיו, אך כאשר בודקים לעומק רואים שמאחורי הפרגוד מסתתרים דברים אחרים לחלוטין והמבחן לכך כאשר הוא בפני עצמו הן תפילתו והן מעשיו נראים אחרת לגמרי כרחוק מזרח ומערב, ואף יש בתוכו שנאה ורוע שאין לו אח וריע, ולכן התורה מלמדת שתכונה זו מאפיינת את החזיר והחסידה הטמאים כאשר נבאר.

## תוכחת הנביא ירמיה על פיו וליבו שאינם שוים

והנה נקדים שכבר הוכיח הנביא על גנות מידת הצביעות ככתוב בירמיהו פרק ט (ז) חָץ שׁוֹחַט שְׁחוֹט שְׁחוֹט לְשׁוֹנֵם מִרְמָה דָּבַר בְּפִיו שְׁלוֹם אֶת־רֵעֵהוּ יְדַבֵּר וּבִקְרָבוֹ יִשִּׁים אָרְבוֹ: (ח) הַעֲלֵ־אֵלָה לֹא־אֶפְקְד־בָּם נְאֻם־יְקֹנֶק אִם בְּגוֹי אֲשֶׁר־כָּזָה לֹא תִתְנַקֵּם נַפְשִׁי: וכתב החפץ חיים בשפת תמים פרק א כמו המתעה את חבירו שיאמין בו כי הוא אוהב ורע נאמן עמו, ומתכוין בזה



## מידת הצביעות

כדי שיבטח בו ולא ישמר ממנו ויוכל להדיח עליו רעה, גם זהו עון פלילי, והוא משנואי ה' עבור זה כמו שאחז"ל (פסחים קי"ג ב) שלשה הקדוש ברוך הוא שונאן, ואחד מהן המדבר אחד בפה ואחד בלב. גם הקדוש ברוך הוא מתנקם בו עבור מדה רעה זו, כמו שנאמר בירמיה (ט' ז') בפיו שלום את רעהו ידבר, ובקרבו ישים ארבו, ונאמר אחריו: העל אלה לא אפקד במ נאום ה' אם בגוי אשר כזה לא תתנקם נפשי.

### תקנו לומר בתפילה יהא ירא שמים בסתר כבגלוי

עוד מסופר במסכת ברכות דף כח ע"ב כשחלה רבי יוחנן בן זכאי נכנסו תלמידיו לבקרו אמר להם יהי רצון שתהא מורא שמים עליכם כמורא בשר ודם. אמרו לו תלמידיו עד כאן. ואמר להם הלואי, תדעו כשאדם עובר עבירה אומר שלא יראני אדם וכו': והביא את הדברים בפרי חדש אורח חיים סימן מו סעיף ח וכתב מטעם זה תקנו לומר בתפילה לעולם יהא אדם ירא שמים בסתר כבגלוי.

### אל תסתכל על הקנקן אלא במה שתוכו

וכבר אמר התנא במסכת אבות פרק ד משנה כ רבי אומר אל תסתכל בקנקן אלא במה שיש בו יש קנקן חדש מלא ישן וישן שאפילו חדש אין בו: ולכן מבואר מנהגו של רבן גמליאל במסכת ברכות דף כח ע"א שהיה רבן גמליאל מכריז ואומר כל תלמיד שאין תוכו כברו לא יכנס לבית המדרש. וביאור הדבר היות ורבן גמליאל פחד ללמד הצבועים שישתמשו בתורתן להטעות בני אדם ולהכשילם.

### הצבוע הראשון בבריאה עשיו כי ציד בפיו

ואכן הובא שהצבוע הראשון בבריאה היה עשיו כמבואר במדרש אגדה (בובר) בראשית (פרשת תולדות) פרק כה פסוק כח כי ציד בפיו. שהיה מכבד את אביו ומה שהיה צד היה אוכל אותו אביו: ד"א כי ציד בפיו. היה שואל לאביו היאך מעשרין את המלח ואת התבן, והיה יצחק אוהבו סבור בו שהוא מחמיר במצות, והוא לא היה שואל אלא לרמות את אביו. ואכן הצליח להטעות את אביו שיברכו במקום לברך את יעקב.

### המסתתר מעיני בני אדם להתעותן חמור יותר

ובזה נבוא לביאור פרשתנו שתורתנו הקדושה מלמדת אותנו שאותן בעלי חיים הסיבה הגדולה לטמאן בגלל שיש להם רק סימן טהרה אחד, בהיות ומנסים לתעתע בבני אדם במה שמראין את סימן הטהרה ומסתירים את סימן הטומאה. עיין בכלי יקר והדבר מלמד על הנהגת בני אדם בצורה השלילית. וכך הדבר בעוף החסידה התשובה כי גומלת חסד רק עם חברותיה מראה על האנוכיות. כן כתב לתרץ הכלי יקר ויקרא פרק יא פסוק ד וז"ל את הגמל כי מעלה גרה הוא. הוה ליה לומר כי פרסה איננו מפריס שזה עיקר טעם אל הטומאה וכן בשפן וארנבת קשה זה, ובחזיר אמר כי מפריס פרסה הוא הוה ליה לומר כי אינו מעלה גרה, ולמה התחיל בכולם בסימן טהרה שלהם? וביאור ענין זה שסימן טהרה שבכולם מוסיף טומאה על טומאתן, כדרך שאמרו בעשו (בראשית רבה סה א) שנמשל לחזיר שפושט את טלפיו להראות כאילו כשר ותוכו מלא תוך ומרמה וזה מורה על כל מי

## מידת הצביעות

שאינן תוכו כברו כמדת הצבועים המראים את עצמם כשרים והמה בלי ספק גרועים מן הרשע הגמור שתוכו וברו שוין לרעה, כמו שפירש רש"י על פסוק (בראשית לז ד) ולא יכלו דברו לשלום, ועל כן הפרסת פרסה בחזיר הוא סימן טומאה לפי שבפרסה זו הוא יכול להטעות הבריות ולהראות כאילו הוא כשר וכן בהיפך זה בגמל ושפן וארנבת, ואף על פי שכל מדות אלו אינן שייכין בבהמות מכל מקום הם מולידים תכונה רעה זו בגוף האוכלם כי כל אוכלם יאשמו (על פי ירמיה ב ג) להיות מן כתות הצבועים המראים את עצמם כשרים כמו עשו וחביריו עכ"ל:

### בדומה לכך הדבר נלמד מנגע הצרעת

**כתב בספר אהל משה ויקרא.** ואם פרוח תפרח הצרעת בעור וכסתה הצרעת את כל עור הנגע וטהר את הנגע כלו הפך לבן טהור הוא. ויש להבין מדוע אם כסתה הצרעת את כל בשרו הוא טהור ודוקא אם הנגע במקצת בשרו הוא מטמא? וראיתי לבאר שהנה אנשים המפורסמים ברשעותם קשה להם להזיק לאחרים מפני שנוזהרים מהם אך יש להיזהר מאלו אשר רשעתם טמונה נסתרת מעיני בני אדם וכמו שאמרו חז"ל הזהרו מן הצבועים. וכן הוא אצל המצורע שאמרו חז"ל שחטאו הוא לשון הרע מחויב לישב מחוץ למחנה שלא יתערב בין אחרים וגם בעצמו ייטמא טמא יקרא לגלות לאחרים רשעתו אבל אם פרוח תפרח הצרעת וכולם יודעים כבר את רשעתו ונשמרים ממגו אזי אינו צריך לישב עוד מחוץ למחנה ולכן מטהרו הכהן כי לא יזיק לאחרים יען נראה נגעו.

### הזהרו מן הצבועים

**ועל כך אמרו חז"ל במסכת סוטה דף כב ע"ב** אמר לה ינאי מלכא לדביתיה אל תתיראי מן הפרושין ולא ממי שאינן פרושין, אלא מן הצבועין שדומין לפרושין, שמעשיהן כמעשה זמרי ומבקשין שכר כפנחס. וכבר אמר דוד המלך עליהם. רוממות אֵל בגְרוֹנָם וְחָרָב פִּיפְיוֹת בְּיָדָם. תהלים פרק קמט (ו): ופרש"י מסכת סוטה דף כב ע"ב אל תתיראי מן הפרושין - שהפרושין היו שונאין אותו לפי שהרג מן החכמים הרבה ונהפך להיות צדוקי כדאמר בקידושין (דף סו) וכשמת היתה אשתו יראה מהן שלא יעבירו המלוכה מבניה והיתה אומרת לו לבקש מלפניהם עליה ואמר לה אל תתיראי מן הפרושין שצדיקים הן ולא יגמלוך רעה ולא לבניך שלא חטאו להם. ולא ממי שאינן פרושין - שהם אוהביי. אלא מן הצבועים - כלומר שאין מראיתם כתולדותם אלא צבועין מבחוץ ואין תוכן כברם. שמעשיהם כמעשה זמרי - שהן רשעים ומבקשים שכר כפנחס אומרים לבריות לכבדן כפנחס ואיכא דמפרש לה לענין צניעותא. ללמדנו עד כמה גרוע ומסוכן האדם שלוקה במידת הצביעות.

### ביאור הדברים ומעשיות המלמדות על מידה רעה זו

**וכתב הגאון רבי צבי הירש קאדיינוור זצ"ל בספרו קב הישר פרק נב לבאר** וז"ל שלמה המלך ע"ה כתב בספרו, "אל תהי צדיק הרבה ואל תרשע הרבה", וכן אמרו רז"ל במס' סוטה, "הזהרו מן הצבועים שדומים לפרושים שעושים מעשי זמרי ומבקשים שכר כפנחס". והנה לפעמים האדם יראה לעינים שאיש אשר הוא עוסק תמיד בתפלה בכוונה והולך

בתפילין כל היום אתה סובר בדעתך שהוא איש ישר וכשר באשר שתמיד הוא עומד במלאכת השמים, אבל אין אתה יודע מה שהוא בלבו. ובא וראה מה שהביא במדרש פסיקתא רבתי, "מעשה באיש עשיר אחד שהיה לו סך עצום ורב והיה למדן מופלג וחסיד במעשיו, ולעת זקנתו היה בדעתו לילך וליסע לארץ ישראל, ובנסיעתו בדרך הגיע לעיר אחת קהלה קדושה מערי הישמעאלים, וראה אדם אחד ושמו ר' אלכסנדר שהיה רוב היום בב"ה עוסק בתפלתו ועומד בטלית ותפילין והיה סובר בדעתו שהאיש הנ"ל שעוסק בתפלתו הוא איש כשר ונאמן, והמתין האיש העשיר עד שסיים תפלתו ואמר לו בבקשה ממך באשר שאני היום מארץ נכריה והארץ היא משובש'בגייסו' וחיילות ומתיירא אני ליסע עם הממון שלי מחמת אחריות הדרך, קח מאתי הממון עם האוצר כלי כסף וכלי זהב תחת ירך עד בואי אליך כי בדעתי ליסע בעצמי להכין לי איזה עיר ובית לישוב בארץ ישראל. והשיב לו ר' אלכסנדר טוב הדבר תן לי את ממונך עם הארגז ואני אציג המטמון שלך בתוך החדר אשר אוצרותי שמה, ואתה לך לשלום לארץ הקדושה, והבטיח לו כשיחזור לבא אליו אזי יתן לו הפקדון במלואו, וכן עשה העשיר הנ"ל ונתן לו הארגז עם המעות וכליו כלים מכלים שונים בפקדון, והלך העשיר עם אשתו לשלום לארץ ישראל ובחר לישוב בק"ק חברון. וחזר בעצמו אחר הממון ופקדון שלו, וכאשר ביקש העשיר פקדונו מהאיש ר' אלכסנדר המתפלל בתפילין וטלית אז כיחש בו האיש ואמר לא ידעתך ומעולם לא ראיתך בעיני, וחרד האיש העשיר מאד ונפל על פניו ובכה והתחנן לו והאיש אטם אזנו ממנו והעיז פניו עליו וקלל אותו ואמר שמעולם לא לקח ממנו שום פקדון. והלך האיש העשיר ממנו בפחי נפש והלך לבית הכנסת ונשא לבו אל השמים ואמר, "רבש"ע אתה אדון הכל עליך יש לי התרעומת כי סבור הייתי שהאיש ר' אלכסנדר הוא צדיק גמור באשר שראיתי אותו מעוטף בטלית ותפילין רוב היום, ועומד ומתפלל לפניך בכוונה גדולה ועכשיו אני רואה שהוא עושה הכל ברמאות ואין לבו שלם אתך, לכן אני מוסר דיני לשמים שתנקום את נקמתי ממנו כדי שידעו הכל ירך הגדולה והגבורה, אין לי שום תרעומות על שום בריה כי אם עליך". ובכה בלב נשבר ומר ומיד נגלה אליו אליהו הנביא ואמר לו, אל תירא לך אצל אשתו ואמור לה סימן שאכל זה הפסח הוא ואשתו חמץ, וגם סימן שני אמור לה בשביל בעלה שאכל גם ביום הכיפורים בהשכמה קודם שהלך לבית הכנסת, וכשהלך בעלה רבי אלכסנדר לחוץ, לשוק באיזה משא ומתן, הלך האיש העשיר לאשתו ואמר לה הסימנים הנ"ל. וסברה אשתו שבעלה צוה כן, ותיכף הלכה והחזירה לו הפקדון, והלך העשיר בשמחה ובטוב לבב לדרכו לשלום. וכשבא ר' אלכסנדר לביתו ספרה לו אשתו איך שנתן העשיר הסימנים הנ"ל והיא החזירה לו הפקדון, אז אמר ר' אלכסנדר כאשר נתפרסם הדבר שהוא רשע גמור, הלך והמיר דתו הוא ואשתו ימח שמם וזכרם". ועל כן אל יראה האדם לעינים לסמוך על האדם שהוא עושה מעשה זמרי ומבקש שכר כפנחס, אלא יראה האדם מי שהוא צדיק ועומד בצדקתו בממון, שאינו מבקש ממון של אחרים זהו צדיק גמור. ובא וראה שהוא מרגלא בפומי' דאינשי הזהר מן הצבועין והשמר מן וצדקתך, ושמעתי מעשה שהיה איש זקן עשיר גדול, והיה לו רק בן יחיד בחור יפה עינים וחכם מאוד, ויהי היום ויקרבו ימי הזקן למות וקרא לבנו הבחור וצוה לו קודם מותו ואמר לו, בני הנני נוחל לך

## מידת הצביעות

ממון רב אוצרות גדולות שיהיה לך כל טוב כל ימי חיך, ואני מצוה לך שתשמור את עצמך מן הצבועין ומן אנשים שהמה עוסקים בחסידות הרבה חוץ מטבע הבריות, כי כך מראה את עצמם שהן חסידים אבל שבע תועבות הן בלבם, והזהר מן וצדקתך ואז יהיה לך ולזרעך כל טוב כל הימים. מת האיש הזקן ואח"כ נשא הבחור בתולה יתומה ענייה אחת יפת תואר מאוד באשר שישרה בעיניו, ואחר הנשואין שמח באשתו ואשתו היתה צנועה וחסידה בעיני בעלה, וכמו ד' או חמש שנים אמר הבעל לאשתו בואי עמי לטייל ברחובות ובשווקים לראות בטוב הארץ, ואמרה לו אשתו לא אלך פן אשא עיני אל אנשים אחרים או אנשים אחרים יתנו עיניהם בי ואני מכשילה אותם, אז אמר בעלה בלבו אף היא נראית כצדקת וזכר את צוואת אביו ושתק, והלך בעצמו לשוק יחידי. מה עשה האיש הנ"ל כמו חצי שנה אחר זה המעשה הלך וצוה לעשות לכל החדרים שבביתו שני מפתחות ונתן מפתח א' לכל חדר וחדר לאשתו ומפתח א' לקח לעצמו, ולא הגיד לאשתו שיש לו עוד מפתח, ויהי היום אמר הבעל לאשתו שהוא צריך לילך למרחקים לקנות סחורות ושתכין לו צדה לדרך, וכן עשתה אשתו כי היתה סבורה שבעלה יסע ממנה כדרך כל הארץ. וליום מחרתו נסע הבעל ממנה והיא סברה שהלך בעלה למרחקים. אבל הבעל עשה בערמה וכשיהיה חצי פרסה מחוץ לעיר צוה לעגלון לשוב ולילך לעיר, וכו'. על כן נלמד מזה המעשה שלא יסמוך האדם במה שיראה בעיניו שהוא הולך תמים, כי אין האדם יודע מה שהוא בלבו. הכלל הזה נקוט בידך מי שאינו רוצה להנות בממון של חבירו, ומכל שכן שאין רוצה בממון של גזל או ממון של גניבה, ומשאו ומתנו הוא באמונה, הוא איש צדיק וישר בודאי. אבל כשהאדם רואה את חבירו נושק התפילין ומתפלל ואינו עוסק במשא ומתן באמונה צריך להרחיק ממנו בכל מיני הרחקות כי עיקר היראה והצדקות הוא בממון, וכל אדם שהוא עומד בצדקתו על ממון זה הוא צדיק גמור, ועליו נאמר, "יגיע כפיך כי תאכל (ביושר) אשריך בעולם הזה וטוב לך בעולם הבא" אמן:

### כמה מעשים עם הבבא סאלי זצ"ל שהקפיד להרחיק הצביעות דע לפני מי אתה עומד

ומעשה היה בשנת התשכ"ז בחוה"מ סוכות ישבנו עם רבינו באחת הסוכות למעלה ממנין אנשים הגיע זמן תפילת מנחה ואחד מן הנוכחים שחפץ היה להראות את עצמו שהוא חסידא קדישא וליצור רושם של גברא רבא ביקש מרבינו רשות להיות שליח ציבור ורבינו נענה לבקשתו. מהתחלת התפילה החל להתנועע ולדקדק יתר על המדה בהטעימו ובהדגישו כל מלה שיוצאת מפיו ובפרט בתפילת לחש החל לנוע כלולב מוליך ומביא ומעלה ומוריד כשביקש לנמר חזרת הש"ץ ביקש רבינו ממנו לתת לאדם אחר לומר את החזרה עם סיום התפילה ולאחר שהתפזרו המתפללים שאל הנ"ל את רבינו מדוע כבודו לא הניח לי לסיים את התפילה כשליח ציבור ענה לו רבינו יש לך יותר מידי תנועות דע לך כשאתה עומד בתפילה אתה עומד בפני ה' ב"ה ואך ורק אתו לא אתי ולא עם שום נברא זכור ואל תשכח דע לפני מי אתה עומד לפני מלך מלכי המלכים הקב"ה וברוך שמו ומהיום והלאה אל תנסה ליצור רושם על בני אדם כי בוחן לבות וכליות ה'.

## **מי יאכילנו בשר במדבר יא יח**

שוב מעשה באברך שהיה מבאי ביתו של רבינו רצה אותו אברך שאדמו"ר יכבדו יותר משאר הבאים לבית והחליט להפגין את חסידותו בפני אדמו"ר באחת ההילולות שערך רבינו בתוך חוג מצומצם של המקורבים השתתף גם אותו אברך כאשר הביאו את מנת הבשר לשולחן לחש אותו אברך לחתן רבינו אמור לאדמו"ר כי אני לא אוכל בשר וכפל את דבריו פעמיים שלש ראה רבינו את אותו אברך מתלחש ושאל מה הוא לוחש שם נמנעו המסובים לומר לאדמו"ר את דברי אותו אברך. גזר רבינו על אותו אברך אמור מה היית לוחש אינני אוכל בשר ענה האברך מדוע שאלו אדמו"ר חושש אני לכשרות השחיטה והבדיקה ענה בקול רועד ובגמגום. העמידו רבינו על עומדו ואמר לו גדולים ממך בתורה וביראה מסובים בשולחן ואינם חוששים ואתה חושש לכשרות אתמהא ולכן אתה תאכל כעת בעמידה את כל הבשר המובא לשולחן אותה אכילה הספיקה לאברך למשך כל ימי חייו.

## **לכבוד עצמו הוא דורש**

ראש ישיבה גדולה היה מבקר תכופות אצל רבינו עם קבוצה מתלמידיו בכל ביקור היה בא עם קבוצה אחרת ומכבד את האדמו"ר בכל גינוני הכבוד האפשריים מנשק את ידיו עשרות פעמים מפזר שבחים על גבי שבחים ומתרפס בפני אדמו"ר כעבד בפני רבו ורבינו סובל הכל בדומיה. אמר אדמו"ר לאחד ממקורביו החושב אתה כי הוא באמת מתכוין לכבדני כונתו היא להראות לתלמידיו כיצד יכבדו אותו וכל גינוני הכבוד שהוא חולק לי אינם אלא לכבוד עצמו. בבוא אותו ראש ישיבה בפעם אחרת לפני אדמו"ר אמר לו אדמו"ר בעויינות לא כדאי לבטל תלמוד תורה כדי לבקרני מוטב שתשבו ותלמדו ותהגו בתורה מאשר לבטל זמן על נסיעות וכלשון רבינו ישיבה כמשמעה לשבת ולא להסתובב.

## **הוי חכמים בעיניהם ישעיה ה כא**

וכשראה רבינו אנשים גדולים בתורה שנתפשו ביצר הגאווה ומחזיקים עצמם כחכמים גדולים מאד קנה את הספר רוחות מספרות של הרה"ג ר' יאודה פתייה זצוק"ל המדבר בעונשים הקשים שמקבלים הנשמות והרוחות וכתובים שם מעשיות ועובשים קשים מנשוא המבהילים הרעיון אשר סיפרו לו הרוחות שלח להם את הספרים הנ"ל במתנה כדי שיקראו בספר וכלשונו שיבינו מה הולך בעולם ולא יחשבו שהעולם הפקר והם חכמים גדולים.

## **מוסר השכל**

עלה בידנו ללמוד עד כמה מגונה ומסוכנת מידת הצביעות שכל עבודת השם והנהגתו היא חיצונית לכן יבחן את עצמו שאינו מרמה את הבריות במעשיו והוא עושה הצגה חיצונית כמעשה עשיו להראות עצמו שמדקדק בחומרות דק מן הדק ומאידך מסוגל לרמוס ולפגוע בחברו ואינו נזהר בנזקי ממון של אחרים מאחר ולא יתכן אדם שבאמת ירא שמים מקפיד בדברים הקטנים דרבנן או מנהג טוב ומזלזל באיסורים דאורייתא זו הוכחה ברורה

שהוא מהצבועים אשר מאוס ושנוא על השם יותר מהרשעים בהיותו נוהג מנהג החזיר להטעות את הבריות במעשיו, כאשר לאחרונה נתגלה לצערנו באחד הישיבות החשובות כיצד הצדיק של הישיבה אינו מניח תפילין לאחר שעקבו ועשו סימנים ברורים, הרי לך שגם אדם שמראה במעשיו צדקות עד שמטעה את חבריו שהוא הצדיק של הישיבה ומסוגל לא להניח תפילין באופן קבוע ולהיכלל בהגדרת חז"ל בכלל פושעי ישראל רח"ל, ולזאת חובת האדם להקפיד על העיקר ויהיה הולך ומוסיף אך לא יזלזל בעיקר ויהדר בחומרות מאחר והיא ממידת הצבועים, יעזור השי"ת שנזכה להיות כינים בעצמנו ויהיה תוכנו כברנו ופינו וליבנו יהיו שוים ובזה נהיה אהובים למעלה ונחמדים למטה ונתברך בכל הברכות שבתורה אמן ואמן.

החותם בברכת שבת שלום ומבורך.

הצב"י מרדכי מלכא עיה"ק אלעד

# מעלת התורה / הרב אברהם דניאל עבשטיין, מח"ס 'מי מנוחות', לייקווד

## בענין טעם קריאת פרשת פרה

זאת חקת התורה אשר צוה ה' לאמר דבר אל בני ישראל ויקחו אליך פרה אדמה תמימה  
אשר אין בה מום אשר לא עלה עליה על. (פרשת פרה)

פרשת פרה הוא חיוב דאורייתא

ידועים דברי המחבר שכתב (סי' תרפ"ה, ס"ז): "יש אומרים שפרשת זכור ופרשת פרה  
אדומה חייבים לקראם מדאורייתא, לפיכך בני הישובים שאין להם מנין צריכים לבא למקום  
שיש מנין בשבתות הללו כדי לשמוע פרשיות אלו שהם מדאורייתא, ע"כ. והקשה המגן  
אברהם, דהיכן מצינו בהתורה שום רמז שחייב לקרוא פרשת פרה, אה"נ פרשת זכור הוא  
מדאורייתא משום דכתיב "זכות את אשר עשה לך עמלק", אבל לא כתיב שום קרא שצריך  
לזכור 'פרשת פרה'.

### זכר למעשה העגל

ותי' האחרונים (ערוגת הבושם או"ח סי' ר"ה, מלבי"ם סי' א' ארץ יהודה סק"ד ועוד)  
ששורש השרשים של חיוב זה הוא משום דאיכא חיוב זכירת מעשה העגל כדכתיב (דברים  
ט, ז): "זכור אל תשכח את אשר הקצפת את ה' אלקיך במדבר וגו'". והק' המגן אברהם  
מדוע לא תקנו לקרא פרשת העגל כמו פרשת זכור. ותי' דכיון שגנאי הוא לכלל ישראל לא  
תקנו כן. ועכ"פ איכא חיוב לזכור המעשה עגל.

ולפי זה ביארו האחרונים שמטעם זה פרשת פרה הוא מדאורייתא. דידוע דברי רש"י (ריש  
פרשת חקת) שהביא מדברי המדרש מדוע הטהרה נעשה דוקא ע"י הפרה וז"ל, פרה אדמה  
- משל לבן שפחה שטינף פלטין של מלך. אמרו תבא אמו ותקנח הצואה, כך תבא פרה  
ותכפר על העגל, עכ"ל. הרי מבואר להדיא בדברי המדרש שהפרה הוא תיקון לחטא של  
העגל. וא"כ, ע"י קריאת פרשת הפרה אנו זוכרין העגל ומקיימים העשה דאורייתא לזכירת  
מעשה העגל.

### פרה אדומה היא "חוק"

והטעם שפרה אדומה הוא כפרה על המעשה העגל, היינו משום שפרה אדומה הוא  
"חוק", והיינו שהוא מצוה בלי טעם. וזה מורה על גודל האמונה בהשי"ת. שכתב רש"י  
(שם) "זאת חקת התורה - לפי שהשטן ואומות העולם מונין את ישראל לומר מה המצוה  
הזאת ומה טעם יש בה, לפיכך כתב בה חקה, גזירה היא מלפני ואין לך רשות להרהר  
אחריה", עכ"ל.

וכן איתא בדברי המדרש (במדבר רבה, פרשה י"ט): "תמן תנינן העוסקין בפרה מתחלה  
ועד סוף מטמאין בגדים היא גופה מטהרת בגדים אמר הקדוש ברוך הוא חקה חקתי גזירה  
גזרתי אי אתה רשאי לעבור על גזרתי", ע"כ.

הרי מבואר, שמצוה של פרה אדומה א"א להבין המצוה, שהרי מי שעוסק בעניני טהרה, ומטהר הטמאים, בודאי שהוא עצמו יתקיים בטהרתו, וא"כ אמאי יטמא את בגדים ממה שהוא עוסק בהפרה אדומה, וע"כ מצות פרה אדומה הוא "חוק", ואי אפשר כלל להבין המצוה.

וכן האריך החינוך בביאור מצות 'פרה אדומה' (מצוה שצ"ז) וז"ל, " שנצטוו ישראל לשרוף פרה אדומה להיות אפרה מוכן למי שיצטרך אליה, מטהרה מטומאת מת ... אע"פ שמלאני לבי לכתוב רמזים מטעמי המצות שקדמו על צד הפשט, עם ההתנצלות שהמלאכה לחנך בה בני והנערים חבריו ישמרם אל, במצוה זו רפו ידי ואירא לפצות פי עליה כלל גם בפשט, כי ראיתי לרז"ל האריכו הדבור בעומק סודה וגודל ענינה, עד שאמרו (מדרש תנחומא חוקת, ו'), שהמלך שלמה השיג לדעת ברבוי חכמתו כל טעמי התורה חוץ מזו, שאמר עליה (קהלת ז, כג), אמרתי אחכמה והיא רחוקה ממני. גם אמרו במדרש רבי תנחומא (שם, ח'), רבי יוסי ברבי חנינא אומר: אמר לו הקב"ה למשה לך אני מגלה טעם פרה אדומה ולא לאחרים, וכיוצא באלו הדברים רבים. ועתה אל יחשוב שומע שענין סודה וסדר חוקה הוא מהיותה מטהרת בהגיע אפרה על גוף המטהר, שהרי כעין דבר זה ימצא בשאר הקרבנות בענין הזב והיולדת, שתשלום טהרתן בקרבנן היא. אבל עיקר הפלא לפי מה ששמעתי הוא על היותה מטהרת הטמאים ומטמאה העוסקין בשריפתה, ואף על פי שבכל החטאות הנשרפות מן הפרים ומן השעירים הדין כן שהשורף אותם מטמא בגדים בשעת שריפתן עד שיעשו אפר, מכל מקום אין אפרן מטהרת. וגם כן התימה הגדול בה בהיותה נעשית מחוץ למחנה שלא כדרך שאר הקרבנות, ועל דבר זה מונין האומות את ישראל עליה כי יחשבו שהיא נזבחת לשעירים על פני השדה כמנהגם הם. ואמנם כמה תרופות בעשבי האדמה ובאילנות, מן הארז אשר בלבנון עד האזוב אשר בקיר, מלאים סגולות בהפכים, יקררו החמים ויחממו הקרים ואילו ידענו מהות הנפש ושרשה ומחלתה ובריאותה נבין באולי כי סגולת הפרה גם כן להחליא הנפש ולטמאה בעסק השריפה ואחרי היותה אפר תרפא מחלת הטומאה. וזה אינו ברור להשיג בענין כלום, אלא שחיבת הקדש והחשק להשיג ידיעה בנסתר יניד הקנה לכתוב, עכ"ל.

### "חוק" - מורה על האמונה בהשי"ת

וכיון שכן, שמצות פרה אדומה הוא חוק, כשיעשה אותה, אע"פ שאינו מבינה, הרי זה מורה על גודל האמונה בהשי"ת, וכן כתב האור החיים (פרשת חקת): "ובדרך רמז ירצה באומרו חקת התורה שאם יקיימו מצוה זו הגם היותה חוקה בלא טעם מעלה עליהם הכתוב כאלו קיימו התורה אשר צוה ה' לאמר, כי קיום המצוה בלא טעם יגיד הצדקת האמונה והסכמת הנפש לקיים כל מצות הבורא וזה לך האות, ואולי כי לטעם זה רצה ה' שתתמסר להם המצוה בדרך חקה", עכ"ל. הרי שעשיית מצוה בלי שום טעם, מורה על גודל האמונה בהשי"ת.

וא"כ מובן היטב מדוע הוא כפרה לחטא העגל, שהרי שורש השרשים של החטא העגל היה מחסרון אמונה בהשי"ת, שעשו עגל הזהב ואמרו "אלה אלהיך ישראל אשר העלוך מארץ מצרים", וזהו חסרון אמונה בהשי"ת. וא"כ ע"י פרה אדומה הוא תיקון לחטא זה.



## טהרת פרה אדומה קודם עשיית הקרבן פסח

תנן במתני' (מגילה כט, א): "ראש חדש אדר שחל להיות בשבת - קורין בפרשת שקלים, חל להיות בתוך השבת - מקדימין לשעבר, ומפסיקין לשבת אחרת, בשניה זכור, בשלישית פרה אדומה וכו'", ע"כ. ופי' רש"י "פרה אדומה - להזהיר את ישראל לטהר, שיעשו פסחיהן בטהרה", עכ"ל. הרי הקבנן פסח הוצרך לעשותה בטהרה, וע"כ, קודם עשיית הפסח מי שהוא טמא צריך להיטהר ע"י הפרה אדומה.

וכ"כ הלבוש (סי' תרפ"ה): "השלישית פרשת פרה אדומה, והיא בשבת שקודם פרשת החודש שכן היה שריפתה במדבר סמוך לניסן, כדי להזות בה את ישראל באפר החטאת מיד אחר הקמת המשכן, כדי שיהיו טהורים ויוכלו לעשות את הפסח בזמנו, לכך קורין פרשה זו להתפלל לפניו יתברך שגם עלינו יזרוק מים טהורים במהרה", ע"כ.

ולפי הנ"ל מובן הייטב, מדוע הטהרה לקרבן פסח הוא הפרה אדומה, שתכלית בקרבן פסח הוא לבא לידי האמונה שלימה בהשי"ת. שהטעם של עשיית הקרבן פסח לדורות כתב החינוך (מצוה ה'): "משרשי מצוה זו, כדי שיזכרו היהודים לעולם הניסים הגדולים שעשה להם השם יתברך ביציאת מצרים", עכ"ל.

ועיקר המצוה של "זכירת יציאת מצרים" הוא לקבוע בליבינו האמונה בהשי"ת, כמו שהאריך הרמב"ן (סוף פרשת בא) וז"ל: "ועתה אומר לך כלל בטעם מצות רבות. הנה מעת היות ע"ג בעולם מימי אנוש החלו הדעות להשתבש באמונה, מהם כופרים בעיקר ואומרים כי העולם קדמון, כחשו בה' ויאמרו לא הוא ... ולכן יאמר הכתוב במופתים למען תדע כי אני ה' בקרב הארץ (לעיל ח, יח), להורות על ההשגחה, כי לא עזב אותה למקרים כדעתם. ואמר (שם ט, כט) למען תדע כי לה' הארץ, להורות על החידוש, כי הם שלו שבראם מאין ואמר (שם ט, יד) בעבור תדע כי אין כמוני בכל הארץ. להורות על היכולת, שהוא שליט בכל, אין מעכב בידו, כי בכל זה היו המצריים מכחישים או מסתפקים. אם כן האותות והמופתים הגדולים עדים נאמנים באמונת הבורא ובתורה כולה ... וכן כל כיוצא בהן מצות רבות זכר ליציאת מצרים. והכל להיות לנו בכל הדורות עדות במופתים שלא ישתכחו, ולא יהיה פתחון פה לכופר להכחיש אמונת האלהים. כי הקונה מזוזה בזו אחד וקבעה בפתחו ונתכוון בענינה כבר הודה בחדוש העולם ובידיעת הבורא והשגחתו, וגם בנבואה, והאמין בכל פנות התורה, מלבד שהודה שחסד הבורא גדול מאד על עושי רצונו, שהוציאנו מאותו עבדות לחירות וכבוד גדול לזכות אבותיהם החפצים ביראת שמו.

ולפיכך אמרו (אבות פ"ב, מ"א) הוי זהיר במצוה קלה כבחמורה שכולן חמודות וחביבות מאד, שבכל שעה אדם מודה בהן לאלהיו, וכוונת כל המצות שנאמין באלהינו ונודה אליו שהוא בראנו, והיא כוונת היצירה, שאין לנו טעם אחר ביצירה הראשונה, ואין אל עליון חפץ בתחתונים מלבד שידע האדם ויודה לאלהיו שבראו, וכוונת רוממות הקול בתפלות וכוונת בתי הכנסיות וזכות תפלת הרבים, זהו שיהיה לבני אדם מקום יתקבצו ויודו לאל שבראם והמציאם ויפרסמו זה ויאמרו לפניו בריותיך אנחנו ... ומן הנסים הגדולים המפורסמים אדם מודה בנסים הנסתרים שהם יסוד התורה כולה, שאין לאדם חלק בתורת

משה רבינו עד שנאמין בכל דברינו ומקרינו שכולם נסים אין בהם טבע ומנהגו של עולם, בין ברבים בין ביחיד, אלא אם יעשה המצות יצליחנו שכרו, ואם יעבור עליהם יכריתנו ענשו, הכל בגזרת עליון, עכ"ל.

### בביאור חטא העגל

ולהרחיב היריעה, יש לבאר עומק החטא של החטא העגל. הנה כלל ישראל חטאו ואמרו על העגל הזהב: "אלה אלהיך ישראל אשר העלוך מארץ מצרים". וכבר תמהו הראשונים, וכי כלל ישראל שוטים היו שלא ידעו שעגל הזהב נעשה רק היום, והכיצד יתכן כלל לומר שעגל זה היה ביכלתו להוציאם ממצרים? זאת ועוד, הלא ידוע מה שאמרו חז"ל: "ראתה שפחה על הים מה שלא ראה יחזקאל בן בוזי הנביא", וכי במדריגה גבוהה זו יעלה על דעתם לומר שעגל זהב הוציאם ממצרים? ועוד, הרי השי"ת דיבר אל כלל ישראל בהר סיני, ואמר אנכי ה' אלקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים כו', ואיך אחר ששמעו זאת מפי הגבורה, יאמרו שעגל הזהב הוציאם מארץ מצרים?

וביאר האור החיים הענין של חטא העגל, שכאשר כלל ישראל ראו שלא היה להם מנהיג, שמשה רבינו איחר מלשוב אליהם, בקשו מנהיג, ואמרו, שהשי"ת הוא נעלם וגבוה מאוד, ויקר להם מקרה רע באין משגיח עליהם, לזה יעשו כח מכוחות צבא השמים, שיהיה למטה לפנייהם, ולעולם לא מרדו בסיבה ראשונה, אלא שרצו באמצעי, עכת"ד. הרי, שורש השרשים של חטא העגל היה שכלל ישראל בקשו "אמצעי", שחשבו כי השי"ת הוא נעלם וגבוה מאוד, וע"כ הם צריכין "אמצעי" מכוחות צבא השמים להיות להם למנהיג, במקום משה רבינו.

האור החיים כתב (דברים לב, לח) שיש ב' מיני עבודה זרה, שיש שעובד עבודה זרה לאלוה גמור, ויש שעובד עבודה זרה לאמצעי, ועל שניהם צוה ה', עכת"ד. וזהו החטא שחטאו בעגל, שבקשו "אמצעי", שינהיגם במקום משה רבינו. וזהו בכלל איסור עבודה זרה, הגם שכלל ישראל האמינו שהשי"ת ברא את העולם, אבל כיון שלא האמינו שהוא ית' לבדו מנהיגם, רק מסר השי"ת כוחות לצבא השמים להיות להם "אמצעי" בינם לבין קוב"ה, זהו בכלל איסור של עבודה זרה.

### אמונה בהשגחה פרטית

והנה מעיקרי האמונה הוא להאמין (שמות כ, ב): "אנכי ה' אלקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים מבית עבדים". וכבר הקשו המפרשים, דמדוע כתיב: "אשר הוצאתיך מארץ מצרים", ולא כתיב: "אשר בראתי שמים וארץ"? ותירצו המפרשים, דאפילו הכופרים והאפיקורסים מודים שהקב"ה ברא את העולם, רק שהם מאמינים שהעולם נוהג על פי דרך הטבע, ומזלות, וכדומה. ואינו מונהג בהשגחת השי"ת. ועל זה נאמר: "אשר הוצאתיך מארץ מצרים" - ר"ל, דמעיקרי האמונה הוא להאמין בהשגחה פרטית, שהעולם נוהג לגמרי בהשגחת הקב"ה, ואינו נוהג כלל על פי דרך הטבע, ואין שום כח לכוחות הטבע. וזה נתגלה ביציאת מצרים, שהקב"ה גילה השגחתו לעיני כל, שאין שום טבע בעולם, והשי"ת הוא המנהיג את כל עניני הטבע, וברצונו הוא "כל יכול" לשנות את הטבע כרצונו.

וכן מפורש בדברי הרא"ש (אורחות חיים להרא"ש אות כ"ו) וז"ל, "לבטוח בה' בכל לבבך ולהאמין בהשגחתו הפרטית - ובזה תקיים בלבבך היחוד השלם, בהאמין בו כי עיניו משוטטות בכל הארץ ועיניו על כל דרכי איש, ובוחן לב וחוקר כליות, כי מי שאינו מאמין "אשר הוצאתיך מארץ מצרים", אף ב"אנכי ה' אלקיך" אינו מאמין, ואין זה יחוד שלם, כי זה הוא סגולת ישראל על כל העמים, וזה יסוד כל התורה כולה", עכ"ל. הרי דעיקרי האמונה ביציאת מצרים דהיינו בהשגחת השי"ת, כי האמונה בהשי"ת אינו רק שהוא ברא את העולם, אלא גם שהוא משגיח ומנהיג את כל העולם כולו, וכל זה גילה לנו ביציאת מצרים. ולפי זה נראה לבאר שמה שאמרו כלל ישראל "אלה אלהיך ישראל אשר העלוך מארץ מצרים", הכוונה הוא כנ"ל, מאחר שחטאו שלא האמינו בהשגחת השי"ת, שהאמינו שיש כח אחר, ולכך בקשו אמצעי להנהיגם, א"כ נמצא שלא האמינו בעיקר האמונה "אנכי ה' אלקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים".

וא"כ לפי זה מובן היטב, זה שהחטא העגל היה חסרון באמונה בהשגחה פרטית שהשי"ת הוא לבדו עשה ועשה ויעשה לכל המעשים, וא"כ התיקון הוא לבא לידי האמונה שלימה בהשי"ת. וע"כ האופן להכין לקרבן פסח הוא ע"י האמונה בהשגחת השי"ת, וע"י זה הקרבן פסח יקבע לבבנו עיקרי האמונה כנ"ל.

לתגובות: [adebstein@gmail.com](mailto:adebstein@gmail.com)

# משאת משה / הרב מנחם ישראל חזן, מודיעין עילית

## אבינו מלכנו

כָּל בַּיִת יִשְׂרָאֵל יִבְכּוּ אֶת הַשְּׂרָפָה אֲשֶׁר שָׂרְף ה' (י, ו)  
ה', שרף.

וגם בשבוע זה, כולנו בוכים - את השרפה אשר שרף ה'.

הדברים נכתבים ב'שעת חימום'. קשה לכתוב. קשה לדבר. קשה - להמשיך הלאה.  
מילים - עד כמה שיהיו עזות ביטוי, הן רק - מילים. יש להן 'מוגבלות' קשה. מסגרת,  
שכמעט אי אפשר לפרוץ אותה.

ואם אכן כך, אז המשכיל - בעת ההיא - ידום.

ואכן, עלינו להיות 'דוממים'. כולנו אבלים, ו'אגרא דבי טמיא' - שתיקותא' (ברכות ו:).

ר' חיים. המילה 'זצ"ל' ממאנת לעלות על דל שפתים. ואכן, מאוד מאוד 'דל'. השפתים.  
גם הקולמוס. אין מילים שיוכלו להביע את הלב. הלב הבוכה, המקונן, החסר כל כך - של  
כלל ישראל.

נראה, שהכל - מתמוטט. ר' חיים היה - עבורנו - סוג של 'קמיע'. משהו שיהיה איתנו עד  
בא משיח, שהוא עצמו אמר - לפי השמועות - שהוא קרוב מתמיד.

הדמעות, אף הן ממאנות לבוא. חלקן - משום 'יבשות' הלב. הנגע הנורא של דור אחרון.  
וחלקן, משום שאותו לב עצמו - אינו קולט שר' חיים איננו איתנו. שזה 'סופי'. עד לתחית  
המתים, כמובן.

ואלו שכן באות, והן רבות - על אף כל הנ"ל, מבכות את המציאות הנוראה. את ה'חסר'  
שלנו. את העובדה, שיש איזה 'חור' שחור בלב, איפה שהיה שם ר' חיים - אצל כל אחד  
ואחד מאיתנו.

את ההספדים, נותיר למי שראוי לכך. אנו יכולים רק לעורר נקודות. להעלות רעיונות  
למחשבה.

\*

## האבא

- אז ננסה.

אמרנו - נראה, שהכל מתמוטט.

'הכל'.

אז מהו ה'הכל' הזה.

כדאי באמת - להתבונן. מה באמת חסר לנו. האם אנו כואבים את כאבה של התורה הקדושה, על כל חלקיה, ששוב לא יהיה עליה 'סיום' בכל שנה מחדש? או אולי כואבים אנו את צערן של המידות העליונות, שמי שהיה הביטוי הגדול של 'מידות' בעולם שלנו - ח'מרכבה' לאותן 'עליונות' - חסר כאן, והן עלו ונגנזו לאי שם? ומי שהתשובה שלו היא 'כן', קדוש ייאמר לו.

נתבונן.

אתה - ילד. אוחו בידו הגדולה והחמה של אבא. ואבא, הוא גבוה. כל כך גבוה. והוא מוביל אותך קדימה. ל'קדימה' האמיתי שלך. למה שיביא לך 'חיים'. הוא גם 'מגן' עליך. מכל פגעי הזמן והמקום. אתה 'עטוף' ב'חיבוק' אוהב, ולא חושב על מה שיש 'מסביב'. הכל כל כך טוב, כל כך 'חם'. התחושה שאני מוגן, ואהוב; התחושה - שיש מישהו שיכול, והוא גם עושה עבורי הכל - היא משכרת. ממכרת.

וזו אמורה להיות התחושה - של בן אהוב.

[ובדור אחרון זה, קצת שכחנו כיצד לייצר מצב כזה. והתוצאות - הרות אסון. הן 'הרות', וגם 'מולידות' - כל מיני דברים, כמו - בעיות נפש, מידות רעות, קושי בלימוד, הרס שלום הבית לעתיד, ועוד.

אין לנו מושג, עד כמה המעשים ה'קטנים' שלנו - חורטים בנפשם של ילדנו. כל חיוך, כל מילה טובה. כל חיבוק, כל נשיקה. וכדאי שיהיה לנו 'מושג'.

אנחנו, המשמשים בייעוץ תורני, 'מקבלים' לידיים שלנו את ה'תוצאות' של כל הנ"ל. שיחות רבות, ועבודה רבה, נדרשים - על מנת לתקן, ולו במעט, את הנוק העצום של החוסר ב'אבא' ואמא' אמיתיים.]

ר' חיים, היה 'אבא' של כולנו. מישהו חזק, שמגן עלינו. ש'בו'ה' אחד שלו - שווה מליונים. וגם פועל - את אותם המליונים.

המכתבים הרבים כל כך. ההוראות שיצאו מביתו. התמונה שלו, שנמצאת לכל אחד מאיתנו עמוק בלב.

האהבה הגדולה שהוא אהב אותנו. האהבה הגדולה - שאהבנו אותו. כולנו. מכל העדות והחוגים.

ידענו שאפשר 'לסמוך' עליו. שדבריו נשמעים בשמים, וגם קובעים שם. שכשהוא באמת ירצה משהו - זה יקרה. בברכה, בישועה, וגם - בהנהגת הציבור. אם הוא היה מורה משהו, כולנו נשמענו. בהערצה, ביראת כבוד, ומעל הכל - באהבה עצומה.

לא לחינם נוהגים לזעוק - 'אבי אבי, רכב ישראל ופרשיו'. וגם 'יתומים היינו, ואין - אב'. הוא, בפרט, היה כל כך - 'אבי'. כל כך 'ישראל', ה'מנהיג'.

וזה כה חסר. כה כואב. סוג של 'יובש' פנימי, שאתה לא יודע כיצד למלאות אותו. איך 'להרטיב' שם משהו.

## הקלישאה

תאר לעצמך, שיש לך מישהו - שאתה יכול לבטוח בו. להישען עליו. להיות תמיד רגוע, שלו.

תדמיין, שזהו מישהו גדול, הרבה יותר ממך, ואתה משעין את ראשך - עליו. והוא, בידו הגדולה, מחבק אותך.

והוא אומר לך - בני יקירי. אני דואג לך. הכל יהיה בסדר. הכל כבר עכשיו בסדר. את הכל - אני בעצמי מסדר עבורך. אין לך מה לדאוג - על מאומה.

מנהל הבנק, למשל. זה שתמיד מטריד כשחסר לו שם 'משהו' (ולמה דוקא אני צריך למלאות את כל החסרים שלו?) - הוא, ה'מישהו הגדול' הנ"ל, כבר 'יסדר' אותו. גם ה'שלום בית'. הוא - יכנס פנימה, יאחד את הלבבות, וימלא אותם - בכל מה שצריך למלא. אפילו הילדים - הוא יחנך אותם, כך שהם יהיו הכי ממושמעים שיש, והכי חרוצים בכיתה, וכל מה שאתה רוצה.

המחלות - הוא הרופא הכי טוב. והוא עובד בחינם, ואפילו ברצון ובאהבה. וכן על זה הדרך.

סוג של 'אבא' גדול וחזק כזה, כשרוני בכל תחום נצרך, וגביר גדול - גדול. ואוהב - עד בלי די.

ואתה 'מונח' בחיקו החמים, והאוהב, ואתה - רגוע. לגמרי. אין דאגות בכלל. רק הוא דואג, ומסדר הכל.

נשמע טוב, הלא כן?...

- אז יש לנו אחד כזה.

'אחד'.

אולי נצייר כאן תגובה אפשרית:

- איזו קלישאה...

הכל נכון. הכל טוב. אבל זה לא 'מרגיש' לי בכלל. מה אני אעשה.

או - שאתה רוצה שאני אעבוד, עוד ועוד, ואולי אגיע לזה באיזשהו שלב בחיים. כשאהיה בן שמונים וארבע בערך. פחות או יותר.

אבל מה אני אעשה עכשיו?

ר' חיים, היה מוחשי. מול העיניים. המופתים שלו - 'התגלגלו מתחת השולחן'. תמיד כשהיתה בעיה - היה למי לפנות.

ומשום מה, אני לא חש כך כלפי הקב"ה. מה לעשות.

אז - תפסיק עם ה'תובנות' האלו. ר' חיים עלה ל'שם', וזהו. לפחות יש לנו קבר, לבכות עליו. לבקש. הלא גדולים צדיקים במיתתם'.

\*

### גהינום

- מה שתגיד.

אבל:

אמרת - 'משום מה, אני לא חש כך כלפי הקב"ה'.

ובאמת - על שום מה?

והשאלה שנשאלה לאחר מכן - 'מה לעשות', וזה היה ב'טון' שנשמע ממש כמו 'מה לעשות' - אולי היא יכולה להישאל כמו שאלה אמיתית:

מה - באמת - אפשר לעשות?

אז קודם לכן, ננסה לבדוק 'משום מה'.

יש לזה מספר סיבות.

האחת - ה' הוא לא באמת 'מוחשי'. זה לא כמו גדול בישראל, שאתה רואה בן אדם, שמבטיח - וההבטחות שלו מתקיימות. מעל הטבע.

השניה, שיש לי כבר 'היכרות' עם ה'. והיא - איך לומר בעדינות - אולי עדיף שלא לומר. גם לא בעדינות'.

הוא - תובע ממני. דורש. והרבה מאוד. תרי"ג מצוות. ועוד שבע דרבנן. ועוד אלפי הלכות ודקדוקים. ומה לעשות, אני בן אדם. לא מצליח לעמוד בדרישות שלו.

יש לי בחשבון כמה 'ביטול תורה באיכות'.

אודה על האמת, גם ב'כמות'. אפילו הרבה 'כמות'. וגם עוד כמה 'עברות'. והן נשמעות קצת יותר גרוע מה'איכות'. אני לא רוצה לפרט, כי רבים הם. ו'אם אתה דן אותי כמעשי - אוי לי'.

והוא, עד כמה שידוע, אכן 'דן'.

יש לו 'גיהינום', ושם - לא נעים. מאוד לא נעים. מאוד מאוד אפילו.

ולפי החשבון שלי, ה'השתייכות' שלי לאותו מקום - אני לא רוצה להמשיך. לא כדאי. נו, אז מה אתה רוצה. איך אני יכול לבטוח בו. לפעמים אני מרגיש - שהוא כועס עלי. שלא טוב לו איך שאני מתנהג.

קשה לי לחוש כלפיו תחושה של אבא. של מישהו שאוהב ומגן. אני לא מרגיש מספיק שהוא באמת אוהב אותי.

באמת קשה. דברים כדורבנות.

ויש עוד כמה סיבות, כל אחד כפי ליבו. וכולן - מובילות לדבר אחד: 'אני לא מרגיש את זה'.

\*

### ה'פטור'

אז נתחיל - מהסיבה השניה.

קודם כל לגבי הגיהנום:

הוא יתברך, לא רוצה שתיכנס לשם. ממש לא.

ולכן, הוא נתן לנו עצה - נפלאה. קלה מאוד לביצוע. וב'גדול', אנחנו כבר מבצעים אותה בכל יום:

- להניח תפילין.

ממש ככה. זה משנה ברורה מפורש (סי' לז, סק"א): 'שכל המניח... מובטח שהוא בן עוה"ב ואין אש של גיהנום שולט בו'.

אז - 'מובטח'. אתה יכול להיות רגוע.

וגם - אם אתה דר בארץ הקודש, וגם נקבר שם - אין גיהנום. אין!

- כך מגלים לנו חז"ל (פסיקתא, א).

ומי ימלא את הגיהנום? יש מי שימלא. אל תדאגו (עי' שבת קד).

אנחנו, לפחות, לא 'מתכננים' להיכנס לשם. ממש לא. אפשר להירגע.

צריך להבין מהם ה'תפילין', ומהי 'ארץ ישראל'. לכאורה - כשיש 'דעת' בזה, רק אז 'נעלם' הגיהנום. אבל זה לא קשה. ממש לא.

ה' - אוהב אותנו. באמת אוהב. הוא 'אינו בא בטרוניא'.

\*

### לשוחח עם עצמי

והבעיה שלנו, איננה 'הוא' יתברך.

הבעיה היא - התחושות שלנו.

- התביעות שאנחנו תובעים מעצמנו, וחוסר שביעות הרצון - מהתוצאות.

- 'התוצאות'.

אחד מהמוקשים הגדולים שלנו. אחד משקריו היותר גדולים - של עולם השקר.

משננים לנו השכם והערב: העבודה - היא העיקר. העמל, ההשתדלות. התוצאות - אינן בידים שלנו.

מה שה' רוצה מאיתנו - זה ההליכה ב'דרך'. התוצאה - בידי יתברך.

כל יהודי, הוא הרבה יותר טוב - ממה שהוא חושב לעצמו.



- כל יהודי!

כך אמר ר' אליהו לופיאן זצוק"ל, לאחד מגדולי המחנכים בדורנו.  
והלב - ממאן. מסרב. הוא 'רואה' - עולם של תוצאות.  
ועלינו להילחם במה שהוא 'רואה'. בעולם השקר.  
יש טכניקות מלחמה. מפורטות. ברורות. דברים שפועלים, שעובדים מצוין. צריך רק לדעת  
אותן, ולהפעיל. זה הכל.

דוגמא פשוטה (אחת מיני רבות): לנסות לשכנע - את עצמך.  
אתה משוחח עם עצמך. אתה שואל - מה אני מרגיש. אתה מתאר את תחושת הכישלון.  
מפרט.

לאחר מכן, כשהכל 'יצא', והתברר לגמרי - אתה 'עונה' לעצמך. מה באמת נכון. ואת זה,  
אתה מפרט יותר. מסביר יותר. ממחיש, עד כמה שיש לך את האפשרות.  
וככל שתסביר לעצמך יותר - כך הדברים יוחדרו ויוטמעו יותר.

\*

### גילוי מוחשי

ולגבי ה'זה לא מוחשי'.

העולם הזה, אכן - מאוד 'מתסכל'. אתה לא רואה מאומה. הכל נסתר. האמת - נעלמת.  
השקר, מתנוסס על כל במה אפשרית. משמיע את קולו ברמה.  
המטרה שלנו, היא - הלב. התחושה.

השקר, יודע זאת. ולכן - הוא נאבק על הלב שלנו. ובכוחות איתנים.

הנשק שלו, מורכב משני דברים: כמות, ומוחשיות.

'כמות' של שקר. אתה רואה עולם, מתנהל 'לבד'. העינים, לא 'רואות' את ה' כמנהיג.  
וככל שתראה יותר את המציאות כמו שהיא נראית - זה יותר 'כמות'. הלב, מקבל את  
הכמות הזו.

וזה גם - מוחשי. ה'חושים' שלנו - קולטים את זה. הראיה, השמיעה. המישוש. בכל אלו  
אתה 'קולט' - שקר.

עלינו - להילחם בו, בנשק שלו עצמו.

להשתמש בהרבה 'כמות', והרבה 'מוחשיות'.

ה'כמות' שלנו - היא ה'דעת'. עד כמה שאתה לומד את הדברים, עד כמה - שהם נמצאים  
יותר ויותר במוח שלך. עד כמה שאתה מתבונן בהם עוד ועוד.

ואם קשה להתבונן - אפשר ללמוד את זה. זה לא באמת קשה (אפשר לנסות לכתוב. זה  
'ממקד' את המחשבה. ויש עצות נוספות, רבות - ויעילות).

והמוחשיות - זו באמת בעיה.

הבורא - הוא נסתר. לגמרי. אתה לא יכול לחשוב מה זה 'אין סוף'. וגם אם הגעת לאיזו 'השגה' - זה לא באמת הוא. 'לית מחשבה תפיסא ביה כלל'.

ועם 'לא הגדרה' כזו, איך אפשר באמת להתחבר. איך אפשר להילחם כנגד משהו מציאותי, מוחשי.

אתה רוצה לחוש שהוא אבא שלך, אוהב אותך, ואתה יכול להישען עליו. איך זה יתכן, כשהוא כל כך נסתר.

וכל זה באמת נכון.

ומי כמו הוא עצמו, יודע זאת.

ובכל זאת, הוא רצה - שכן נתחבר. שכן נישען עליו. שנדע נאמנה, ש'אין לנו על מי להישען - אלא על אבינו שבשמים'. שכל ה'משענות' ה'אחרות' למיניהן - לא 'ימשכו' אותנו בכלל. רק - הוא יתברך.

והוא עצמו, פתר את ה'בעיה' הזו.

יש לנו משהו, שהוא 'איקונין של מלך'. 'איקונין', בעברית, זו 'תמונה'.

וקודם שנמשיך, נדע - אין זו 'תמונה' שלו עצמו יתברך. חלילה!!

אבל זו כן 'תמונה' - של ה'גילוי' שלו. הוא - מתגלה. מתחבר - אלינו.

וה'גילוי' הזה, הוא - שמו הגדול יתברך. שם ה'הוי"ה'.

[במסגרת זו, קשה להאריך בהסברים. מי שמעוניין ללמוד את הסוגיא, יעיין בלש"ו, ספר הקדו"ש, ש"א, פ"ה ופ"ו. הדברים מבוארים שם היטב, וגם אדם כמונו, שאין לו יד ב'נסתרי' - יכול להבין ברור מאוד.

חלק מלשונו (ואין בזה כדי להבין כלל, רק לקבל מעט 'טעם'):

אמרו בפירוש גיטין נ"ד ע"ב שכל ספר תורה שאין אזכרות שלו כתובות לשמן אינו שוה כלום וכ"ז הוא משום שכל מציאות צורת האותיות אשר לפנינו הנה הם בנויים ועשויים מחומר וגשם ולכן אין במציאותם גופה קדושת אלהות כלל מצד עצמן רק ע"י התפשטות אורו שמתפשט ושרויה בהם כשהם נכתבים לשמן ובשאר כל התנאים המפורשים בהלכותיהם ואז הנה יש באמת בהם עצמן אור קדושתו ית"ש והם מלאים מקדושת אלהות ובפרט השם הוי"ה ב"ה שנקרא שם העצם משום שעצמותו גופה נתגלה בהשם הזה ע"י האצילות וגילוי בו הוא בלי שום לבוש כלל משא"כ גילויי שבשאר כל השמות הגם שהם כולם רק עליו עצמו וכנ"ל אמנם גילוי בהם הוא רק ע"י מסכים ולבושים ולכן לא נקרא שם העצם אלא רק השם הוי"ה ב"ה והוא דיוקנו של מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא. עכ"ל.]

והוא שוכן - כאן, בארץ. בתוכנו ממש, ב'גילוי' - של שם אדנ"י. הוא ה'היכל' של ה'גילוי' של שם הוי"ה. לכן אנו קוראים ב'עין' שם הוי"ה, ואומרים - אדנ"י.

והוא ממש - מוחשי. הוא כתוב לנו בכל מקום. בסידור, בתורה הקדושה. זהו 'איקונין'.  
כך מלמדים אותנו חז"ל (עי' יל"ש תהלים תרפא).  
ואליו - אפשר להתחבר.

עלינו ללמוד - עד כמה שאפשר לנו - מהו 'שמו'. להבין. לחדד לעצמנו.  
ה'תפילין', למשל - הן חיבור חזק מאוד, לשמו הגדול. זהו ה'קיטון אחד', שה' רצה שנעשה  
עבורו (עי' שפ"א תרומה, שנת תרמ"ח).  
- אז בתפילין שלנו - ה' נמצא! ומתגלה!  
וכיון שהוא גם בליבנו, 'בתוך כל אחד ואחד', אז כשאנחנו מניחים את התפילין - אז 'מצא  
מין את מינו'!!

אז כיצד זה יהיה גיהינום - למי ששם ה' שוכן עליו ובקרבו?  
גם ארץ ישראל - היא מקום השכינה הקדושה. ה'ארץ'. ממש (עי' רש"י יבמות קה: ד"ה  
עיניו למטה).

גם השבת, היא ה'זמן' - בו נמצאת השכינה כאן, יותר מכל זמן אחר. זהו 'בית המקדש'  
- של מערכת ה'זמן'.

כל אלו, ועוד מצוות רבות, יכולות - בדעת נכונה - להמחיש לנו את מציאות ה' בתוכנו.  
אם, למשל, נצא לשדה - לקבל את השבת קודש (עי' שבת קיט., ומג"א רס"ב ס"ג). זו  
פעולה, שאתה עושה רק למישהו מוחשי ממש. וזה - באמת ממחיש לנפש ה'נמוכה' שלנו,  
שה' - כאן. ממש.

וככל שנלמד את כל זה יותר; ככל שנעשה 'מעשים' כאלו רבים יותר, עם הדעת הנכונה  
- כך נתחבר יותר.  
כך זה יהיה יותר ויותר - 'מוחשי'.

\*

### יש לנו על מי להישען

במקום סיכום:

אז - יש לנו.

יש לנו - אבא, בשמים. והוא שוכן - בארץ. כאן. בינינו.  
והוא מנהיג אותנו. ומיטיב לנו, ללא גבול. באהבה עצומה. אפשר להישען עליו, לעצום  
את העיניים - ולבטוח בו. הוא 'יסדר' לנו את הכל.  
הוא גם מברך אותנו. בכל יום ממש. 'יברכך הוי"ה וישמרך'. אפשר להאמין בברכה הזו.  
אפשר גם - להישען עליה. לגמרי.  
הוא גם עושה לנו 'מופתים'. בכל עת ובכל שעה. ה'חיים' שלנו - בידינו יתברך. הוא מגן  
עלינו. וגם שומר עלינו. מכל צרה.

בשבוע זה, נוצר 'חלל' גדול. בלב האומה הישראלית, בליבו של כל אחד ואחד מאיתנו.  
חסר שם 'אבא'.

ואנחנו יכולים - למלאות אותו, בתוכן הכי טוב שיש. לחפש את ה'אבא' האמיתי שלנו,  
ולידבק בו - בכל הכוח.

ה' יזכנו.

לתגובות: 0533127133m@gmail.com

# מתורתו של הצפנת פענח / הרב אברהם ישעיהו הכהן בירנהק, מו"ל 'צפנת פענח החדשות', מודיעין עילית

## אם סימני הטהור והטמא אם גורמים טהרה וטומאה או רק להכיר

לְהַבְדִּיל בֵּין הַטָּמֵא וּבֵין הַטָּהוֹר וּבֵין הַחֲחִיָּה הַנֶּאֱכָלֶת וּבֵין הַחֲחִיָּה אֲשֶׁר לֹא תֵאָכֵל (יא, מז)  
כתב הרמב"ם בפ"א מהלכות מאכלות אסורות ה"א, מצות עשה לידע הסימנין שמבדילין בהן בין בהמה וחיה ועוף ודגים וחגבים שמותר לאכלן ובין שאין מותר לאכלן שנאמר (ויקרא כ-כה) והבדלתם בין הבהמה הטהורה לטמאה ובין העוף הטמא לטהור. ונאמר (ויקרא יא-מז) להבדיל בין הטמא ובין הטהור ובין החיה הנאכלת ובין החיה אשר לא תאכל:

עיינ במגיד משנה שפירש שטעם ידיעת הסימנים שלא יבוא לאכול את האסור. אולם רבינו הרוגוצ'ובער זצ"ל כותב שמדברי הרמב"ם הללו וכן מראה מהתורת כהנים בסוף הפרשה ז"ל: "ולמה בא, להבדיל, לא בלבד השונה, אלא ביודע אי זה טמא ואי זה טהור". מבואר שעצם הידיעה מצוה. אולם רבינו מבחין, בשיטת הרמב"ם ז"ל, בין סימני בהמה וחיה ודגים, שסימניהם נתפרשו בתורה, שהם עצמם סיבת הטהרה שלהם, ובהם הידיעה עצמה מצוה. לבין סימני עופות וסימני ההיכר בין חיה לבהמה, שהידיעה אותם היא משום האיסור והתקלה יב.

ומבאר רבינו לפי זה את דברי הגמ' בבבא בתרא דף ט"ז ע"א שאמר איוב לקב"ה בראת שור סדוקות בראת חמור פרסותיו קלוטות. כמו כן בראת צדיקים ובראת רשעים. ומה טענה יש על הרשעים שמרשיעים. ופירש"י ז"ל: את זה טהרת ואת זה טמאת הכל בא על ידך אתה בראת בו סימני הטומאה. ע"כ. ולכאורה יפלא למה לו לאיוב להזכיר את הסימנים של הטהרה והטומאה. די שיזכיר בראת שור בראת חמור. ואנו יודעים שזה טהור וזה טמא. אלא מבאר רבינו, דטענת איוב היתה, בראת שור עם הסימנים המטהרים אותו, היינו שהם עצמם המטהרים אותו. וכן להיפך בחמור. ולא שהם רק סימן שהוא טהור.

אמנם בדעת התוס' מראה רבינו שסובר (נדה דף נ' ע"ב) דאף סימני עופות הם הגורמים את הטהרה. ולכן כתבו התוס' (בתחילת דבריהם) שתרנגולתא דאגמא הזכר אסור שאין לו סימני טהרה והנקבה שיש לה סימני טהרה מותרת. והראה שדבר זה תלוי בדברי התוס'.

---

יב לגבי סימן עוף אם דורס או לא, כתב רבינו דחשיב סימן הפועל דין ולא רק היכר, והוכיח זאת מבכורות דף י'. ומאידך בפ"א ה"טו ממאכ"א כתב רבינו דגם דריסה ל"ח סימן המטמא.

(חולין דף ס"א ע"א ד"ה כל עוף) אם סימנים הללו הם הלכה למשה מסיני או קבלה היתה מימות נח<sup>י</sup>.

והנה יחד עם כל בית ישראל השברנו שבר גדול עם סילוקו של מרן הגר"ח קניבסקי זצוק"ל אשר חיזק את ידינו בכתב ובעל פה הן בפרסום כתבי קדשו של רבינו הצפנת פענח, והן בקבלו בתשואות חן את קובץ מתורתו של רבינו הצפנת פענח (אספקלריא - תשפ"א) בר"ח טבת תשפ"ב כשביקש ביחוד שיניחוהו מעל הספרים. ע"כ אמרנו להביא ממה שכתב בענין הנ"ל בספרו שיח השדה ח"א סי' א'.

מרן הגר"ח זצ"ל למד באופן אחר בשיטת הרמב"ם ז"ל: דכשרוצה לאכול איכא מ"ע לבדוק בסימני חיה ובהמה ועופות כו' וידעינן זה מקרא דוזאת החיה וגו' כל צפור טהורה וגו'. ומייתי ראייה מקרא דוהבדלתם דשמענן מפשטיה דקרא בכללות לכל המינים. ומלבד זאת ישנו הריבו שבתו"כ הנ"ל שיכיר המינים לא בלימוד בלבד אלא שיטרח להכירם. ואפשר שהוא מדין תלמוד תורה.

אך העיר דמחולין דף ס"ג ע"ב דאמרינן דחכם יודע הסימנים אבל אותם עצמם מהיכן יכיר. משמע דלא ס"ל הך דרשא דתורת כהנים, דלהתו"כ כיון שהוא חכם בודאי קיים מצוה זו.

אולם לרבינו הצ"פ שחילק דסימני עופות אין בהם המצוה, ל"ק מחולין כיון דמיירי שם בסימני עופות. [צ"פ מאכ"א שם ושו"ת צ"פ החדשות ח"א סי' מ"ד פ' ח"ה סי' נ"ד]

---

<sup>י</sup> ובשו"ת צ"פ החדשות ח"א סי' מ"ד כתב רבינו דהגם דסימני עופות לא זהו המטהר דהא לא פרטה בהם התורה, רק מימי נח כמוש"כ תוס' (חולין דף ס"א ע"א), והם רק להכיר המינים. מ"מ ע"י שכעת הוא דומה לטהור, או להיפך חל עליו האיסור של תורה. וצ"ב גדר זה.

# נחשבה / הרב יחיאל הלוי נוביק, ראש כולל דעת יוסף - אשדוד, עורך ספרי מרן הגר"ש רוזובסקי זצ"ל

## תלמיד חכם שמת הכל קרוביו

וְאַחֲיֵכֶם כָּל בֵּית יִשְׂרָאֵל יִבְכּוּ אֶת הַשְּׂרֵפָה אֲשֶׁר שָׂרַף ד' (י, ו) וברש"י: מכאן שצרתן של תלמידי חכמים מוטלת על הכל להתאבל בה.

צרתן של תלמידי חכמים, היא צרת הכל, היא מסמלת עונש לכל הדור, וזו התחושה שכל אחד ואחד חש בימים הללו, עם פטירתו והסתלקותו לשמי מרומים של האחד המיוחד, שכל העולם כולו קרובים ורחוקים הסתופפו בצלו, והתחממו לאורו, ה"ה מרנא ורבנא פאר הדור ותפארתו נזר ישראל עמוד הימיני רכב ישראל ופרשיו, אשר אמרנו בצלו נחיה בגוים רבינו אביר הרועים רבן של כל בני הגולה רבי שמריהו יוסף חיים קניבסקי זצוק"ל.

והנה מוטלת עלינו החובה להתבונן במה שחסרנו בעוונותינו, ולהתעורר להאחז בשולי גלימתו, כדי לשמר מה שאנו יכולים, מגדלותו אשר הרקיעה שחקים. ואף על פי שאנו רחוקים כרחוק מזרח ממערב מכל מדריגותיו שחפף עליהן הוד קדומים, עם זאת לא עלינו המלאכה לגמור ואין אנו בני חורין ליבטל ממנה.

והנה כאשר ננסה להתבונן מהו הדבר הראשון שממנו ניקח לעבוד את השם, נראה שהיא המעלה של אהבת התורה, שהיא היתה היסוד והשורש של כל המעלות, וממנה הושתתה ונוסדה אישיותו המיוחדת כל כך של מורינו ורבינו רבן של כל ישראל.

וכך ראינו באין ספור פעמים, פשוט דביקות בתורה, ללא שום יכולת לפרוש ממנה אפילו שעה אחת. והנה זכורני לפני כשלוש שנים, שזכינו לחתן את בנינו היקר נ"י, ומאחר שמשפחת הכלה קרובים מאד למרן זצוק"ל הוא הבטיח את השתתפותו בחופה. ממש סמוך לחופה הלכו לביתו, לבקשו לבא לחופה, ואז ראו שהוא התחיל את סדר לימודו לאותו ערב, ולא היה אפשר כלל לנתקו מלימוד התורה... פשוט דביקות בתורה באופן מוחלט.

כלומר זו כבר לא התמדה, פשוט דביקות בתורה. והאמת שכאשר האדם דבק כל כך בתורה, אזי הלימוד עצמו הוא באיכות שונה לחלוטין, וזו תוצאה נוספת של מעלת אהבת התורה בלי מצרים. והנה בשפה פשוטה ניתן לומר, שלא היה לו בעולם שום דבר וענין שיכול היה להתקרב אפילו בחשיבותו ללימוד התורה, על דרך שאמרו, כל חפצך לא ישוו בה. ולכן מכיון שהוא התחיל ללמוד, לא יכול היה להפסיק. דביקות!!!

כמובן מדריגה מסוג זה אי אפשר להעתיק, ואי אפשר לחקות. אבל אפשר לקנא קנאת סופרים בזה, וקנאת סופרים תרבה חכמה. ואולי למרות שאי אפשר לחקות, את מדריגותיו של מורינו ורבינו, בכל זאת אפשר להתחקות אחר מעלותיו, ולנסות למצוא מה שכן שייך אלינו.

והנה ראינו כיצד גם לעת זקנתו המופלגת וחולשתו הנוראה, עדיין עמד על משמרתו בכל כוחותיו, עד שגם בשנה האחרונה עוד זכה לערוך הסיום בערב פסח בבוקר אחר תפילת ותיקין, כידוע.

והנה ראה ראינו היראת שמים ואהבת החסד הקדושה והטהרה, ועל כולם ישרות הדעת, ונקיות הדעת. וכל ימיו אחר האמת היתה מגמתו, עד שלא יכל להוציא מפיו שום דבר שאינו מדויק. וכל מה שנשאל ענה מיד בקוצר אמרים, וחזר לתלמודו.

חיבר ספרים עד אין מספר, למן קונטריסים קטנים על כל נושא שבעולם, ועד ספרים מקיפים לעומק ולרוחב, ובכולם ניכרת העובדה שכל התורה פרוסה לפניו כשמלה.

והנה הוא היה הרבי והמלמד הגדול, אמנם הוא גם כן היה התלמיד הגדול, ומסר נפשו על כל קוץ וקוץ מדברי דודו בעל החזון איש זצ"ל, שכידוע דבריו עמוקים וקצרים, ועניים במקום אחד ועשירים במקום אחר. כמו כן בירר עד דק, מקחן של גדולי ישראל, כבספרו שונה הלכות, בו נכתבו מסקנותיו של בעל המשנה ברורה, בשילוב הכרעות החזון איש זצוק"ל. ועוד הרבה ספרים מגדולי ישראל בכל מקצועות התורה לאין מספר, וגם במה שסייע ביד אחרים בכל דרך, עד שהיה תל תלפיות, שהכל פונים אליו, וממש על פיו ישק כל דבר.

והנה יש בנותן ענין להעתיק בזה מעט מזעיר מה שכתב בספר הקדוש סדר היום סדר עלינו לשבח בענין סדר הלימוד. וזה לשונו שם:

ויתחיל בלמודו בנחת לאט מלה במלה, כדי שלא יטה מדרך הישר ויוכל לכוין אל האמת, כי לא נמצא הטעות והשגיאה כי אם בשביל שאינו מדקדק בדבריו וקורא במרוצה ואינו שוקע בעיונו אלא מתרצה ברצי כסף המוכן בתחלת העיון ובזה אפשר לטעות שאין הכוונה כך. אבל המעמיק משיג כוונת הענין ומגיע אל התכלית ותמצית הענין...

שיש הפרש רב ועצום בין המעמיק לקורא על פני המים, כי זה מוציא לאור מבוקשו ומוציא לאור משפטו להבין ולהורות חק ומשפט ותעלומה יוציא אור וטועם טעם הענין מדבש ונופת צופים. מה שאין כן בקורא כאגרת...

וזה היה המנהג שנהגו לקבוע ישיבות לפלפל בהם סוגיות ודבורים קשים, ואף על פי שנראה כאבוד זמן אחר שאין מוציאים ממנו לא דין ולא משפט, ומפני הענין שאמרנו כדי ללמוד להישיר השכל כדי שידע להעמיק הענינים כאשר יבואו לידו כדי שיוציא לאור משפט.

ומי שלומד בענין אחר נצלל במים אדירים והעלה חרט בידו ומוציא שם רע על חמדת התורה הקדושה והעמוקה, כי נראה לו שאין ענין התורה כי אם אותו הדבר שעולה בדעתו בתחלת עיונו...

כי עיקר התורה סודותיה ורמזיה הנסתרים והעמוקים הם נעלמים מעיני הכל בתחלת העיון, עד שמי שיש לו שכל יטה שכמו לסבול הטורח והמשא לעיין יום אחר יום עד שיגלה



הענין אשר הוא מבקש. והמקום ברוך הוא בראותו טוב כוונתו לידע ולהבין, מגלה לו את חפציו...

ומתגלה אליו כל אשר חפץ אחר העיון והעסק בה ואחר עמל וטורח כי צריך דבקות השכל וראות העינים היטב.

והנה אלה וכאלה היו קצות דרכיו בתלמודו, אשר יגע ועמל על כל קוץ וקוץ מדיני התורה, ולא הניח דבר קטן או גדול מלבררו וללבנו, עד שזכה שמשנתו היתה זכה וברה מאירת עינים.

והנה למרות ענותנותו שיצאה מגדר האנושי כידוע. מכל מקום גבה לבו בדרכי שמים, וזכה לחבר חיבורו הגדול העמוק והמקיף דרך אמונה על סדר הרמב"ם זרעים, שנתפרסם ונתקבל בכל תפוצות ישראל, אשר אלמלא ראינו לא האמנו שיתכן לאדם בדורינו לחבר חיבור כזה, ומתוך יגיעה ועמל של עשרות שנים שבודאי לא ניתן לתאר, ואף אחר שכל התורה היתה פרושה לפניו כשמלה, בכל זאת לקבץ ולברר הכל בפונדק אחד, בנוסף לציצים ופרחים, ספיקות ביאורי סוגיות וחידושי דינים, זהו מעל ומעבר להשגתינו. ובודאי היתה זאת על ידי סיעתא דשמיא מיוחדת שלא כדרך הטבע.

ויפה אמר חתנו הגר"ש שטינמן שליט"א, שיקח לנו חצי שנה לפחות כדי שנדע להעריך נכונה מה שהפסדנו.

ולעת כזאת החובה המוטלת עלינו היא לנסות לאחוז בשולי גלימתו, וללמוד אפילו משהו ממה שניתן ללמוד ממנו. ואולי כדאי להזכיר דבר אחד טוב שהקיף את כל חיו ממש. שזכה לקיים הפסוק ממש כפשוטו, ובאופן נדיר ומושלם ביותר. והוא הפסוק הראשון בספר קהלת שאמר שלמה המלך בחכמתו: **הַיָּל הַבְּלִים אָמַר קְהֵלֶת הַיָּל הַבְּלִים הַפֶּל הַבָּל...** ובמחיצתו של מרן רבינו זצוק"ל היה אפשר לחוש כמה העולם הוא הבל ממש. ויהי רצון שנזכה ונתבשר בשורות טובות.

ובא לציון גואל במהרה בימינו.

## עיונים בפרשה / הרב יעקב ברמן, בני ברק

### בענין שיר של יום במקדש ובזמנינו

רְאִשֵׁיכֶם אֶל תְּפָרְעוּ... וּמִפֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד לֹא תִצְאוּ פֶּן תָּמוּתוּ כִּי שֶׁמֶן מִשְׁחַת ד' עֲלֵיכֶם (י, ו-ז)

כהן הדיוט ביום חינוכו - דינו ככהן גדול

מצינו בדברי רבותינו הראשונים בפרשה זו חידוש מפליא מאד, והוא שכהן הדיוט ביום חינוכו לכהונה דינו ככהן גדול, (לכל הפחות לדברים מסוימים), ונראה לברר דעתם ודעת שאר הראשונים בענין.

בתורת כהנים איתא על הפסוק: "ויקרא משה אל מישאל ואל אלצפן... שאו את אחיכם מאת פני הקודש" וזה לשונו "מכאן שאין הכהנים מטמאים למתים, שהרי אלעזר ואיתמר לא נטמאו להם".

והקשו הדעת זקנים (בעלי התוס') והחזקוני, מה חידש התו"כ והרי פסוקים מפורשים הם שהוזהרו הכהנים על טומאת מת, ועוד שהרי אלעזר ואיתמר כהנים הדיוטים היו ומותרים ליטמא לז' קרובים, ולמה לא נטמאו בעצמם לאחיהם.

והוכיחו הראשונים מכאן חידוש מרעיש, שבדברי התו"כ התחדש שכהנים הדיוטים ביום משיחתם אין מיטמאים לקרובים משום "שיש להם דין כהנים גדולים", וזו כונת התו"כ שכהנים הדיוטים ביום משחתם אין מיטמאים אפילו לשבעה קרובים, ולכן לא נטמאו אלעזר ואיתמר בעצמם לאחיהם.

וכן הביא בדעת זקנים בשם הרב בכור שור מה שנאמר "ראשיכם אל תפרעו", אע"פ שכהן הדיוט לא הוזהר על פריעה ופריעה שהרי מותר ליטמא לקרוביו, מ"מ ביום משחתו הרי הוא ככהן גדול".

וכן דייק בחזקוני ממה שאמר לאהרן ובניו "ובגדיכם לא תפרמו", ופירש - "אעפ"י שאתם הדיוטים הרי אתם היום ככהן גדול לדורות, ובכהן גדול כתיב "את ראשו לא יפרע ובגדיו לא יפרום, ומפתח אהל מועד לא תצאו - כדין כהן גדול".

ובזה ביאר הדעת זקנים לשון הפסוק "ראשיכם אל תפרעו ובגדיכם לא תפרומו... כי שמן משחת ד' עליכם", והיינו שיום זה הוא יום משחתם ולפיכך אסורים בפריעה ופרימה, [וכעין זה פירש ברשב"ם שאתם היום ככהנים גדולים, כי שמן משחת ד' עליכם, ובכהן גדול כתיב טעם זה "את ראשו לא יפרע... כי נזר שמן משחת א' עליו"].

[ובחזקוני הלך בדרך זו שדינם ככהן גדול, ולפיכך הקשה בהמשך הפרשה (י, יט) שפירש רש"י שאמר אהרן למשה "וכי הם הקריבו שהם הדיוטות, אני הקרבתי שאני כהן גדול ומקריב אונן", והקשה הלא נתבאר לעיל שדינו של כהן הדיוט ביום משחתו ככהן גדול, וא"כ גם בניו יכולים להקריב באנינות.

וחדש דצריך לומר שהיה להם דין כהן גדול "רק לחומרא" (ליטמא לקרובים ופריעה ופרימה ויציאה מן המקדש), ולא לקולא (לגבי להקריב באנינות).

### יום חינוכו או יום משיחתו בשמן המשחה

ויש לברר כונת הראשונים שכתבו שכהן הדיוט ביום משיחתו דינו ככהן גדול, האם כוונתם ליום משיחתו בשמן המשחה דוקא, או שכוונתם ליום חינוכו לכהונה, ונפק"מ בתקופות שנגנזו שמן המשחה ונעשו כהנים ע"י ריבוי בגדים, האם גם אז ביום חינוכם דינם ככה"ג או לא.

ונראה להוכיח שהכונה ליום חינוכו לכהונה בין ע"י ריבוי בגדים ובין ע"י שמן המשחה, ולשון "משיחתו" לאו דוקא, שהרי התו"כ בא ללמוד מכאן הלכה לדורות, ולדורות היתה משיחה בשמן המשחה רק לכהן גדול ולא לכהן הדיוט [ורק כאן שהיתה תחילת חינוכם לשבט הכהונה נמשחון], וע"כ הכוונה ליום חינוכו ולא דוקא משיחתו.

### ביאור ענין מעלתו ביום חינוכו לכהונה

וביאור הענין שדינו של כהן הדיוט ביום זה ככהן גדול, נראה עפ"י הגמ' (סנהדרין יד.) "אין אדם עולה לגדולה אלא א"כ מוחלין לו על כל עוונותיו", וכמדומה ששמעתי ממו"ר הגרי"ג אדלשטיין שליט"א (אולי עפ"י המאירי) דכשעולה לגדולה מקבל כוחות מיוחדים לצורך מילוי תפקידו החדש, וניתנת לו האפשרות להתחדש בהנהגותיו ע"י מחילת עוונותיו, ויתכן שאף כהן הדיוט ביום חינוכו לכהונה מקבל כוחות מיוחדים ככהן גדול, שעל ידם יוכל לעלות ולהתעלות בעבודת המקדש שמתחיל בה היום.

### ביאור ענין מנחת חביתין ביום חינוכו

ולפי דבריהם מובן היטב פרשת מנחת חביתין, שנאמר בה "זה קרבן אהרן ובניו ביום המשח אותם", והינו שכהן גדול וכהן הדיוט ביום המשחם מקריבים לרגל חינוכם מנחת חביתין, אמנם מצינו באותה פרשה שאף הכהן הגדול מקריבה בכל יום.

ולכא' הם ב' ענינים שאינם קשורים זה לזה כלל, לכהן הדיוט הוא מדין חינוך לכהונה, ולכהן גדול הוא מצוה בכל יום ויום מדיני כהן גדול.

אך לפי הנ"ל שהכהן הדיוט ביום חינוכו ככהן גדול מובן היטב, שבאמת מנחת חביתין הוא מדיני כהן גדול, שדינו להקריב בכל יום חביתין, אלא שביום משיחת כהן הדיוט לכהונה דינו ככהן גדול, וממילא מתחייב גם הוא בהקרבת מנחת חביתין, כדין כהן גדול המחויב בהקרבת חביתין בכל יום.

אמנם יש להקשות על זה, שמצינו חילוק בין דיני חביתין דכהן גדול לדיני כהן הדיוט המקריב ביום חינוכו, דכהן גדול מקריבה לחצאין מחציתה בבוקר ומחציתה בין הערביים, וכהן הדיוט אינו מקריבה לחצאין, ומבואר שאין הקרבת כהן הדיוט ביום חינוכו מדין כה"ג ממש, שא"כ היה צריך להיות דינם שוה.

עוד צ"ע דמבואר במנחות ע"ח (וכ"פ הרמב"ם פ"ה מכלי המקדש הי"ז) שכהן שלא עבד מימיו ומינוהו לכהן גדול מקריב באותו היום ג' פעמים עשירית האיפה א) מדין חינוך כהן

הדיוט ב) מדין חינוך כהן גדול ג) מדין כהן גדול המקריב בכל יום. ולכאן אם כהן הדיוט ביום חינוכו מקריב מדין כהן גדול, לכאן אין טעם לכופלו ויוכל לצאת במנחה אחת, ומשמע שהם ג' עניינים, ולכל אחד טעם בפני עצמו, נויש לדחות דמ"מ כל אחד הוא סיבה נפרדת למעלת כהן גדול ומחייב בפני עצמו במנחת חביתין].

וצריך לבאר בנוסח דומה, שאין הקרבת כהן הדיוט ביום חינוכו מדין כהן גדול אלא היא סיבה עצמית מצד חינוכו, אלא עכ"פ כיון שמעלתו גדולה ביום זה כמעלת כהן גדול, מצינו שציוותה תורה שיקריבו אותו קרבן, שמורה על מעלתם הרוחנית, (וכ"א לפי דינו כה"ג לחצאין, וכהן הדיוט לא), ובוודאי שהם סיבות חיוב נפרדות להקריב מנחות חלוקות.

### דעת הרמב"ן שכהן הדיוט ביום חינוכו ככהן משיח מלחמה

וברמב"ן מצינו דרך אחרת בענין זה, שמה שאמר משה לאהרן שלא יפרע ויפרום הוא מדינא משום שהוא כהן גדול, ונוהגת לדורות בכהן גדול, אבל בניו שהיו משאר הכהנים היה הוראת שעה שהחמיר עליהם כאביהם כדי שלא לערבב השמחה, (עי"ש שביאר היכן נצטווה משה בזה מפי הגבורה).

והוסיף הרמב"ן שבני אהרן המשוחים, אעפ"י שהם כהנים הדיוטים עשה דינם בימי המילואים כדין משוח מלחמה לדורות, שאינו פורע ופורם ולא מיטמא לקרובים ככהן גדול, אבל אינו מקריב אונן, וגם הם לא הקריבו באותו יום, נולדבריו מיושב קושית החזקוני מדוע לא הקריבו אוננים שהרי דינם ככה"ג, ולפי"ז פשוט שדינם כמשוח מלחמה שאינו מקריב אונן].

ונסתפק הרמב"ן (בדומה לקודמו) שיתכן שנשאר דין אלעזר ואיתמר כמשוח מלחמה כל ימיהם, בעבור שנמשחו בשמן המשחה, וזהו לשון הפסוק "כי שמן משחת ד' עליכם".

ומבואר עכ"פ בדברי הרמב"ן שהיה דין אלעזר ואיתמר לא ככהן גדול אלא כמשיח מלחמה, אלא דלמהלך א' היה זה הוראת שעה רק בימי המילואים, ונסתפק שמא היה כן כל ימיהם.

ולפי"ז נחלק הרמב"ן על הראשונים הנ"ל בתרתי. א. נחלקו אם היו בני אהרן ככהנים גדולים או כמשוח מלחמה. ב. אם הוא הלכה לדורות או הוראת שעה בבני אהרון.

### הבנת טעותם של נדב ואביהוא לפי הנ"ל

רבי אברהם אבן עזרא בתחילת פ' אחרי מות הוכיח מסמיכות לשון הכתוב "אחרי מות שני בני אהרן.. ואל יבא בכל עת אל הקודש" שחטאם של נדב ואביהוא היה שהכניסו הקטורת לפנים מהכפורת<sup>י</sup>, והרמב"ן שם תמה על דבריו, וכתב "ועוד כי איך יעלה על דעתם לבא היום אל המקום אשר לא נכנס שם אביהם, כי אהרן הקטיר הקטורת על המזבח הפנימי ולמה יכניסו הם הקטורת שלהם לפנים משלו".

<sup>י</sup> וכן הוא לחד מ"ד בתו"כ.

וראיתי מבארים עפ"י דברי הגר"א [בסוף ספר חכמת אדם ובקול אליהו] שלאהרן הכהן היתה הרשות נתונה להכנס בכל עת לקודש הקדשים בקרבנות המוזכרים בפרשה, משא"כ שאר כהנים גדולים שהותרו רק ביוה"כ.

ולפי"ז ביארו שסברו נדב ואביהוא שדין זה הוא בכל כהן גדול ולא רק באהרן, וכיון שהיום הזה בלבד דינם ככה"ג חמדה נפשם לזכות פעם יחידה בחייהם להקטיר קטורת בקודש פנימה, משא"כ אהרן יוכל לעשות כן בכל ימיו ולכן ראו צורך ביום זה יותר ממנו, אלא שהאמת שדין זה לא נאמר בכל כה"ג אלא רק באהרן בלבד, [ועוד שדינם ככהן גדול הוא רק לחומרא ולא לקולא כמו שלא הותר להקריב אוננין].

עוד יתכן שסברו שביום זה דינם כאהרן הכהן בעצמו שיכול להכנס בכל עת, אלא שהאמת שמעלתם היום היתה רק ככה"ג בעלמא ולא כאהרן בעצמו.

ואולי יש להוסיף על דבריהם שהרמב"ן שהקשה כן, אזיל לשיטתו שהיה דינם רק כמשוח מלחמה בעלמא ואפילו לא ככה"ג, ולכן התקשה לומר שיטעו בכך, [ודוחק לפרש שטעו בתרתי שדינם ככה"ג ולא כמשוח מלחמה, ושדין שאר כה"ג שוה לאהרן].

### ביאור מחלוקת הרמב"ם והראב"ד בענין

ברמב"ם (פ"ב מביאת מקדש ה"ה) כתב "כהן שיצא מן המקדש בשעת העבודה בלבד חיב מיתה ביו כהן גדול ובין כהן הדיוט שנאמר ומפתח אהל מועד לא תצאו פן תמותו..". ובהלכה ו' ביאר שהחילוק בין כהן גדול לכהן הדיוט שכהן גדול מקריב אונן וכהן הדיוט אינו מקריב אונן. והראב"ד השיג עליו "תמה גדול הוא זה שלא נאמר אותו פסוק אלא לאותה שעה בשביל שנמשחו בניו", עי"ש.

ונראה שנחלקו בנידון הנ"ל, דהראב"ד למד כהראשונים הנ"ל שכל ההלכות שנאמרו בבני אהרון, א"א ללמוד מהם לפי שהם הלכה מיוחדת ביום משחתם שדינם ככהן גדול, או כדעת הרמב"ן שכיון שנמשחו נעשה דינם לעולם ככהן משוח מלחמה, ואינם הלכה לדורות, אך הרמב"ם פירש שהיה דינם ככהן הדיוט, ולכן שיך ללמוד מכאן לדורות.

וצריך לפרש לדעת הרמב"ם שדין בני אהרן ככהן הדיוט, שמה שאמר משה למישאל ואלצפן שיטמאו ולא לאלעזר ואיתמר היה כדי שלא יטמאו הכהנים הנותרים וישאר אהרון לבדו בעבודת הקודש, ומה שנאסרו בפריעה ופרימה, צ"ל כמו שכתב ברמב"ן בתחילת דבריו שלא לערבב שמחתו של מקום, או כמו שכתב בקרבן אהרון שפריעה ופרימה אסורה מדין הרוגי בי"ד שאין מתאבלין עליהן.

<sup>10</sup> וכן משמע בביאור הראב"ד לתו"כ, רק נראה שפירש באופן אחר קצת, שעיקר הלימוד הוא לכהן גדול שאסור ליטמא, ולמדנו מבני אהרן שנמשלו לכהנים גדולים. [ולא כמו שנראה בדבריהם שהלימוד הוא לדורות לכהן הדיוט ביום חינוכו, וצ"ע].

## ביאור דברי התורה כהנים לדעת הרמב"ם והרמב"ן

ויש לעיין איך יפרשו הרמב"ם והרמב"ן את דברי התו"כ "מכאן שאין הכהנים מיטמאים למתים", והנה להרמב"ם בוודאי אין מובן שהרי נתבאר שסובר שהיה דין בני אהרן ככהנים הדיוטים, ולמה אין מיטמאים למתים.

וגם לדעת הרמב"ן שהיה דינם כדין כהן משוח מלחמה [או כהוראת שעה לאותו היום, או כל ימיהם], צ"ע דאם בא לומר כאן דין כהן משוח מלחמה שאין מיטמא לקרוביו, קשה דהעיקר חסר מן הספר דלשון כהנים משמע בסתם כהנים, ואם כוונתו לסתם כהנים שנמשחו אין דין זה נוגע לדורות, שהרי שאר כהנים הדיוטות לא נמשחו.

[ואולי יש לפרש להרמב"ן שהתו"כ בא ללמדינו לדורות דיני משוח מלחמה שאסור ליטמא לקרובים, והוכיח מבני אהרן שהיה דינם כמשוח מלחמה].

וראיתי בקרבן אהרן על התו"כ, שפירש כונת התו"כ שאם יש מי שיטמא לקרובים אסורים הכהנים ליטמא להם, אך תמהו על דבריו שהרי מצוה היא ליטמא לקרובים,

והרב מלבי"ם ז"ל פירש כוונת התו"כ שבא לומר שאין הכהנים נטמאים למת שחסר ממנו, ונדב ואביהוא נשרפו ורק שלדן קיימת, ולכך דינם כמת חסר שאין הכהנים הקרובים נטמאים לו.

## ביאור המשך חכמה לפי זה מדוע אסור לכה"ג לצאת מירושלים

על פי חידוש הדין הנ"ל שכהן הדיוט ביום חינוכו דינו ככהן גדול, האיר את עינינו בספר משך חכמה בסוף פ' צו, לבאר את דברי הרמב"ם המחודשים<sup>טו</sup> שהכהן הגדול היה לו בית בירושלים, ואינו יוצא מירושלים לעולם, והאחרונים טרחו למצא מקור לדברי הרמב"ם שלכאו' אין מהם זכר בש"ס, ומנין לרמב"ם דין זה?<sup>טז</sup>

וכתב המשך חכמה שנלמד דין זה ממה שנצטוו אהרן ובניו בימי המילואים בסוף פרשת צו "ופתח אהל מועד תשבו יומם ולילה שבעת ימים", והנה פתח אהל מועד הוא מקום בישול ואכילת איל המילואים, המורה לדורות על שלמי יחיד, וא"כ נצטוו שלא לצאת ממקום אכילת השלמים, ולפי מה שכתבו הקדמונים שהיה לבני אהרן בימי המילואים דין כהן גדול<sup>טז</sup>, נמצא שהוזהרו בימים אלו שהם בכהונה גדולה שלא לצאת ממקום אכילת השלמים, ומכאן נלמד לדורות שכהן גדול אסור לצאת ממקום אכילת שלמי יחיד שהוא

<sup>טו</sup> פרק ה' מכלי המקדש ה"ז

<sup>טז</sup> ובמנחת חינוך (מצוה קל"ו) הביא פרפרת נאה מתלמידו, שהרי המביא קרבן מחויב בלינה באותו היום בירושלים, והכה"ג מקריב מנחת חביתין בכל יום, ובע"כ אינו יוצא מירושלים לעולם.

<sup>טז</sup> מצוה גדולה לישוב לשונו של המשך חכמה שכתב "בני אהרן שנמשחו היה להם דין כהן משיח לכל דבר כמו שכתבו הקדמונים, שלכן אמר להם מן המקדש לא תצאו, "והיו מקריבין כשהן אוננים".

ולא זכיתי להבין היכן מצינו שהקריבו אוננים, אדרבה מובא שאמר להם משה שמא זרקתם דמה אוננים שהאונן שעבד חילל, וענה לו אהרן וכי הם הקריבו שהם הדיוטות, אני הקרבתי שאני כה"ג ומקריב אונן, ומבואר שלא הקריבו באנינות, וצע"ג, ואשמח במי שיעמידני על האמת!!!

בכל ירושלים, ופירש שזהו כונת הפסוק הבא "כאשר עשה ביום הזה ציוה ד' לעשות לכפר עליכם" שבא ללמד על דין זה לדורות שלא יזוו הכהן מירושלים. ושפתים ישק! אמנם לדידי צ"ע, דלפי מה שנתבאר לעיל נראה בדעת הרמב"ם דלא ס"ל כלל חידוש זה שהיה דינם ככה"ג, ולמד מבני אהרן לדורות דיני כהן הדיוט, וא"כ בדעת הרמב"ם לכאו' א"א לומר כן.

#### סיכום השיטות

א. דעת הרשב"ם, דעת זקנים, חזקוני, (וכנראה גם הראב"ד): דכל כהן הדיוט ביום משחתו דינו ככהן גדול, ליטמא למתים ופריעה ופרימה ויציאה מן המקדש, נוצ"ע אם יוכל לשאת ביום זה אלמנה].

ב. דעת הרמב"ן (ושמא גם הראב"ד) דבני אהרן היו ככהן משוח מלחמה בימי המילואים (הוראת שעה ואינו לדורות).

ג. נסתפק ברמב"ן דשמא בני אהרן היו כל ימיהם ככהן משוח מלחמה, משום שנמשחו.

ד. דעת הרמב"ם נראה דבני אהרן היו כהנים הדיוטות אפילו בימי המילואים.

לתגובות: yehudit2761@gmail.com

# פניני תרגום יונתן / מכתבי הרב מאיר שפירא ז"ל בעריכת הרב מאיר פרידמן

## פניני תרגום יונתן לפרשת שמיני

קח לך עגל ואיל לעולה... קחו לכם שעיר עיזים.. וכבש | מדוע נבחרו דווקא בהמות אלו ועל מה באו לכפר?

(ויקרא ט, ב-ג) וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים קַח לְךָ עֶגֶל בֶּן־בָּקָר לְחֻטָּאת וְאֵיל לְעֹלָה תְּמִימִם וְהִקְרַב לְפָנַי יִי: (ג) וְאֵל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל תְּדַבֵּר לֵאמֹר קָחוּ שְׂעִיר עִזִּים לְחֻטָּאת וְעֶגֶל וְכֶבֶשׂ בְּנֵי שָׁנָה תְּמִימִם לְעֹלָה:

מדוע ציווה ה' על אהרן להביא דווקא עגל לחטאת ודווקא איל לעולה?

ברש"י מבואר שהעגל בא להודיע שמכפר לו הקב"ה על ידי עגל זה על מעשה העגל שעשה. אולם לא מבואר טעם האיל.

עוד צ"ב טעם הדבר שנצטוו בני ישראל להביא שעיר עיזים לחטאת ועגל וכבש לעולה, ואילו אהרן נצטוו להיפך להביא את העגל לחטאת ואיל לעולה.

בת"י מבאר את הדברים:

וַאֲמַר לְאַהֲרֹן סֵב לְךָ עֵיגֹל בֶּר תּוֹרֵי לְחֻטָּאתָא מְטוּל דְּלֵא יִשְׁתַּעֲי עֲלֶיךָ שְׁטָנָא לִישָׁן תְּלִיתָאֵי עַל עֵיסֶק עֵיגֹלָא דְעֶבְדְּתָ בְּחֹרֵב וּבְרַם דְּכָר לְעֶלְתָא תִּיסֵב מִן בְּגִלְל דִּי יִדְכָר לְךָ זְכוּתָא דִּיצְחָק דְּכַפְתִּיָּה אָבוּי כְּדִיכְרָא בְּטוּר פּוּלְחָנָא תְּרִיהוּן יְהוּן שְׁלָמִין וּקְרִיב קְדָם יְיָ:

וַיֹּאמֶר אֵל אַהֲרֹן קַח לְךָ עֶגֶל בֶּן־בָּקָר לְחֻטָּאת, כדי שלא יספר עליך השטן לשון שלישיית, על דבר העגל אשר עשית בחורב, וגם איל לעולה תקח כדי שיזכר לך זכות יצחק אשר עקדו אביו כאיל בהר העבודה, שניהם יהיו תמימים והקרוב לפני ה'.

ומבואר בדבריו שהעגל בא למנוע לשון הרע - קטרוג של השטן על מה שעשה את העגל, והאיל לעולה בא להזכיר את זכותו של יצחק שקשרו אביו כאיל בהר המוריה.

והנה מציווי ה' להזכיר כאן את זכות עקידת יצחק דווקא, למדנו שיש שייכות בין זכותו של יצחק לחלקו של אהרן בעשיית העגל, דהיינו שזכות יצחק עומדת כנגד חטא זה, ולא בכדי נצטווה אהרן להביא איל לעולה אלא כדי להזכיר את זכותו של יצחק, ויש להתבונן מה השייכות בין הדברים.

<sup>ט</sup> לשון הרע ההורגת שלושה - המספר המקבל ומי שנאמר עליו, וכדאיתא בערכין טו.  
<sup>כ</sup> ולא שור שהוא כנגד אברהם או עז שהוא כנגד יעקב כמבואר בתרגום יונתן על הפסוק (ויקרא כב, כז) שור או כשב או עז כי יולד, של אחד מאלו אמור כלפי אחד מהאבות עיי"ש.



ובפרט שמדקדוק דברי התרגום נראה שאופן הזכרת יצחק באמצעות האיל, היא במה שקשר אברהם את יצחק כמו איל, ולא שהאיל מרמז על האיל 'הנאחו בסבך' שהוקרב תחת יצחק.

כלומר שכאן לא באים להזכיר את חלקו של אברהם שעקד את בנו על המזבח, וזה תמיד מבוטא בקרבן שהקריב לבסוף תחתיו - האיל. אלא כאן באים להזכיר בפרטות את חלקו של יצחק בעקידה במה שביקש מאביו לקושרו כדי שחלילה לא יזוז וימצא פגם בקרבן. ודבר זה טעון ביאור, מה השייכות בין העגל אשר עשה אהרן, לבקשת יצחק להיעקד על גבי המזבח?

והקושיא מתעצמת מהמשך דברי התרגום המבאר את טעם הקרבנות שמביאים בני ישראל וכך מתרגם את הפסוק הבא: (ויקרא ט, ג) "וְאֵל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל תְּדַבֵּר לְאָמֵר קָחוּ שְׂעִיר עִזִּים לְחֻטָּאת וְעֵגֶל וְכֶבֶשׂ בְּנֵי שָׁנָה תְּמִימִם לְעֹלָה:"

וְעַם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל תְּמַלִּיל לְמִימְרֵי סִבּוֹ בְּרַם אֶתוֹן צְפִיר בַּר עִזִּי מְטוּל דְּסֻטְנָא מִימְתִּיל בֵּיהּ מְטוּל דְּלֹא יִשְׁתַּעֲי עֲלִיכוּן לִישָׁן תְּלִיתָאֵי עַל עֵיסֶק צְפִיר בַּר עִזִּי דְנִכְסוּ שְׁבִטוּי דִּיעֶקֶב וּרְמִיּוֹ יִתִּיהּ וְעֵיבַד יִתִּיהּ לְחֻטָּאתָא וְעֵיגְלָא מְטוּל דְאַשְׁתַּעְבְּדְתוֹן לְעֵיגְלָא וְאִימַר בַּר שְׁתִּיהּ מְטוּל דִּידְפַר לְכוּן זְכוּתָא דִּיצַחֲק דְכַפְתִּיהּ אָבוּי הִי כְאִמְרָא תְרִיהוּן שְׁלָמִין לְעֹלְתָא:

[ועם בני ישראל תדבר לאמר קחו גם אתם שעיר עזים מפני שהשטן נמשל בו כדי שלא יספר עליכם לשון שלישית, על דבר שעיר העיזים אשר שחטו שבטי יעקב וזרקו אותו ועשו אותו לחטאת, ועגל מפני שנשתעבדתם לעגל וכבש בן שנה כדי שיזכור לכם זכות יצחק אשר עקדו אביו ככבש. שניהם תמימים לעולה].

ומבואר בדבריו שהצורך בשעיר עיזים הוא כדי למנוע לשה"ר - קטרוג של השטן על חטא מכירת יוסף, ואף כאן הכבש הבא לעולה הוא בכדי להזכיר את זכותו של יצחק שקשרו אביו על המזבח כמו כבש.

ואף כאן מדוקדק בתרגום שהשעיר עיזים אינו על 'עצם מכירת יוסף' אלא על פרט מסוים שהיה במכירה. והוא 'הטבלת הכתונת בדם השעיר' כדי שיוכל יעקב לומר 'טרף טורף יוסף', וכנגד זה מגיע אף הכבש לעולה להזכיר את זכותו של יצחק שקשרו אביו כבקשתו על גבי המזבח.

ויש להבין מהו החוט המקשר בין הטבלת הכתונת בדם לבקשת יצחק ונכונותו להיקשר על גבי המזבח, מדוע זה עומד כנגד זה? וכאמור אף מה השייכות בין העגל אשר עשה אהרן לזכות זו של יצחק הנעקד על גבי המזבח.

### ביאור השייכות בין חטא העגל ומכירת יוסף לזכותו של יצחק

ואפשר שהביאור בזה הוא שהנה מדתו של יצחק היתה 'פחד' - 'גבורה' ויצחק היה ירא מאוד שיתקיים תמיד רצון ה'. ובתרגום יונתן (ויקרא כב, כז) כשמדבר על זכות האבות מגדיר את יצחק 'הישר' והיינו שהלך בישרות מוחלטת מבלי לעשות כל חשבונות שהם, ולכך אף כשלא נצטווה להיקשר הבין יצחק שאם חלילה יזוז ימצא הקרבן פסול וחלילה

לא יתקיים רצון ה' החפץ בעולה תמימה. ולכך ביקש מאביו לכופתו כדי שמעשה ההקרבה יהיה מושלם והתוצאה תהיה קרבן כשר כפי רצון ה'.

ואכן אהרן במעשה העגל התכוון לשם שמים ורצה לעכב את בני ישראל כדי שיספיק משה לרדת מההר, ולכן שלח את בניי להביא את התכשיטים מהנשים וכו'כא, אלא שלמרות כוונותיו, בפועל עשה אהרן את העגל, ומשום כך נקרא על שמו. ונמצא שהיה כאן מעשה לא טוב עם כוונה טובה.

דהיינו שהתביעה על אהרן היתה שלרום דרגתו היה צריך לנהוג בישרות המוחלטת מבלי חשבונות כלל, ואם עשיית העגל אינה רצון ה' אזי אין כל הו"א לעשות עגל זה בשום אופן שהוא, גם לא בשביל להרוויח זמן.

כנגד זה עומדת זכותו של יצחק 'הישר' המבוטאת דווקא במעשה זה שביקש שיקשרהו אביו על גבי המזבח, כדי שחלילה לא תצא תוצאה שאינה רצון ה' - פסול בקרבן. ולכן נצטווה אהרן להביא דווקא איל להזכיר זכות זו של יצחק העומדת כנגד חטא זה.

אותו הדבר בענין הטבלת הכתונת בדם, שהיא מעשה רמאות הנועד להטעות את יעקב מלדעת את האמת, ועל אף שלשבטים היה סיבות וטעמים לכל עסק המכירה, והוכרחו להסתיר זאת מיעקב. בכל זאת מעשה ההטבלה בדם הוא מעשה לא טוב (רמאות) עם כוונות טובות.

וכשבאים לכפר על חטא זה צריכים להעמיד את זכותו של יצחק שהלך בדרך הישר מבלי חשבונות כלל ופחד תמיד שחלילה תצא תוצאה שאינה רצון ה'.

כדברי ת"י מבואר בתו"כ:

ואל בניי תדבר וכו' - וכי מה ראו ישראל להביא יותר מאהרן? אלא אמר להם יש בידכם בתחילה, ויש בידכם בסוף, יש בידכם בתחילה "וישחטו שעיר עיזים". ויש בידכם בסוף "עשו להם עגל מסכה". יבא שעיר עיזים וכפר על מעשה עיזים, יבא עגל וכפר על מעשה עגל. (תו"כ ט, ג)

\*

**זה הדבר אשר צוה ה' תעשו וירא אליכם כבוד ה' | מהו 'הדבר אשר... תעשו' שהכפרה תלויה בו?**

(ויקרא ט, ו) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה זֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר צִוָּה יְיָ תַעֲשׂוּ וַיֵּרָא אֲלֵיכֶם כְּבוֹד יְיָ:

לאחר שבנ"י הביאו מה שנצטוו, מהו הדבר אשר ביקש מהם משה לעשות עוד?

בשאלה זו עוסקים גם המפרשים (עיין אב"ע ואוה"ח) ת"י מבאר באופן אחר:

כא ובפרט למבואר בת"י שם (שמות לב, ה) שאהרן ראה את חור זבוח לפניו שנהרג ע"י העם, ופחד, ולכן אמר לבנות את המזבח.

וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה דִּין פְּתַגְמָא דְתַעֲבָדוּן אֲעֹבְרוּ יַת יִצְרָא בְיִשְׂרָא מִן לְבָכוּן וּמִן יַד יִתְגַּלִּי לְכוּן אִיקָר  
שְׂכִינְתָא דִּי:

[ויאמר משה זה הדבר אשר תעשו, העבירו את יצר הרע מלבכם ומיד יתגלה לכם כבוד  
שכינת ה'].

כלומר שאין הכוונה לקרבן שנצטוו להביא, וכבר הביאו, אלא בא להוציא מלבם לבל  
יחשבו שהבאת הקרבן עצמו היא כבר הכפרה, אלא אדרבה, עתה עליהם לבער את  
היצה"ר מלבם ואז יתגלה כבוד ה' אליהם ויכפר להם.

כדברי ת"י מבואר בתו"כ:

ויאמר משה זה הדבר אשר צוה ה' תעשו - א"ל משה לישראל אותו יצה"ר העבירו מלבכם  
ותהיו כולכם ביראה אחת ובעצה אחת לשרת לפני המקום, כשם שהוא יחידי בעולם כך  
תהא עבודתכם מיוחדת לפניו... אם עשיתם כן וירא אליכם כבוד ה'. (תו"כ ט, י)

\*

### קרב אל המזבח | מדוע נכפל ציווי זה בשעת העשייה?

(ויקרא ט, ז) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל אֱהֲרֹן קָרֵב אֶל הַמִּזְבֵּחַ וַעֲשֵׂה אֶת חֲטָאתְךָ וְאֶת עֹלֹתְךָ וְכַפֵּר  
בְּעֵדְךָ וּבְעֵד הָעַם וַעֲשֵׂה אֶת קִרְבַּן הָעַם וְכַפֵּר בְּעֵדָם פֶּאֶשֶׁר צִוָּה יְיָ:

מהו ציווי זה בזמן העשייה, הלא כבר נאמר לאהרן (בפסוק ב) קח לך עגל בן בקר וכו',  
והקרב לפני ה'?

המפרשים ביארו שאהרן היה בוש לגשת או מפחד לגשת מפני חטא העגל שרביץ על  
מצפונו. ת"י מבאר באופן שונה:

וַהֲוֶה בֵּינָן דְּחָמָא אֱהֲרֹן מְדַבְּחָא בְּקִרְנוֹי מְדַמֵּי לְעִיגְלָא אִיסְתְּפִי לְמִיקְרַב לְגַבִּיָּה בְּכֵן אָמַר  
לִיָּה מֹשֶׁה אָנִיס מְנַדְעָךְ וְקָרִיב לְמַדְבְּחָא וְלֹא תִסְתְּפִי וְעִיבַד יַת חֲטָאתְךָ וְיַת עֹלֹתְךָ וְכַפֵּר  
אֲמָטוּלְתְךָ וְאֲמָטוּל עֲמָא וְעִיבַד יַת קִרְבַּן עֲמָא וְכַפֵּר עֲלִיהוֹן הִי כְּמָא דְפִקִּיד יְיָ:

[ויהי כאשר ראה אהרן המזבח בקרנותיו דומה לעגל, היה ירא לגשת אליו ואז אמר לו  
משה הגס דעתך וקרב אל המזבח ואל תירא, ועשה את חטאתך ואת עולתך וכפר בעדך  
ובעד העם ועשה את קרבן העם וכפר בעדם כמו שצויה ה'].

בת"י מבואר שלאהרן נדמה היה המזבח עם קרנותיו כדמות עגל, ומשה ציווהו להגיס  
דעתו ולעשות את החטאת ולא לירא.

---

<sup>כב</sup> וכמבואר בחוה"ל (שער יחוד המעשה) שכשהשטן ראה שהאדם רוצה לעשות איזה דבר טוב הוא מתלבש בצורה  
של ת"ח ומראה לו גודל חטאו ושאינו ראוי לדבר זה, ולזה יעץ משה שיגיס דעתו ויקרב אל המזבח על אף חטאו ועל  
אף התמונה המבהילה של העגל שעומדת למולו, כי כל זה מעצת היצר החפץ שלא יהיה לו כפרה.

קרב אל המזבח - ...וי"א היה אהרן רואה את המזבח כתבנית שור והיה מתירא ממנו, א"ל משה, אחי אל תתירא ממנו, הגס דעתך וקרב אליו, לכך נאמר קרב אל המזבח (תו"כ ט, ז)

\*

### וירד מעשות החטאת | האם יש קשר בין הירידה לברכת העם?

(ויקרא ט, יח) וישא אהרן את ידיו אל העם ויברכם וירד מעשת החטאת והעלה והשלמים: מה באה התורה להשמיענו בכך שאהרן ירד מעשות החטאת? ומה הקשר בין הירידה לברכה?<sup>31</sup>

ויפרס אהרן ית ידיו לקביל עמא ובריכינן ונחת מן מדבחא בחדווא מן דפסק למעבד חטאתא ועלתא ונכסת קודשיא:

[ויפרוש אהרן את כפיו אל מול העם ויברכם, וירד מן המזבח בשמחה משפסק לעשות החטאת והעולה וזבח הקדשים].

בת"י נראה שלאחר שפסק מלעשות את החטאת והעולה ירד מן המזבח בשמחה וברך את העם, כלומר מה שנאמר 'וירד מעשות החטאת' בא להשמיענו שירד בשמחה מחמת שכילה לעשות עבודתו בלא שום פסול ומשום שהיה בשמחה היה מוכשר לברך את העם כמבואר בשו"ע (קצח) שברכת כהנים צריכה להיות בשמחה.

וכך מובא בתו"כ:

וירד מעשות החטאת והעולה והשלמים - משנפנה מקרבנותיו ירד לו מן המזבח בשמחה.<sup>32</sup> (תו"כ ט, יח)

\*

### ביאור השייכות בין ד' הטעמים שנאמרו בת"י בסיבת מיתת נדב ואביהוא

(ויקרא י, א-ב) ויקחו בני אהרן נדב ואביהוא איש מחבתו ויתנו בהן אש וישומו עליה קטרת ויקריבו לפני יי אש זרה אשר לא צוה אתם: (ב) ותצא אש מלפני יי ותאכל אותם וימתו לפני יי:

הנה בביאור פרשה נשגבה זו של מיתת נדב ואביהוא בני אהרן, נאמרו במפרשים פירושים רבים. ומדבריהם עולים י"ג טעמים בביאור החטא של נדב ואביהוא, וסיבת מיתתם.

ואולם מלבד מה שרבו השיטות והטעמים, יש מהמפרשים שבדבריהם הפזורים בכמה מקומות כתבו בכל מקום טעם שונה והדבר צריך תלמוד.

<sup>31</sup> בגוף סדר הדברים המוזכרים בפסוק האם קודם ברך או קודם ירד. והאם המקרא מסורס עיין במפרשים כאן רש"י אב"ע רמב"ן.

<sup>32</sup> ובהערת התו"ש על פסוק זה הוסיף: "דאל"ה האי פסוק יתירא הוא... לאחר שנגמר פשיטא שירד, אלא השמיענו כאן שנפנה מקרבנותיו והתבונן בכל פעולותיו של החטאת והעולה והשלמים שהיה הכל כדין ולא נכשל בשום דבר ירד מן המזבח בשמחה... ואיתא בשו"ע סימן קצח שנפסק כמ"ד שברכת כהנים צריכה להיות בשמחה. ועיי"ש בביאור הגר"א, וזהו הכוונה כאן משנפנה מקרבנותיו ירד לו מן המזבח בשמחה.

בת"י מתייחס לפרשה זו בכמה מקומות ומדבריו עולים ד' טעמים שיש לידע כיצד מתיישבים הם זה עם זה.

**טעם ראשון - 'ויחזו את האלוקים' התבוננותם במעשה לבנת הספיר**

בפרשת משפטים בזמן השמחה של מתן תורה נאמר (שמות כד, יא - יג) וַיַּעַל מֹשֶׁה וְאֶהְרֹן נָדָב וְאָבִיהוּא וְשִׁבְעֵים מִזְקְנֵי יִשְׂרָאֵל: וַיֵּרְאוּ אֶת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל וַתַּחַת רַגְלָיו כְּמַעֲשֵׂה לְבַנַּת הַסַּפִּיר וּכְעֶצֶם הַשָּׁמַיִם לְטֹהַר: וְאֵל אֲצִילֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא שָׁלַח יְדוֹ וַיַּחֲזוּ אֶת הָאֱלֹהִים וַיֹּאכְלוּ וַיִּשְׁתּוּ:

וברש"י מבואר שאצילי בני ישראל הם נדב ואביהוא ושבעים הזקנים, ולא מבואר מדוע נקראו בשם 'אצילי בני ישראל', ואולם בת"י שם מבואר שאצילי בני ישראל הם נדב ואביהוא בלבד, ומתרגם 'אצילי בני ישראל' - נערים נאים.

ולאחר שמבאר ת"י שם באריכות מהו 'מעשה' לבנת הספיר שראו נדב ואביהוא, והיא הלבנה שנעשתה ע"י המלאך מיכאל מעוברה של בת ישראל, שדרסה בטיט עם בעלה ונפל העובר לתוך הטיט, ועלתה צעקתה לפני המקום, ובא מיכאל והתקין לבינה מעובר זה והניחה להדום תחת רגלי הקב"ה. ואת הדום זה ראו נדב ואביהוא.

**מוסיף ת"י שם (שמות כד, יג) לבאר:**

וְלֹת נָדָב וְאָבִיהוּא עוֹלְמָיָא שְׁפִירָיָא לָא שָׁדַר מְחִתִּיָּה בְּהוּיָא שְׁעִתָּא בְּרַם אֲתַנְטָרָא לְהוֹן לְיוֹם תְּמִינָא לְאַשְׁלֻמוֹתָא לְאַסְעָרָא עֲלִיהוֹן וְחֻמוֹן יַת אֵיקָר שְׁכִינְתָּא דִּי וְהוֹן חֲדָן בְּקוֹרְבַּנְיָהוֹן דְּאֲתַקְבְּלוּ בְּרַעוּיָא הִי כְּאֲכֻלִּין וְהִי כְּשִׁתִּין:

[ואל נדב ואביהוא נערים נאים לא שלח מכתו באותה שעה, אולם נשמרה להם ליום השמיני למילואים, לפקוד עליהם. וראו את כבוד שכינת ה' והיו שמחים בקרבנם שהתקבל ברצון כאילו אוכלים וכאילו שותים].

ומבואר בדבריו שחטאם של נדב ואביהוא אינו כמו שכתב רש"י שם (והוא מהתנחומא) "שהיו מסתכלין בו בלב גס מתוך אכילה ושתייה". אלא עצם מה שהסתכלו בדבר זה. ואכן מחמת חטא זה נקנסה עליהם מיתה אלא שהמתין הקב"ה ליום השמיני למילואים לפקוד עליהם. וכמו שכתב רש"י שם כדי שלא לערבב את שמחת התורה<sup>כה</sup>.

**טעם שני - הקרבת אש זרה**

והנה בפרשתנו נאמר (ויקרא י, א) "וַיִּקְרִיבוּ לִפְנֵי יְיָ אֵשׁ זָרָה אֲשֶׁר לֹא צִוָּה אֹתָם". ובפשטות באה התורה לומר במילים אלו את חטאם שהוא סיבת מיתתם, ובת"י מבאר מהו 'האש זרה' שהקריבו נדב ואביהוא:

<sup>כה</sup> ולכן המתין ליום השמיני למילואים שאף שזה יום חנוכת המשכן שהוא יום שמחת לבו כמו שאמרו חז"ל שיום חתונתו זה מתן תורה, ויום שמחת לבו זה בנין בית המקדש. מכל מקום מיהר ה' להיפרע מהם, מהטעם שיבואר להלן. (כלי יקר ויקרא י, ב)

וְנָסִיבוּ בְנֵי אֶהָרֶן נֹדֵב וְאַבְיָהוּא גֹבֵר מִחֲתִיתִיָּה וַיְהִי בְהוֹן אִישׁוֹתָא וְשׁוּיָאוּ עֲלֶיהָ קְטוֹרֶת  
בוֹסְמִין וְקָרִיבוּ קָדָם יְיָ אִישׁוֹתָא נּוֹכְרֶתָא מִן תְּפִיין מַה דְּלֹא פְקִיד יִתְהוֹן:  
[ויקחו בני אהרן נדב ואביהוא איש מחתתו ונתנו בהן אש ושמם עליהם קטורת ויקריבו  
לפני ה' אש זרה מן הכיריים מה שלא ציווה אותם].

ומבואר בדבריו שחטאם היה לא עצם ההקרבה לפני ה' אלא מה שהקריבו את הקטורת  
מאש של חולין הבאה מן הכיריים ולא מאש קדושה הבאה מן המזבח.

וצ"ב כיצד טעם זה מסתדר עם הטעם שנכתב לעיל שכבר נקנסה עליהם מיתה והמתין  
ה' ליום השמיני למילואים?

### טעם שלישי - הקרבה בעודם שתויי יין

טעם נוסף מבואר בת"י, שנדב ואביהוא הקריבו את הקטורת בעודם שתויי יין. ובטעם זה  
מבאר ת"י את סמיכות פרשת שתויי יין לפרשת מיתת נדב ואביהוא.

וכך מתרגם את מה שאמר משה לאהרן (ויקרא י, ט) "יִינּוּ וְשָׁכַר אֶל תְּשִׁתְּ אֶתְּהָ וּבְנִיךָ אֶתְּךָ  
בְּבֹאֲכֶם אֶל אֱהָל מוֹעֵד וְלֹא תִמְתּוּ חֶקֶת עוֹלָם לְדוֹרֵיכֶם":

חֶמֶר וְכֹל מַדְעָם מְרוּי לֹא תִשְׁתִּי אֲנִתּוּ וּבְנִיךָ עִמָּךְ בְּזִמְנָן מִיעֲלֹכוֹן לְמִשְׁכַּן זִמְנָא הֵיכְמָא דְעִבְדוּ  
בְּנִיךָ דְמִיתוּ בִּיקִידַת אִישׁוֹתָא קָיִים עֲלֵם לְדָרִיכוֹן:

[יין וכל מדעם מרוי לא תשתה אתה ובניך עמך בזמן כניסתך לאהל מועד כמו שעשו  
בניך שמתו בשריפת האש חקת עולם לדורתיכם].

ומפורש בדבריו שנדב ואביהוא נכנסו למשכן שתויי יין ומטעם זה מתו בשריפת האש.  
וטעם זה הובא גם ברש"י בשם רבי ישמעאל שנכנסו שתויי יין.

וצ"ב כיצד טעם זה מסתדר עם ב' הטעמים שהובאו לעיל?

### טעם רביעי - חטא העגל

ואם לא די בכך, ת"י מנראה שהיה טעם נוסף למיתת נדב ואביהוא, והוא גזרת המיתה  
שנקנסה על בניו של אהרן בשעה שעשה אהרן את העגל.

וכך מתרגם ת"י את הפסוק (ויקרא י, יב) "וַיִּדְבֹר מֹשֶׁה אֶל אֶהָרֹן וְאֶל אֶלְעָזָר וְאֶל אֵיתָמָר  
בְּנֵי הַנּוֹתָרִים קָחוּ אֶת הַמִּנְחָה הַנּוֹתָרֶת מֵאִשֵּׁי יְהוָה וְאֶכְלוּהָ מִצּוֹת אֶצֶל הַמִּזְבֵּחַ כִּי קֹדֶשׁ  
קֹדָשִׁים הִוא":

וּמִלִּיל מֹשֶׁה עִם אֶהָרֹן וְעִם אֶלְעָזָר וְעִם אֵיתָמָר בְּנוֵי דְאִישׁוֹתֵירוּ מִן יְקִידַתָּא סִיבוּ יִתְ מִנְחָתָא  
דְּאִשְׁתִּירַת מְקוֹרְבָנִיא דִּי וְאֶכְלוּהָ פְטִיר בְּסִטֵּר מְדַבְּחָא אַרוּם קוֹדֶשׁ קוֹדֶשִׁין הִיא:

[וידבר ה' עם אהרן ואלעזר ואיתמר בניו שנותרו מן השריפה, קחו את המנחה הנותרת  
מקרבת ה' ואכלוה מצות בצד המזבח כי קודש קודשים היא].

ומבואר בדבריו שאלעזר ואיתמר ניצלו מן השריפה, כלומר שהתורה באה לומר שראויים היו אף הם למות, ולכאורה כוונת התרגום למה שהובא ברש"י:

הנותרים. מן המיתה, מלמד שאף עליהם נקנסה מיתה על עון העגל, הוא שנאמר ובאהרן התאנף ה' מאד להשמידו, (דברים ל, כ.). ואין השמדה אלא כלוי בנים, שנאמר ואשמיד פרו ממעל, (עמוס ב, ט.). ותפלתו של משה בטלה מחצה, שנאמר ואתפלל גם בעד אהרן בעת ההיא (דברים שם):

הרי לנו שנדב ואביהוא מתו מחמת גזרת המיתה שנקנסה על בניו של אהרן בגלל שעשה אהרן את העגל, ותפלתו של משה הואילה להציל מחצה, את אלעזר ואיתמר.

ואף כאן צ"ב האם לא די בטעם זה? ומדוע הוסיף ת"י את כל הטעמים שהובאו לעיל?

### ביאור הצורך בד' הטעמים

ובביאור הדברים יתכן להבין שאכן היה כאן צירוף של כמה דברים וחטא אחד גלגל את חברו עד לגזרה הנוראה שנקנסה עליהם.

כלומר שבעצם נקנסה עליהם מיתה מחמת מה שהתבוננו במעשה לבנת הספיר, אלא שדחה ה' את עונש זה עד ליום השמיני למילואים, ואם לא שהיו חוטאים נדב ואביהוא בהכניסם אש זרה לפני ה', היה ה' ממתין עם עונש זה לזמן אחר ולא מענישם ביום חנוכת המשכן שהוא יום שמחת ליבו.

אלא מכיון ששנו באיוולתם בהעדר הזהירות והמורא הנדרש בקרבה לפני ה' והכניסו אש זרה מן הכיריים, מיהר ה' ליפרע מהם מחמת שלא יוצר מצב של 'נעשית לו כהיתר' בהנהגת העבודה באופן שאינו ראוי. ולכך כעת נקנסה עליהם המיתה שכבר נגזרה עליהם בעת שהתבוננו במעשה לבנת הספיר.

אלא שעדיין צ"ב מה שהוסיף ת"י שנדב ואביהוא נכנסו למשכן שתויי יין, מה צריך לטעם זה?

ויתכן שהביאור בזה כמו שכתב כאן הרמב"ן בבואו לבאר קושיא אחרת: מדוע נענשו על כך שנכנסו שתויי יין הלא לא נצטוו על כך קודם פרשה זו?

---

<sup>10</sup> כלומר שלומד את הנאמר בפסוק 'הנותרים' שלא רק שהם הבנים שנותרו בפועל, אלא הם נשארו ממשוהו - ניצלו מהשריפה. ועיין בגמ' יומא פז. 'כמה בנים היו לו להרן שראויין לישוף כנדב ואביהוא שנאמר הנותרים אלא שעמד להם זכות אביהם'.

וכתב הרמב"ן:

"והטעם בצואה הזאת עתה שלא יתעה הכהן בשכרות היין ויבא לידי מחשבה שאינה כהוגן וימות בה כאשר עשו בניו ויתכן כי מה שדרשו (ויק"ר יב א) שהיו נדב ואביהוא שתויי יין לומר כי מפני יונם טעו באש זרה לא שיהיה העונש מפני היין כי עדיין לא הוזהרו ממנו אבל עונשם שטעו באש ה' כאשר רמזתי" (לעיל פסוק ב)

כלומר שאין שתיית היין חטא בפני עצמו ואינה טעם וסיבת המיתה שנקנסה עליהם, ולעולם סיבת המיתה היא כאמור מחמת שהקריבו אש זרה (ומטעם זה מיהר ליפרע מהם על שהתבוננו במעשה לבנת הספיר) והיות וסיבת כניסתם עם אש זרה היתה מחמת שהיו שתויי יין, נאמרה כאן פרשת שתויי יין להזהיר את הכהנים לבל יכנסו שתויי יין כי במצב כזה יכולים להגיע לחטאים.

וזהו שכתב ת"י בטעם סמיכות פרשת שתויי יין: "כמו שעשו בנך שמתו בשריפת האש" כלומר אל תיכנסו למשכן שתויי יין כדוגמת נדב ואביהוא שמחמת היין טען והכניסו אש זרה מן הכיריים, ונקנסה עליהם המיתה (שנגזרה כבר בחטא הראשון וכאמור).

אלא שעדיין צ"ב מהו הטעם הרביעי שנתבאר שמתו נדב ואביהוא מחמת העגל אשר עשה אהרן.

ויתכן שאף טעם זה אינו סיבת המיתה של נדב ואביהוא כלפי עצמם, אלא ביחס לאהרן מה שנגזר עליו שימותו בניו, היה זה מחמת חטא העגל ועל כך הואיל תפילתו של משה מחצה וניצלו שני בניו הנותרים, אולם מה שמתו נדב ואביהוא ולא אלעזר ואיתמר הוא מהטעם האמור לעיל, שהכניסו אש זרה ומחמת זה לא נסלח להם החטא הראשון שהתבוננו במעשה לבנת הספיר.

\*

### הייטב בעיני ה' | מנין ידע אהרן שאבל אסור באכילת קדשים?

(ויקרא י, יט) וַיְדַבֵּר אֶהְרֹן אֶל מֹשֶׁה הֵן הַיּוֹם הִקְרִיבוּ אֶת חֲטָאתָם וְאֶת עֹלֹתָם לִפְנֵי יְהוָה וַתִּקְרָאנָה אֹתִי כְּאֵלֶּה וְאֶכְלָתִי חֲטָאת הַיּוֹם הַיֵּיטֵב בְּעֵינַי יי:

מנין ידע אהרן מהו הטוב בעיני ה' - שאסור לאבל לאכול קדשים?

וּמִלִּיל אֶהְרֹן עִם מֹשֶׁה הָא יוֹמָא דִּין קְרִיבוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל יַת קֶרְבָּן חֲטָאתָהוֹן וְעֹלֹתָהוֹן קָדָם יי וְאַרְעֵי יְתִי סְקוּל כְּאֵילִין בְּתַרְיִן בְּנֵי הָלֵא מַעֲשָׂא תַנְיִנָא אֲתַפְקִיד דִּי לֹא לְמִיכַל אָבִיל מִיְנִיָּה כָּל דְּכֵן קֶרְבָּן חֲטָאתָא וּמָה אֵילֹו אִישְׁתְּלִיית וְאֶכְלִית מִן קֶרְבָּן חֲטָאתָא יוֹמָא דִּין אוּף תַרְיִן בְּנֵי דְאִשְׁתְּיִירוּ הָוָה לָהוֹן מִן דִּינָא דִּיתוּקְדוֹן דְּלִית אֶפְשָׁר דִּי שְׁפָר קָדָם יי:

<sup>10</sup> ובנקודה זו יש להתבונן הלא מבואר בתחילת הפרשה שאהרן הביא עגל בכדי לכפר על שעשה את העגל, ובת"י (ט, כג) וברש"י מתואר שאהרן ראה שהקריב קרבן והשכינה לא התגלתה, היה בוש ואמר למשה: "שמא לא נתרצה ה' במעשה ידיי". אז נכנסו משה ואהרן לאהל מועד והתפללו על עם בית ישראל וכו' ומיד נגלה כבוד השכינה לכל העם, וא"כ נראה שה' סלח לאהרן על חטא זה וא"כ כיצד תיכף לאחר הסליחה מתו בניו שוב מחמת חטא זה? וצ"ע.



[וידבר אהרן עם משה. הנה יום זה הקריבו בני ישראל את קרבן חטאתם ועולתם ואירע אותי אסון כזה בשני בני, הלא מעשר שני ציווה ה' אשר לא יאכל אבל ממנו, כל שכן קרבן חטאת, ומה אלו שגגתי ואכלתי מקרבן החטאת האם אף שני בני הנותרים היה להם מן הדין שישרפו ואי אפשר שיוטב לפני ה'].

מת"י מתבאר שאהרן עשה ק"ו ממעשר שני ומזה למד שאבל אסור לאכול בקדשים.

וכך מובא בגמ' ביומא (ה:) על מה שמשה אמר לאכול את שער ר"ח:

'כאשר צוה ה' ולא מאלי אני אומר'. וברש"י שם: "היו סומכין ע"פ הדיבור ואכלו אותו אוננין ולא תעשו כאשר עשיתם בחטאת ומשה טעה בדבר שלא נאמר לו אלא במנחה ובחזה ושוק ושעיר שמיני ובשעיר נחשון שהיו קדשי שעה אבל שער ר"ח שהוא קדשי דורות לא הותר לאונן ושלשה שעירים קרבו בו ביום ולא נשרף אלא של ר"ח בלבד" שנאמר (ויקרא י) ואותה נתן לכם לשאת את עון העדה זהו של ר"ח הבא על טומאת מקדש וקדשיו כמו ששנינו במסכת שבועות" (דף ט:):

\*

**וישמע משה וייטב בעיניו | מה טמון ב'וייטב בעיניו'?**

(ויקרא י, כ) וַיִּשְׁמַע מֹשֶׁה וַיֵּיטֵב בְּעֵינָיו:

האם רק הוטבו דברי אהרן בעיני משה והסכים עמם, או שאף הודה על טעותו?

עפ"י המדרש המובא ברש"י משה הודה ולא בוש. בת"י מבאר יתירה מזאת:

וַיִּשְׁמַע מֹשֶׁה וַיִּשְׁפָּר קַדְמוּי וְאַפִּיק כְּרוּזָא בְּמִשְׁרִיתָא לְמִימְרָא אָנָּא הוּא דְאִיתְעַלְמִית הִילְכְתָּא מְנִי וְאַהֲרֹן אַחֵי אֲדַכְּרִי יְתָה לִי:

[כיון ששמע משה וייטב הדבר בפניו, והוציא כרוז בכל מחנות ישראל ואמר, אני הוא שנתעלמה ההלכה ממני ואהרן אחי לימד אותה ליכט].

ומבואר בת"י שמשה הודה על טעותו בפרהסיה והוציא כרוז לאוזני כל ישראל שהוא טעה ולמד את ההלכה מפי אהרן.

וזאת למרות שבפסוק לא מפורש שקצפו על אהרן ועל בניו היה בפרהסיה. בכל זאת הוציא משה כרוז זה ונמצא שלא רק שהודה על האמת אלא אף פרסם את טעותו ברבים.

<sup>כ"ח</sup> אמנם על פרט זה חלוקת ת"י (ויקרא י, טז) וסבור ששרפו את שלושת השעירים, עיי"ש. ועיין בנושא כלי יהונתן שם.  
<sup>כ"ט</sup> בתרגום ירושלמי כאן מוסיף על שכרו של משה בגין מעשה זה: "ובגלל שהשפיל משה עצמו קיבל על זה שכר רב וישמע משה וייטב הדבר בפניו".

וכך מבואר במדרש:

וישמע משה ויטב הדבר בעיניו - הוציא כרוז לכל המחנה ואמר אני טעיתי את ההלכה ואהרן אחי בא ולמד לי, אלעזר ידע את ההלכה ושתק איתמר ידע את ההלכה ושתק, זכו ונתיחד הדיבור עליהם ועל אביהם ועל אחי אביהם... (ויק"ר פי"ג א)

\*

## פניני תרגום יונתן לפרשת פרה

ושחט אותה לפניו | האם וכיצד בדקו את הפרה אדומה מי"ח טריפות?

(במדבר יט, ג) ונתתם אתה אל אלעזר הפהן והוציא אתה אל מחוץ למחנה ושחט אתה לפניו:

האם לאחר השחיטה בדקו את הפרה מי"ח טריפות או שסמכו על כך שרוב הבהמות אין בהם טרפות?

בגמ' (חולין יא) מבואר שמפרה אדומה למדים את דין רוב השולל את חשש הטרפות בבהמה. היות ויש דין לשרוף את הפרה כשהיא שלמה, בהכרח שאין בודקים אותה מטרפות והכיצד לא חוששים שמא היא טריפה מכאן שסומכים על הרוב.

בת"י נראה לכאורה שסבר אחרת:

ותתנון יתה לאלעזר סגן כהניא ויהנפק יתה לחודא למברא למשריתא ויסדר חזור חזור לה סידורי קיסין דתיניא וכהנא אוחרן יפוס יתה קדמוי בתרין סימניא כמשאר בעירן ויבדיקנה בתמיני סרי טריפן:

ונתתם אותה אל אלעזר סגן הכהנים ויוציא אותה לבדה מחוץ למחנה, ויערוך סביב לה מערכת עצי תאנה, וכהן אחר ישחוט אותה לפניו בשני סימנים כשאר הבהמות ויבדקנה בשמונה עשר טריפות].

ומבואר בדבריו שאכן היו בודקים את הפרה אדומה מי"ח טריפות. ולא כנאמר בגמ' הנ"ל. ואין מקור מכאן לדין רוב ולהיפך בפרה אדומה רואים שלא סומכים על הרוב.

אלא שלדבריו צ"ב כיצד מבחינה מעשית מתבצעת הבדיקה הלא לכאורה אינו חולק על הדין שנלמד מהקש שהפרה צריכה להישרף שלמה, וכיצד יבדקה ותשאר שלמה?

עוד צ"ב כיצד בודק את הוושט - הלא אם אין סומכין על הרוב, נחשוש שמא במקום השחיטה נמצא נקב והיא טריפה לא?

<sup>ל</sup> ואמנם לא יקשה לדבריו מנין נדע את דין רוב כי בגמ' שם יש ילפותות רבות לדין זה, ולדעת ת"י בפרה אדומה יש דין לבדוק את הטרפות ולא לסמוך על הרוב.

<sup>לא</sup> ועל קושיא זו היה מקום ליישב שסבר כהבנת התוס' בקושייתו (חולין יא. ד"ה אתיא) שכל שיש חיבור כל שהוא בין אברי הפרה נחשב שהפרה שלמה לענין השריפה.

והנה באחרונים ביארו ג' דרכים ביאור את דברי ת"י כיצד ניתן לבדוק את הפרה מטרפות מבלי שיצטרכו לחותכה.

#### א. בדיקת טרפות ע"י עמוד הענן

א. בשו"ת בית יצחק להגאון מלבוב וכן באילת השחר בשם הגר"ח ברלין מובא שביארו את דברי הת"י עפ"י דברי התוס' בשבת (כב:) שבזמן שהיו בני"י במדבר האיר להם עמוד הענן באופן כזה שהיו יכולים לראות מבעד לחבית את תכולת והיינו כמין שיקוף, וא"כ יתכן שאת הפרה האדומה בדקו מחיים ע"י העמוד ענן ולכך מיושב שהרי נותרה שלמה ויכלו לשורפה כדין, ואף יכלו לבדוק טרם השחיטה את מקום הוושט.  
אלא שלפ"ז יוצא כמה בעיות:

א. שדבר זה היה רק בפרה אדומה שהיתה במדבר ולא נכתב זאת לדורות כחלק מדין פרה אדומה. ובת"י נראה שלמד שזה חלק מהציווי שנאמר בפרה אדומה לדורות.

ב. היות וניתן היה לבדוק טרפות במדבר באופן זה הרי שאין לסמוך על הרוב במקום שניתן לברר ואם כן בדיקה זו היתה צריכה להתבצע בכל הקרבנות כולם! ובכל הבהמות שנשחטו לאכילה, ובת"י נראה שזה חידוש מיוחד בהלכות פרה אדומה.

ג. בת"י נראה שבדקו זאת לאחר השחיטה, וכדי ליישב את הקושיא מבדיקת הוושט לדבריהם נצטרך לומר שבדקו מחיים ולא כדמשמע בת"י, ואף אם לא נאמר כך יהיה באמת קשה מדוע בדקו לאחר המיתה ולא מחיים<sup>לב</sup>.

#### ב. בדיקה מחיים ע"י העברת היד

מהלך נוסף מבואר בתשובת בית יצחק (יו"ד לט) עפ"י לשון הרמ"א<sup>לב</sup> (יו"ד לה, א) שכתב: "מצאתי כתוב בשם הר"ר יהודה חסיד שאמר שיש להעביר ולמשמש היד ע"ג הבהמה בעודה חיה, אם תשפיל לארץ תחת ידו ודאי כשרה, ואם לאו טרפה, ונתתי בו סימן לב נשבר ונדכה אלוקים לא תבזה". וכו' והביא את זה מהתשב"ץ וכתב שמצא עוד סימנים ולא רצה להאריך בזה, ומסיים: 'ונראה שאין לסמוך על זה לענין בדיקת טרפות הריאה'.

אמנם בתשב"ץ קטן (שם) מופיע דין זה כדין לכתחילה שניתן כך לבדוק טריפות ולפ"ז ביארו שזה כוונת ת"י שבדקו את הפרה באופן זה מחיים ומיושב כנ"ל שנותרה שלמה ואף בדקו את הוושט.

אלא שלפ"ז צ"ב הקושיא הראשונה כיצד הגמ' לומדת מפרה שסומכים על הרוב הלא בדקו את הפרה מחייה, וכלל לא סמכו על הרוב?

<sup>לב</sup> ואולם קושיא זו ניתן ליישב, דהנה יש לידע לדברי התוס' בשבת שיכלו לראות לתוך הכלים, עד כמה היה כך הדבר הלא לא יכלו לראות איש לאהלו של חבירו □ אחרת ממה התפעל בלעם כשראה שאין פתחיהם מכוונים זה כנגד זה. ובוודאי לא ראו אף למאחורי הבגדים כי הלא ערווה בעששית אסורה וא"כ לא יכלו ללמוד ולברך. ואם נאמר שלא יכלו להתבונן בדבר חי אלא בדומם יהיה מובן מדוע בדקו דווקא לאחר השחיטה ודו"ק.  
<sup>לב</sup> וכן מוכח ברש"ש בבכורות נח: שלמד כך פשט בפסוק כל אשר יעבור תחת השבט שהכוונה לבדיקת הבכור מטריפה באופן זה של העברת היד, ונמצא לדבריו שיש פסוק אחר ממנו יש מקור לבדיקת טרפות באופן זה עיי"ש.

ובתשובת הר צבי (או"ח ב, מה) ביאר שוודאי אף לסוברים שניתן לסמוך על בדיקה זו אין הכוונה שהיא טובה יותר מרוב, ואם לא סמכינן על רוב כל שכן שלא תועיל בדיקה זו<sup>לד</sup>.

### ג. בדיקה מחיים ע"י סימנים שונים

ברבנו בחיי (ויקרא ז, ח) מבואר אופן נוסף לבדוק את הטרפות מחיים וכך כותב שכל הקרבנות היו בודקין אותן קודם הקרבנות כדי שלא יקריבו טריפה ע"ג המזבח שהיו הכהנים בודקים את הטרפה בודקין שבעין ובשאר סימנים קודם שחיתתן.

וכע"ז כתב התורת חיים (עבודה זרה ו). שאף בדורות האחרונים יכולים היו להבחין בטרפות מחיים שיש כמה סימנים וניסיונות שיכולים לידע בבהמה בחייה אם טרפה היא אם לאו.

ולפ"ז יתכן שכוונת ת"י שבדקו את הטרפה ע"י סימנים אלו מחייה ומיושב כל הקושיות כנ"ל<sup>לה</sup>.

---

<sup>לד</sup> עיי"ש שדחה ביאור זה בת"י מכמה טעמים.

<sup>לה</sup> אלא שלא כ"כ מסתבר שהתורה נתנה כהוראה לדורות סימנים אלו לכל וכמש"כ הרמ"א הנ"ל שאין לסמוך על כך לדינא, וכן במהרש"ם (יו"ד ח"ב, פתיחה להל' טרפות) שגם דורות הראשונים לא סמכו על סימנים אלו שאינם סימנים מובהקים, וכדמוכח מהגמ' שלמדה מכאן את דין רוב ואם נאמר שבדקו בסימנים אלו נמצא שהיה כאן תרי רובי ומנ"ל ללמוד לרוב אחד.

# פרחים לתורה / הרב ישראל חיים בלומנטל, מג"ש בכולל תורת מרדכי

## יישוב הדעת - המצרך הנחוץ בדורנו

וי'דים אהרן (י, ג)

מובא בספר אביר הרועים [אות קג] שסיפר הרה"ג בנש"ק מו"ה ר' מאיר זצ"ל אחיו וחתנו של בעל האבני נזר זצ"ל מה שבדידי' הוי עובדא כי אחר פטירת רבו הקדוש הכהן הגדול מאלכסנדר זי"ע הי' הולך ובוכה איזה שבועות הרבה מאד עד שהי' בוש לבכות כ"כ בפני רבינו הקדוש.

ופ"א בעש"ק הלך אל מחוץ לעיר על פני השדה ובכה מאין הפוגות כמעט כל היום כי הרגיש שהרבי הק' חסר לו מכל צד שזה מקרוב הי' משהתחיל לטעום מנועם קדושתו ונעשה דבוק בו מאד וכבר הי' עושה לעצמו סדר בדרכי עבודה וחסידות ופתאום נלקח הרבי ממנו ונשאר בלי מורה דרך והי' העולם חשך בעדו שלא ראה למי לפנות שיוכל לומר לנפשו שזה יהי' ראוי למלא מקום הרבי הגדול מאלכסנדר זצ"ל.

ועל אחיו וחתנו בעל האבני נזר, ודאי לא עלה על דעתו לחשוב שהוא יהי' עכשיו הרבי כי דרכו בקודש הי' נסתרה גם ממנו עד שמעולם לא שמע ממנו שום דיבור מעניני עבודת הש"י וחסידות, ואפי' כשישב עמו ביחד בשלחנו בסעודת ש"ק לא שמע ממנו שום ד"ת ממדרש וזוה"ק, והי' הולך ובוכה עד שענינו נעשו אדומים ונשתנה צורת פניו וקודם ערב שב לביתו.

ויהי כראות אותו רבינו הקדוש בעל האבני נזר זצ"ל נתבהל מאד וגזר עליו שיאמר לו על מה בכה כ"כ, והגיד לו, ויהי בשמעו שבוכה על מה שחסר לו הרבי, תיכף תחב ידו הקדושה לתוך חגורו של הר"מ הנ"ל והלך עמו כ"פ ברצוא ושוב בחדרו ואמר אליו: הנה בתורה כתוב 'וידם אהרן' פרש"י קבל שכר על שתיקתו ומה שכר קיבל שנתייחד אליו הדבור שנאמרה לו פרשת שתויי יין ע"ש, ויש להתבונן מה זה מדה כנגד מדה?

אך הפי' כי 'וידום' הוא מלשון 'דומם' שאין שייך בו שינוי, כמו כן אהרן אף שהי' לו סיבה גדולה שנלקחו ממנו שני שנים צדיקים גדולים כאלו לא הי' בו שינוי ולא נתבלבל עי"ז ובא לבחי' דומם, וזהו הראש של מדריגת ענין ישוב הדעת 'דער שפיץ פון ישוב הדעת', וע"כ שפיר נאמרה לו מדה כנגד מדה פרשת שתויי יין שהוא ג"כ ענין ישוב הדעת כמבואר.

וסיים, אמת שמה שנלקח מאתנו פתאום מהרה כ"כ הרבי מאלכסנדר הוא סיבה גדולה לבכי, אך צריכין להתחזק עצמינו עס זאל נישט צו רידעריין.

\*

בגליון באר הפרשה, פסח הערה טז מובא בענין זה: פעם סיפר כ"ק אדמו"ר מהר"א מבעלזא זי"ע להרה"ק הרמ"ש מבאיאן זי"ע, מה שאירע עמו בשעת בריחתו מאימת הרשעים ימ"ש בימי המלחמה הנוראה. שבשעה שעברו סמוך לעיר פעסט ציווה הרה"ק

לעצור את הרכב מנסיעתו על אף הסכנה הגדולה שהיו שרויים בה. יצא החוצה ושהה כך כמה רגעים. לאחר מכן חזר לרכב ובס"ד הספיקו לברוח.

נענה הרה"ק מהר"א מעשה זה היה לפלא גדול בעיני כל יושבי הרכב, ולאיש לא גליתי מצפוני לבי, אך לכם, אספר מאי דהוה, בעת הנסיעה והבריחה התבוננתי בנפשי, וכי מה רוצה ממני השטן בעת הזאת, עת תלאה ובהלה, וראיתי כי ברצונו לבטל ממני את יישוב הדעת חלילה, ע"כ ציוויתי לעצור את כל המנוסה והמהומה, ועל אף הסכנה יצאתי חוצה בכדי ליישב מעט את דעתי.

\*

וכדאי להעתיק דברים יסודיים ביותר במעלת ישוב הדעת ממשנתו של הרה"ק בעל חידושי הרי"ם זי"ע: דרך החסידים בעת הזאת מגמת כל אחד ואחד רק להגדיל רבו עד לשמים, ויתר הדברים אגב אצלם, ה' יטע בלבנו נקודה אמיתית לעבודתו, ולהעביר האלילים מן הארץ הסובבים כחוט השערה מן האמת אשר כמעט איננו ניכר, תראו להתמיד בלימוד, ולהיות החפץ והרצון אמת לעשות רצון הש"י אשר הודיענו בתורתו, וה' מסייע להולכים בתום, וזולת זאת הכל הבל.

ומה שאדם פועל אצלו איזה נטיה לטוב ע"י ישוב הדעת טוב הדבר הרבה יותר מעל ידי כוחות התפלה, כי בזה יש הרבה דמיונות שוא ע"י רתיחות התפלה, ואינו דבר של קיימא כלל, לא כן ע"י ישוב הדעת שמברר אצלו הטוב לטוב, הגם שאינו מרגיש בעצמו כל כך, יש לו לשמוח בהמעט אשר אינו מביא לידי גסות, כי זה העיקר, טוב ארוחת ירק וגו' (משלי טו, יז). [מתוך מכתב של הרה"ק החידושי הרי"ם זי"ע לבני ביתו בדרכו לסדיגורא, מובא ברמתים צופים בערכו אות יא] (מתוך דברים של טעם).

שבת שלום ומבורך!

לתגובות: [blu.israel@gmail.com](mailto:blu.israel@gmail.com)

## פתחי שביעית - בירור הלכתי בעניני שנת השמיטה / הרב יאיר רינמן, מו"צ בבית הוראה 'נאות שמחה', מודיעין עילית

### **פירורי הלכה במשנתו של רבנו בעל הדרך אמונה זצוק"ל**

אף שאינני ראוי וכדאי להספיד את רבן של ישראל רבנו הגאון רבי חיים קנייבסקי זצוק"ל, מ"מ לא אמנע מלצטט את דברי רבותי, ואת הדרך שבה יכולים אנו לתפוס מעט מגדלותו. הנה כבר ידוע עוד מחיי חיותו של רבנו, בהיקף ידיעתו ושליטתו בכל חלקי התורה, להלן כמה דוגמאות ששמענו מכלי ראשון.

א. מסופר על ראש ישיבת מיר הגאון רבי נחום פרצוביץ, שפעם אחת נכנס לישיבה וראה שני בחורים מפטפטים, אולם משראו את ראש הישיבה - התחילו מיד לפזם 'אי אי תנו רבנן תנו רבנן', ניגש אליהם ראש הישיבה ואמר להם 'קינדערלאך' טוב שאתם לומדים, אך בכל מסכת נדרים לא מוזכר אפילו פעם אחת 'תנו רבנן'! כשסיפרו זאת לרבנו זצ"ל הרחרר לרגע, ואח"כ חייך ואמר 'נכון שלא מוזכר תנו רבנן במסכת נדרים, אך פעם אחת (בדף כ"ז ע"א) מוזכר מאן תנא להא דתנו רבנן' ולי

ב. ידוע בשם הגר"א שהטעם שקורים לגט בשם זה, ולא כמו שקראתו תורה - 'ספר כריתות', הוא משום דגט הוא פירוד, ואותיות ג-ט לא נמצאות בשום מקום בתורה סמוכות זו לזו.

אולם בספר טעמא דקרא פרשת כי תצא, מביא רבנו זצ"ל עוד 4 זוגות אותיות שאינן מופיעות בתורה בסמיכות, (ושם מסביר מדוע הביאו דוגמת אותיות אלו בדוקא).

עיי"ש שהביא שני פוסקים דסבירא להו דאין לקרא זכר בשם של נקבה, ועובר בזה בלאו דלא יִלְבַּשׁ, אך רבנו הביא שם 65! מקורות בגמ' ומדרשים שנהגו כן.

ג. ידוע שנשאל רבנו כמה פעמים כתוב בתורה 'משה', והוא ענה 614 פעמים, אולם שאלו בפניו דבתוכנת מחשב עלה שכתוב כן 616 פעם, ענה על כך רבנו דבשני מקומות אין המשמעות לשמו של משה רבנו, אלא משמעות שונה, ואם יִמְעַט הַבֵּית מְהִיּוֹת מְשָׁה (שמות יב-ד), כֵּל בְּעַל מְשָׁה יָדוּ (דברים טו-ב).

ד. סיפר הגאון רבי מיכל יהודה ליפקוביץ, שהיה גר באותו בנין של הרב מפונביז', ופעם אחת עלה לבקש ממנו לקבל בחור לישיבה, אך הרב סירב לקבלו לישיבה, אחר תקופה שוב ביקש ממנו לקבלו לישיבה - ושוב הוא סירב, אולם לאחר תקופה נפגשו בכניסה לבנין, ואז אמר לו הרב 'קיבלתי את הבחור לישיבה', תמה על כך הגרמי"ל 'מה קרה פתאום',

<sup>15</sup> אחיינו הגר"ח קלופט שליט"א בהספדו בליל י"ט אדר ב' בברכפלד.

ענה לו הרב 'התורה גזרה עלי לקבלו' ! ומיד הסביר דבריו, דהגיע לביתו הגר"ח קנייבסקי וביקשו לקבלו לישיבה, ובפני דרישה של התורה בעצמה - אינני יכול לסרב.<sup>לז</sup>  
ה. הגאון רבי חיים קרייזוירט היה בידידות גדולה עם רבנו זצ"ל, וכל פעם שהיה מבקר בארץ היה עולה לביתו להשתעשע עמו בלימוד.

לאחר אחד מביקוריו סיפר הגר"ח קרייזוירט 'הפעם זכיתי לקנות מעיל לספר תורה' ! לתמיהת שומעיו הסביר 'כאשר הייתי אצל רבי חיים קנייבסקי השתוממתי מהיקף ידיעותיו העצום, כל התורה כולה כמו פרושה לפניו, בבלי וירושלמי, תוספות ומכילתות וכל המדרשים, כל ספרי ההלכה, והכל בבהירות מופלאה ועמקות עצומה, התרגשתי כל כך וביקשתי רשות מרבי חיים קנייבסקי לקנות עבורו פראק חדש, רבי חיים כמוכן התנגד וטען שאין צורך, אולם לאחר תחנונים רבים הסכים, ואני קניתי לו את הפראק, אמרו אתם 'האם אין זה מעיל לספר תורה' ? !'

ו. רבי גדליה נדל זצ"ל אמר עליו, שלא היה כזו גאונות ובקיאות מימות הגר"א מוילנא  
ולח

מנגד שמענו כמה סיפורים מופלאים על חוסר ידיעותיו בעניני עוה"ז.

א. סיפר אברך אחד שיום אחד נסע ברכבו סמוך לכניסה לבני ברק ליד קוקה-קולה, ולהפתעתו הוא רואה את רבנו זצ"ל מתהלך שם לבדו, מיד עצר את רכבו ושאל את רבנו איך הוא הגיע לשם, ענה לו רבנו 'גם אני לא יודע', מיד הציע לרבנו לקחתו ברכבו עד לביתו, אולם רבנו סירב ואמר שאינו רוצה חלילה להטריחו, חזר הוא ושאל את רבנו האם הוא יודע את הדרך חזור לביתו, אך רבנו אמר שאכן איננו יודע, חזר הוא והפציר ברבנו לקחתו ברכבו עד מקום שרבנו כבר יכיר את הדרך, וכך נסעו ברחוב כהנמן - אך רבנו לא הכיר את המקום, המשיכו ברחוב עזרא - אך גם שם רבנו לא הכיר, רק משהגיעו לרחוב נחמיה - הכיר רבנו את המקום, כל זאת כשרבנו גדל כל ימיו באזור זה.<sup>לט</sup>

ב. כשנצרך רבנו להגיע ללשכת הגיוס על מנת לקבל פטור מגיוס, רצו החיילים לוודא שאכן רבנו לומד בישיבה, וע"כ שאלוהו היכן הוא לומד - ענה להם רבנו 'בישיבת לומז'ה', שאלוהו היכן הישיבה ממוקמת - ענה להם רבנו 'בפתח תקוה', שוב שאלוהו באיזה רחוב הישיבה, ענה להם רבנו 'איני יודע', שאלוהו איך יכול להיות שאתה לומד כבר כמה שנים בישיבה ואינך יודע באיזה רחוב הישיבה, ענה להם רבנו 'אני יודע את הדרך, מה זה חשוב שם הרחוב'. ואכן פטרוהו מהצבא, וכתבו בגליונו 'בחור מוזר'.<sup>מ</sup>

<sup>לז</sup> אחיינו הגאון רבי חיים פרץ ברמן שליט"א (שם). יש לציין שהסיפור היה סמוך לנישואיו בשנות העשרים לחייו, והרב מפונביז' היה אז יותר מעשרים שנה קודם פטירתו.

<sup>לח</sup> הגר"ח קלופט (שם).

<sup>לט</sup> הגאון רבי יהודה אריה דינר שליט"א.

<sup>מ</sup> הגאון רבי יהודה אריה דינר שליט"א.



ג. סיפר רבי נתן איינפלד שהיה מתרים כספים לכולל חזו"א, שפעם אחת היה גביר מחו"ל שרצה לתת ליד רבנו המחאה לכולל בסכום ענק, הכניסו - לרבנו ביום ראשון, ורבנו אכן כיבדו ובירכו, וכיון שהיה בכונתו לחזור לביתו ביום חמישי, ביקש להיכנס שוב לרבנו קודם הנסיעה, ואכן ביום רביעי הוכנס שוב לרבנו, ואמר רבי נתן לרבנו 'זהו הגביר שהביא לרבנו בתחילת השבוע שיק מכובד, ענה רבנו 'איני זוכר', אמר רבי נתן לרבנו הרי לפני שלשה ימים נתן גביר זה לרבנו שיק מכובד, ענה רבנו 'איני זוכר'.<sup>מא</sup>

ד. סיפר הגרי"א דינר, שלפני כמה שנים שאל את רבנו זצ"ל, מה הדין באדם שנמצא ביום ה-23 לספירת העומר, ונשאל מחברו כמה ימים סופרם היום, וחברו ענה לו 'כמספר הבית של רבנו ברחוב רשב"ם', האם זה נקרא שהוא כבר ספירת את ספירת אותו היום, ענה לו רבנו 'מי יודע באיזה מספר בית אני גר', אמר לו הגרי"א 'מי אינו יודע באיזה מספר בית הרב גר', ענה לו רבנו 'אני איני יודע'!

ואנא אשתומם כחדא שעה, איך יתכן שרבנו עם כל ההיקף העצום, והידע הרב שלמעלה מהשגתנו - איננו יודע דברים בסיסיים, שכל אחד מאיתנו יודע בלא השקעה מינמלית.

וכשם שהעיד הגאון רבי (ישראל) בונם שרייבר בהספדו, מב שמשפחות שרייבר וקנייבסקי התגוררו יחד באו תה דירה, שני חדרים למשפחת קנייבסקי, שני חדרים למשפחת שרייבר, וחדר אחד לרבנו הסטייפלר זצ"ל, ואפי"ה לא קרה פעם אחת שבאתי אליו ולא הייתי צריך להזכיר לו את שמי, והתפלאתי על כך - הרי הוא הכירני היטב, ואכן כשהוצאתי ספר על נגעים ובאתי לתת לו את הספר, את שמי הוא לא זכר, אבל ידע לומר שלא חיברתי לפי סדר המשניות, כי הספר הקודם שהבאתי לו היה על מסכת קודמת.

וכן העיד עליו הגר"ח קלופט בהספדו, שכשלמד רבנו הלכות קידוש החודש ברמב"ם, הציעו לו להביא לו מחשב לעזרה בחישובים המסובכים, אך שהוא מסתדר יותר טוב מהמחשב, אולם כשהיה צריך לחשב את הלירות מול השקלים - לא הסתדר.

אולם התשובה פשוטה, לאור המדרש שאומר שראשו של אדם הרי הוא ככלי מלא שמן, שכנגד כל דבר זר שנכנס לתוכו - נשפך כנגדו מהשמן, וכך העיד רבי שמואל ברוך גנוט על רבנו זצ"ל, שהיה מתפלל שלש פעמים בכל יום, כי אין רצונו לזכור שום דבר חוץ מהתורה!  
!

כמו"כ סיפר אחיינו של רבנו הרב טוביה יעקובזון, שלפני כעשרים שנה עבר רבנו אירוע מוחי, וביקש מהקב"ה שלא שהשכחה לא יזיק לו בידיעת התורה, ואכן רז לא אניס ליה, ומ"מ לא זיהה מאז את נכדיו!

<sup>מא</sup> הגאון רבי יהודה אריה דינר שליט"א.  
<sup>מב</sup> בברכפל בליל י"ט אדר ב'.

רואים אנחנו שכיון שרבנו זצ"ל ידע את ערך התורה התורה הקדושה, והבין שכל מידע בעניני עוה"ז בא על חשבון ידיעה בעניני עוה"ב, וע"כ הקפיד להכניס לראשו מידע רוחני בלבד!

אמנם רחוקים אנחנו מהשגות גבוהות כאלו, אך כל אחד מאיתנו יכול לקחת משהו להנהגות שלו, לייקר פחות את ענייני עולם הזה, ולדעת שהעיקר הוא רק עניני עולם הבא ורוחניות, ובס"ד בזכות התחזקותינו, יהא רבנו מליץ יושר על כולנו.

להלן כמה פירוורים בהלכות שביעית מתורתו של רבנו זצ"ל.

#### **א. הפסד פירות שביעית**

יש לדון בכה"ג שהמארח נוהג קדושת שביעית בפירות נכרים (מנהג הישוב החדש - כשיטת החזו"א) והאורח שעמו אינו נוהג בהם קדושת שביעית (מנהג ירושלים - כשיטת הבית יוסף), האם מחויב בעל הבית למחות ביד האורח שלא לזרוק את שאריות המאכלים לאשפה.

הדבר גם מצוי מאד בעריכת שמחות, כשבעל האירוע נוהג בהם קדושת שביעית, האם עליו למחות ביד המלצרים הזורקים את שאריות המאכלים לאשפה.<sup>מג</sup>

והנה תניא בתוספתא שביעית פ"ה הי"ג, 'פירות שביעית אין מאכילין אותן לבהמה ולחיה ולעופות, אם הלכה בהמה מאליה לתחת התאנה ואוכל בתאנים לתוך החרוב ואוכלת בחרובין אין מחייבין אותו להחזירה שנאמר בְּאַרְצְךָ תִּהְיֶה כָּל תְּבוּאָתָהּ לְאָכָל (ויקרא כה - ז)'.<sup>ז</sup>

ועי' בחזו"א סי' י"ד ס"ק ד' שכתב, דבכה"ג דכבר הלכה הבהמה ואוכלת בפירות שביעית, לא רק שאין מחויב להחזירה מהפירות - אלא שאף אסור בכך, אולם כ"ז דוקא בפירות מחוברים - דהוה הפקר, אך בפירות תלושים שכבר זכה בהם, מחויב להחזיר את הבהמה מלאוכלם.

ועי' בדרך אמונה (שם) ביאורה"ל ד"ה אין, דמדייק בדברי הרמב"ם, דדוקא בהמה שהתחילה לאכול מאכל אדם - אין למנעה, משום דאיכא קרא וְלִבְהֵמָתָךְ ... תִּהְיֶה כָּל תְּבוּאָתָהּ לְאָכָל, אבל כשרואה שפירות שביעית הולכים להנזק משארי דברים - חייב למנוע היזקם, ואע"ג דבשביעית לא כתיב מְשֻׁמֶרֶת - כדכתיב בתרומה, מ"מ כיון שיש עליהו קדושה ואסור להפסידם - יש למנעם גם מהפסד.

אולם עי' בחוט שני (שם) ס"ק כ"א, דס"ל דהחויב למנוע מבהמה לאכלם (כל שלא התחילה לאכלם) - הוי דוקא בניחא ליה לבעל הבהמה שאוכלת מהם, דאז הוי ליה כמאכילה בידיים - והוי כמפסיד פירות שביעית, אך אם רואה חתולים וכה"ג שאוכלים

<sup>מג</sup> במקרה שבעל האירוע משלם בנפרד למלצרים, הרי הם שליחים שלו □ ופשוט שעליו למחות בהם מלבצע שליחותו, אולם השאלה היא אף במקרה שהתשלום למלצרים נעשה ע"י בעל האולם.

פירות של הפקר - אין צריך להפרישם, שהרי אינם שלו וגם לא ניחא ליה באכילתם, ולכן אין זה בכלל מפסיד פירות שביעית.

והשתא דאתינן להכי ניהדר לדינא דידן, דלשיטת הדרך אמונה אדם שרואה פירות שביעית שהולכים להנוק, מחויב הוא למנוע היזקם, וכיון שכן מחויב בעה"ב למנוע מהאורח מלזרוק את שאריות המאכלים לפח האשפה, והו"ה דמחויב בעל האירוע למנוע מהמלצרים לזרוק את שאריות המזון לאשפה, אך לשיטת החוט שני האיסור הוא דוקא בניחא ליה לאדם באכילת הבהמה - דהוי כמאכילה בידיים, אך באין לו ניחותא מכך - אינו מחויב למנועם מהיזק הבא עליהם, וע"כ אין בעה"ב מחויב למנוע מהאורח מלזרוק את שאריות המאכלים לפח האשפה.<sup>מד</sup>

יש לצין לדברי התוספתא פ"ז ה"ו 'משלחין מהן דבר של גמילות חסדים, וצריכין להודיע', וביאר שם המנחת ביכורים, דבעינן להודיע לחבירו שמאכל זה הוא מעשר שני או שביעית, כדי שהמקבלם ינהג בהם קדושת שביעית.

### ב. קידוש והבדלה על יין שעבר זמן הביעור

יש לדון באדם שמנהג אבותיו לנהוג קדושת שביעית בפירות נכרי, ומזדמן להתארח בביתו של אדם שמנהג אבותיו שאין בהם קדושת שביעית, האם יכול לצאת ידי חובתו מבעל הבית המקדש ומבדיל על יין של נכרי שעבר עליו הביעור.

תחילה נקדים כמה יסודות בדיני ביעור, כשבחלקן נחלקו בהן הראשונים, א. שיטת רוב הראשונים דדין הביעור הוא מדאורייתא, אך שיטת הרמב"ן דאיסורו מדרבנן, וקרא אסמכתא בעלמא. ב. חובת ביעור היא רק באם יש לו יותר ממזון ג' סעודות (לכל אחד מבני ביתו), אך על שיעור פחות מזה אין כלל חובת ביעור, ויכול לאכלם ללא הגבלת זמן. ג. דעת הרמב"ם דביעור היינו ביעורו מן העולם, אך דעת רוב הפוסקים כשיטת הרמב"ן דביעור היינו הפקר, ומשקיים בהם מצות ביעור והפקירו, רשאי כל אדם לזכות בהם (בלא הגבלת כמות<sup>מה</sup>), ולאכלם ללא הגבלת זמן. ד. אופן ההפקר: הכרעת הפוסקים דבעינן גם שיוציאו מביתו וגם להפקירו בפני שלשה, אך בשעת הדחק יכול להפקירם בפני שלשה - אפילו הם תוך ביתו. ה. דעת הבית יוסף דאין קדושת שביעית נוהגת בפירות נכרים, מאידך דעת המבי"ט דיש בהם קדושת שביעית. ואף לשיטות הפוסקים דיש קדושת שביעית בפירות נכרים, נחלקו הראשונים אי יש בהם חובת ביעור, דדעת הר"ש סיריליאנו פ"ט ה"ח, דדינם כשאר פירות שביעית - דחייבים בביעור, אך מביא שם דדעת הר"ש הזקן דכיון שגדלו ברשות הנכרי - אינו חייב כלל במצוות, ממילא פטורים הם מחובת הביעור. ו. אף לשיטות הפוסקים דיש בהם קדושת שביעית וחייבים הם בביעור, אכתי נחלקו הפוסקים

<sup>מד</sup> ויש להסתפק בזה, דאפשר דכיון דניחא ליה לבעלים שהאורח יורקם לאשפה □ כדי לחסוך לו את טירחת אסיפתם כדין ושמירתם עד שירקבו, א"כ הוי כמזיקם בידיים, או"ד דסברא זו שייכת דוקא בבעלי חיים שאין בהם דעת, דבכה"ג חשיב כאילו מאכילם הוא בידיים, אך באדם שיש לו דעת ובחירה, בכל אופן חשיב שהוא זורקם, ומעשיו אינם מתייחסים אחר בעל הפירות.

<sup>מה</sup> מעדני ארץ (שביעית) סי' ו' ס"ק ט"ו.

מה דינם של פירות אלו שהגיעו לישראל אחר הביעור (ולא נתבערו בידי הגוי), דדעת השל"ה והמהרי"ט דכיון שלא נתבערו בזמנם - נאסרו הפירות, אך דעת החרדים והשע"צ דלא נאסרו, וע"כ משיגיעו ליד הישראל - יפקירם, ושוב יכול לחזור ולזכות בהם. מ"ז. פירות שביעית שלא נתבערו (הופקרו) במזיד - אסורים באכילה, מ"ז מתוך דברי הפוסקים הנ"ל בפירות נכרים, מבואר שנחלקו גם בפירות שלא נתבערו מחמת אונס, (דהרי אין לך אונס גדול מזה, מנכרי שלא ביערם - דהרי פטור הוא ממצות), דלשיטת השל"ה והמהרי"ט ה"ה אסורים, אך לדעת החרדים והשע"צ - אין לאסרם, והכרעת הפוסקים להקל כשלא נתבערו מחמת אונס. ונחלקו הפוסקים מה דינם של הפירות שלא נתבערו מחמת שוגג, דעת החזו"א (בדרך אמונה פ"ז ס"ק י"ז) והגריש"א (ספר פירות שביעית (כהן) פ"כ הע' קפ"ג) להחמיר בזה, אך דעת הגרש"ז אויערבך (במנחת שלמה קמא ח"א סי' נ"א אות ז') להקל.

והשתא דאתינן להכי שוב נשוב לדון בפירות שהיו בשעת הביעור ביד אדם הנוהג שאין בהם קדושת שביעית (וע"כ לא הפקירם), האם מותרים הם לאדם הנוהג בהם קדושת שביעית, או"ד דלשיטתו דיש בהם קדושת שביעית - כבר נאסרו בשעת הביעור.

ובשלמא לשיטת הגרש"ז אויערבך הנ"ל, דס"ל דפירות שלא נתבערו בשוגג - לא נאסרו, לכאור' נידון זה לא גרע משוגג, דהא יכולים הבעלים לומר 'קים לי כשיטות המתירות', מ"ח אך לשיטת החזו"א והגרי"ש אלישיב המחמירים אף כשלא נתבערו בשוגג, יש לדון באנשים אלו - אי חשיבי שוגג או אונס.

ועי' במשפטי ארץ פל"ב הע' 21 דדעת הגרי"ש אלישיב, דכיון שעשה עפ"י מנהג גדולים - ודאי דלא גרע מאונס, וע"כ הפירות לא נאסרו, ומ"מ אינו רשאי לאכלם קודם שיזכה בהם ויפקירם. וע"כ בנידון דידן אם ביכולתו לקדש ולהבדיל בעצמו, יזכה תחילה ביין, ואח"כ יפקירהו בפני שלשה (וכנ"ל), ואח"כ יוכל לקדש ולהבדיל עליו.

אלא דבכה"ג שרוצה לצאת יד"ח מבעל הבית המקדש ומבדיל על יין זה, לכאור' אינו יוצא ידי חובתו, דהא לשיטתו יין זה אסור בשתיה (כל עוד שלא הפקירו), והוי לגביה יין איסור.

והנה עיין בביאור הלכה סי' רצ"ו סעי' ב' ד"ה אם, שהביא את דברי הפרי מגדים (אשל אברהם סוס"י רצ"ט), דאדם שנזהר משתיית 'חדש', אינו יכול להבדיל על שכר של חדש, כיון שלדעתו אין ראוי לשתיה, ואיך יברך עליו ברכת שהכל, מ"ט וע"כ ישמע הבדלה מאחר. ותמה עליו הביאור דגם זה צ"ע, דאם הוא חושש לעצמו שכוס זה הוא כוס של איסור, א"כ איך יוצא ידי הבדלה במה שאחר מברך עליו.

---

מ"ז וכן מבואר בחזו"א בסי' ט' ס"ק י"ז, וכן הוא בסי' כ"ו בסדר השביעית אות ג', וכן מבואר בקונטרס סדר השביעית אות ד'.

מ"ח דעת המהרי"ט אלגזי הלכות בכורות פ"ה אות מ"ג (ה'), בשם הר"ש סיריליאנו, דאסורים הם רק לבעלים, אך מותרים הם לאחרים.

מ"ח וביחוד לפי מה שביאר שם, דהא דאסרין את הפירות □ הוא משום קנס, וכי יעלה על דעתך לקנוס את מי שנוהג כמנהג אבותיו, ובדרכו של הבית יוסף.

מ"ט עי' בשו"ת באר עשק (שבת) סי' ק"ט, שדן לענין ברכת הנהנין על 'סתם יינם', והסיק דחייב לברך עליו משום שחייב ברכת הנהנין □ קדמה לאיסור סתם יינם.

וע"כ מסיק בביאורה"ל דאם אכן חושש לאיסור חדש מצד עיקר הדין, אכן לגביו הוי שכר של איסור, וממילא אינו יכול לצאת מאחר המבדיל עליו, אך אם קיבל על עצמו הזהירות בתורת 'חומרא', א"כ אף שהוא עצמו אינו שותהו, מ"מ יכול לצאת יד חובתו מאחר המבדיל עליו.

ועפ"י י"ל כן אף בנידון דידן, דאם מחמיר בקדושת שביעית בפירות נכרים - 'מדינא', א"כ יין זה שעבר עליו הביעור אסור בשתיה, ואינו יכול לצאת יד חובתו מאחר המקדש ומבדיל עליו, אך אם נוהג כך בתורת 'חומרא', א"כ שפיר יכול לצאת יד חובתו מאחר.

אלא שלכאוי"ל, דאף הנוהג קדושת שביעית בפירות נכרים מדינא, מ"מ בכה"ג יש לצדד להתיר, ומשום שיש לצרף כמה משיטות הפוסקים שהובאו לעיל, א. שיטות הב"י שאין קדושת שביעית בפירות נכרים, ב. שיטת הר"ש הזקן שאף שיש בהם קדושת שביעית, מ"מ אין עלייהו חובת ביעור (אף אחר שהגיעו ליד ישראל), ג. שיטת המהרי"ט אלגזי דהאיסור אחרי הביעור - הינו רק לבעל הפירות, אך אחרים מותרים בהם, ד. שיטת רוב הפוסקים ששביעית בזמן הזה - מדרבנן, ה. שיטת הרמב"ן הנ"ל, שחיוב ביעור הינו רק מדרבנן. וא"כ כדאי הוא בעל הפרי מגדים לצרף אליו שיטות הנו פוסקים, להקל באיסורים דרבנן.<sup>1</sup> והנה, לפני שלש שמיטות (אייר תשס"ט), שלחתי שאלה זו למרן הגר"ח קנייבסקי זצ"ל, בזה"ל:

'נסתפקתי באם אני נוהג כמנהג החזו"א זצ"ל שיש קדושת שביעית בפירות נכרים, ואני מתארח אצל אדם שנוהג כמנהג הב"י שאין קדו"ש בפירות נכרים, האם אני יוצא יד"ח בקידוש והבדלה שעושה המארח על יין שלא קיים בו מצות ביעור (דהלא נוהג כשי' הב"י). ולכאוי"ל יש לצרף את שי' הפמ"ג (הו"ד בביאורה"ל סי' רצ"ו ד"ה אם), שיכול לצאת יד"ח בהבדלה מהמבדיל על שיכר חדש - אף שהוא מחמיר בזה, ואף שהביאהו"ל שם תמה ע"ז, אך אפשר שבדרבנן יש לצרף את הפמ"ג, יחד עם שי' הב"י, ויחד עם שי' הר"ש הזקן - שפירות נכרים אינם חייבים בביעור'.

וענה לי ע"כ הגר"ח קנייבסקי, 'קשה להתיר'.

שוב מצאתי בספר הלכות שביעית (זילבר) סי' ח' סעי' ג' בביאור הלכה, שגם הוא פשיט ליה דבכה"ג אין הפירות נאסרים, וע"כ יש לו להחמיר ולזכות בפירות ולהפקירם. אולם כשנמצא בסעודת מצוה שהמסובים עמו אינם נזהרים בקדושת שביעית בפירות נכרים, אין זו הדרך הישרה להחמיר במסיבה שגדולים וטובים לא מחמירים, וע"כ כדאי הם הר"ש הזקן לסמוך עליו בשעת הדחק גדול כזה, וכן על דעת הב"י שאינם קדושים כלל בקדושת שביעית.

<sup>1</sup> עי' בספר שמיטה כהלכתה (שטרנבוך) פ"ג הע' כ"ד, דאיכא ספק בהכרעת החזו"א לחייב ביעור בפירות נכרים, אי הוי בתורת ספק או ודאי, וע"כ כשיש בלא"ה עוד ספק □ אפשר להקל בשל נכרי.  
<sup>2</sup> לעיל הע' 16 הובא דברי שו"ת באר עשק, דס"ל דיכול לברך 'שהכל' על סתם יינם, אך לכאוי"ל אין להוכיח מכך שיכול לצאת בו ידי חובת קידוש והבדלה.

ונראה ששורש החילוק בין שני הפסקים הנ"ל, נעוץ בחומר קדושת שביעית בפירות נכרים, דידוע דמרן הגר"ח קניבסקי צעד בעקבות מרן החזו"א, וז"ל החזו"א שביעית סי' כ', וז"ל ראה הפאה"ש לשון הרמב"ם בתשובה - ודאי היה מכריע על פיו ... וכבר הוכרעה הלכה זו ע"פ דברי הרמב"ם בתשובה - שנהוג קדושת שביעית בשל נכרי, וכמנהג הקדום ... וכן המנהג בישוב החדש, א"כ מבואר דדעת החזו"א היתה להכריע לחומר.

עיי"ע בדרך אמונה פ"ד מהל' שמיטה ויובל הכ"ט בביאודה"ל ד"ה גוי, שכתב 'גיסי הגר"ש ברזם זצ"ל שאל ממרן אם מותר לקנות פירות גויים בשביעית מישראל הסוחר בהן על סמך המקילין, והשיב שאסור, ושאל הרי אין איסור לפני עיור כאשר על ההוא יש על מי לסמוך להתיר, והשיב אין עליהן על מה לסמוך'.

כעיי"ז מובא בארחות רבנו ח"ב עמו' שד"מ, 'מה שכתוב במבי"ט שמותר לאלה הסוברים שיש קדו"ש בפירות נכרים לקנות מאלה הסוברים שאין בהם קדושה, ולא הוי סחורה מאחר שהמוכרים סומכים על הפוסקים המתירים, דעת מרן החזו"א זצוק"ל שאסור לקנות מהם, ונימק מאחר שמעיקר הדין יש קדושה בפירות נכרים וכן דעת רוב הפוסקים, א"כ המתירים הוי בטעות יסודם'.<sup>יב</sup>

וע"כ ס"ל להגר"ח קניבסקי, דאי אפשר כלל לצרף את שיטת הב"י להלכה, וקשה להתיר אף בשעת הדחק.

אך נראה בדעת הגר"ב זילבר, דאף דבסי' ד' סעי' ג' נוטה יותר לדעת החזו"א הנ"ל, מ"מ לא נעל דלת בפני מנהג עיה"ק ירושלים כדעת הב"י, וע"כ ס"ל דבשעת הדחק גדול יש לצרף את שיטת הב"י להקל.

וכן מבואר בספר השמיטה (טיקוצינסקי) פ"ט הע' 6, דיש לצרף לקולא את שי' הב"י, וז"ל 'כיון שעיקר חומרת קדושת שביעית בשל עכו"ם - רובם לא נקטוה, יכול גם המחמיר לסמוך על החרדים'.

### ג. פירות נכרים שנקנו מישראל אחר הביעור

בהמשך לנידון הנ"ל, ולפי המראי מקומות שנכתבו שם, מצאתי בגנזי' שאלה נוספת ששאלתי קמיה דהגר"ח קניבסקי זצ"ל בתמוז תשס"ח בעניני ביעור, בזה"ל:

אודות תשובתו של הרב שליט"א [הובא בספר קיצור דיני שביעית להרב יעקב חלופסקי שליט"א], דהקונה מגוי אחר הביעור פחות ממזון ג' סעודות - לכאן אין צריך לבער.

וראיתי לאחד מהמחברים שכתב בספרו, דלפ"ז הו"ה נמי בקונה אחר הביעור פחות ממזון ג"ס - מיהודי הנוהג כמנהג ירושלים דאי"צ לבער, כיון שבשעה שהגיע לידו - ונתחייב בביעור, לא היה בו מזון ג"ס.

אבקש לדעת אי דעתו של הרב מסכמת לדימוי זה.

<sup>יב</sup> עי' במנחת אשר (וייס) שביעית סי' כ"ג, מש"כ בהבנת הדברים, וכתב שם שהסכים עמו הגרי"ש אלישיב.

וענה לי ע"כ הגר"ח קנייבסקי, כבר נתחייב.

לתגובות: YR4295@gmail.com

## שבט מישראל / הרב ישראל פרידמן, רב קהילת טשארטקוב, מח"ס 'שבט מישראל', מאנשעסטער

### אחרי מיטתו של מרן הגאון רבי חיים קניבסקי זצוק"ל

פֶּל בֵּית יִשְׂרָאֵל יִבְכּוּ אֶת הַשְּׂרֵפָה אֲשֶׁר שָׂרַף ה' (י, ו)

אין לנו יום שמחה בשנה יותר מפורים, ובעוה"ר השנה ונהפוך היא, שנהפך לאבל מחולינו ובעצם יום שושן פורים עלה שר התורה מרן רבי חיים קניבסקי זצוק"ל בסערה השמים. ויש לציין להערה נפלאה שכתב מרן הגר"ח קניבסקי בספרו טעמא דקרא על מגילת אסתר (אות כח), שבכל המקומות במגילה כתיב פורים חסר "פֶּרִים", חוץ מב' מקומות שכתב "פורים" מלא.

וכתב רבי חיים זצ"ל וז"ל "בפסוק כ"ו כתיב "על כן קראו לימים האלה פורים" דקאי על פורים שבימי מרדכי ואסתר שאז היתה שמחת פורים מלאה שנצלו ממות לחיים וגם קבלו התורה מאהבה כמ"ש בשבת (פ"ח.), אבל שאר פורים קאי אלדורות שאין השמחה מלאה כמ"ש בקינות (קינה מ) "איך אעלוז בפור עד כי יבוא ימי ששון לפוריך" וגם בבית שני היו כל הזמן תחת שעבודים ומלחמות לא יעברו וגו וכמו כן כאן כתיב מלא "וימי הפורים לא יעברו" דקאי אלעתידי לבוא כמ"ש בירושלמי פ"ק דמגילה ויליף מינה דפורים לא יבטל בימות המשיח ואז יהי שמחת פורים מלא בב"א.

ואכן השנה היה לנו פֶּרִים חסר, שחסר לנו שר התורה שהיה האורים ותומים של הדור וכל ישראל חסו בצלו ועל פיו ישק כל דבר, ובעוה"ר נתקיים בנו דברי הקינה "איך אעלוז בפור עד כי יבוא ימי ששון לפוריך".

רבי חיים זצ"ל נפטר בערב שב"ק פרשת צו, וכתיב בריש הפרשה "זאת תורת העולה היא העולה על מוקדה על המזבח כל הלילה עד הבוקר ואש המזבח תוקד בו" (ויקרא ו, ב), ובכמה ספרי חסידות דקדקו דלא כתיב "ואש המזבח תוקד על המזבח" או "תוקד עליו", ומה הכוונה "תוקד בו". אלא שבא הפסוק לרמוז שהכוונה הוא על הכהן, שאש ההתלהבות תוקד בו בכהן, ואז כאשר גופו נעשה כאש לזהטת יזכה ל"זאת תורת העולה" שתורתו נתעלה לשמים.

דברים אלו ראויים לומר על רבי חיים זצ"ל שכל ימי חייו היו מסכת שלימה של "אש המזבח תוקד בו" ולא היה לו בעולמו אלא ד' אמות של הלכה בלבד. סיפור מופלא מעומק התמדתו ועיונו בתורה כבר משנות מעוריו, יכולים ולראות מהמעשה שהיה עמו כשהיה חתן. זמן קצר אחר אירוסיו באה הרבנית ע"ה לפעם ראשונה לבקר בבני ברק. בימים ההם לא היה אפשר לנסוע באוטובוס מירושלים ישר לבני ברק, ולכן היא נסעה מירושלים לתחנה מרכזית בתל אביב, ומשם בעוד אוטובוס לבני ברק.

אמו של רבי חיים ביקשה ממנו שהוא יסע לתל אביב, ויחכה עליה שמה שהיא לא תדע הדרך איך להגיע לביתם בבני ברק. הרבנית הגיע לתל אביב וכאשר ירדה מהאוטובוס



חשבה שרבי חיים יהיה שמה לקבל פניה, אבל הוא לא היה שם ובלית ברירה עשתה את דרכה לבדה לבני ברק.

כאשר היא הגיעה לביתם בבני ברק, הם הופתעו לשמוע שרבי חיים לא היה שם, דהלא כך היה מדובר שהוא יהיה שם לקבל פניה. הסטייפלר זצ"ל לא היה מודאג, ואמר שהוא יודע מה קרה. הוא הזמין מונית שיקח אותו לתחנת המרכזית בתל אביב, שם מצא אותו יושב באיזה פינה לומד בעיון בגמרא.

מה שקרא היה שרבי חיים הגיע לפני זמן ביאת האוטובוס מירושלים, ובינתיים ישב באיזה פינה ללמוד, ופשוט "שכח" שהוא מחכה על הכלה שלו ושהוא צריך ללכת עמה בחזרה בביתו, וכך ישב שם עד שבא הסטייפלר!

וכאשר אנו מתבוננים במעשה זו, יכולים לראות כמה מופלא היה התמדתו בתורה. הלא כל אדם כאשר הוא מחכה על הכלה שלו ובפרט שיודע שצריך הוא להראות לה הדרך לביתו ולעשות רושם טוב לפניה, לא ישכח במהרה הזמן, אבל ברבי חיים לא היה כן, וכאשר הוא ישב ללמוד הוא היה כה שקוע בלימודו עד שפשוט "שכח" שהוא חתן, ופשוט "שכח" שהכלה שלו צריך להגיע, ופשוט לא שמע ולא ראה שהוא אינו יושב בבית המדרש אלא בתחנה מרכזית שהומה מהמון אנשים. כה גדול ועמוק היה כח עיונו וריכוז מחשבתו בתורה "ואש המזבח תוקד בו".

ומשום שהוא היה כה שקוע בלימודו לכן כל מילה ומילה של תורה נבלע בדמו עד שנעשה חלק ממנו. רבי חיים כתב הרבה ספרים מלאים גאונות אדירה ובקיאות מדהימה, בהם יכולים לראות אפס קצהו משליטתו השלימה בכל חלקי התורה, וכדוגמא לזה הנני מצטט כאן קושיא אחת ממנו מספרו טעמא דקרא פרשת כי תצא, המראה לנו כוחו המופלא בתורה ואיך שכל מילה ואות בתורה היה נבלע בדמו ועומד כנגד עיניו.

בתורה כתיב שמי שרוצה לגרש אשתו צריך לכתוב לה "ספר כריתות", אולם חז"ל קראו לספר כריתות זה בשם "גט", והמפרשים שאלו מהו הטעם שקראו "גט". ואמר הגר"א מוילנא (בספר דברי אליהו) דבר פלא שהטעם שנקרא "גט" היא משום שלא תמצא בכל התנ"ך האותיות ג' ט' ביחד, שאינם כתובות ביחד בשום מילה בכל התנ"ך, ולכן קראו חז"ל לדבר הכורת בין איש ואשה בשם גט להורות שגם הם נתפרדו לגמרי.

והקשה על זה הגר"ח קניבסקי זצ"ל "וצ"ע דגם אותיות ג"ק ז"ט ז"ץ ז"ס ס"ץ לא מצאתי סמוכים בפסוקים אבל השאר נמצאים או ישר או הפוך. וי"ל דגט הוא הראשון שאינו סמוך". קושיא כזו יכול להקשות רק מי שכל פסוקי תנ"ך עם כל אותיותיה נהירין ליה ישר והפוך! ומשום שהיה התורה כה נבלע בדמו לכן הוא היה לומד תורה לא רק בהקיץ אלא גם בשעה שהיה ישן על מיטתו. לפני כמה שנים הוא עשה סיום מסכתא באחד מתשעת הימים ושתה כוס יין, וגילה שמסכתא זו הוא למד אתמול בלילה בחלום הלילה. והנה אם רבי חיים שתה כוס יין בתשעת הימים, הוי אומר שהחשיב זו כסיום אמיתי ולא היה זה רק כמו שחלם שלמד אלא שהיה נחשב אצלו כלימוד אמיתי, הרי אומר שגם בתוך שינתו היה לומד, והגית בו יום ולילה פשוטו כמשמעו.

בתפלת על הניסים אנו אומרים ומודים להשי"ת "על הניסים ועל הנפלאות וכו' שעשית לאבותינו בימים ההם בזמן הזה" ואח"כ אנו ממשיכים "בימי מרדכי ואסתר בשושן הבירה כשעמד עליהם המן הרעש וכו' וכן בחנוכה אנו אומרים "על הניסים ועל הנפלאות וכו' שעשית לאבותינו בימים ההם בזמן הזה" ואח"כ אנו ממשיכים "בימי מתתיהו בן יוחנן כהן גדול ובניו חשמונאי ובניו".

ושאל רבי חיים זצ"ל למה הוצרך אנשי כנסת הגדולה להתחיל התפלה לומר שהיה זה בימי מרדכי ואסתר או מתתיהו ובניו, דהיה יכול לומר "על הניסים שעשית לאבותינו בימים ההם בזמן הזה כשעמד עליהם המן הרשע ביקש להשמיד וכו' ובחנוכה "שעשית לאבותינו בימים ההם בזמן הזה כשעמדה עליהם מלכות יון הרשעה", ואכן במגילה מתחילים ויהי בימי אחשורוש, ואין אומרים ויהי בימי מרדכי ואסתר, ולמה בעל הניסים כן מדגישים את זה.

ותירץ רבי חיים דבר נפלא (הובא בספר פרדס יוסף החדש בפרק ביאורי על הניסים) שאין הזכרת מרדכי ואסתר והזכרת מתתיהו בן יוחנן כהן גדול כדי להגיד לנו באיזה תקופה קרו ניסים אלו, דאין תפלת על הניסים משמשת כספר תולדות עולם שנדע מתי זה היה, אלא שטעם כוונת חז"ל היתה שהזכרת שמות מרדכי ואסתר ומתתיהו הוי גופה חלק מההודאה שעליה אנו מודים ומשבחים להשי"ת, וכמו שדרשו בגמ' (מגילה יא.). "ואף בהיותם בארץ אויביהם לא מאסתים ולא געלתים לכלותם. ולא געלתים בימי יוונים שהעמדתי להם שמעון הצדיק וחשמונאי ובניו ומתתיהו כהן גדול, לכלותם בימי המן שהעמדתי להם מרדכי ואסתר".

ועל זה אנו משבחים ומודים להשי"ת שלא עזב את כלל ישראל, וגם בימי הזמנים הקשים בימי הרעה של המן הרשע, לא מאסתים לכלותם והשי"ת העמיד לכלל ישראל מרדכי ואסתר שידעו איך להתגבר על רשעת המן הרשע ולהפילו, וכמו כן בימי הזמנים הקשים של היוונים, העמיד השי"ת לכלל ישראל שמעון הצדיק וחשמונאי ובניו ומתתיהו כהן גדול, כדי להציל כלל ישראל מאויביהם.

וכן מוטל עלינו להודות להשי"ת שעד הנה עזרונו רחמיך וזכינו ליהנות מאורו הגדול של מרן רבי חיים קניבסקי, וחסד גדול עשה לנו השי"ת ששתל בדורינו השפל צדיק שהיה במדריגתו כמו הגדולים של לפני דורות הרבה. ואנו תפלה שיתקיים בנו "והאש על המזבח תוקד בו לא תכבה" (ויקרא ו, ה) שלא תכבה כח וזכות תורתו הגדולה מאתנו, ונזכה בקרוב לנחמת ציון וירושלים בב"א.

# שמחת מיכאל / הרב דוד דרעי, מראשי ישיבת 'משכן אהרון' ומח"ס שמחת מיכאל על הש"ס, אלעד

## בדין ברכת חכם הרזים

השבוע ליוו רבבות בני ישראל את מרן שר התורה והיראה גאון הגאונים ומרא דכולא תלמודא, רבי שמריהו יוסף חיים קנייבסקי זצוק"ל, והיו למעלה משישים ריבוא. וכן בעצרת שנערכה בירושלים בשנת [תשע"ד] נגד גזירות המדינה, היו למעלה משישים ריבוא, ודנו הת"ח והפוסקים האם לברך בשם ומלכות בא"ה חכם הרזים, ויש לברר האם בעינן שיראו את כל השישים ריבוא, וכן האם דין זה רק בא"י או גם בחו"ל, ומדוע כשרואים למעלה משישים ריבוא עכו"ם לא מברכים ברכה זו.

איתא בגמ' בברכות (נח.). ואמר רב המנונא הרואה אוכלוסי ישראל אומר ברוך חכם הרזים, אוכלוסי עכו"ם אומר בושא אמכם וכו', ת"ר הרואה אוכלוסי ישראל אומר ברוך חכם הרזים שאין דעתם דומה זה לזה, ואין פרצופיהן דומים זל"ז עכ"ל הגמ', ופרש"י (שם) חכם הרזים היודע מה שבלב כל אלו.

והטעם שחכמים קבעו את השיעור של שישים ריבוא, ביאר המהרש"א (שם) שבשישים ריבוא כלול כל הדעות כולם, ולכן התורה ניתנה בכמות כזאת שתהיה כלולה מכל דעה וחכמה, ומה שחכם מחדש בכל דור ודור כלול מכל דעה וחכמה ואין להוסיף עליה, ועיי"ש בדבריו הנפלאים.

וכ"פ לדינא השו"ע [בסי' רכ"ד סעיף ה'] הרואה שישים ריבוא מישראל ביחד אומר בא"ה אלוקינו מלך העולם חכם הרזים, ואם הם עובדי כוכבים ומזלות אומר "בושה אמכם מאוד חפרה יולדתכם הנה אחרית גויים מדבר ציה וערבה" עכ"ל השו"ע. וקשה דכיון שעיקר הטעם המובא בגמ' ובפרש"י (שם) שאין דומין זל"ז ודעותיהם חלוקות, והשבח הוא כלפי בורא עולם שיודע דעת כולם [וכמבואר בזוהר דלית מחשבה תפיסה בך כלל כו'], א"כ שבח זה שייך גם כלפי שישים ריבוא גויים, ומדוע כלפי הגויים לא תיקנו חכמים ברכה, וצ"ע.

ועוד צ"ב מהא שפסק הרמב"ם בהל' ברכות [פ"י הל' י"א] הרואה שש מאות אלף בני אדם כאחד, אם גויים הם אומר בושא אמכם מאוד חפרה יולדתכם, ואם ישראל הם "ובארץ ישראל" מברך בא"ה חכם הרזים וכו' עכ"ל. וצ"ב במה שהצריך הרמב"ם תנאי שיהיה גם א"י דהא בגמ' ובראשונים לא הצריכו תנאי זה, וצ"ע.

ועיין ברבינו מנוח שכתב לבאר בדעת הרמב"ם שהרב הוציא זה מההיא דאמרינן (בברכות נח.). בן זומא ראה אוכלוסיא בהר הבית, ואמר ברוך חכם הרזים משמע דוקא בא"י הוא דמברך ולא בחו"ל עכת"ד, והקשה עליו הכס"מ (שם) דאי נימא כדברי הר"ר מנוח, א"כ

## בדין ברכת חכם הרזים

תיקשי דנימא שרק בהר הבית ולא בא"י, וע"כ מה שחכמים נקטו הר הבית אינו אלא כדוגמא בעלמא, וצ"ע.

ובאופ"א ביאר הכס"מ (שם) את דעת הרמב"ם, דסבר כדינא דגמ' בהמשך הסוגיא בברכות (נח.). דאמרינן בגמ' אמר רבא ואיתימא רב זביד ואיתימא רב אושעיא זה ישי אבי דוד שיצא באוכלוסא ונכנס באוכלוסא, ודרש באוכלוסיא. אמר עולא נקטינן "אין אוכלוסיא בבבל" תנא אין אוכלוסיא פחותה משישים ריבוא, עכ"ל הגמ' ומבואר לן בסוגיא (שם) שאפי' שראה שישים ריבוא אין להם דין אוכלוסיא לברך עליהם, אלא שג"כ פשט זה תמוה מהא דאמרינן בגמ' (שם) (נח.): שר' חנינא בריה דרב איקא היה מברך על רב פפא ורב הונא חכם הרזים דחשיבי עליה כשישים ריבוא ואפי' שהיה בבבל, וצ"ב. ועיי"ש שכתב לבאר בדעת הרמב"ם דהאי מימרא דעולא בדף (נח.). חולק על הנך אמוראי לקמן (נח.): ופסק הרמב"ם כעולא שאין לברך בבבל, וצ"ב מהו ההגדרה שאין אוכלוסיא בבבל, דסו"ס הטעם של ברכת הרזים שייכת גם בחו"ל שמשבחים את הקב"ה שיודע דעת כולם, ומאי שנא היכן נמצאים השישים ריבוא, וצ"ע.

והנראה לבאר בגדר דין זה דענין השבח של הדעות הוא קשר לדעה אלוקית, ובזה חכמים התקינו לשבח על אופן "שניכר" אלוקות ה', וכשם שמצינו לגבי ברכת שחלק מחכמתו ליראיו, ששייכת רק בחכם ישראל שבו שייך מושג של דעת ה', וכמבואר במהרש"א (נח.). משא"כ כלפי גוי לא שייך את הברכה הזאת אלא רק שנתן מחכמתו לבשר ודם, וחזינן מהא שענין השבח והקילוס הוא ענין שקשור לאלוקות וחכמת ה' וממילא גם לגבי ברכה בא"י של חכם הרזים, צ"ל דהוי כאותה הגדרה שבא"י שייך יותר את אלוקות ה'.

וראיה לביאור הנ"ל יש להוכיח ממש"כ השיבולי הל' תפילה [סי' י"ח] וז"ל, "כשנכנסו ישראל לארץ ונתקיים עליהם המקרא דכתיב ונתתי שלום בארץ" וכו', לפיכך כשבאו אנשי כנסת הגדולה תיקנו בחכמתם כסדר הזה, מיד פתחו מלאכי השרת ואמרו ברוך חכם הרזים שנתן חכמה ליראיו שהם בני גוי גדול, כמו שאמר להם משה ומי גוי גדול אשר לו אלוקים קרובים אליו, עכת"ד. ומבואר לן מדברי המדרש שכניסת ישראל לא"י הוי כתנאי ששם "ניכר" אלוקות ומלכות השם יתברך, ובזמן זה פתחו המלאכים את הברכה של חכם הרזים ואחריהם אנשי כנסת הגדולה, ולכן פסק הרמב"ם שרק בא"י שניכר אלוקותו ומלכותו יתברך הוא המקום לברך ולא בשאר מקומות.

ולפי"ז א"ש פסק השו"ע (שם) כדינא דגמ' שרק כלפי ישראל התקינו את האי ברכה ולא כלפי עכו"ם, ולפמ"ש"נ א"ש שמלכותו ואלוקות ה' יתברך "ניכרת" רק אצל עם ישראל ולא אצל עכו"ם ולכן כלפיהם חכמים לא תיקנו ברכה זו, וכמשנ"ל לגבי ברכת ברוך שחלק מחכמתו "ליראיו" שכלפי עכו"ם לא שייך נוסח זה של "יראיו", ודו"ק.

והנה פשטות לשון השו"ע והרמב"ם שפסקו את דברי הגמ' "הרואה שישים ריבוא" משמע שצריך שיראה את כל השישים ריבוא כאחד, וכן יש לדייק מהגמ' בברכות (נח.), דאמרינן התם בן זומא ראה אוכלוסיא "ע"ג מעלה" בהר הבית וצ"ב מדוע בירך רק כשהיה במקום גבוהה, ע"כ שצריך שיראה את כולם וכן בימינו כגון שנמצא במקום גבוה או בטיסת מסוק

וכיוצ"ב, ולפו"ר א"צ שיראה את כל השישים ריבוא ממש שהרי מפוזרים דרך רחובות וכו', אלא סגי ברקע של השישים ריבוא דיש חיבור ביניהם ע"י ראיית קצתם את קצתם.

ועוד יש לדון לגבי ת"ח שכל רז לא אניס ליה האם שייך האי ברכה, דהנה מבואר בגמ' (נח:) שרב חנינא בריה דרב איקא בירך על רב פפא ורב הונא ברכת ברוך חכם הרזים כשראה אותם, ואמרינן התם כיון שנתנו בו עיניהם מת, והטור בסי' רכ"ד הביא ב' דעות וכן המאירי (שם) שהרואה חכמים מופלגים בתורה יברך חכם הרזים, והביא בשם י"א שבזמן הזה אין מי שראוי וכן הרמב"ם בהלכות ברכות [פ"י הי"א] השמיט דין זה שעל חכם הרזים צריך לברך ופסק הב"ח (שם) דנקטינן סב"ל, וכן ראייה מהא שגם השו"ע השמיט דין זה.

ועוד ביאר הב"ח (שם) שמה שרב פפא ורב הונא נתנו בו עיניו ושכיב ואמרו "חכימית כולי האי", והיינו וכי חכמתה כולי האי שסמכתה על חכמתך לתקן ברכה שלא נשנית במשנה ובברייתא, ולכן השמיט הרמב"ם את דין זה של הגמ', אלא דצ"ב וכי משום ברכה לבטלה התחייב מיתה וצ"ע.

ונלע"ד לבאר עפמ"ש"כ הגר"ח שמואלביץ [שיחות מוסר שנה ל"ג מאמר י"ג] לבאר את הסוגיא בב"מ (פד.) של ר' יוחנן ור"ל שר' יוחנן התפלל על ר"ל שימות וכו', וכן בשאר דוכתיה בש"ס דמבואר על חכמים שנתנו עיניהם על אחרים ועשאו לגל עצמות, וכי ח"ו כך ראוי לת"ח לנהוג, אלא ביאר (שם) את גודל האחריות שהיה לחכמים במושג של רב ותלמיד, דעצם זה שחידש בפניהם שצריך לברך ברכה זו, א"כ הוי כמורה הלכה בפני רבו ומזלזל ברבו, ושלא תבטל תורה מישראל שישאר מושג רב ותלמיד לכן נתנו בו עיניו וכו', ודו"ק.

ומסופר על החת"ס שבא לבקר את רבי משולם איגרא, וחשב בדעתו שאפי' לדעת הטור [אור"ח סי' רכ"ד, ה'] שפסק דבזמן הזה אין לברך את ברכת ברוך חכם הרזים, לפי שאין בדור הזה חכם הראוי לברכה זו וכמשנ"ל, מ"מ אולי על גאון גדול שכזה אפשר לברך, וכשהגיע לפתחו פתח ואמר, רבינו יש לי קושיא על הרמב"ם שהשמיט את דין זה שהרואה חכם הרזים צריך לברך בא"ה אלוקינו מלך העולם חכם הרזים, ובירך בשם ומלכות דרך קריאת הברכה בהלכה של הרמב"ם (שם) [וכ"כ בשו"ת אבנ"ז (או"ח סי' שפ"ג) לגבי חולה שאוכל רק חצי שיעור שיאמר את דברי הרמב"ם "כשאוכל מרור יברך בא"י אמ"ה על אכילת מרור" ובזה יוצא י"ח הברכה], והשיב רבי משולם איגרא שהרמב"ם לא פוסק אלא רק מה שנוהג עתה או לעתיד לבוא, אך ברכה זו אינה נוהגת עתה כי אין לנו חכם כזה, וגם לעתיד לבוא אינה שייכת משום שנא' "ומלאה הארץ דעה את ה'" וכו' [ישעיה י"א ט'], וממילא לא ייתחד חכם הרזים שכולם יהיו חכמים גדולים, ועל כן גם לעתיד לבוא לא יברכו ברכה זו.

ויש להקשות על דבריו, שהרי כלפי מלך המשיח בודאי שתהיה חכמתו ויראתו יותר מכולם, וא"כ על אף שנא' ומלאה הארץ דעה את ה', בכ"ז יש לברך על מלך המשיח שיהיה מיוחד בחכמתו ויראתו יותר מכולם, ולא רק מצד שיהיו שישים ריבוא ישראל, וצ"ע.

## בדין ברכת חכם הרזים

ולדינא פסק הכף החיים [בסי' רכ"ד סעיף ה'] שיש לחשוש לדעת הרמב"ם שברכה זו שייכת רק בא"י, וכך נקטו הר' מנוח והכס"מ שביארו בדעתו, וקיי"ל סב"ל ולכן לא יברכו בשם ומלכות. ב. מלשון הגמ' הרמב"ם והשו"ע משמע דבעינן שיראה את כל השישים ריבוא כאחד, וסגי בהא שיראה את הרקע של השישים ריבוא וא"צ לראות את כל הרחובות שבהם נמצאים השישים ריבוא שהרי קצתם רואים את קצתם. ג. לגבי עכו"ם לא תיקנו ברכת חכם הרזים וכמש"נ שהמושג של מלכות ואלוקות ה' "ניכרת" רק בישראל ורק בא"י וכמשנ"ל. ד. וברכה זו לגבי ת"ח שכל רז לא אניס ליה, הוי ב' דעות בראשונים אם לברך, ולדינא צידד הב"ח ושאר הפוסקים שאין לברך ה. ולעתיד לבוא לדעת ר' משולם איגרא לא יברכו על חכם הרזים ברכה זו, משום שכל הארץ מלאה דעה את ה' ולא ייתחד חכם הרזים, ויש להעיר דיתכן ויברכו על מלך המשיח שיהיה מיוחד מכולם בחכמתו ויראתו ויברכו על המשיח א. חכם הרזים מצד שיהיו במעמד זה שישים ריבוא וכך פסק הגר"ח קנייבסקי זצוק"ל וראיתי מביאים בשמו שצריכים להוסיף עוד ברכות על מלך המשיח. ב. שחלק מחכמתו ליראיו. ג. שחלק מכבודו ליראיו ד. וברכת שהחיינו. ה. הטוב והמטיב. ו. מחיה המתים. ז. משנה הבריות, משום שיבואו כל המשונים ויראו אותם מתרפאים. ח. וברכת גואל ישראל. יתן ה' שנברך את כל הברכות הללו במהרה בימינו, אמן.

לע"נ מרן שר התורה והיראה מרא דכולא תלמודא רבי שמריהו יוסף חיים קנייבסקי זצוק"ל.

# תא שמע / הרב שמעון גרינפעלד, הר יונה

## תלמיד חכם שמת הכל קרוביו

וְאַחֵיכֶם כָּל בֵּית יִשְׂרָאֵל יָבֹכּוּ אֶת הַשְּׂרֵפָה אֲשֶׁר שָׂרַף ה' (י, ו)

פירש רש"י, מכאן שצרתן של תלמידי חכמים מוטלת על הכל להתאבל בה. וכתב בביאורי מהרא"י וז"ל, תימה מנלן הא, דילמא משום דאינהו גופייהו תלמידי חכם, אבל אם היה אירע להם צרה כגון בנים קטנים וכי האי גוונא, נימא דאינה מוטל על הכל. ויש לומר, מדכתב 'אחיכם' ולא כתיב 'אחיהם', אלא משום דיקרא דחיים היא הבכיה על השריפה.

אולם בבעל הטורים ביאר הדברים כפשטן, 'וכל בית ישראל יבכו את השריפה, שתלמיד חכם שמת הכל נעשים קרוביו'. וראה עוד בספורנו, 'כל בית ישראל יבכו שחסרו שני צדיקים גדולים, ובכך לא יגרע יקרא דשכבי', הרי שמפרש סיבת הבכיה, מפני מיתת הצדיקים. ומה שכתב 'ואחיכם', היינו שמשה רבינו ליישב בא, דמה שיחסר הבכיה על 'אחיכם' כאשר אתם לא תפרעו ולא תפרמו, והלא יחסר יקרא דשכבי, לזה קאמר 'כל בית ישראל יבכו' ולא יגרע מערכם דבר.

לפירוש בעה"ט קשה למה לא יליף מהכא חיוב להתאבל על ת"ח

ומה שלא רצה רש"י לפרש כן י"ל, דאם כן קשה מדוע לא הביאו מקרא דנן בגמ' (שבת קה:) לגבי החיוב להתאבל ולהוריד דמעות על אדם כשר, דהוה להוכיח ממקרא זה, אלא על כרחך דהכא סיבת החיוב היה כדי להתאבל עם צרתן של תלמידי חכמים.

אכן יש לדחות דמהא ליכא למשמע מינה, דאפשר לומר דשאני הכא שלא יכלו אלעזר ואיתמר להתאבל עליו כדין, ולכן הוצרכו כל בית ישראל להתאבל במקומם וכמו שנתבאר בדברי הספורנו, ואין מכאן ראייה לשאר תלמידי חכם שיהיו הכל קרוביו, לכן לא הוכיחו בגמ' ממקרא זה.

וביותר קשה לרש"י מדוע באמת הוצרך הכתוב לטעם כדי להתאבל בצרתן של תלמידי חכמים, תיפוק ליה מטעם שהיו הם עצמם תלמידי חכמים וכל המוריד דמעות על אדם כשר הקב"ה סופרן ומניחן בבית גנזיו, אמאי לא סגי בהכי לחייב כל ישראל לבכות את השריפה, ורק משום צרתן של תלמידי חכמים.

וצריך לומר דגם לרש"י יצטרכו בני ישראל לבכות את השריפה משום סילוקן של צדיקים, ולא בא רש"י לפרש אלא אומרו 'ואחיכם' דמיתורא דלשון מוכח שיש להם להצטער עם אבלם של תלמידי חכמים, אבל וודאי אף בלאו הכי היו מתאבלים משום מיתת הצדיקים. ומה שלא יליף מהכא בגמ' חיוב זה, היינו כדאמרן די"ל דהכא שאני כיון שלא היו מתאבלים אחרים ואין מכאן ראייה לשאר תלמידי חכמים, נאף שלא אבה רש"י להעמיס זה באמרו 'ואחיכם', מכל מקום הסברא נכונה דליכא למשמע מהכא. ובפשטות י"ל לרש"י, דכיון דאיכא חיוב להשתתף בצער תלמיד חכם, שוב אין מכאן הוכחה דתלמיד חכם שמת הכל קרוביו ולכן לא יליף מהכא.

## בגמ' מבואר שהחיוב להתאבל הוא על העדר הצדיקים

ובאמת בגמ' (מועד קטן כח:) מבואר כפירוש הבעל הטורים, דאיתא התם: תנו רבנן, כשמתו בניו של רבי ישמעאל נכנסו ארבעה זקנים לנחמו, רבי טרפון ורבי יוסי הגלילי ורבי אלעזר בן עזריה ורבי עקיבא, אמר להם רבי טרפון, דעו שחכם גדול הוא ובקי באגדות אל יכנס אחד מכם לתוך דברי חבירו, אמר רבי עקיבא ואני אחרון. פתח רבי ישמעאל ואמר, רבו עונותיו תכפוהו אבליו הטריח רבותיו פעם ראשונה ושניה, נענה רבי טרפון ואמר, 'ואחיכם כל בית ישראל יבכו את השריפה', והלא דברים קל וחומר, ומה נדב ואביהוא שלא עשו אלא מצוה אחת דכתיב 'ויקריבו בני אהרן את הדם אליו', כך, בניו של רבי ישמעאל על אחת כמה וכמה וכו'.

הרי דמחמת פטירתן של נדב ואביהו עצמן נתחייבו כל ישראל לבכות, דאילו משום צערן של תלמידי חכמים, מה מקום יש ללמוד ק"ו מאהרן לרבי ישמעאל מפני שלא עשו בניו אלא מצווה אחת אי אמרינן דחיוב הבכיה הוא להשתתף עם צרתן של תלמידי חכמים, אלא מוכח דמשום סילוקן של צדיקים עצמן הוא.

אלא דמבואר בגמ' זו דשפיר יש להוכיח מינה לחייב בכיה על כל תלמיד חכם ולא אמרינן שאני הכא שלא היו מתאבלים אחרים, ואם כן שוב תקשי מדוע לא הביאו מכאן ראיה לחיוב זה בסוגיא דשבת.

## חיוב בכיה רק בשביל המצווה שקיימו באותו יום

ובעיקר דברי רבי טרפון שלא היה לבני אהרן אלא מצווה אחת, פירש רש"י [בעין יעקב] וז"ל, לא עשו אלא מצווה אחת ביום שמתו, ועל שם אותה מצוה שעשו בו ביום שהוא היה יום הראשון למלא את ידם, נאמר 'ואחיכם כל בית ישראל יבכו', בניו של רבי שלמדו ולימדו תורה וקיימו מצוות, על אחת כמה וכמה שאנו ראויים לספרם.

והקשה הרי"ף, דמנא ליה שהטעם שצויה לכל בית ישראל לבכות את השריפה היה בשביל המצווה שעשו באותו היום, דילמא צויה לאחיהם לבכות בשביל כל המצוות שעשו כל ימיהם, והלא תלמיד חכם שמת הכל קרוביו בכל גווני קאמר, כל שכן נדב ואביהו שהיו גדולים ממשה ואהרן ראוי להתאבל עליהם, ולמה קאמר דרק מחמת המצווה שעשו באותו יום, צריכים הכל להתאבל עליהם.

## ת"ח שמת הכל קרוביו - מפני חסרון תורתו ומצוותיו

וליישב כל זה י"ל, דאבילות על תלמיד חכם שמת הוא על החסרון של התלמיד חכם עצמו ותורתו וצדקתו שהיה ואיננו, ועי' מהרש"א (שבת קה: ד"ה שימה) ביאור דברי הגמ' 'כל המוריד דמעות על אדם כשר הקב"ה סופרן ומניחן בבית גנזיו', וכתב המהרש"א וז"ל 'רצה לומר, דמחשיב ליה בכלל יראת שמים כדאמרינן דאין לו להקב"ה באוצרו אלא יראת שמים', כי הצער על סילוקן של צדיקים אינו מחמת חסרון שנגרם למתאבל עצמו בהעדרו, אלא החסרון כלפי שמיא שיחסר מעתה הנחת רוח שנגרם לעילא על ידי תורתו ומצוותיו, והמוריד דמעות מטעם זה, הרי כולו לשם שמים ולכן הקב"ה סופרן ומניחן בבית גנזיו.



## במיתת בני אהרן ליכא רק העדר התועלת שהיה מהם לישראל

ולענייננו במיתת בני אהרן כאשר העיד בהם הקב"ה 'בקרובי אקדש' שבמיתתם נתקדש שם שמים, לא שייך אבילות מחמת חסרון הנחת רוח כלפי שמיא, דהא אדרבה מיתתם היתה קידוש ד', מלבד זאת באותו זמן היה שמחתו של מקום בחנוכת המשכן ואין מקום להתאבל על העדר הצדיקים במקום חנוכת המשכן, ואם כן האבילות מפני חסרונם של מצוותיהם ותורתם של נדב ואביהו לא שייך הכא.

אך נוסף על כך שייך אבילות על חסרון התועלת שהצדיק הועיל ועשה לבני דורו, שהוא צער על חסרון למתאבל בכל מידי דמצטרך, ולזה קאמר רבי טרפון שלא עשו בני אהרן אלא מצווה אחת, ומפרש מהרש"א שעשו מצוה אחת הנוגעת לכל דהיינו בעבודת הקרבנות שהוא לתועלת כל ישראל, ומינה יליף לבניו של רבי ישמעאל שעשו כמה מצוות בשביל רבים. דהיינו שנתחייבו להתאבל על החסרון שנגרם להם בסילוקן של צדיקים שמעתה חסרה להם ההשפעה שקבלו עד עכשיו מנדב ואביהו, דזה שפיר שייך בהם מחמת המצווה שעשו באותו יום בשביל כל ישראל.

ומעתה מובן שלא למדו בסוגיא דשבת חיוב להתאבל על תלמיד חכם מנדב ואביהו, דלא שייך בהם אבילות על העדר הנחת רוח כלפי שמיא, אלא החסרון שנגרם לנשפעים ממנו, ותלמיד חכם שמת הכל קרוביו כוללת אף אותם שלא הושפעו כלל מתורתו וצדקתו של התלמיד חכם, מכל מקום הכל קרוביו מפני החסרון כלפי שמיא.

בזה יתפרש הכתוב 'וירא ראשית לו כי שם חלקת מחקק ספון, ויתא ראשי עם, צדקת ד' עשה, ומשפטיו עם ישראל' (דברים לג, כא), ופירש"י הכוונה על משה רבינו, שבעת הסתלקותו מן העולם יבואו ראשי העם להספידו, 'צדקת ד' עשה' על חסרון תורתו ומצוותיו שעשה ומעתה יחסר נחת רוח לד', 'ומשפטיו עם ישראל' על פעולותיו הנשגבות למען כל עם ישראל האבלים את חסרונו.

\*

**'לכן הנני יוסף להפליא את העם הזה הפלא ופלא, ואבדה חכמת חכמיו ובינת נבוניו תסתתר' (ישעי' כט, יד), פירש"י דקאי על מיתת צדיקים.**

'הפלא ופלא' שתי הפלאות הם, 'חכמת חכמיו' היינו תורתו וצדקתו אשר עשה לשם שמים ומעתה חסרים כל אלה, על זה קאמר 'אבדה' לשון עבר, שנאבד מיד עם הסתלקותו מן העולם, וגם 'בינת נבוניו' ההשפעה שנשפע מהצדיק על בני דורו אף זאת 'תסתתר', הפסק ההשפעה אינה נרגשת תיכף, אבל עם הזמן גם זאת 'תסתתר' ויבחינו שאף זאת הלכה אבדה מאיתנו.

שתי אלה לקינו בכפלים בעלות בסערה השמימה גאון עוזנו רבינו בעל דרך אמונה **זצוק"ל**, התמדתו העצומה ובקיאותו המבהילה בכל מכמני התורה, כאשר הכל פרוס לפניו כשמלה בבהירות ובעמקות, הרי 'אבדה חכמת חכמיו' שהיה ואיננו עוד.

זאת ועוד 'צדקתו עם ישראל', אלפי ישראל ששיחרו לפתחו לשמוע את דבר ד' ולהוושע מברכות פיו, וספריו הקדושים והעמוקים שנתחברו על ידו, ועכשיו 'בינת נבוניו תסתתר', מעתה לך יאות למיבכי לך יאות למיספד.

### הפסק השפעת הצדיק על הדור קשה משריפת בית אלוקינו

לפי זה יתיישב קושיית השל"ה הק' (מסכת תענית, דרוש להספד) דבגמ' (ר"ה יח:): איתא 'שקולה מיתת צדיקים כשריפת בית אלוקינו', ובמדרש (איכה רבתי א, לט) מצינו שסילוקן של צדיקים קשה לפני הקדוש ברוך הוא יותר מחורבן בית המקדש, ונאמרו בזה הרבה תירוצים בסה"ק.

ואפשר לומר דבשריפת בית אלוקינו אמרו חז"ל 'כל המתאבל על ירושלים זוכה ורואה בשמחתו', הרי האבילות על ירושלים ממחר ומחיש גאולתינו ויתמלא כל החסרון שנעשה עם שריפת בית אלוקינו.

לעומת זאת המוריד דמעות על אדם כשר הקב"ה סופרן ומניחן בבית גנזיו, וכדברי המהרש"א שהם דמעות של יראת שמים, הרי יש כאן מעין השלמה לזאת הנחת רוח שהיה עושה הצדיק בחיים חיותו, אבל ההשפעה שהיה מאתו לבני דורו, מי יורה דעה ומי יבין שמועה, הלא אין רפואה למכתנו. לכן 'מיתת צדיקים' היינו כאשר נחסר מעכשיו צדקתו ומצוותיו, הרי זה כשריפת בית אלוקינו שעל ידי האבילות על מיתתו יתמלא ההעדר, אבל באופן שיש 'סילוקן של צדיקים' דהיינו שבחיים חיותו היתה לו השפעה על בני דורו, והצדיק אבד לדורו אבד, הרי זה יותר משריפת בית אלוקינו, שלא יתמלא החלל על ידי הורדת דמעות, כי סוף סוף חסרים השפעתו.

ולסיום נביא דברי רבינו הק' בעל ההילולא א"ז בעל נועם אלימלך זי"ע (פרשת צו, בפסוק זאת התורה) שהאריך בשבח לימוד התורה 'ועל ידי התורה הקדושה יכול האדם לבוא לכל המדרגות', ומסיים, 'היא העולה על מוקדה, פירוש, עוד תפעול התורה היא שתלמוד, שתביאך אל אהבה והתלהבות גדול וכנ"ל, שהתורה חשובה כנגד הכל וכו', ואש המזבח תוקד בו, רוצה לומר, כמו שהיה בא אש על המזבח מן השמים, כן תוקד התלהבות אש בהצדיק הזה אשר יתנהג כנ"ל'.

ואין לנו שיור רק התורה הזאת, יה"ר שנזכה להתחזק בלימוד התורה ויגיעתה, וזכות כל הצדיקים יגן עלינו אמן.

# תבונות שורש - הארות בפרשה על פי שורשי התיבות / הרב אשר זאב שרייבר, מח"ס תבונות כפיו, תבונות מועד

טהרת הדעת והלב | ביאור שורשי: טמא, טמה, טהר, בדל

להבדיל בין הטמא ובין הטהר (יא, מז)

פרשת השבוע מלאה בעניני טומאה וטהרה, הן לגבי טומאת בעלי-חיים האסורים באכילה, וטהרת המותרים, והן לגבי דיני טומאת נבלות שהם אב הטומאה ומטמאות אוכלים ומשקים, ובנוסף לזה קוראים אנו השבת את פרשת 'פרה', העוסקת בדיני טומאת מת וטהרתו.

והנה בפשטות דבר טמא הוא משהו המטמא אחרים, ולגבי טומאת בעלי חיים האסורים באכילה אין הם מטמאים טומאת הגוף את הנוגע בהם [בחיייהם], ולכאורה היה שייך בהם לשון של 'אסור ומותר', אולם בפסוקים עצמם רואים שיש בהם ענין המטמא, אך לא טומאת הגוף אלא טומאת הנפש, וכלשון הפסוקים: וְלֹא תִטְמְאוּ בָהֶם וְנִטְמַתֶּם בָּם... כִּי אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם וְהִתְקַדְשְׁתֶּם וְהִיִּיתֶם קְדוֹשִׁים כִּי קְדוֹשׁ אֲנִי וְלֹא תִטְמְאוּ אֶת נַפְשֵׁיכֶם....

אך הרד"ק בספר השורשים, כותב ש'ונטמתם בם' אינו משורש 'טמא' אלא משורש 'טמה', שהוא לשון סתימה, וכמו שאמרו חז"ל שאכילת מאכלות אסורות 'מטמטם' את הלב, וכעין 'טומטום', היתה לו גומא וטממה, ואומר שגם לשון 'יורד לטמיון' הכוונה למקום שיהיה סתום ולא ישוב אליו עוד.

**'טמא' והטמטום שבעקבותיו**

פשטות השורש הזה ידוע על עניני טומאה, שיש דברים טמאים האסורים במגע עם הקודש, ויש מהם שיש להם טהרה במקוה, אך כאמור מצינו גם 'טומאה' של איסור אכילה, ויש טומאה האוסרת אשה לבעלה עד שתיטהר, אולם מצינו גם טומאה שאין בה איסור כמו 'אשר טמא את דינה בתו', ובדף היומי השבוע נזכר גם שגרושה שנשאת לאחר מוגדרת כ'טמאה' לבעלה הראשון, ככתוב 'אחרי אשר הוטמאה', ואפילו רק נתארסה לאחר מוגדרת כך, והרד"ק מאריך קצת בזה וכותב ש'טומאה' זו היא לשון 'מניעה', וכן מה שנאמר אצל אמו של שמשון 'ואל תאכלי כל טומאה' - הכונה לכל דבר הנמנע מהנזיר.

ולהבנת השורש הזה נקדים מה שאמרו חז"ל "על כרחך אתה חי, ועל כרחך אתה מת", ולכאורה אינו מובן כי נראה שאדם רוצה לחיות וגם רוצה למות, ובדרך דרוש יש להסביר שטבע האדם הוא שרוצה לגדול ולהתקדם ולהתפתח לפעול ולעשות וכו', הרצון הזה הוא רצון של 'חיים', רצון לחיות, אך מצוי גם שמשום מה החיים התובעים הללו מטרידים את האדם ורוצה מנוחה, רוצה להיכנס למצב שטוב לו כמו שהוא ללא שום התקדמות, מספיק לו לחלום ולנשום, אפשר להגדיר את המצב-רוח הזה בתואר 'יאוש', אך יתכן שהחפץ במצב זה יטען שהוא לא מיואש, פשוט מעדיף את המנוחה הזו על טירדת החיים, ואת

המצב הזה אפשר להגדיר כ'רצון למות'... והנה יתכן שאדם יחפוץ במוות הזה, אבל ה' יסבב אותו שיוכרח להתנהג כמו חי, ויתכן שאדם יחפוץ להתנהג כמו חי, וה' יסבב אותו להיות במצב הרפיה שלא ימצא במה לבטאות את חייו, וזהו 'על כרחך אתה חי ועל כרחך אתה מת'.

והנה כל הטומאות הידועים משתייכים לענין של מיתה, של העדר חיים, כמו טומאת מת, ונבלות וכו' ששייך בהם מצב של חיים, וכעת הם במצב הפוך. וכאשר יש לאדם נגיעה עם ענינים אלו, זה גורם לו את הבלבול בין הרצון לחיות לרצון למות, דהיינו, רצון החיים שלו נפגם, ואף שמסתבר שהרצון ימהר לחזור, בכל זאת היות והוא ימצא במצב מתחדש, יהא זה מתוך עיון של 'לחשוב מסלול מחדש', ינסה להגדיר לעצמו תכנית חיים חדשה, לטוב או למוטב, והמצב הזה אינו מומלץ, גורם בלבול לאדם, או שמחפש מנוחה יתירה, או שמבקש התעסקות יתירה...

ובודאי שיהודי צריך לעשות תמיד חשבון הנפש ולבחון את מצבו ובאם יכול להשתפר יותר, אך זה צריך להגיע מתוך מבט ומבחן על המעשים עצמם, לא מתוך בלבול בתחושות הנפש, נוכחו שאדם שלא אכל כמה ימים יתכן שיחליט שאינו צריך לאכול כל יום, ויתכן שמרוב רעב יחליט שצריך הוא להרבות באכילה, ולא כך מבררים את הדבר, אלא מתוך אכילה רגילה שמרגיש מתי שבע יותר מדאי ומתי לא היה שבע].

ובקיצור, הענין של 'טומאה', הוא מצב שהנפש מבולבלת בצורך איכות וצורת החיים שלה, וזה מצב לא רצוי, בפרט כאשר אדם מתעסק במקדש וקדשים, כי אם בלבול הנפש משבש לו את ניהול החיים הטבעיים, אין זה גרוע כמו שזה משבש לו את השאיפות הנעלות והקדושות של קירבת ה'.

ובזה מובן הפסוקים 'אשר טמא את דינה בתו', ו'אחרי אשר הוטמאה', כי אשה המתקשרת עם בעל, נמשכת אחריו ושאיפות חייה הם אחריו ובעקבותיו, וכאשר שכם בלבב את דינה אחר עולמו שלו זוהי 'טומאה', וכאשר אשה רוצה לחזור לבעל ראשון אחר שהכירה משהו אחר והתקשרה עמו זהו בלבול בחפצי הנפש.

ומעתה בעלי החיים הטמאים - הם בעלי חיים שהטבע שלהם מבולבל, התערובת של טוב ורע מאד מעורבת בהם, וכאשר אדם אוכל אותם, זה משפיע עליו, הנפש שלו נעשית מבולבלת בשאיפות חייה, כמו כלב שיכול לאהוב אנשים ויכול לנשוך אנשים -

ואדם המבולבל בשאיפות הפוכים זה מזה, מצוי שהשאיפות שלו דועכים ונסגרים, נותן למקריות לנהל את חייו, וזהו המצב של שורש 'טמה' - של טמטום הלב, שכאילו אין לו לב עצמי.

### טהרה וסגולותיה

הענין של טהרה הוא הפוך מטומאה, כאשר אדם מסתלק מבלבולי הנפש המקצינים אותו לכאן ולכאן, ומוצא את המהלך הרגוע המתאם בין נפשו ובשרו, שניהם מאוחדים וחיים כאחד, ממלא את צרכי שניהם, זהו מצב של טהרה.

וכמו שמצינו זהב טהור וכסף טהור - שזהו כאשר החומר הבוהק שלהם אינו מעוכר בחומרים שאינם תואמים לו, כך גם נפש שלא מעורב בה רצונות זרים שאינם מתאימים לה, הינה 'נפש טהורה'. וכנראה החיות הטהורות יש להם רוגע עם המצב הנפשי שלהם. ומצינו טהרה מחטאים ככתוב 'לפני ה' תטהרו' כי החטא מטריד את הנפש, וכל זמן שאינו מוכן לעזבו בודאי שמטריד את הנפש בשאיפה זרה, והמצוה היא לסלק ולבטל את הרצון הרע הזה, שהנפש תרגיש מושלמת עם עצמה, מטהרת.

והזאת אפר פרה יש לה סגולה של טהרה, וחלק מהסגולה הזו הוא על ידי האזוב, שמשפיל עצמו כאזוב, שאין לו שאיפות רבות וקיצונות המטרידות את הנפש, אלא שאיפותיו מתאימות לאמת שלו וליכולת ההתפתחות שלו, וכעין מה שמבקשים 'וטהר לבנו לעבדך באמת', ולשון הקליר ביוצרות הוא "לבל יתגאה מתגאה כארו, שאם לא ימך כאזוב ויחשב כתולעת - לא יטהר באזוב ובשני תולעת, ואם לא ישפוך לב כמים לא יטהר בזריקת מים", והנה פשוט שעל פי גדרי ההלכה, כל שהיזו עליו מאפר פרה וטבל נעשה טהור גם אם לא נעשה נמוך כאזוב וכו', אלא הכוונה היא שסדר הטהרה יש לו סגולה להביא את האדם למצב הטהרה, ורצון התורה הוא שיפנו את שיקבל את הסגולה...

ובימינו שאין לנו אפר פרה עיקר הטהרה הוא בקבלת ההכנעה הזו, ההכנעה של כוחי ועוצם ידי, ההכנעה להסכים עם המצב שהכין לו ה' -

אך אין חלילה הכוונה שאדם יעצור את שאיפותיו, ויכנס למצב של מוות ויאוש, שגם המצב הזה הוא בחינת מיתה טומאה וטמטום כמבואר לעיל, אלא הכוונה שיעצב ויתאם את השאיפות המתחדשות לקראת השנה החדשה באופן שמתקבל על הגוף והנפש, שירגיש שהשאיפה החדשה נותנת ללבו שמחה ותקוה טובה, ולא תחושת מלחמה, מתח או טירדת הנפש.

וזה לשון הרמב"ם סוף הלכות מקוואות:

דבר ברור וגלוי שהטומאות והטהרות גזירות הכתוב הן, ואינן מדברים שדעתו של אדם מכרעתו והרי הן מכלל החוקים, וכן הטבילה מן הטומאות מכלל החוקים הוא שאין הטומאה טיט או צואה שתעבור במים אלא גזירת הכתוב היא והדבר תלוי בכוונת הלב, ולפיכך אמרו חכמים טבל ולא הוחזק כאילו לא טבל, ואעפ"כ רמז יש בדבר כשם שהמכוין לבו לטהר כיון שטבל טהור ואף על פי שלא נתחדש בגופו דבר כך המכוין לבו לטהר נפשו מטומאות הנפשות שהן מחשבות האון ודעות הרעות, כיון שהסכים בלבו לפרוש מאותן העצות והביא נפשו במי הדעת - טהור, הרי הוא אומר וזרקתי עליכם מים טהורים וטהרתם מכל טומאותיכם ומכל גלוליכם אטהר אתכם, השם ברחמיו הרבים מכל חטא עון ואשמה יטהרנו אמן.

## ההבדלה

מבואר בדברי הרמב"ם שיש 'מי הדעת' ואפשר להיטהר בהם, והנה הענין של הדעת הוא לעשות את המשקל הנכון בין המדות, לתת לכל מידה את שלה, לא לתת למדה אחת להתרברב בשאיפותיה על חשבון מדות אחרות, אך יש אנשים שיש להם 'דעת קשוחה',

שמה שעלה בדעתם פעם, או מה שהחליטו כבר, אינם מוכנים לשנות, זוהי האמת הנצחית, ודעת כזו אינה קשובה למציאות, ואינה נמשלת ל'מים' אלא לברזל, ולא שייך לטבול בה, ורק כאשר אדם מוכן לרכך את הדעת, להביט על עצמו ומצבו מתוך תחושה של מים המרככים, אז יכול לבוא במי הדעת, לקבל את הטהרה מאביו שבשמים.

והנה אמרו חז"ל 'אם אין דעת הבדלה מנין', ובפסוק המסיים את הפרשה שלפנינו נאמר 'להבדיל בין הטמא ובין הטהור', ומבואר שבין טמא לטהור צריך שיהא ענין של 'הבדלה' וזה נעשה על ידי ה'דעת' -

וההסבר הוא כי בהרבה אופנים יש מצוה להיטמא, ויתכנו מצבים שאין הטמא מחוייב להיטהר, אבל הזהירות היא 'להבדיל' בין המצבים, שלא יחשוב על מצב של טומאה, שכך צריך להיות, וההרגשה הזו הינה 'טהורה'... וזהו הרמז במצוה של 'להבדיל' בין הטמא ובין הטהור, שהדעת תבחין שתאוות או שאיפות המטרידים את הנפש ומבלבלים אותה שמוכרח כך וכך, אין זה המצב התמידי והרצוי, צריך להתרכך ולהירגע, אפשר על ידי מי הדעת, ואפשר על ידי סגולת המקוה, צריך לחקור 'מי יתן טהור מטמא', לבקש 'לב טהור', לקוות ל'זהירותי את לב האבן מבשרכם ונתתי לכם לב בשר'.

פינת ההלכה מאת מרן הראש"ל"צ בעל ילקוט יוסף

## פינת ההלכה / מרן הראשון לציון הגאון רבי יצחק יוסף שליט"א, בעל ילקוט יוסף. נמסר ע"י הרב ונערך ע"י הרב יצחק קורלנסקי

### בְּרַכַּת מְאָפִים מְתוּקִים

מהי ברכת 'פת הבאה בכיסנין'? | אלו סוגי מאפים מוגדרים כ'פת הבאה בכיסנין'? | מהו החילוק לענין הברכה בין טעימה קלה לבין אכילה בקביעת סעודה עליו? | מהו שיעור קביעות סעודה הגורם שינוי ברכה? | והאם שיעור קביעות סעודה נשתנה מזמן הפוסקים שמלפני שנות דור? | מהו שיעור אכילה המחייב ברכת המזון? | מהו שיעור כדי אכילת פרס?

שאלה: מי שאין בדעתו לאכול פת בסעודה, אלא עוגה עם מיני ליפתן, האם יברך על העוגה 'בורא מיני מזונות' או 'המוציא לחם מן הארץ'?

דין 'פת הבאה בכיסנין'

**תשובה:** בגמרא (ברכות מב ע"א): רבי מונא אומר משום רבי יהודה, פת הבאה בכיסנין - מברכין עליה 'המוציא' וברכת המזון. ומסקנת הגמרא שאין הלכה כמותו, ועל פת הבאה בכיסנין מברכים 'בורא מיני מזונות' וברכה אחרונה מעין שלש 'על המחיה', וכפי שכתב הרי"ף (שם), שכך המסקנא כאשר אוכל בתורת עוגה. ואמנם הביא הרי"ף כמה דעות, אבל סתם דבריו וכתב שאם אוכל העוגה ואינו קובע סעודה עליה, מברך 'מזונות' וברכה אחת מעין שלש, ואם קובע סעודה עליה מברך 'המוציא' וברכת המזון. והרא"ש (ברכות פ"ז סי' ל) כתב באופן כללי שמברך 'מזונות' וברכה אחת מעין שלש, וכן כתבו הרשב"א והרמב"ם. וכן פסקו הטור והשולחן ערוך (סי' קסח) דפת הבאה בכיסנין מברך עליה 'מזונות' וברכה אחת מעין שלש.

מהי 'פת הבאה בכיסנין'?

ונחלקו הראשונים מה הוא פת הבאה בכיסנין.

דעה א': לדעת רבינו חננאל, היא פת העשויה כמין כיסים מלאים בדבש, אגוזים וכדו', והביאו דבריו תלמידי רבינו יונה (ברכות שם), וכן דעת הערוך (ערך כסן) והרשב"א. ולדעתם, אם נילושה העיסה בסוכר ושמן או דבש וכיו"ב, ללא מילוי, מברכים עליה 'המוציא', וכן מיני מאפה שכוססים אותם בשיניים, כגון בייגלך, עוגיות מלוחות, מציות וכדו', אם אין בהם כיסים במילוי אגוזים ושקדים וכיו"ב, מברכים עליה 'המוציא' וברכת המזון. ודוקא כשהוא ממולא, כגון בורקס, 'אזני המן' וכדו', מברכים 'מזונות' ומעין שלש, אבל שאר עוגות שאינן ממולאות, כמו עוגת טורט וכיו"ב, מברכים עליהם 'המוציא' וברכת המזון.

## בְּרֵכַת מֵאָפִים מְתוּקִים

דעה ב': לדעת הרמב"ם (פ"ג מהלכות ברכות), פת הבאה בכיסנין היינו שנילושה העיסה בדבש או סוכר או שמן וכל מיני תבלין, ובלבד שיהיה טעם הפירות או התבלין ניכר בפת. דעה ג': לדעת רבינו נתן בעל הערוך בשם רבינו האי גאון, פת הבאה בכיסנין היינו פת שעושים אותה כעכין יבשים, וכוססים אותם בשיניים, כמו בייגלך, מקלות מלוחים, מציות וכדו', ועליהם מברכים 'מזונות', משא"כ מאפים עם מילוי ושאר דברים שאינם נכססים, והביא סמך לזה מהכתוב (יהושע ט ה) "וכל לחם צידם יבש היה נקודים", ותרגם יונתן בן עוזיאל, "וכל לחם זודיהון יבש הוה כסנין", הרי שפת הבאה בכסנין הוא יבש שכוססים אותה בשיניים.

### טעימה קלה וקביעות סעודה

להלכה, מרן בשולחן ערוך (סי' קסח ס"ו) הביא שלושת הדיעות הללו וכתב שהלכה כדברי כולם, שלכל אלו הדברים נותנים עליהם דין 'פת הבאה בכסנין', דהיינו אם ממולאים בשקדים ואגוזים וכיו"ב, כגון 'אזני המן', וכן עיסה שנילושה בסוכר ושמן ודבש וכיו"ב, כמו עוגת טורט, או שכוססים אותם בשיניים כמו בייגלך, מברך עליהם 'בורא מיני מזונות' וברכה אחת מעין שלש. ולכן מה שאופים כיום כל מיני מאפים וכותבים עליהם שברכתם 'מזונות' וכשטועמים מהם אין מרגישים שום מתיקות, הרי זה כמו לחם רגיל שברכתו 'המוציא', ורק אם מרגיש טעם מי הפירות או התבלין מברך 'מזונות'. ומרן בשו"ע סיים דבריו וכתב שכל זה דוקא אם לא קבע סעודה, אך אם קבע סעודתו עליהם, מברך 'המוציא' וברכת המזון.

### שיעור קביעות סעודה

שיעור קביעות סעודה על פת הבאה בכיסנין המצריך לברך 'המוציא' וברכת המזון, כתב מרן החיד"א (ברכי יוסף סי' קסח סק"ד) בשם בית דוד, וכן בבן איש חי (פרשת פנחס אות יט) ובכף החיים (סי' קס"ח ס"ק מ"ה), שאינו נמדד לפי כל אחד לעצמו כמה מחליט לקבוע סעודתו, אלא היינו שאוכל שיעור של ד' ביצים, שהוא 72 דרהם, שכל ביצה היא 18 דרהם, וד' ביצים הוא 72 דרהם. כל דרהם הוא בערך בין 2.8 ל-3 גרם, וי"א 3.2 גרם, וכשנחשב עפ"י השיעור הממוצע שהוא 3 גרם כפול 72, הרי 216 גרם הוא שיעור קביעת סעודה. ובשיעור הפחות מכך הוא כ-204 גרם, וקשה לצמצם בדברים אלו, כי בלאו הכי נופלים כמה פירוורים.

ובמשנה ברורה (סי' קסח ס"ק כד ושעה"צ ס"ק יט) כתב דאף על גב שכתבו כמה אחרונים דשיעור קביעות בזה הוא ג' או ד' ביצים, אבל כמה אחרונים והגר"א מכללם חולקים על זה, וסוברים שאין לברך 'המוציא' וברכת המזון אלא כשיעור סעודה גדולה שרגיל לאכול ערב ובוקר ולכן לכתחילה טוב לחוש לדעת המחמירים שלא לאכול ד' ביצים. גם הגר"ז (הובא בקצות השלחן סי' מח אות יח), דעתו דבאוכל ד' ביצים עד ו' ביצים אם לא שבע ממנו מברך 'בורא מיני מזונות' ועל המחיה, וכן בשו"ת זכרון יהודה (ח"א או"ח סי' פב),



## בְּרֵכַת מֵאֲפִים מִתּוֹקִים

שו"ת לבושי מרדכי (תנינא, או"ח סי' ה) וכמו שכתב החיי אדם (כלל נד ס"ד, נשמת אדם סק"א).

אולם בני עדות המזרח פוסקים כדעת הרב בית דוד והחיד"א והבן איש חי וכף החיים, וכך היה המנהג שאם אוכל כשיעור ד' ביצים, שהוא 216 גרם, מברך המוציא וברכת המזון, ובמקום מנהג לא אמרינן ספק ברכות להקל, כמבואר בשו"ת תרומת הדשן (סי' לו).

### שיעור קביעות סעודה מזמן הפוסקים

יש מי שרצה לומר שבימינו רגילים לאכול עוגה אף בפחות מכשיעור זה של 216 גרם, ובשיעור 56 גרם רגילים לקבוע סעודה ולברך עליה 'המוציא' וברכת המזון. אך זו טעות, ואין אנו יכולים לחלוק מדעתינו על כל הפוסקים הנ"ל - הבית דוד, החיד"א, הבן איש חי וכף החיים, בדבר שמסתבר טעמו ושכך היה המנהג, ולכן אין להסתמך על זה, ומי שאכל פחות משיעור 216 גרם, מברך 'בורא מיני מזונות', ורק משיעור 216 גרם מברך 'המוציא' וברכת המזון, כי מי יכול להיות בטוח שלפני כמאתיים שנה לא קבעו סעודה על פת הבאה בכיסנין, פת מתוקה עם סוכר, הרי גם אז היו דברים אלו, ועם כל זה כתבו הפוסקים שצריך שיעור ד' ביצים שהוא 216 גרם ולא כתבו שאף בפחות מכך מברך 'המוציא', ואין הבדל בין זמנם לזמנינו, וקשה מאד לומר חילוקים כאלו ולפסוק כן.

אמנם יש מהאשכנזים שסומכים על הגאון רבי משה פיינשטיין זצ"ל בשו"ת אגרות משה (או"ח ח"ג סי' לב) שאף בשיעור קטן הנ"ל קובע סעודה ומברך 'המוציא' וברכת המזון, ויש להם על מה לסמוך, אבל הספרדים מעולם לא נהגו כן, וחששו לספק ברכה לבטלה, ולדעת הרמב"ם והשו"ע (סי' רטו) איסור ברכה לבטלה הוא מדאורייתא, 'לא תשא את שם ה' אלקיך לשווא', לכן אין לשנות מן המנהג, ורק משיעור 216 גרם ואילך נחשב קביעות סעודה, ובפחות מכך מברך 'מזונות' ועל המחיה'.

### כמות אכילה בשיעור 'כדי אכילת פרס'

בכף החיים (סי' קסח ס"ק מה) כתב דבעינן שיאכל כל שיעור הד' ביצים בכדי אכילת פרס, וכדבריו כתב גם בשו"ת קרבן אשה (סוף סי' ה) דכשם שבאכילת מצוה אין להפסיק באכילת כזית בכדי אכילת פרס, ואם הפסיק אין לברך ברכת המזון, כך לגבי הקובע סעודתו על פת הבאה בכיסנין, דרק אם אוכל כזית בכדי אכילת פרס, מברכים 'המוציא' וברכת המזון, ואם שהה מברך מעין שלש. ואין צריך שכל המאכל בשיעור הד' ביצים - 72 דרהם (216 גרם) יאכל בכדי אכילת פרס, וכמעט לא שייך לאכול במהירות בלי הפסק, ואין זה כשתיית רביעית, אלא שבתוך שיעור ד' ביצים שאוכל, מתוכם יהיה כזית אחד שיאכל מזה בכדי אכילת פרס, ומברך ברכת המזון.

### שיעור 'כדי אכילת פרס'

ובשיעור כדי אכילת פרס, נחלקו האחרונים. בשו"ת תורת חסד מלובלין (או"ח סי' לב) כתב שאין השיעור שווה בכל המאכלים, וכל סוג מאכל יש לו שיעור לעצמו. ובליקוטי שו"ת חתם סופר (ח"ו ס טז) כתב שהוא כתשע דקות, וכן כתב בספר זכרונות אליהו (מערכת

פינת ההלכה / מרן הראשון לציון הגאון רבי יצחק יוסף שליט"א, בעל ילקוט יוסף. נמסר ע"י הרב ונערך ע"י הרב יצחק קורלנסקי

## מִזְקָנִים אֶתְבוֹנָן - דברי מרן הראשון לציון הגר"י יוסף שליט"א בפתח השיעור השבועי אחרי פטירת מרן הגר"ח קניבסקי זצ"ל

א אות יב). ושם (מערכת כ אות ד) כתב בשם המל"ח (סי' כ אות לג) שהוא כשמינית שעה (7.5 דקות), וכן בשדי חמד (אסיפת דינים, אכילה, אות ג') כתב בשם דרכי הוראה, שלדעת הרמב"ם (עיין זבחי צדק סי' קיב ס"ק יט) הוא 8 דקות ו-6 שניות. וכן הגאון בעל ערוך לנר בספרו ביכורי יעקב (סי' תרל"ט ס"ק י"ג) כתב שמינית שעה, וכן כתב הגאון רבי חיים פלאג'י בספר מועד לכל חי (סי' כ' אות ל"ג). וכן בספר גולות עליות (מקוואות פ"י מ"ז) כתב בשם הגר"ז בעל התניא שהוא 8 דקות. אולם בשו"ת צמח צדק מליובאוויטש (בשער המילואים סי' ט') כתב ששיעורו כ-6 דקות, (ובהערה שם כתב שהוא כ-7 דקות, ועיין בס' שיעורי תורה להגר"ח נאה, פ"ג סט"ו), ובכף החיים (סי' ר"י סק"ח) כתב על פי נסיון שהוא כ-4 דקות. ולמעשה טוב להקפיד שלא ישהה באכילת הכזית שיעור כשבע דקות וחצי, וטוב להחמיר בדברים שהם מן התורה לאכול כזית בארבע דקות.

\*

## מִזְקָנִים אֶתְבוֹנָן - דברי מרן הראשון לציון הגר"י יוסף שליט"א בפתח השיעור השבועי אחרי פטירת מרן הגר"ח קניבסקי זצ"ל

מוצ"ש פר' צו, אור לי"ז אדר ב' תשפ"ב

נקדיש את השיעור לעילוי נשמתו של הגאון הצדיק רבי שמריהו יוסף חיים בן פעשא מרים, רוח ה' תניחנו בגן עדן.

כתוב (ישעיה נז א) "הַצְדִּיק אֶבֶד וְאֵין אִישׁ שָׁם עַל-לֵב", כאשר צדיק נפטר, צריכים הציבור להתעורר וללמוד מדרכיו, "מִזְקָנִים אֶתְבוֹנָן" (תהלים קיט ק).

מדרכיו של הגאון המנוח ניתן ללמוד מהי שקיעות בלימוד התורה, כאשר במשך עשרות עשרות שנים ישב ועסק בתורה בשקיעות עצומה.

כמו כן, לומדים מהמנוח את ההשקפה הנכונה - וצריכים לדבר הרבה בעניני השקפה - שאין לנו שיור רק התורה הזאת. צריכים ללמוד רק בישיבה קדושה ולהיות שקוע בלימוד. יש אברך שאם לא יקבל משרה יהיה בטלן, אבל האמת שצריך ללמוד תורה לשמה, "כי הם חיינו ואורך ימינו ובהם נהגה יומם ולילה". תראו בישיבת 'מיר', יש סבא, בן ונכד, שכולם אברכים, יושבים ולומדים יחד ומזכים את הרבים, כל אחד בדרכו.

השאיפה צריכה להיות - "שְׁבִתִי בְּבֵית ה' פֶּלַי יְמֵי חַיֵּי" (תהלים כז ד), כך היו כל הגדולים שלנו, מה ראינו אצל מרן זצ"ל, הגר"ש אלישיב, הגרש"ז אויערבאך, חכם בן ציון אבא שאל, ראינו שקיעות בלימוד, כל הזמן יושבים ועוסקים בתורה, וזה גם מה שראינו אצל הגאון המנוח זצ"ל, שישב עשרות שנים על התורה ועל העבודה.

פינת ההלכה / מרן הראשון לציון הגאון רבי יצחק יוסף שליט"א, בעל ילקוט יוסף. נמסר ע"י הרב ונערך ע"י הרב יצחק קורלנסקי

**מְזַקְנִים אֶתְבוֹנָן - דברי מרן הראשון לציון הגר"י יוסף שליט"א בפתח השיעור השבועי  
אחרי פטירת מרן הגר"ח קניבסקי זצ"ל**

---

יהי רצון שיעמוד בתפלה על כל עם ישראל, ותהא נשמתו צרורה בצרור החיים, אמן.

\*

דברי מרן הראש"ל שליט"א נאמרים מדי יום שישי, ערב שבת קודש, ונערכים ע"י הרב יצחק קורלנסקי. לתגובות: 8033050@gmail.com

## חינוך

# חינוך בפרשה / הרב יחיאל מיכל מונדרוביץ, מפקח בתלמודי תורה ומרצה חינוכי

## האמנתי כי אדבר!

העולם אומר 'סוף טוב - הכל טוב'. אך בפועל לא תמיד זוכים לראות בסוף הטוב של אירועים עצובים וקשים. למרות זאת מאמינים ש'הכל טוב'. יצאנו כעת מימי הפורים, קראנו במגילה על מקרים מטלטלים ומלחיצים שבסופם התחברו ל'סוף טוב' מושלם! כשמש היוצאת מאחורי עננים שחורים, כך נתגלתה יד ה' והיתה לה' המלוכה. נזכור דרשת הקדמונים "הקורא את המגילה למפרע" המאמין רק מהסוף להתחלה, כשמבינים 'מה היה פה' - "לא יצא"! יש להאמין תמיד. לפעמים זוכים לראות את ה'בסוף', אך יש ו'התוכנית האלוקית' נפלאה מעיננו.

גאון מופלג ואף גביר גדול היה הג"ר בעריש מייזליש רבה של וורשא. בביתו החזיק ישיבה - על חשבוננו - ובה מסר שיעורים עמוקים לתופסי תורה. פקידיו ועובדיו ניהלו את עסקיו המסועפים ברחבי היבשת. זכה הרב בס"ד ל'שני שולחנות' ושמו נישא לתהילה. בימים ההם, הצאר הרוסי יצא במכרז וחיפש אספקת קורות עץ לבניית ארמון חדש. מדובר בעסקת ענק. הרב מייזליש נגש למכרז, והצאר שהכיר ביושרו ובחר בו. הרב עשוי להרויח הון רב ורווח משמעותי. הוא לקח הלוואה גדולה מבנק צרפתי, קנה עצי יער, העסיק פועלים לכריתתם, רכש אוניות תובלה שיושיטו את הקורות על הנהרות עד ליעדם. יַעֲבֹדָה רְבָה' שמתן שכרה בצידה, בעין יפה. עבודה של כשנה תמימה.

ויהי היום, במשרדי הרב מתקבלת ידיעה נוראה: בגלל גושי קרח בנהר, שלש האוניות טעונות עצים טבעו במצולות. פירוש הדבר, העסקה ירדה לטמיון. הרב לא יוכל לספק עצים במועד שנקבע, הצאר לא ישלם את הכסף המסוכם, וממילא אין לרב איך לשלם חובותיו לבנק הצרפתי ולפועליו. הרב נקרה לפשיטת רגל. מי יבשר לו בשורת איוב זו?

תלמיד פיקח קיבל על עצמו את המשימה. בתום השיעור העיוני שרתה רוח טובה על הרב. פנה התלמיד וביקש שיחת התייעצות. פתח ושאל "המשנה מלמדת 'חייב אדם לברך על הרעה כשם שמברך על הטובה'. לא נאמר שיש לברך על שתיהן, הטובה והרעה, אלא 'כשם', באותה הרגשה. רבינו! איך עושים זאת?" הרב השיבו "המאמין שהכל לטובה מאת ה' מברך אף הרעה בכוונת הלב!". התלמיד ממשיך "וכיצד שמחים על דבר רע, ומברכים על מעשים רעים וקשים?" הסביר הרב שאין רעה יוצאת מלפני המקום ב"ה. הכל טובות! יש להאמין 'אפילו בהסתרה שבתוך ההסתרה' שהכל חסדים, וכך אפשר לברך בטוב-לבב 'ברוך דיין האמת' כשם שמברך בשמחה 'ברוך הטוב והמטיב'.

התלמיד מתעקש. "אכן, מברכים על הרעה, אך ממש 'כשם' שמברך על הטובה? בחודש שעבר ראיתי את הרב רוקד בנשואי נכדו. פניו אורו בהודיה לה' על טובתו. האם כך יש לברך גם על הרעה?" הרב מהרהר ומשיב: "לכאורה זו דרישת המשנה, להתבונן בחסדי ה' "

עד שיברך על הרעה **כשם** שמברך על הטובה, בשיר וריקוד!". המתין התלמיד ברגע של דומיה, פנה לרבו ואמר "רבי, תתחיל לרקוד!" ובישר לו על האסון הנורא שפקד את עסקיו. הרב מייזליש קרס תחתיו והתעלף! כשקץ אמר בקול רועד "קל לדבר על אמונה, אך כשזה מגיע למעשה זה בכלל לא פשוט".

לא-עלינו, אחינו בני ישראל חווים אסונות נוראים, יתמות ושכול, ימי שמחה והוד (דוגמת ל"ג בעומר וזמן מתן תורתנו) הופכים לאבל ויגון. אבות נפטרים ב'ערב חתונה' ואימהות צעירות המותירות יתומים רכים. חשוב מאוד להטעין נפש תלמידינו במטעני אמונה ודעת, עוד בטרם יבואו ימי הרעה ל"ע [שבהם מוסתרת בוודאי טוב וחסד]. מלמדים אמונה!

אהרן הכהן משכל בפרשתנו את שני בניו. ביום שמחת ליבם! יום שנטל עשר עטרות, הכהנים התקדשו ונכנסו לעבודה. יום 'חתונה'. **וַיִּדְם אֶהָרֹן**. מקבל דין שמים. עצם העובדה ש'נתייחד עמו הדיבור' מעידה כי אין בלב אהרן צער ועצב, שהרי אין השכינה שורה אלא מתוך שמחה. דרש הגה"ק רבי מאיר יחיאל מאוסטרובצה: לא נאמר 'וישתוק אהרן' אלא וידום. שתיקה היא חיצונית, דממה היא פנימית. לא שתק בלבד, אלא 'דמם' כאבן בתוך ליבו. מובאת גירסא קדומה של תרגום "וַיִּדְם אֶהָרֹן - וְשָׁבַח אֶהָרֹן" הוא **שיבח את הקב"ה בשמחה מתוך אמונה תמימה!**

גם **פרשת פרה** מלמדת כי אנחנו 'לא מבינים'. טבע הצעירים לרצות **להבין הכל**. נסביר להם שאף שלמה החכם מכל אדם, מכריז על פרה אדומה **אֶמְרָתִי אֶחְכְּמָה וְהִיא רְחֹקָה מִמְּנִי**. החכמה האמיתית היא להודות 'וְהִיא רְחֹקָה מִמְּנִי'!

רבש"ע! אל תביאנו לידי ניסיון, אך טוב וחסד ירדפוני כל הימים במאור פניו של השי"ת, בנגלה ובשמחה.

בהצלחה בעבודת הקודש! יחיאל מיכל מונדרוביץ'

123ymm@gmail.com

## חידות

# חדוותא - שאלות לחידודא בפרשת השבוע / הרב בנימין צבי יהודה לוי, מח"ס לקוטי רש"י וליל משוררים על הגש"פ

## שאלות בפרשת שמיני

- א. מנין שבהמה בכלל חיה? ומנין שהחיה בכלל בהמה (מיוחס לרש"י נדרים פא:), אמנם עי' חולין עא.)?
- ב. מנין שאין שיירי מנחות נאכלים בזמן שהמזבח פגום (זבחים ס:)?
- ג. היכן מצאנו לשון "קריעה גדולה" (רש"י סוטה ז.)? ולשון "קפיצה"? לשון "לבוש" (עי' חולין סו:)? ולשון "פרוטרוט" (רש"י עמוס ו, ה)?
- ד. מנין שעגלה ערופה בת שנתה (עי' רש"י סוטה מו.), אמנם עי' פרה א, א, וברע"ב שם, וע"ע במדבר רבה יט, ז, וכלי יקר במדבר יט, ב)?
- ה. איזה קילוס אמרו ישראל בשעת ירידת האש מן השמים (רש"י שיר השירים א, טז)?

## חדוותא דאפטריתא פרה (יחזקאל לו)

- ו. איזה סימן נתנו חז"ל בירושלמי לכך שיש לסמוך פרשת פרה לפרשת החדש (מגילה פ"ג ה"ה)?
- ז. איזה דימוי לכלל ישראל מצאנו בהפטרה, ומצאנוהו בדברי משה רבינו להקב"ה (במדבר כז, יז), דוד המלך למלאך (שמואל-ב כד, יז), ומיכיהו לאחאב (מלכים-א כב, יז)?
- תגובות ופתרונות (לכל השאלות או חלקן) נא לשלוח לכתובת. 7628366@okmail.co.il

\*

## תשובות לפרשת צו

- א. איזה לשון בפרשה משמעו בד"כ "אפר", ובפרשת וילך<sup>ג</sup> וכן בנביא ובתהילים הוא לשון "שומן" (וע"ע אבן עזרא שמות כז, ג)?
- הלשון "דשן".
- בפרשה משמעו "אפר" נ"ד שנא' (ו, ג) וְלִבֶּשׁ הַפְּהֵן מִדּוֹ בַד וּמִכְנָסֵי בַד יִלְבֹּשׁ עַל בְּשָׂרוֹ וְהָרִים אֶת הַדָּשָׁן וכו'.

<sup>ג</sup> בשאלה כתבנו בטעות פרשת האזינו, ועמכם הסליחה.

<sup>ד</sup> עי' פי' המשניות להרמב"ם (שבת פ"ג משנה א') "תרגום דשן קיטמא והוא האפר".

ובכמה מקומות משמעו "שומן", בפרשת וילך (דברים לא, כ) כִּי אֲבִיאֲנֹו אֶל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר  
נִשְׁבַּעְתִּי לְאַבְתָּיו זֶבֶת חֶלֶב וּדְבַשׁ וְאָכַל וְשָׁבַע וְדָשָׁן

בירמיה (יג) וְרוּיִתִי נִפְּשׁ הַפְּהָנִים דָּשָׁן וְעָמִי אֶת טוֹבִי יִשְׁבְּעוּ נְאֻם ה': ופירש"י דשן. שמן:

בתהילים (סה, יב) עֲטַרְתָּ שֶׁנֶּת טוֹבֶתְךָ וּמַעְגְּלֶיךָ יִרְעֶפוּן דָּשָׁן: ופירש"י דשן. שומן:

ועי' באבן עזרא (שמות כז, ג) "וטעם לדשנו. להסיר הדשן ממנו. ומלת ידשנה סלה. יעשה  
ממנה דשן. והטעם שתהיה נשרפת על גבי המזבח ומקובלת. והנה תדשן עצם. מבנין אחר  
שהוא הכבד הדגוש. והוא מגזרת מאשר שמנה לחמו"נה.

**ב. מנין שהמכנסים קודמין בלבישתם לשאר בגדי הכהונה (סנהדרין מט:)?**

"ותניא מנין שלא יהא דבר קודם למכנסים שנאמר (ויקרא טז-ד) ומכנסי בד יהיו על  
בשרו".

ופירש"י "על בשרו. משמע כשלו בשן יהא בשרו מבלי לבוש דאי לא הא אתא לאשמועינן  
למה לי על בשרו".

**ג. היכן מצאנו לשון "סחוס" (עי' רש"י שמות כט, כ)?**

(ח, כג) וַיִּשְׁחָט וַיִּקַּח מִשֶּׁה מִדְּמוֹ וַיִּתֵּן עַל תַּנּוּךְ אֶזְרָא אֶהָרֵן הַיְמָנִית וכו' ופירש"י (שמות כט,  
כ) תנוך. הוא הסחוס (ת"כ מילואים כ"א), גדר האמצעי שבתוך האוזן, שקורין טנדרו"ס:

**ולשון "עכבה" (מגילה כא.)?**

(ח, לה) ופֶתַח אֶהָל מוֹעֵד תִּשְׁבּוּ יוֹמָם וְלַיְלָה שְׁבַעַת יָמִים וכו'

ואמרו חז"ל (מגילה כא:): "רבי יוחנן אמר אין ישיבה אלא לשון עכבה שנאמר (דברים א-  
מו) ותשבו בקדש ימים רבים".

**ד. איזו דרשה של טעות דורשים הכהנים בפרשה (שקלים פ"א משנה ד)?**

"אמר רבי יהודה, העיד בן בוכרי ביבנה, כל כהן ששוקל אינו חוטא. אמר לו רבן יוחנן בן  
זבאי, לא כן, אלא כל כהן שאינו שוקל חוטא, אלא שהכהנים דורשים מקרא זה לעצמן,  
(ויקרא ו) וְכָל מִנְחַת כֹּהֵן כָּלִיל תִּהְיֶה לֹא תֹאכַל, הוֹאִיל וְעָמַר וְשָׁתִי הֶלְחָם וְלֶחֶם הַפָּנִים  
שָׁלְנוּ, הִיאָךְ נֶאֱכָלִים".

ופי' ר"ע מברטנורה לעצמן. להנאתן. ולא דרשא היא, דדוקא במנחת כהן לבדו אמר קרא  
כליל תהיה, ולא באותה שיש לו בשתפות עם הצבור. והלכה שכהנים חייבים לתן מחצית  
השקל, ואין ממשכנין אותן מפני דרכי שלום:

**והיכן הוזכרה מנחת חוטא?**

<sup>יה</sup> ועי' במלבי"ם (ישעיה ל, כג) שפי' "שמן מציין שמנונית דוקא. ודשן. מציין כח הלחות השרשי המעמיד החי או  
הצומח על בריאותו. האיש השמן עטינו מלאו חלב, והאיש הדשן עצמותיו מלאו עלומיו, ובא על הדשן מדברים  
הנשרפים שנפרדו כל חלקי הדשן המורכב ונשאר רק יסוד העפר, ע"ד שרש סקל שמשמשים דבר והפוכו".

(ו, י) לא תאפה חמץ חלקם נתתי אתה מאשי קדש קדשים הוא פחטאת וכאשם: ופירש"י כחטאת וכאשם. מנחת חוטא הרי היא כחטאת, לפיכך קמצה שלא לשמה פסולה, מנחת נדבה הרי היא כאשם, לפיכך קמצה שלא לשמה כשרה (ת"כ פרק ג, ד).  
ה. איזה דבר משותף בין חצר המשכן, חפנו של משה, ותיבת נח (עי' רמב"ן בראשית ו, יט)?

שבכולם נאמר שהמועט החזיק את המרובה.

בפרשה נאמר (ח, ג) ואת כל העדה הקהל אל פתח אהל מועד: ופירש"י זה אחד מן המקומות שהחזיק מועט את המרובה:

ובחפנו של משה נאמר שהחזיק שמונה קמצים, כמבואר ברש"י (שמות ט, ח ד"ה וזרקו משה) וכל דבר הנזרק בכח, אינו נזרק אלא ביד אחת, הרי נסים הרבה, אחד שהחזיק קומצו של משה מלא חפנים שלו ושל אהרן, ואחד שהלך האבק על כל ארץ מצרים:

ובתיבת נח כתב הרמב"ן (בראשית ו, יט) מכל בשר וגו'. "ידוע כי החיות רבות מאד ומהן גדולות מאד כפילים וכראמים וזולתם והרמש הרומש על הארץ רב מאד גם מעוף השמים מינים רבים אין להם מספר וכמו שאמרו רבותינו (חולין סג) מאה ועשרים מיני עופות טמאים יש במזרח וכלם מין איה הם ולעופות טהורים אין מספר והנה יצטרך להביא מכלם שילידו כמותם וכאשר תאסוף לכלם מאכל אשר יאכל לשנה תמימה לא תכיל אותם התיבה הזאת ולא עשר כיוצא בה אבל הוא נס החזיק מועט את המרובה וכו'".

ואיזה דבר משותף בין האש, קרבן המוזכר בפרשה, וארץ ישראל?

שבכולם נאמר הלשון "תמיד":

על האש נאמר (ו, ו) "אש תמיד תוקד על המזבח לא תכבה:

על מנחת חביתי נאמר (ו, יג) זה קרבן אהרן ובניו אשר יקריבו לה' ביום המשח אתו עשירת האפה סלת מנחה תמיד מחציתה בפקר ומחציתה בערב:

ועל א"י נאמר (דברים יא, יב) ארץ אשר ה' אלהיך דרש אתה תמיד עיני ה' אלהיך בה מרשית השנה ועד אחרית שנה:

## חדוותא דאפטרטא צו (ירמיה ז, ט)

ו. איזה דבר משותף להפטרה זו ולהפטרת תשעה באב?

שתיהן מסתיימות בפסוקים (ירמיה ט, כב-כג) "פה אמר ה' אל יתהלל חכם בחכמתו ואל יתהלל הגבור בגבורתו אל יתהלל עשיר בעשרו: כי אם בזאת יתהלל המתהלל השפל וידע אותי כי אני ה' עשה חסד משפט וצדקה בארץ כי באלה חפצתי נאם ה'":

<sup>11</sup> והלא דבר הוא, שבשבת זו חשנו כעין ת"ב שחל בשבת, שדוחה האבילות למוצ"ש, וקראנו בזו ההפטרה כמה פסוקים הרומזים לפטירת מרן הגר"ח זצוקללה"ה, כגון (ז, כח) "אבדה האמונה" (ז, כט) "גזי נזרך והשליכי", ועל כולנה הפסוק האחרון (ט, כג) כי אם בזאת יתהלל המתהלל השפל וידע אותי וכו' כי באלה חפצתי נאם ה'.



## מלה צפונה / הרב יוסף שפר

### חידה לפרשת שמיני

עם בית ישראל אקוננה  
על אבדן אנשי אמנה  
ואבכה על תורה וחסרונה  
בצום הרביעי בין חמישה נמנה.

\*

כפרה כמקנחת צואת בנה  
או כחטאת ציבור בבית כליונה  
אף בנדרש והקציף, ותשובתו אנינה  
ובעופות הפורחים, מקדושת התנא.

\*

בבשר קדש הנפסל בלינה  
ואך בראשון לחדשי השנה  
חסיד מונע מעובר סכנה  
ולא ידליקו נשים בשמנה,

\*

במכות ארץ כסדום נתונה  
ובמחתות חולקי כהונה  
בת כהן תשא עוונה  
ונידחה תאבד ממונה

\*

## פתרון חידת 'מלה צפונה'

הפתרון: שריפה

עם בית ישראל אקוננה- וכל בית ישראל יבכו...

על אבדן אנשי אמנה...את השריפה אשר שרף ה'

ואבכה על תורה וחסרונה- ...

בצום הרביעי בין חמישה נמנה-שרף אפוסטמוס את התורה

\*

כפרה כמקנחת צואת בנה- שריפת פרה אדומה

או כחטאת ציבור בבית כליונה- פרים ושעירים הנשרפים

אף בנדרש והקציף, ותשובתו אנינה- ואת שעיר החטאת דרוש דרש משה והנה שורף

ויקצוף...

ובעופות הפורחים, מקדושת התנא- ריב"ע, עוף שפורח עליו מיד נשרף

\*

בבשר קדש הנפסל בלינה- שריפת נותר

ואך בראשון לחדשי השנה- שריפת חמץ (אך ביום הראשון תשביתו שעור מבתיכם)

חסיד מונע מעובר סכנה- בציפורניים, חסיד שורפן

ולא ידליקו נשים בשמנה- ...ולא בשמן שריפה

\*

במכות ארץ כסדום נתונה-גפרית ומלח שריפה כל ארצה

ובמחנות חולקי כהונה- במחנות השרופים

בת כהן תשא עוונה- מיתת בת כהן בשריפה

ונידחה תאבד ממונה- שלל עיר הנידחת בשריפה.

אספקלריא לדף היומי

# אספקלריא לדף היומי - הארות במסכת הנלמדת

## הרב אריה גלינסקי, מח"ס בירורים וביאורים

### דף כא.

תוספות ד"ה בתרייתא דלית בהו דררא דטומאה דאורייתא לקדש גזור ולא לחולין שנעשו על טהרת הקדש 'להכי נראה להר"י לפרש וניתנייה גבי מעלות או קמייתא או בתרייתא ומשני דליכא דררא דטומאה כלל אפילו דרבנן ולא דמי אף לבתרייתא דהא כי מטמינן לה מעת לעת קים לן דטהורה היתה, ואל תתמה היכי מסקינן התם אף לחולין כיון דליכא דררא דטומאה כלל לפי שרגילות הוא קצת שנעקר הדם לפני ראייתה לכך גזרו רבנן אף בחולין שנעשו עט"ה ומכל מקום לית להו דררא דטומאה התם כיון דבשעה דעסקה בטהרות אז אין שם ספק טומאה ואין לה להניח מלעסוק בטהרות שאינה יודעת מתי תראה אחרי כן, לכאן קשה להבין שמצד אחד הוא קל יותר ומאידך הוא חמור יותר, וכפי הנראה שגדר הדברים שכיון שזה סיבת הגזירה א"כ הגדר בגזירה שעשאוה ספק, וממילא אין מקום לחלק בין חולין לתרומה, אבל מאידך כיון שאין פה סיבה לחשש אמיתי עד כדי כך [רק רצו לגזור כי על משהו חייבים לגזור, וגזרו על מעל"ע] לכן לא נחשב דררא דטומאה וק"ל.

\*

### דף כב.

תוספות ד"ה לא מקבלין מינייהו 'רש"י פירש דבשעת הגיתות נאמנים לפי שחבירים מטהרין כליהן עברו הגיתות והבדים אמרינן דלא מהימן, ול"נ דפותח בחביתו לא התירו אם לא סופו משום תחילתו כדקחשיב ליה בפרק קמא דביצה (דף יא:): ואם היו טהורים בדין בלאו הכי נמי משתרי אלא משמע דחכמים ורבי יהודה שוין בטהורים כל ימות הרגל לחוד וכן משמע בש"ס (לקמן דף כו.) כל ישראל כאיש אחד חברים נעשו כולם חברים ברגל והכי משמע בתוספתא בסיפא, תמוה לכאן מה הקשו תו' מרגל לנאמנות הגתות והבדים דלכאן הם שני הלכות שונות, וברגל היה עניין לטהר כדי שיוכלו להיות כולם כאחד ואסמכוה אקרא דכולם כאחד חברים, אבל בגתות ובדים אין טעם זה שייך וע"כ שהטעם כי יש להם אז באמת נאמנות, וצ"ב קו' התו', וצע"ג, [אמנם יש להעיר שבהא דמבואר בדף כה ע"ב שהקשו דיניחנה לגת הבאה זה משמע קצת כדברי תו' שאי"ז נאמנות אלא שטיהרו חכמים שאל"כ מה יועיל להניחו לגת הבאה, וי"ל קצת, וצ"ע].

\*

### דף כג.

תוספות ד"ה ונפסקה רצועה של סנדלו 'אף על גב דגבי טומאה כתיב כלי והאי רצועה לאו כלי הוא מדלא שרינן ליה לטלטל בפרק אלו קשרים (שבת דף קיב.) אביי קא אזיל בתר רב יוסף איפסיק ליה רצועה דסנדלא ומוכחא דאסור לטלטלה אלמא לאו מנא הוא צריך

למימר כגון דנשתייר בהך רצועה דאיכא מנא דהדיוט יכול להחזירו, צ"ע כוונתם דשם לכאו' הנידון על טלטול הסנדל ולא על טלטול הרצועה, ואמנם לאידך גיסא יל"ע מה שהוצרכו לראיה שהרי לכאו' פשוט שהרצועה מצד עצמה אינה כלי, ואולי קו' מתורצת בחברתה דאה, נ פשוט שהרצועה אינה כלי מצד עצמה רק מצד שהיא חלק מהסנדל, וע"כ הוכיחו התו' שהסנדל אינו כלי וממילא גם הרצועה אינו כלי, אבל דברי התו' סתומים קצת וגם מסברא יל"ע אם זה נכון כי לכאו' כשהרצועה נפסקה כבר אין לה שייכות לסנדל, וצ"ע בכל זה.

\*

### דף כד.

רש"י ד"ה דאלו מדאורייתא הצריך לכלי - דומיא דקטורת שבכף, דאיירי בה קרא, כלי מצרפו, ושאינו צריך לכלי, כגון שירי מנחה שהן אכילת כהן - אין הכלי מצרפן, צ"ע למה שיירי מנחה נחשב שאי"צ כלי הלא כל מנחה צריכה קידוש כלי וכמבואר ביומא כט, ואולי הכוונה אחר שכבר נתקדש בכלי, שאי"צ השיירי מנחה קידוש נוסף [ויעוי' מנחות כו ע"א], וצ"ע.

\*

### דף כה.

בגמ' 'איבעיא להו בדק לפסחו מהו שיאכל בתרומתו עולא אמר בדק לפסחו מותר לאכול בתרומתו רבה בר עולא אמר בדק לפסחו אסור לאכול בתרומתו אמר ליה ההוא סבא לא תפלוג עליה דעולא דתנן כוותיה ואם אמר הפרשתי לתוכה רביעית קדש נאמן אלמא מדמהימן אקדש מהימן נמי אתרומה הכא נמי מדמהימן אפסח מהימן נמי אתרומה, לכאו' אינו מובן כ"כ הדמיון כי בהפריש לתוכה רביעית קודש יש "סיבה" לנאמנות על הכל, כי מאחר שעל הקודש הוא נאמן, ממילא הוא מוכרח לשמור גם על התרומה שאל"כ אין כאן שמירה גם לקודש כי הכל בכלי אחד, אבל כאן הנידון על לחוש לספק, והחמירו לתרומה ולא החמירו לפסח, א"כ מה טעם יש לומר שכיון שכבר בדק לפסח יועיל גם לתרומה, ואף אם יש בזה טעם צמשום דכיון שהקילו הקילו וכבר חל בזה היתר, עכ"פ אינו עניין לנאמנות על קודש ותרומה ששם באמת באופן כזה יש כאן סיבה לנאמנות על הכל, וצ"ע"ג.

\*

### דף כו.

תוספות ד"ה כלי עץ העשוי לנחת - הקשה הר"ר אלחנן כל שנים שהיו ישראל במדבר היו מטלטלים אותה ואם כן אין עשוי לנחת ואם כן אמאי צריך ראייה מקרא השלחן הטהור מכלל דאיכא טמא ותירץ דלא איצטריך קרא רק לנוב וגבעון ושילה ובית עולמים שלא היתה מטולטלת ושמעינן מקרא שהיו מגביהין אותה ולא נראה כיון שהיתה מטולטלת כבר אף משבאו לבית עולמים נמי לא נפקא מידי קבלת טומאה ראשונה אלא י"ל דלא מהני טלטולה כיון דלא היתה מטולטלת לבדה כי אם בהדי שאר כלים, תמוה קצת מה שנקטו

התו' כסברא פשוטה שכיון שהיה מטולטלת שוב לא נפקא מידי קבלת טומאה, שהרי לכאו' עכשיו נשתנה הייעוד וצורת השימוש, ולמה שלא ישתנה דינו, ואולי כוונת התו' שעכ"פ אותו שולחן שהיה במשכן כבר חל עליו תורת קבלת טומאה ואינו יוצא מזה [על דרך הא דכל הכלים יורדין לטומאה במחשבה ואינם יוצאים מזה אלא ע"י מעשה], אבל א"כ הרי יש לתרץ שכוונת הגמ' כאן אילו יעשו שולחן חדש, וצ"ע.

\*

## דף כז.

תוספות ד"ה פושעי ישראל אין אור של גיהנם כו' 'וכי אמרינן בסוף הזהב (ב"מ דף נח:): הכל יורדין ועולין חוץ משלשה לאו בגיהנם מיירי אלא במקום אחד לידון הן יורדין', צ"ב הכוונה בזה היכן יש עוד מקום שדינן בו חוץ מהגיהנם, ויותר מזה צ"ב שאם יש אכן מקום אחר שהוא במקום הגיהנם א"כ מה הרווח במה שאברהם אבינו מוציא את בני ישראל מהגיהנם, [ואולי הכוונה לכף הקלע וכמובא בשבת קנא ע"ב ואולי הוא קל יותר מעונש הגיהנם, ואכתי צ"ב].

ברוך רחמנא דסייען

\*

## הרב אריה גלינסקי - הדרן למסכת חגיגה

'אמר ריש לקיש אין אור של גיהנם שולטת במושעי ישראל, קל וחומר ממזבח הזהב, מה מזבח הזהב שאין עליו אלא כעובי דינר זהב כמה שנים אין האור שולטת בו, פושעי ישראל שמלאין מצות כרמון דכתיב כפלח הרמון רקתך, אל תקרי רקתך אלא רקנין שבך, על אחת כמה וכמה'.

הנה בפשטות אין שייכות לאלו המימרות כאן, רק שרצו לסיים המסכת בדבר טוב, אמנם נראה לבאר שיש שייכות דייקא למימרות אלו בסיום המסכת הזו שעוסקת במצוות ראייה וחגיגה.

כי במצוות ראייה מתגלה באופן מיוחד עוצם החביבות שיש לכל אחד ואחד מישראל אצל השי"ת, עד שיש לו צווי מיוחד לבוא ולהיראות לפני השי"ת, שכל זה מורה על עוצם ההשתוקקות הנפלאה והעצומה כביכול שיש להשי"ת כלפי כל אחד ואחד מישראל, עד שמשתוקק לראותו ברגלים [וכן הוא בלשון הגמ' בתחילת המסכת דף ד ע"ב 'עבד שרבו מצפה לו לראותו'].

א"כ נפלא מאוד שדייקא כאן הביאו את המימרא הזו שאפילו פושעי ישראל מלאים מצוות כרימון שבזה מתגלה חשיבות נקודת היהדות של כל אחד ואחד מישראל, שבאמת כל אחד מלא מצוות כרימון, כי באמת נשמת ישראל גבוהה מאוד מאוד, וגם מי שמתגבר עליו היצר הרע עד שנכשל במה שנכשל, אף על פי כן פנימיות נשמתו משתוקקת מאוד להשי"ת עד שבאמת הוא מלא מצוות כרימון, ולכן מובן מאוד שכל אחד ואחד מישראל

מצווה לעלות לרגל ולהיראות לפני השי"ת כי באמת כל אחד ואחד מישראל הוא יקר מאוד מאוד לפני השי"ת.

ואולי יש להמתיק עוד מה שעניין זה הוא בסוף סדר מועד, כי באמת נראה בחוש שגם הפושעי ישראל, עיקר מה שעדיין הם קשורים ומקיימים הם המצוות של הימים טובים והמועדים, ועל כן הם מלאים מצוות כרימון, נמצא שיש לזה שייכות מיוחדת לסוף סדר מועד.

ואולי זהו מה שנשמך לזה מסכת יבמות שעניינו התיקון שצריך לתקן כל נשמה, ועל כן גם מי שמת בלא בנים מוכרחים לעסוק בתיקונו, כי מחמת שאנו רואים את עוצם מעלת כל אחד ואחד מישראל, ממילא מובן כמה צריך לעסוק בתיקונו.

\*

## הרב יוסף דוב הרצוג, ארה"ב

**יבמות דף יט: העושה מאמר ביבמתו שלא מדעתו.** והנה מה"ת לא חל קידושין ביבמה פרש"י לקמן נב. דהוי ערוה דאשת אח והתורה לא התיר רק כסדר מצותו [והגם אם גירשה וחזרה וקידשה חל הקידושין וכמבואר לקמן היינו דלאחר שיבמה פקע האיסור אבל בהנפילה לחוד עדיין לא פקע האיסור] וב"ש דסובר שקונה מה"ת היינו משום שסובר דכתיב יבמה יבוא עליה ולקחה לו לאשה עי' לקמן דף ל. ודריש דיש ביאה ויש עוד אופן של לקחה שנעשית כאשתו ע"י קידושין, והמ"ח אם מהני שלא מדעת היינו אם הוי קנין של יבום או קנין של קידושין, והנה רש"י פירש דבקידישין לא מהני שלא מדעתה דכתיב והלכה והיתה לאיש מדעתה משמע, וצ"ב למה הוצרך לזה דודאי לא שייך קנין אלא מדעת המקנה וכ"כ רש"י בקידושין דף מד. ואפילו אם נימא שאין האשה מקנה עצמה אלא מפקיר כמ"ש הר"ן בנדרים דף ל. אבל בע"כ שאינה מפקיר עצמה לבעל מהיכי תיתי שיהא קונה ועי' במסורת הש"ס בקידושין דף ב: שעמד על סתירת דברי רש"י, ועי' בקידושין דף יט. דבקידישי יעוד הגם שאביה מכרה בע"כ והוא הבעלים עליה אבל אעפ"כ צריך דעתה וא"כ רואים שיש דין דעת בקידושין מצד פרשת קידושין ובלא זה חסר במעשה הקידושין וכמ"ש רש"י דבעינן מדעתה ולא רק מצד דעת מקנה וממילא אפשר ללמוד שגם במאמר בעינן דעתה דאל"כ חסר במעשה קידושין.

\*

**דף כ. איסור מצוה מצוה לשמוע דברי חכמים.** ולקמן איתא דקרוי ליה קדושה משום קדש עצמך במותר לך, ומבואר שנחלקו בגדרו של ערוה דרבנן שניות אם זהו מצד מצוה לשמוע דברי חכמים, וידוע דברי הנתיבות שכתב שלפ"ז בשוגג אינו נחשב בכלל לאיסור מכיון שאינו עושה לעבור על דבריהם, ולפי מהלך השני הוא בכלל מצות קדושים תהיו קדש עצמך במותר לך ויש לעיין אם שם ג"כ תלוי שעושה בתורת סייג, והנה ידוע מ"ח רש"י וחומש בפ' קדושים על מצות קדושים תהיו דרש"י פירש שהכוונה פרושים מן העריות והרמב"ן פירש שקאי על כל התורה כולה קדש עצמך במותר לך, והנה בסוגין מבואר

להדיא שקאי על קדש עצמך במותר לך, ואולי סובר רש"י שרק בעריות יש חיוב דקדש עצמך במותר לך וכדי שלא תבוא לידי עריות האסורות מן התורה וזהו כוונתו פרושים מן העריות, ולדברי הרמב"ן יש לעיין אם כל איסור דרבנן שעשו לסייג נכלל בקדש עצמך במותר לך דמדבריו שם משמע שאינו מצד גדר שלא יבוא לידי עריות אלא שלא יהא נבל ברשות התורה ולהיות שקוע בתאות עוה"ז וצ"ב.

\*

**דף כא. רמז לשניות מן התורה.** וצ"ב דהא לעיל למדו מקדש עצמך במותר לך ולדברי רש"י אפשר דאין זה הפשט בקדושים תהיו אפשר לומר דלא סמכו לעיל על שום קרא אלא חז"ל אמרו קדש עצמך אבל לדברי הרמב"ן שזהו בכלל פסוק דקדושים תהיו צ"ב למה לא הביא הך דרש, ואולי כוונת הגמ' כאן שאין זה רק בתורת גדר וגזירה אלא נתנו לשניות דין של עריות וכן משמע מפרש"י דעל הפסוק ושמרתם את משמרתי כתב גבי עריות כתיב ולכאו' עשיית גדרים וסייגים הוא בכל התורה כולה אלא כאן נתחדש שאין זה רק בגדר גדר אלא שנתנו לשניות דין ערוה, ונ"מ לענין והיה מחניך קדוש והרחקות וכן לענין אם פוטר צרה ועי' לקמן קח: ובמהרש"א שם דמשמע שפוטר צרה אלא שצ"ב מהא דאיתא בר"מ שצרת של שניות מתייבמת ומבואר לכאו' דלא נתנו לה דין ערוה, ועי' לקמן כז. דצרת אחות זקוקתו אינה מתייבמת ואולי שם שייך לומר כל דתיקון רבנן כעין דאורייתא תיקון.

\*

**דף כב. אחין מן האם לא יעידו ואם העידו עדותן עדות.** אבל אחין מן האב מעידין לכתחלה, ופרש"י דאחין מן האם לא יעידו לכתחלה דקרבת אם בגרים קורבה היא דהא ודאי אמו היא, אבל אם העידו עדותן עדות דהוי כקטן שנולד, אבל באחין מן האב יעידו לכתחלה דרחמנא אפקריה לזרעיה, ולפ"ז המעלה דאחין מן האם הוא דלא אפקריה רק לזרעיה דאב ועי' בתוס' שכולם יודעים את זה, אבל מדברי רש"י משמע שהחילוק הוא דבאחין מן האדם ודאי אמו משא"כ באב שאינו בודאי שזהו אב שלו דהא כולן מזנים תחת בעליהן, ומשמע שזהו הטעם דרחמנא אפקריה לזרעיה והגם דאיתא לקמן דף צח. שאפילו באחין תאומין אין לו אחוה דאפקריה לזרעיה היינו דמכח זה נעשה כבר דין שזרעיה אינו מתייחס אחריו וצ"ב.

\*

**דף כג. אבל עוברת כוכבים דאית לה חייס.** ופרש"י דגוי יורש אביו מן התורה, והא דאיתא לעיל דרחמנא אפקריה לזרעיה כזרמת סוסים, היינו רק לאחר שנתגייר דכלפיה דת יהודי אינו מתייחס אחר אביו אבל כל זמן שהוא גוי יש להם יחוס משא"כ בעבד ושפחה, ובזה מובן הגרסא דאיתא לקמן לימא קסבר עכו"ם ועבד הבא על בת ישראל הולד כשר, והיינו לאפוקי דלא הוי ממזר וצ"ב דמהו הראיה, אבל למ"ש לעיל שפסול ממזרות הוא מום זר שבא מהורים שהם זרים שאין להם קידושין ביניהם, וכיון שהוא סובר שהולד הוא ישראל

א"כ אין להם יחוס להאביו דרחמנא אפקריה לזרעיה וממילא מוכח דהולד כשר ולא הוי ממזר אלא שהגמ' מדחה שאה"נ דלא הוי ממזר אבל אולי הוי פגום ופסול לכהונה.

\*

**דף כד: אי הכי לכתחלה נמי.** והגמ' מתרץ דטעם של משנתנו הוא מצד הסר ממך עקשות פה ולזות שפתים, ומבואר שלפי ההו"א למד הגמ' שטעם משנתנו הוא משום דאם נתגיירו מצד אישות לא הוי גירות ואם יכנוס אותה אז יש חשש שהגירות היה מצד אישות ועי' בתוד"ה אי הכי, אלא שצ"ב דבנטען על השפחה ונשתחררה איתא ג"כ במשנה דהרי זה לא יכנוס ועי' ברש"ש, וצ"ל דבכל שפחה שנעשית ישראלית ע"י השחרור היינו מכיון שהוא הבעלים על העבד או על השפחה אז הבעלים עושים אותן יהודים בע"כ עם שחרורם [ועי' לקמן מזו]. ואם האדון משחרר אותה רק בשביל אישות אז כמו דלא נעשו גרים אם מתגיירים בשביל אישות [ואין הטעם שחסר בקבלת מצוות אלא אפילו שמקיימים כל התורה כולה וכמו שמבואר בתוס' דאל"כ הוי ככותים דבודאי לא הוי גירות] והיינו לכאן דבגירות הלשמה מעכב דאינו נעשה ישראל אלא אם עושה לשמה לשם יהדות ולא לשום דבר אחר [ואולי דלהעשות יהודי בודאי בעינן לשמה או שהראשית שקובע דבר בודאי צריך לשמה, או שלא שייך כאן מתוך של"ש בא לשמה דהוי רק פעם אחת, או דרק ביהודי שייך שזהו מהותו שייך כן] אז כמו כן לא יהא נעשה השפחה ישראלית רק אם האדון משחרר אותה לשמה לשם יהדות ולא לשם אישות.



## סיפור

**אחרי במדבר / הרב נח גדליה קוצקוב****הר כגיגית**

הנהירה מכל עברי המחנה לעבר ההר הייתה גועשת כנחשול מתגלגל. גלים גלים חשו כולם אנשים נשים וטף אל עבר ההר. שמעתי, אמר צפניהו לזבדיהו שמשוה הורה לנו להתייצב לקבל את התורה 'בְּתַחֲתִית הָהָר'. אני תמה על ההוראה הלא מובנת. אני יודע שבלשון הקודש 'תחתית' היא הדבר ש'מתחת' החפץ, אני יכול להבין שנעמוד למרגלות ההר או על שפתו, אינני מבין כיצד נוכל להתייצב ב'תחתיתו', אין לנו גישה אל התחתית של ההר, היא צמודה לאדמה?

אתה צודק, אמר זבדיהו, אני מאמין שכשנגיע ממש אל ההר נוכל כבר להבין מעצמנו את התשובה. יתכן, והביטוי הזה בא בדרך משל, שעלינו להתייצב לקבל את התורה מתוך תחושה כאילו אנו עומדים בתחתית ההר ואיננו יכולים להרים אותו מעלינו, כי הוא לוחץ על ראשנו בין אם נרצה להרימו ובין אם נרצה להסירו מעלינו. כך גם הגישה שעלינו לגשת לקבל את התורה, היא כאילו התורה מולבשת על ראשנו ואין לנו יכולת להסיר אותה מעלינו כי אנו מוכרחים להתחבר אליה ולעמוד תחתיה. אין לנו אפשרות אחרת (מהר"ל תפארת ישראל לב. וראה הקדמת שב שמעתתא ובמשך חכמה דברים לג, ד).

ראה, הצביע צפניהו אל ההר, זה נראה שההר יותר גבוה מגבהו המקורי בו אנו צופים כבר כמה ימים, האם ההר עצמו גבה או שמא הוא גבה מעל האדמה. נראה לי שתוכל לראות את התשובה בעצמך, הגיב זבדיהו, ההר פשוט נתלש מחיבורו אל האדמה והתרומם באויר, לא ברור מדוע, בעיקר התמיהה היא, שהרי נצטוינו במצות הגבלה סביב ההר כדי שלא נוכל לעלות אליו, כעת גם בלי המצוה הזו אנו מנועים מלעלות אל ההר כי הוא תלוי ועומד באויר... (פדר"א מא וברד"ל שם). נתקרב עוד יותר, אולי נוכל להבין את המתרחש, אמרו שניהם יחד.

הנה אנו רואים, קראו שניהם בהתפעלות, ההר נתלש ממקומו באויר, כשתחתיתו קעורה כלפי מטה כמו גיגית הפוכה. מעניין מדוע קיבל ההר את הצורה הזו. יש לי הרגשה, אמר צפניהו תוך שגוו נרעד קמעה, שאני מתחיל להבין את ההוראה של משה לעמוד בתחתית ההר. אנו כנראה לא נעמוד, בכל אופן בשלב מסויים של המעמד, סביב ההר, אלא נהיה בתחתיתו, תחת הקערה ההפוכה הזו, כשההר יתלה מעלינו על בלימה ולא נוכל להמנע מלקבל את התורה. יש כאן מסר שמועבר לנו מן השמים, שהעולם כולו יכול לחזור לתוהו ובוהו אם לא נקבל את התורה, לכן אם אכן נבחר באפשרות הזו, ההר ירד מעלינו ויכסה אותנו לנצח. לא ניתנת לנו אפשרות להתחרט (שבת פח.).

אבל למה שנתחרט, הקשה זבדיהו, הרי כבר אמרנו מפורשת למשה רבינו נעשה ונשמע. קבלנו על עצמנו את התורה מראש. כנראה, אמר צפניהו, אנו קבלנו על עצמנו קבלה לקיים את התורה שבכתב, שהיא קלה וגם אומות העולם מתחברים אליה במידה מסויימת.

התורה שבעל פה דורשת התמסרות יוצאת מן הכלל וקושי רב ללמדה ולהבינה, עליה צריך להשתמש גם בדרכי כפיה ולא רק בהסכמה מרצון. כנראה אין ברירה אחרת (תוספות שם).

אני, אמר זבדיהו בגילוי לב, כשאמרתי 'נעשה ונשמע' קבלתי על עצמי שיכפו עלי הר. אני בעצם אמרתי לאלוקי שאינני רוצה להיות יותר נתון לבחירתני, אני רוצה ומעוניין שהוא יכפה עלי את תורתו. עכשיו זה כבר שלב הניסוי של כנות הכוונה שלי במה שאמרתי, אין כאן הפתעה עבורי, ביקשתי וקיבלתי (הרי"ם מגור). בזה, אני יכול גם לסתום פיות של כמה אומות, שכנראה מיד כשיבינו מה שהפסידו כשלא רצו לקבל את התורה כמונו, הם יטענו, גם אנו אם היו הופכים עלינו הר כגיגית היינו מקבלים את התורה. אבל ההבדל הוא פשוט. אנו צאצאים של האבות הקדושים אברהם יצחק ויעקב, הם בלי שיכפו עליהם שום דבר כפו על עצמם את עבודת ה' מרצונם החפשי, הם ביקשו ודרשו את הכפיה בלי שיכפו עליהם. גם אנחנו כשאמרנו נעשה ונשמע המשכנו את דרכם, הצהרנו שאנו רוצים שיכפו עלינו תורה ונעשה אותה!... כעת כופים עלינו את מה שבקשנו ורצינו בעומק לבנו. הם לא רצו ולא בקשו, לכן גם לא קבלו (חתם סופר שבועות תקפ"ח).

באמת, אני חש כך בכל ליבי, נכון בהתחלה צריך למשוך אותנו - 'מְשַׁכְּנֵי אַחֲרֶיךָ', אבל אחרי המשיכה הראשונה, הטבע שלנו הוא להמשיך להמשך אחרי האור - 'נְרוּצָה'!... אנו רוצים וחפצים בכפיה הזו. לכן הקדוש ברוך הוא באמת כופה עלינו כמו שאנו רוצים 'הִבְיֵאֵנִי הַמֶּלֶךְ חֲדָרְיוֹ', הוא מביא אותנו בכח. אבל לאן? לחדריו!... למקומות הפנימיים והנסתרים ביותר שלו. ומדוע אנו זוכים לכך? כי 'נְגִילָה וְנִשְׁמָחָה בְּךָ'! יש לנו טבע נדיר שנהנה ואוהב שסוחבים ומושכים אותו בכח. הוא רוצה להכפות כדי לשבר ולהכניע את ההתנגדות של יצרו הרע אל הקדושה. אנחנו לא מפחדים מההר, אנו רוצים לפחד ממנו!... שאג זבדיהו בהתפעלות עזה (בית הלוי).

האמת היא, אמר זבדיהו, אם נתבונן, כל המציאות שלנו כעת היא לא פחות מאשר ההר התלוי מעל ראשנו ולא נותן לנו אפשרות אחרת. עם שלם של אלפים ורבבות, שנמצא במדבר שמם בלי מים ומזון ותלוי בכל רגע בבאר ניידת ובמזון שמימי היורד לו מן השמים בדרך נס. ברגע אחד יכול כל זה להפסק וכולנו נמות תוך ימים או שעות ספורות גם בלי כל צורך להפיל עלינו את ההר. הכפיה קיימת בכל רגע בדיוק כמו תחת ההר הזה, אלא שלא שמנו לב לכך מרוב הרגל לקבל טובות מהקדוש ברוך הוא כדבר טבעי. ההר רק ממחיש לנו כמה אנו מוכרחים לעשות רצון בוראנו כי בזה תלויים חיינו בכל מצב (מגיד מישרים נצבים).

בכל אופן הצורה הקעורה של ההר לא מובנת לי, הוסיף זבדיהו ותצה, מדוע ההר התרומם כשיש לו בית קיבול מעלינו, ולא כשתחתיתו שטוחה כרגיל. באמת מוזר הסכים צפניהו ותלה עיניו בחלל החשוך והמאיים שנפער בתחתית ההר התלוי מעליו.

אני חושב, אמר זבדיהו, שיש בזה מסר עבורנו, וזה גם כמענה על שאלתנו הקודמת. יש שתי צורות להיות עבד ה', יש צורה שבה בין הקיבול פונה כלפי מעלה, הוי אומר שהקבלה

לא באה מאתנו אלא מלמעלה, כמו קערה שאדם שופך לתוכה מאכל או משקה, שפניה כלפי מעלה אל היוצק, והיא פסיבית, איננה פעילה כלל. כך זו דרך עבודתם של המלאכים, הם נבראים בצורה כזו שהם מקבלים הוראות ועושים אותם כמעט בלי יכולת לפעול מעצמם לפי בחירתם, הם כמעט חסרי בחירה. ההר הקעור שמעלינו ילמד אותנו שבית הקיבול פונה אלינו, אנחנו אמורים לבחור להכניס לתוכו את מה שאנו רוצים מלמטה, בבחירתנו, אז יוכל ההר להתהפך כלפי מעלה ולהתחיל להתמלא משפע ה' עלינו. אבל אנחנו הפועלים, הממלאים וגם המתמלאים... (אבני מילואים הקדמה)

אבל, התרגש זבדיהו, לדעתי יש כאן בכפיה הזו גם סימן מפעים לב שאין כמותו. למדתי לא מזמן מחכמי 'בית הלוי', שלאחר שנקבל את התורה, צריך אדם הנושא אשה להכניס אותה לביתו תחת קורת גגו, כשפעולה זו נקראת 'חופה' והיא מקניני הנישואין. לדעתי אנו לא מקבלים את התורה על הר סיני, אנו מקבלים את התורה 'תחת' הר סיני. ההר יהיה החופה שלנו, לכן יש לו מחיצות וגג בצורתו הקעורה של ההר, כשאנו נשא את התורה לכלה במעמד שיהיה בעוד זמן קצר, ונעמוד עמה תחת החופה. איזו התרגשות... מלמלו שניהם תוך שהם נושאים עיניהם בפרפורי לב אל החלל הגדול הפעור מעליהם (פרשת דרכים).

לא יאומן, אנו נהיה רעייתו של הקב"ה המתקדשת לו בחופה - 'יוֹנְתִי! בְּחֻגֵי הַסֶּלַע!' כאן תחת ההר הסלעי בתוך 'חגויו' קפלו וסדקו!... בו אנו עומדים בנאמנות עצומה לאלוקינו. והוא אומר לנו משמים: אל תתחבאו! התגאו במעמדכם כי עמדתם בניסיון - 'הֲרֵאִינִי אֶת מְרֵאִיךָ! הַשְּׁמַעִנִי אֶת קוֹלְךָ! פִּי קוֹלְךָ עָרַב וּמְרֵאֵךְ נְאוֹה!'... דמעו שניהם בהתרגשות.

אל שיחתם התערב שפט הגבוה, שהגיע זה עתה גם הוא לתחתית ההר. לדעתי, אמר שפט, יש סיבה מרתקת אחרת להיותו של ההר הפוך כגיגית קעורה על ראשו. אם תתבוננו בבריאה כולה, תראו שדבר גשמי טבעו ליפול כלפי מטה, הוא לא יכול להכנס לתתוך בית קיבול הפוך, כי כח המשיכה מתנגד אל העליה למעלה ומושך את החפץ כלפי מטה. לעומת זאת ככל שדבר רוחני יותר הוא נמשך יותר למעלה, לכן האש שגשמיותה דקה מאוד, וכן האויר והגז, מתנדפים כלפי מעלה, אם כי גם להם יש גבול במהירות העליה שלהם ובגבהה, כי אחרי הכל הם גשמיים. אבל מהם נוכל ללמוד לאן יכול להמשך דבר רוחני טהור שאין לו כל גבול גשמי, כיצד הוא נמשך בטבעו כלפי מעלה. הקדוש ברוך הוא אומר לכולנו: כשאתם מקבלים את התורה, אני רוצה שכך פעולותיכם ינסקו כלפי מעלה ויכנסו לתוך בית הקיבול הזה שבהר, אינני חפץ במעשים ופעולות גשמיות שיוורדות למטה ואינן נקלטות בבית קיבול הפוך. קדשו מעשיכם ועשו אותם רוחניים וקדושים, שהם יעלו למעלה ולא ירדו למטה! (רש"י מקלם רעא)

אם תשימו לב, אמר שפט לצפניהו וזבדיהו, תראו דבר מעניין. יכול להיות שכולנו, אני ואתם וכן כל האלפים המצטופפים בתחתית ההר, יכולים ברגע זה לצאת מתחת ההר החוצה ולא לעמוד מתחתיו במקום המפחיד הזה. אנחנו מעצמנו התייצבנו תחתיו בבחירתנו - 'וַיִּתְיַצְבוּ בְּתַחְתֵּי הָהָר!'... על ההתייצבות הזו מרצון תחתיו, ההדחקות שלנו להיות תחת החופה של הנישואין עם הקדוש ברוך הוא ותורתו, ידחק גם הוא בשבילנו

ולמעננו. אלו יחסי גומלין של חיבה ואהבה שאנו מגלים לבוראנו והוא מגלה לנו - הוא עוד יאמר לנו בעתיד 'הם תָּבוּ לְרַגְלֵיךָ', הם נדחפו תחת רגלי גם אם היה חשש שהם ירמסו תחתיהם, הם יזכו ל'ישא מַדְבְּרוֹתֶיךָ', הם יקבלו ממני את כל מה שיש לי להעניק להם (מי השילוח וזאת הברכה).

## "מתוך ההפיכה" - סיפור היסטורי מופעים, מהעבר הלא רחוק / הרב חנוך חיים וינשטוק

[נ.ב. נסמכתי על ספר שמחברו כתב את הספר בארה"ב בשנת תשנ"ז וקיבל הסכמות רחבות מגדולי הרבנים באמריקה. זה נכתב לבני ולבנות הנעורים החסידיים בשפה האידית ועשיתי לזה עיבוד ספרותי רחב מאד. אני לא אחראי לתוכן]

### פרק ק"ג "זה לעומת זה"

#### סקירה ממצה:

מערכה קשה ניצבת בין חיים שלום לבין רשויות הצבא, חיים שלום נתפס כטובע שנאחו בקש, בלקות שעבר (בלאק אאוט) שכתוצאה ממנה שכח חלקים רחבים מן הזיכרון שנים שלמות נמחקו לו מהזיכרון, רק הוא יודע את האמת שרוב הלקויות חלפו, הוא מחליט לנצל את הסיפור כדי להתעלם מכל תקופת שירותו בצבא, כך יציג את עצמו כאינו כשיר לשרת בצבא, המשחק מוצלח ביותר עד שאין עד לרגע זה מי שיכול להוכיח לו שהוא משקר.

השאלה הקשה האם המדינה תאמר שלמרות הכל העדויות מוכיחות ששירת בצבא ואין צריכים כלל להודאתו, הם יענישוהו על עצם העריקה, אך משפטנים רבים טוענים למערכת כי אם הוא נמצא בלקות קשה שמשכיחה תקופה כה קריטית מהחיים הוא אינו שפיט ואי אפשר לדון אותו לחודשי מאסר כה ארוכים.

מנגד ישנה מערכה נוספת שמתבשלת בדרגים הגבהים שמנסה להביא אותו לידי הסדר למחוק את העון הכבד של העריקה, ההצעה מובאת לחיים שלום בכלא שונה עם תנאים משופרים להפליא, כדי לרכך את התנגדותו אולי יחשוף את האמת האם הוא כשיר או לא.

אבל חיים שלום לאחר שראה את אביו בחלום והוא מבשר לו שזהו הניסיון האחרון שיצטרך לעבור, אם יעמוד בו הוא יצא בקרוב מעמק הבכא, הוא עוד יזכה לחדש ימינו כקדם, אוזר כוחות עילאיים ולמרות כל הלחצים מסביב נותר בשלו שהוא אינו יודע מי הוא מולי ואין לו שמץ מושג על התקופה מעבר לגיל 16 שנים, כך שכל סיפוריהם לא ידועים לו. אבל הניסיון הזה לא פשוט, עומדים כאן כוחות קשים שמנסים לסלק את שארית התנגדותו. יד מי תגבר? זו השאלה הקשה ביותר.

\*

שלושה ימים חלפו להם ואין מענה, האם שכחו ממנו? חיים שלום רוצה להיות כבר אחרי, קשה לו לחיות את הלבטים האכזריים שנוגסים בבשרו ומשילים ממנו פיסה אחרי פיסה, למרות שקיבל החלטה נחושה לדחות את ההצעה המפתה, אבל המאבק הפנימי אינו פוסק לרגע, גם אחרי קבלת ההחלטה עדיין יש לו בלי הרף הרהורי חרטה.

היצר מנסה לפתות אותו שהוא עושה את שטות חייו, אם הוא אומר את ה"לא" הוא ינמק בכלא שנים רבות, המאבק קשה מאד, הוא כבר רוצה לחתוך ולומר להם את תשובתו השלילית, כך ידע שהמאבק הסתיים סופית, הוא קיבל מאביו הבטחה שהישועה תבוא אליו מיד לאחר מיכן, זה מה שמחזיק אותו בשפיות.

אבל הוא לא יודע שבצד השני יושב לו גוף אכזר מאד שחושב להפיק את המקסימום במחירי מינימום, הבחורים שם לא מעוניינים לקבל את התשובה מיידית, זה מייקר אותו מאד, הם רוצים שיתבוסס בתוך שלולית הספיקות, שלא ידע מה קורה עמו, הוא יספור כל רגע ויחכה שאותו אדון יגיע כבר לשמוע מה היא תשובתו.

אין דבר יותר גרוע מלהמתין בדריכות למפגש מכריע, לא שעה שעתיים, אלא מספר ימים, עשרות השעות הופכות בעיני המחכה לחודשים שנים ויובלות, העצבים מתרפטים להם עד גמירא, הוא הופך ל"שבר כלי" כל הגאווה והביטחון שלו יתמוססו לחלוטין, כשיגיע הרגע הגואל ברגע שיראה את המבקר, הוא ירוץ על ארבע ויבקש ממנו שכבר יסיימו את מסע הסבל, כך הם יוכלו להוציא ממנו הסכם יותר זול.

כך עוברים להם חמישה ימים ארוכים מאד, כשחיים שלום כוסס את ציפורניו מרוב עצבנות, הוא לא יודע שיש חור נסתר בו ניתן להשקיף על החדר שלו בלי שיבחין, יש מי שסוקר את תנועותיו שעות ארוכות, הוא גם מצלם חלק מהתנועות, כדי להיווכח שאכן חיים שלום נמצא במצב קשה מאד.

אבל לאחר חמישה ימים התעשת חיים שלום, הוא החליט שהוא הורס את כל חייו במו ידיו, עליו להפסיק את כל מרדף המחשבות הטורדניות שרק מערערים את בריאותו הנפשית, הכל נובע בשל כך שהראש תפוס רק במחשבות סביב ההצעה, עליו להוציא את המחשבות הללו מראשו, אסור לו להעביר את זמנו בבטלה הרסנית, אלא לשוב ללימוד רציף ולחשוב רק על הגמרא הקדושה, כשהראש יהיה שקוע בלימוד יפסיקו המחשבות הבלתי נשלטות לענות אותו.

הוא סיכם לעצמו כי מעתה הוא חוזר על כל מסכת בבת בתרא מריש עד כלה, ולא מתעסק יותר במחשבות אחרות, עליו להשליך יהבו על הקב"ה שיחלץ אותו מבית האסורים במהרה. מרגע שנפרד מהמחשבות הקשות שבה אליו שלוות נפשו, הוא ישב ולמד בחדרו עשרות דפים כשהוא חוזר ומשנן אותם עם כל דיבורי רשב"ם ותוס' אין ספור פעמים וחוזר על ביאורי המפרשים שחקוקים על לוח לבו עד שיכול היה למנות אותם באותיותיהן.

הצופה ראה להפתעתו כי חיים שלום לפתע שב אל עצמו, הוא יושב ולומד בלא הרף, משהו חדש עובר עליו, הוא דיווח למפעילים שלו כי הבחור התעשת מאיזו סיבה שהיא, יתכן שהימים שעוברים כבר לא מתישים אותו, לפתע שבה אליו שלוות נפשו הוא שקוע בלימוד באיזה ספר שנותן לו סיפוק רב, אולי כדאי כבר לשוב אליו ולשמוע מה בפיו.

אבל לחברה למעלה יש עניין לייבש את חיים שלום עד הסוף, הם בטוחים בניצחונם, צריכים עוד כמה ימים כדי להשלים את המשימה, אפילו אם הוא יושב ולומד ומנסה להעסיק את עצמו, לא יתכן שפנים בלב הוא לא הרוס.

בכל אותם ימים היה חיים שלום לבד בחדרו, חבר חדרו לא שב אל חדרו, הוא נהנה מתנאי מלון כביכול, האוכל היה ברמה טובה למדי, לא היה לו על מה להתלונן, אבל הימים היו משמימים להחריד, כל עולמו סובב ארבעה קירות חפים מכל ציור, השמש חודרת דרך צוהר קטן, בקושי יכול לראות מעט את תכול השמים, הוא לא רואה נפש אדם חוץ מהסוהר שמגיע לחדר, הוא לא יצא החוצה לרגע קט.

יש לאי מי עניין להסתיר את מציאותו, לפיכך הוא נעול בחדרו, כשמרחב התמרון שלו הוא סיבוב במעגלים בתא לא גדול, הוא יכול להלך אותו משך שעה ולחשוב שהוא הולך דרך ארוכה. פעם ביום נפתחת הדלת ואדם אטום מבע מכניס לו מזון ליום שלם. כשצריכים לנקות את החדר הם מעבירים אותו לחדר שמשמש כמשרד, הוא יושב שם שעה עד שהחדר נקי אחרי כן הוא שב לחדר עד לסבב הבא.

רק אחרי עשרה ימים ארוכים וקשים מנשוא נפתחה הדלת ואותו מבוגר בעל שער שיבה שב אל החדר, חיים שלום הביט בו במבטי שנאה רושפים, הוא הבין שהלה רצה לרפט את עצביו עד גמירה, כדי שיקל לעשות עמו עסק משתלם מבחינתו, אם יכול היה לשורפו במבטו היה עושה כן בו במקום.

הלה הבין היטב את המבט שלו, באותו רגע חשב שחיים שלום גמור לחלוטין, אולי הוא שונא אותו על ההתעללות אבל אין לו כוחות נפשיים להילחם, אין ספק שהוא רוצה לצאת מעמק הבכא בעד כל מחיר, תוך שיחה קצרה יתמסר לידי.

אבל איש השיבה טעה בהערכת המצב, חיים שלום התעשת במהירות, הוא חישב את התגובות שלו והגיע למסקנה שהטוב יהיה שלא ישחק לפי הכללים של אותו אדם, יש לו את האישיות שלו והוא לא יכנע לרצונו.

הלה פנה אליו בגרמנית ושאל בשלומו, אבל חיים שלום לא ענה לו דבר.

"מה הסיכום שלך?" שאל אותו עטור השיבה.

חיים שלום שותק שתיקה ארוכה, הוא החליט למתוח את עצבי המרפט, הלה חושב עליו שהוא כחומר ביד היוצר, הוא ישחק איתו כטוב בעיניו, אבל יש לו טעות מוחלטת, הוא לא ישתף פעולה, אי אפשר לנהל שיחה כאשר רק צד אחד משחק בו, הוא חשק את שפתיו בחוזקה ולא הגיב לדבריו במילה אחת.

הלה היה מופתע לחלוטין, הוא לא העריך נכון את הצעד הטקטי של חיים שלום, הוא היה בטוח שיתמוטט לחלוטין ויסכים לכל הסדר עמו. אבל כעת לא ידע איך מתמרנים, הוא לא מביע צד כל שהו, בצורה כזו אי אפשר לנהל עמו עניין.

לפתע הבליחה במוחו מחשבה, אולי הטקטיקה שלהם אינה נכונה, חיים שלום פיקח עצום, הוא תפס את הטריק ואינו מוכן לשתף עמו פעולה, הוא לא יתן לסדוק את הסיפור

שלו בכי הוא זה, מבחינתו הוא אינו יודע שום שפה זרה, איך יענה לו על שפה כזו, הרי בכך הוא מערער את כל הבסיס ל”בלאק אאוט” (לקות בתאי הזיכרון) הוא יתמיד בגרסה שלו עד שיכנעו לו.

אולי צריכים לדבר עימו בעברית או באידיש, השפות שרשמית מוכרות לו, הוא לא יגזור על עצמו שתיקה גם בהן.

לפתע בלי להראות לו שהוא משנה דעה פנה אליו בעברית: ”מולי או חיים שלום, לא משנה מה שמך, אתה משחק כאן משחק ללא תכלית, אתה אדם אבוד, אם נרצה נוכל להעלים את מציאותך, איש אינו יודע איפה אתה נמצא, אתה אדם ללא זהות, איש אינו יודע כאן בכלא שאתה קיים, גם במגרש הרוסים איש אינו יודע להיכן לקחנו אותך, במילים פשוטות, אתה ‘עב’ם’ אנו יכולים להותיר אותך כאן אם נרצה אפילו בלי משפט, איש לא ידע לדווח עליך, כך תסיים את חיך האומללים בין ארבע קירות, האם טוב לך באופן הזה! מצד שני אנו מציעים לך הצעה שתשפר את מעמדך להפליא, מה עדיף עבורך?”

חיים שלום שותק שתיקה ממושכת, הוא שוקל האם לענות לטרדן או להמשיך בשתיקה עיקשת.

”רק רגע, גם את השפה העברית אינך יודע? אז אולי אדבר איתך אידיש, אני יודע גם את השפה הזו” איך בעהן גרייט דיר איבערטיישן דעם גאנצן געשפרעך אויפ דיין שפראך, איך קעהן זיך אויס מיט איהר פאלקאם- אני מוכן לתרגם לך את כל השיחה שניהלתי עמך לשפה שאתה יודע אתה אני שולט בה היטב.”

”וואס ווילסטו פון מיין לעבען? מה הנך רוצה מחיי?” ענה כעת חיים שלום, לראשונה הוא מנהל דיאלוג עם איש השיבה.

”או שומעים ממך כעת מילים, חשבתי עד עכשיו שאתה חרש אילם” הגיב איש השיבה עם חיוך ציני על פניו.

”כשמדברים איתי בשפה מוזרה ומשונה, איך תרצה שאגיב לך” השיב חיים שלום בלי להניד עפעף.

הוא שולט על רגשותיו, למרות הפחדים שמנסים להשתלט עליו, המילים החמורות של אותו אדם חדרו לתוך קרבו, הם די מטילים אימה, אבל הוא נאחו בשרידי שפיותו שלא להיכנע למלחמת העצבים שמתנהלת כנגדו, שכלו אומר לו שהם רק רוצים להפחיד אותו, אבל הם מנסים להוציא ממנו איזו הטבה עבורם, הם לא ילכו איתו עד הקצה, לכן עליו להראות להם שהוא חזק ואינו מבטל את אישיותו, עליו לנהל איתם משא ומתן קשוח מתוך עמדת כוח.

”טוב אלך עם הראש שלך, אתה לא מכיר בשפה הגרמנית מאיזה סיבה שלא תהיה, לא הבנת את מה שאמרתי לך, אם כך אתרגם לך את דברי מפעם שעברה.”

”מולי חיים שלום, אל תנסה לשטות בנו, אנחנו יודעים בדיוק מי אתה, יש לנו לכך הוכחות אין ספור, עדויות ותמונות שבהן רואים אותך כחייל בכל מיני אירועים, יש גם



קלטות אם צריך לרענן את הזיכרון הקלוש שלך, אז אל תתכחש למציאות, אנחנו יכולים להעמיד אותך למבדק מדעי שיאבחן היטב את מצבך הקליני עד כמה נפגע זיכרונוך. אבל אנו בעצם לא רוצים להרע לך, אנו מציעים לך שוב את ההצעה הפנטסטית, לעבור למקום חדש בו תקבל זהות שונה לחלוטין, נצמיד לך מפקד בכיר שיהיה אחראי עליך, תקבל מעמד שונה מיתר החיילים במחנה כך לא תצטרך להתחכך עם יתר החיילים איש לא יעמוד לחקור את עברך, אתה תקבל פרויקט מיוחד שתעשה עבורנו, אנו נמחק את כל התיק של מולי פלד, איש לא ידע מה איתו, אתה תקבל שינוי פלסטי שישנה את צורתך לחלוטין, כך תוכל להתחיל חיים חדשים, עדיין לא מאוחר בערך להצליח, אני חושב שעדיף ללכת על ההצעה הזו ולסגור את הסאגה הקשה עבורך".

חיים שלום נהנה שאיש השיבה עדיין מנסה את מזלו, זה מראה שהם צריכים אותו הם לא מוכנים לוותר על שירותו גם לאחר כל המשחקים שלו, אבל הוא לא צריך להיכנע בקלות, עליו לחשוב שוב אם כדאית ההצעה, לא לפני שישחק את המשחק עד הסוף, נראה לאן זה יוביל אותו, אולי יצליח לצאת עם השיגים יותר רציניים, להגיד להם את ההחלטה הסופית הוא יוכל לומר להם בסוף, בינתיים ינהל איתם מערכה קשוחה למדי.

"אני לא יודע לאן אתם חותרים, אני איש ירושלים ואין לי כל שייכות עם העולם שלכם, אני מבקש ממכם, אנו החזירו אותי למאה שערים לכור מחצבתי".

"אתה מנהל איתנו משחק קשוח, מולי חיים שלום לא משתלם לך למתוח לנו את העצבים זה רק ישחק לרעתך, אנו נותנים לך יומיים נוספים להרהר, אחרי זה נגמר המשחק, אחרי כן לא תועיל חרטה אנחנו נפעל בהתאם".

הוא לא המתין לרגע, הוא הותיר את חיים שלום לבדו, כדי להותיר את חיתום המפגש עליו למשך זמן רב.

\*

אפרים זלמן חזר לכולל כולו רטוש ורצוף, הוא הבין שהמערכה שעומדת בפניהם תהיה קשה ביותר, אם חיים שלום היה עצם מעצמה של ירושלים, קל היה להזעיק את אנשי ירושלים למאבק מול מגרש הרוסים, אבל חיים שלום כבר לא היה קיים בתודעה של אנשי ירושלים, איך יספר לחברים על חיים שלום שהיה נעלם אחד גדול, עשרות ואולי אף מאות שמועות הסתובבו סביב היעלמו, הצד השווה שבהם, איש לא חשב שהלך ללמוד תורה בארץ רחוקה, עשר שנים עברו מאז והוא נשכח כמת, איך לפתע יחיה את זכרו וינסה להוציאם לחוצות ירושלים כדי לזעוק את זעקת הדל?

אותו יום לא היה במיטבו, הוא השתדל להשקיע את ראשו בלימוד, אבל הסברות לא היו בהתאם, החברותא שלו הסתקרן מה עובר על אפרים זלמן? הוא איחר מאד, כמעט שלוש רבעי מהסדר לא היה נוכח, אחרי כן הלימוד קצת מקרטע, קולו נשמע מהוסס ולא החלטי כבכל יום. הוא אף לא טרח להתנצל, האברך העדין שמעולם לא עשה דבר בלי לתת הרגשה טובה לזולת, מתעלם מרגשות החברותא שמעוניין לדעת מה קרה, רק שלא מסוגל להביא את בקשתו בקול,

הוא מתבייש לשאול אותנו מפורשות, מה יום מיומיים? יש לו מידת דרך ארץ רבה כלפיו, אבל הוא לא יכול שלא להביע סימני השתוממות מדי פעם, אבל אפרים זלמן אינו מגיב לו כלל, הוא לא מנדב מידע, אפילו לא טורח להתנצל על האירוע המוזר, הוא חושב שאסור להוציא פרטים לפני שמתיעץ עם אביו, כל צעד לא מחושב יכול להרוס את מעט הסיכויים, הוא התעטף בשתיקה והותיר את החברותא כשכל סקרנותו לא הגיעה אל סיפוקה.

בערב בא להתייעץ עם אביו רב משה יוסף, הוא גולל בפניו את כל העובר עליו ושאל בעצתו. רב משה יוסף שקע בהרהורים, המצב נראה כביכול אחר היאוש, אם הציונים החליטו להסתיר את חיים שלום אין מה לעשות כנגדם, אבל אסור לאבד תקווה, יהודי חייב להאמין בכל מצב, כידוע שאין יאוש בעולם, תחושת היאוש נובעת מאפיקורסות שהכל מונהג בידי כוחות הטבע, אבל יהודי מאמין מחונך שעל כל צעד ושעל יש את השגחתו יתברך בפרטות, הוא עתה שליח ההשגחה העליונה ועל כן צריך לפעול בכל דרך שניתנת להוציא את השבוי מיד השובים.

דבר ראשון צריכים להתייעץ עם מורו ורבו שהוא בבחינת "אורים ותומים" בכל נושא, לברר מה לעשות במקרה סבוך כזה.

עוד באותו יום פנה אל בית רבו שהתגורר בשכונת קטמון, ברם הגבאי המסור הודיע לו כי נושא קשה ביותר מעסיק את הרב זה מספר ימים, הוא לא יכול להתפנות אליו כעת, הוא יודע שכל אימת שרב משה יוסף נכנס אל הרב זה בנושא די מורכב שמצריך הרבה עיון ומחשבה ואת זה כרגע הוא לא יכול להרשות לו, רב משה יוסף הרגיש טעם חמוץ בפיו, הוא ידע שהנושא אינו סובל דיחוי ועל כן צריכים לעשות משהו.

בצר לו פנה לחברותא שלו רב מיילאך פישמן לשאול בעצתו מה עושים בעניין, מעולם לא אכזב אותו בעצות נבונות ומועילות, הוא שטח בפניו את כל לבטיו, מה ניתן לעשות במקרה כה סבוך כשיתכן שחיים שלום מוחבא אי שם.

"לדעתי עליך לדבר עם עו"ד שמתמצא בנושאי צבא ופלילים, אם יש לך אחד כזה תוכל דבר ראשון לבדוק את הדופק, עליך לקחת עו"ד משכמו ומעלה, לא בינוני שניתן יהיה לזלזל בו, תעשה עבודת מחקר מי מתאים לנושא.

"אני חושב שיש לי אדם כזה, השיב רב משה יוסף, יש לי אדם שממש עונה לקריטריונים שהצבת בפני."

מחשבה עלתה בלבו לפנות אל עו"ד אהרן מאלר יהודי בעל לב חם ונעים הליכות שומר מסורת, מגיע להתפלל בשבתות בבית הכנסת בקרבת ביתו, מדי פעם היו לו קשרים איתו בקשר למסחר שלו, התמצאותו העיקרית היא בתחום הפלילים, אין ספור תיקים סבוכים ניהל בהצלחה, בוודאי הוא מבין דבר וחצי דבר בנושאים סבוכים מעין אלו, אולי יוכל ליתן לו עצה, חסרון אחד בולט היה לו, הוא דרש סכומים משמעותיים שלא כל אחד יכול היה להרשות לעצמו, אבל רב משה יוסף לא עושה שיקולים כאלו כשצריכים להציל בחור אומלל.

למחרת לאחר התפילה ניגש אל משרדו של העו”ד שהיה ברחוב יפו [לא הרחק מבנין דז’נרלין] במגמה להתייעץ איתו בעניין, הוא גולל בפני העו”ד את הסיפור הכאוב, משתדל לתמצת כדי לא לקחת מזמנו היקר, העו”ד שמע בהפתעה כי חיים שלום שנעלם היה חייל מצטיין בצבא, עד שעבר תסבוכת בשלה נמלט מהצבא, עד עתה היה עצור במגרש הרוסים, הבן אפרים זלמן נפגש עמו פעם אחת, כמו כן נפגש עמו עוד איזה חבר מהצבא, חיים שלום עבר טראומה קשה בשלה איבד חלקים מהזיכרון, כעת אי אפשר לאמוד את הנזקים, אבל ברור שקרתה לו איזו שהיא פגיעה בשל המחלה הקשה שעבר בתקופה האחרונה, הוא כיום ’שבר כלי’ שלא יתרום לצבא כלום, חוץ מלנקום בו על העריקה אין להם ממנו דבר.

רב משה יוסף ביקש מהעו”ד שיגש לברר במגרש הרוסים על מצבו של חיים שלום עוד באותו יום, כל יום שעובר מסבך את העניין, מי יודע אם יוכלו אז לעשות משהו, הוא התחנן בפניו שלא יודה בפניהם כי אי פעם היה מגויס לצבא, אלא ייצמד לגרסה של חיים שלום שטוען שאינו זוכר מתקופת חיולו דבר, כדי שלא לתת להם איזו אחיזה בחיים שלום, איש אינו יודע בכל ירושלים על חיים שלום שהתגייס, לא כ”ש שהחליף זהות, יתכן שמחליפים כאן עם אדם דומה לו, כבר היו דברים לעולמים שהיו אנשים כמעט זהים בתכלית, אי אפשר לדון אדם בלי להוציא ממנו הודאה מפורשת..

”משה יוסף היקר, אנו אמנם ידידים טובים, אבל כעת אתה דורש ממני בקשה קשה מאד, לסייע לעוברי עבירה רח”ל, אצלי הצבא הוא פגז, כך חונכתי בביתי, כל בני וחתני משרתים בצבא, יש עוד הרבה מה לעשות כדי שהיא תתפתח, מילא אם חיים שלום לא היה מתגייס, לא הייתי מבקש ממנו זאת, כפי שלא אבקש מבנך שיתגייס, אבל כשזכה והתגייס למה להוציאו ממקום זה?” שאל בכנות את ידידו.

רב משה יוסף הרגיש כי הוא מקבל מקלחת של מים צוננים, הוא חשב שהעו”ד יפריד בין ההשקפות שלו למקצוע שלו, אבל עכשיו הוא מרגיש שטעה בכתובת.

”ר’ אהרן גם כשמדובר באדם חולני שעבר אירוע קשה עד שקרוב היה לשערי מוות, הוא לא התאושש כראוי ממחלתו וכבר לקחו אותו למעצר אכזרי בלי כל אפשרות להתכונן נפשית, מאסר זה הפך אותו לשבר כלי, האם גם זה נראה לך ראוי והגון?” שאל בקול כאוב ומאוכזב.

”ר’ משה יוסף כשיהיה משפט ישקללו את הכל, אבל כעת אתה רוצה לשחרר אותו בלי שיעבור משפט, זה דבר לא ראוי“.

רב משה יוסף הבין שכל מילה נוספת רק תרע את המצב, העו”ד הזה נראה ערוך למתקפה השקפתית, הוא בודאי לא הכתובת להפקיד בידיו את התיק שלו.

”האמת שהפניה שלי אליך זו בעצם הטעות שלי, טעות שמקורה בחוסר אמונה בבורא עולם, טעיתי ששמתי מבטחי בבשר ודם, אפנה ישירות לבורא עולם“ אמר רב משה יוסף בכאב ופנה לצאת לחוץ.

עו"ד אהרן מאלר חש שפגע עמוקות בידידו, הוא כעת כאוב מאד, חיים שלום היה פעם תלמידו וחתנו, למרות שעברו משברים רבים ביניהם עדיין פועם בחזהו לב חם מאד כלפיו, הוא שם את כל העבר לצד ומנסה להציל את הבחור שנמצא בכלא, מקום מאד לא נעים לשהות, איך הוא יכול להכאיב לאדם כזה ולהטיח בו את השקפתו הציונית, אבל גאוותו לא נתנה לו לחזור בו כבר ברגע הראשון, הוא נשך את שפתיו ונתן לרב משה יוסף לצאת את המשרד.

מה עושים במצב כזה? חושב רב משה יוסף לעצמו, אני לא יכול להשאיר את המצב הזה באויר, עם מי אני מתייעץ?

לפתע אורו עיניו... ב"ה לא אלמן ישראל, איך שכחתי מהעילוי המופלא שכוכבו דורך בירושלים, בכל מקצוע שבתורה רב חיילו וגם בחוכמת המעשה, כפי שהעידו רבים שנושעו דרכו. הלא הוא הגאון הגדול רב ישראל יעקב פישר שיחי', אברך צעיר לימים שכסתו מונחת בין גדולי הדור, שמעתי ממנו כמה שיעורים ויצא לי לדבר איתו בלימוד מספר פעמים.

אולי אגש להתייעץ עמו? הרבה נושעו בעצתו החכמה, חוכמת התורה תועיל לי.

תיכף למחשבה הסמיך מעשה, הוא ניגש לביתו של הרב הוא ראה תור ארוך משתרך, כל אחד עם השאלות והצרות שלו, רב משה יוסף ניצב בקצה התור, בטוח היה שיעמוד שם לכל הפחות שעתיים, אבל למרבה הפלא התור הצטמצם במהירות, כל אחד נכנס ויצא במהירות, התשובות היו חתוכות וברורות, הוא לא השאיר אדם אחד בתהיה, הוא לא אהב לדבר באריכות, הוא ניגש אל לב הבעיה בלי הרבה שהיות, כל אחד הרגיש כי הוא מקבל את העצה הראויה ביותר.

כשנכנס ראה את הרב יושב ליד שולחן עמוס בספרים, פניו היו רציניות ביותר, נראה שאפילו בתור עומס השאלות שנשאל מוחו שקוע בסוגיא עמוקה ביותר, כי עיניו נעוצות היו בספר "נודע ביהודה" ספר עמוק ומפולפל ביותר שמצריך כובד ראש מירבי, כנראה שכל הסובב מסביב אינו מצליח להוציאו משקיעותו בתורה.

כששטח את הסיפור בפניו ראה את מהירות תפיסתו של הרב, הוא לא היה צריך רק למילים ספורות כדי שיהיה בעומק העניין.

"יש לי בשבילך עו"ד, שמו כהן אליעז, יש לו משרד ברחוב בן יהודה, הוא לא יקרן במיוחד, יש מקרים שממש לוקח רק מחירי עלות, הוא מתמצא בכל התככים שלהם, הוא גם חריף שכל ומבין דבר מתוך דבר, ועל הכל הוא מפריד בין השקפות למטלות, הוא יעשה את תפקידו בהצלחה יותר מהקודם שלא יודע להפריד בין הנושאים, תיגש אליו ותאמר לו שאני שלחתי אותך אליו, בעזרת השי"ת הוא ימלא את תפקידו בהתאם.

רב משה יוסף הודה מאד לרב, הוא חש שהוא מתחיל ללכת בדרך הנכונה, הוא מלווה בברכה של אחד מגדולי הדור הבא, הוא יצא למשרדו של אותו עו"ד, כבר מתחילת השיחה חש בהבדל בין שני האנשים מהדקה הראשונה, אותו אליעז היה נמרץ ושאל את השאלות הנכונות, הוא לא הקדים לתמחר את התיק, אלא התעניין בכל הפרטים ויודע שמדובר

בתיק סבוך מאד, אבל נזהר מלייאש את הלקוח שלו, בפרט שהוא נשלח אליו על ידי הרב פישר שהוא מאד מעריץ.

”תראה יש לי דרך לברר את הנושא, תן לי יומיים שלושה לברר את הנושא לעומק, אני אצור איתך בלי נדר קשר, ברגע שיהיה לי מידע קונקרטי, יש לי קשר עם מנהל המעצר, שירתנו ביחד באותה יחידה, עשינו הרבה מבצעים ביחד, יש לו יחס אוהב כלפי, מקווה שאצליח במשימתי, כרגע אל תשלם לי כלום, כי אין לי מושג אם המשימה הזו בנויה בשבילי”.

## דודי לי ואני לו / הרב פנחס מנחם שפירא

### בנאל

#### פרק א.

העולם שמחוץ לארמון געש, המלחמה ניטשה במלא עוזה. שרי הצבא כנוסים היו כדרכם בזמן האחרון, בתוך מפקודותיהם. ואף אל תוך הלשכה המלכותית גלשה הסערה. מלך של חסד היה מלכה של חבל הארץ הפורה והמלבלב, ובחן ותבונה רבים ניהל את ארצו. אך רוע יש בכל מקום, ובעיני כמה מהשרים לא נשאה חן הצלחתו ואהבתו של מלכם. ומשכך, פתחו הם במרד.

העם אהב את המלך, וגם בארמון לא נמצאו לו שונאים רבים מדי. הסיכוי למרד היה באופן אחד. לו יצליחו השרים לנתק את הקשר בין העם למלכו, לכסות מהם את דאגתו אל כל יחיד בהם, לעשות את בית המלוכה רחוק מהעין ומהלב כאחד, הרי שרובה של המלאכה נעשתה, והפירות יצמיחו להם מאליהם באושים במשך הזמן.

לאט אבל בטוח, אספו השרים שונאים למלך. לאחר מכן רישתו את עיר הבירה, שונאים ומרגלים. והתחילו לשבש תשדורות. שליחים שיצאו מן משרדי הממשל, אל ערי המדינה, נמצאו הרוגים מושלכים בוואדיות בתחתיות הדרכים. תקציבי עתק לפתוח הפריפריה מצאו את דרכם לכיסים נעלמים, לקינוח הופצו שמועות קשות נגד בית המלוכה, סיפורי שחיתות שכביכול היו והוצאו זה עתה מן הגנזכים התבדרו בין תושבי המדינה, יד מסתורית רעה ואכזרית בחשה במרץ רב בקדרה.

התוצאות לא איחרו לבוא, העם הכאוב, הסב עורף אל בית המלוכה, שמו של המלך שנהגה עד לאז באהבה והערצה בפי כל החל מאבד מזוהרו. אימהות לפעוטות שהיו רבות בשנים שרים מעלילות בית המלך, החלו קמעא משלבות זמירות אחרות בתוך מנגינותיהם. גם בתשלומי המס הורגשה הרוח הזרה שנשבה בלבות האנשים, איסופו וגבייתו זחלו בעצלתיים, כשתחת הרגשת הזכייה שליוותה את מלאכת האיסוף בשנים עברו, תפסו את מקומה תחושות ניצול וסלידה.

\*

בארמון התכנסו לישיבת חירום בראשות המלך אצילי ושרי הממלכה, כדת מה לעשות. המלך היה כאוב ונהם את ליבו, האצילים והשרים בהו באזלת יד ביגונו של אבי נתיניו הנתון במיצר, ודאבו. אמנם עצה לא נמצאה. והנה נעה הדלת בפתחו של אולם הישיבות ועל ספה הופיע הנסיך. נער בוגר וטוב רואי, 'בנאל' שמו.

בהילוך אצילי ובוטח חצה הנסיך את האולם הרחב וניגש אל מקום מושבו של אביו המלך.

"אבי היקר" אמר הנסיך בטון שקט ושקול "אני, אני אסע למגר את המרד הנפשע המתחולל בממלכה. אסע ואחדור אל שורות העם אשר בשדות, אשיב את נאמנותם כאשר היו מימים ואחזור בעזרת ה' כשבשורות טובות בפיי".

"אנא בני" החוויר המלך "אל לך להכניס עצמך למקום סכנה, הלא אתה הוא בני יחידי אהובי והיה אם אבדת אתה תאבד עמך כל הממלכה כולה".

הנסיך בנאל התכופף ונשק את ידו של המלך, ואחר אמר " כדברך אבי היקר, אקח עמי ממבחר אנשי החייל שבצבאנו ובטוח אני בכוחה של האמת לנצח אף את העז שבאויבים, בשם ה' אעשה ואצליח".

"א-לוקים יחנך בני" בירך המלך וקולו נשנק, אחר קם ובעיניים זולגות דמעות רותחות נשק לנסיך על מצחו.

### פרק ב.

ממעבה היער יצאה קבוצה בת עשרה אנשים, שנים מתוכם השתרכו מאחור מטשטשים בזרדים וענפים את טביעות רגליהם של שאר אנשי הקבוצה.

זר כי יקלע לא יעלה על דעתו כי האנשים יצאו זה הרגע מן האדמה וכי מרבד השיחים התמים שלצדו הינו לא פחות מאשר פתחה של מנהרה המובילה אל ארמון המלוכה.

בעיר הסמוכה קנו חברי המשלחת עגלה קטנה, אל המושכות רתמו סוס מבוגר וכחוש, ויצאו למסעם.

\*

על במה מאולתרת בלב השוק עמד אדם שחום עור לבוש בגדי צייד ונאם בפאתוס, תווי פניו היו בעלי אפיונים חדים של גסות ואכזריות.

"המלך שלנו הוא מושחת", הרעים בקול בס "הוא רוכב על גבו השפוף של העם, הוא שונא אתכם, עורו התעוררו השיבו מלחמה אחת אפים, נקמו את נקמת בניכם ובנותיכם הנמקים ברעב ובחוסר כל בגלל שחיתותו של בית המלך".

"איה הם?" המשיך האיש מאמץ את מיתרי גרונו "כספי התמיכה אותם היה שולח המלך אי פעם לעניי הממלכה? אה? אין זאת אלא כי פסו רחמיו מן הארץ"

קהל המאזינים קמץ אגרופיו.

"תארו לעצמכם" תיאר המורד בציוריות שטנית "את המלך כאשר הוא יושב פרקדן על מיטת הסבה זולל אומצות בקר, ובחלון חדרו ניבט מחזה אומלל של תורות ארוכים בשערי הארמון של מבקשי עזרה וסיוע, והנה חיילי המשמר האכזריים בהוראת המלך מסלקים את הפונים האומללים בבעיטות מגף.

אחחחח בערו הלבבות.

שחום העור חכך ידיים בהנאה, דבריו עושים פירות, כמה קרוב היום בו יצליחו לאבד את שם המלך מקרב הארץ, ליבו התרחב מהנאה ומרוע.

מן הקהל ניתק קדימה נער יפה עיניים וטוב רואי.

"הראית בחייך את המלך" שאל בקול צלול וחד את המכוער שקצף על הבימה, "הידעת את ליבו" המשיך ושאל "היודע אתה כמה נושא הוא את משא כל העם הזה? היודע אתה כמה הומה ליבו לראות בטובת כל יחיד?".

"אין לכם בכל הארץ אוהב גדול מן המלך" פנה הנער אל העם שהתגודד כעת מסביבו "אבי המלך" נשימתם של הנאספים נעצרה 'זה הוא הנסיך!'

"אבי המלך" המשיך הנסיך "אוהב אתכם רוצה בטובתכם ומייחל להצלחתכם. סורו לכם מעל אוהלי האנשים הרשעים האלו כי הם המה המאבדים את טובתכם, הם ההורגים וטובחים בנאמני בית המלך המביאים את בשורת הדאגה והאהבה אליכם, עשו בהם דין ומשפט, בטרם תאבד הארץ הטובה".

אחד אחד ניגשו אל הנסיך משפילים את ראשם מנשקים את גב ידו וממלמלים מילות סליחה.

אווירה מפויסת ומנוחמת השתררה בשוק.

והנה מאחור התארגנו כמה מנאמני המרד להשיב מלחמה, בחרבות שלופות קרבו אל הנסיך עיניהם רושפות, ובבת אחת מצא את עצמו הנסיך מכותר במורדים עזים ומרים. בחיוך הביט בהם הנסיך.

בטרם פתח את פיו הרים את עיניו לשמים ומלמל תפילה קצרה.

"מי בכם" העביר הנסיך מבט נוקב על כנופיית המורדים והמשיך "אשר בשוגג הצטרף אל שורות המורדים. מי בכם אשר 'בתום לבבו' האמין לדברי הבלע של שונאי אבי, ילך וישוב לביתו כי ה' העביר רוח טהרה על הארץ וישוכו המים הזידונים.

האיש התם והירא ימלט מן הדין, שובו אחי השוגגים פן יבולע לכם.

שנים מנושאי החרבות קדו בכניעה והניחו את חרבם על הארץ, פסעו לאחור והצטרפו אל שאר בני העיר המביטים באלם במחזה.

הנסיך נאנח, רק שנים נצלו מן גורלם של המורדים, ליבו חישב לוותר ולעזוב את העיר אך רוח הטהרה שפיעמה בלבבו לטהר את הארץ הזרימה בגופו דם חדש ואצילי.

הוא שלף את חרבו מבין קפלי גלימתו וחולל במהירות האור בין גופותיהם הקורסות של המורדים ועוד טרם הבין איש מן העומדים את הנעשה שכבו נציגי האופל מתים על אדמת השוק.

\*

עיר עיר ומדינה ומדינה כל מקום וסגנונו כל עיר ומורדיה, עוברים הנסיך ובני פמלייתו ושבים בין העם מנחמים מחזקים ומאירים עיניים עיוורות, פורשים את האמת כשמלה לפני העם, נאבקים בכוחות של רוע משאירים אחריהם בכל מקום תקווה ואור, הרהורים של תשובה וזרעים של אמון המתחילים לנבוט.



## פרק ג.

חודשים חלפו יפי תוארו של הנסיך בקושי וניכר, שערו צמח פרא ידיו גוידו ופניו האפירו מתלאות הדרך, אבל קולו שנשאר זך וצלול ודבריו שהביעו את המיית לבו הטהור עשו מלאכת קודש בכל ערי המלוכה.

מימין ומשמאל פנו משלחות נכבדי הערים אל המלך, לכרוע ברך ולקבל עול מלכותו מחדש. בלב קרע ומורתח הגיעו, בגב כפוף ובנפש חפצה להשיב ימים כקדם.

והנה הגיע היום בו היה הנסיך אמור לחזור לארמון.

במרומי הצריח הקדמי ניצב על גבי בימה מוגבהת עמד המלך, מאחוריו עומדת המלכה וסביב להם משמר כבוד דומם.

בשערי קריית המלוכה ניצב מסדר ענקי, שער פרחים ססגוני מעוצב ומעוטר ביופי רב הועמד בתווך סוכך בפרחיו על שטיח ארגמני בוהק. על גבי במה ארוכה וצרה מן הצד עמדו הכן מאות כלי מיתר מכווננים, לידם נשפו נשיפות הכנה קלרינטים אבובים וחצוצרות.

מן האופק התקרב במהירות פרש דוהר, החיילים אימצו את עיניהם, הפרש קרב אל המסדר וכאשר הגיע עצר במאמץ רב את הסוס והכריז "שלוח אנוכי מפמלייתו של הנסיך ירום הודו, והנני לבשרכם כי נסיכנו ירום הודו נמצא במרחק שעת רכיבה מן הקריה המלכותית.

בראו לללללללללללל קריאות גיל נשמעו מכל עבר.

והנה בא הרגע ומרכבתו של הנסיך חצתה את שער הקריה, מתחת לסידור הפרחים בלם הרכב את העגלה ונתן להמון המשולהב לפתוח את העגלה כדי לשאת את הנסיך על כתפיים.

יצור מגודל שער לבוש בגדים מאובקים ומלא בגלדי פצעים דידה בקושי מן הכרכרה החוצה. אך בקושי ניתן היה לזהות מבין קמטוטי עורו כי השחור העז שמכסה את פניו הינו אבק ופיח לא צבע מולד.

"הזה הוא הנסיך?" תמהו הכול "אוי מה היה לו?"

רק אחד מבין כל הנוכחים לא שת לבו למראהו הפצוע והמלוכלך של הנסיך. המלך!

בידיים פרושות שעט המלך מן הצריח אל הרחבה הגדולה, מעיו המו אהבה ולבו חישב להתפקע, געגעועו כמעט והכריעוהו. אל מולו דהר הנסיך ונפל אל תוך ידיו הפרושות, עייף ולאה מלוכלך ודהוי, בוכה ודומע מגפף ומתגעגע.

מלוכלך בשביל המלך, פצוע למען אבא, מיוגע עבור האמת. "עבד נאמן קראת לו".

ולא הפריע למלך הטינופת, ולא נזהרה המלכה על ריפודי השרד של הכיסאות, ולא הזהירו המשרתים על השטיחים היקרים. כי הייתה האהבה גדולה והמה הלב מה שלא יכל

ההיגיון לומר, ונמוגו חמודות תבל ומלואה אל מול אהבת הבן היקיר והמשכיל שחקק בבשרו בעט עופרת ושמיר מסירות ונאמנות ל'אבא' המולך בכל הארץ.

פרק ד'.

על ארון מהודר בחדר הרחצה המתינה מגבת ריחנית, משרת עמלן הרתיח דוד של מים ושפך את תכולתו לגיגית ענקית, צוות של ספרים וגלבים המתינו הכן בלובי האגף בו שכנו חדרי הנסיך.

כעבור שעה לא ארוכה לא ניתן היה להכיר את הנסיך. המלכה שהוציאה מעם מחילות ארמונה לפני כמה חודשים נער צעיר ושברירי לא יכלה לזהות בגבר התמיר והחסון שמולה את אותו הנער. הבגדים החדשים שלבש היו גדולים ממידותיו הישנות והלמו אותו להפליא, חגורת הקרב אותה חגר על מתניו כמו נתפרה עבורו, חרבו הארוכה והממורטת השתלשלה באצילות על צידיו.

כתפיו גבהו צווארו הזדקף מעיניו ניבטה תחושת אחריות נסיכית וכעת כל הילוכו אומר מלכות.

בניע יד החווה המלך לנסיך לבוא אחריו.

פרק ה'

בסמוך ללשכתו של המלך צומת העצבים של הממלכה בנויה הייתה מזה שנים לשכה נוספת. במרבית ימי השנה הייתה הלשכה סגורה על מסגר ובריח, פעמים בודדות במשך השנים בהם היה צורך בלשכה נוספת השתמשו בלשכה ההיא בזהירות מרבית, בכדי לשמור על יופייה ופארה של הלשכה.

מסדר צבאי קטן אך מרשים עמד דום בשני שורות מדויקות, מקביל לפתח הלשכה, בחלל הפתח שעדיין סגור היה, ניצב דוכן נאומים קטן.

המלך שילב את זרועו בזרועו של הנסיך עטור המחלצות וקרב עמו אל המסדר העומד בפתח הלשכה.

"בני עמי שמעו נא פתח המלך ברגשה "רבות בשנים הייתה לשכה זו בארמון המלוכה סגורה על מסגר ובריח.

היודעים אתם מה משמשת היא לשכה זו?" שאל המלך רטורית, והמשיך "כאשר בניתי את ארמון המלוכה הוסיפו הפועלים ברצוני וחצבו בסלעי הענק אבני בניין עצומות, משא מאה פועלים הייתה כל אבן. ומן האבנים הללו בנו את הלשכה הזו, בנו אותה ושכללה ברוב פאר והדר".

עבור מה?" הגביה המלך את קולו בהתרגשות "ציפיה כמוסה הייתה בלבם של מלכי הארץ הזאת מימים ימימה, למצוא משנה למלך נאמן. ולא לומר באתי שהמשנה למלך שכהיום אינו נאמן, הס מלהזכיר. מצפים היינו אני ואבותי למצוא איש נאמן רוח מכסה דבר החש את לב המלך כלבבו הוא, לקחת איש שכזה ולעשותו מלך על כל עמינו על פיו

ישק כל דבר והוא ינהיג את ארצנו לאיש כזה יאתה ההנהגה בשם המלך לאיש כזה ראויה היא משרת המשנה, ועבור איש שכזה בנה בניתי לשכה מפוארת זו.

קרב הנה בני היקר" קרא המלך והניח ידו על כתפו של הנסיך "לך יאתה הממשלה אשריך באומץ לבך בנאמנותך בחירוף נפשך הוכחת כי אתה הוא הראוי ביותר לשבת על כסא ה'משנה למלך' ולהנהיג את העם.

המלך פתח באיטיות את הדלת, הנוכחים עצרו את נשימתם אל מול הפאר וההדר. על מדפים קטנים לאורך הקירות דלקו נרות והפיצו אור רך, כורסה חדשה מעור בהיר ניצבה על יד השולחן הכבד עליו עמד כתר עטור יהלומים.

"היכנס" הראה המלך בידו אל תוך החדר.

היכנס ומלא את יעודך, להנהיג את עמי, על פיך יישק כל דבר, ובדברך יפעל הכל וְאֲשִׁים דְּבָרֵי בְּפִיךָ וּבְצִל יְדֵי פְּסִיתֶיךָ לְנֹטַע שְׁמַיִם וְלִיסַד אֶרֶץ" אתה הוא הראוי יותר מכולם לשבת על כסא המשנה למלך.

#### ארבע פרשיות.

כאשר נכנס היהודי בשעריה של תקופת ארבעת הפרשיות עומד הוא לפני שוקת שבורה מימינו ומשמאלו עולם חומרי מנותק מכל זיק שבקדושה אפוף מתירנות וגסות הרוח.

מבין הריסותיו של עולם השכלי והאמת הפנימית זועקת בת קולה של השכינה הקדושה ומתחננת אל כל יהודי באשר הוא לחלצה ממיצר וממאסר, מגלות הנפש הנוראית בה שקעה השכינה מכל סיאוב ושיקוץ העולם.

#### פרשת שקלים

עם הגיע חודש אדר משמיעין על השקלים בכל פלך ופלך עומדים אנשים ומשמיעים על נדיבות לבם של בני ישראל אל בוראם, כל נדיב לב יביאיה את תרומת ה', וישראל נתבעים ונותנים את עצמותם את לבם וכיסופיהם ורצונותיהם את השתוקקות לבם לה'.

#### פרשת זכור

תמה לה שבת שקלים שב היהודי למחיצת החומר פוגש שוב את הרגליו החומריים את מעשיו שאינם עולים תמיד בקנה אחד ובמידה אחת עם רצונותיו הטהורים והכוספים. על מקהלת הניסיונות ועל חורבן הבריאה והעלמת טבעו הא-לוקי של העולם מנצח בעוז שונאו הוותיק של קה ריבון עלם, הלוא הוא מר עמלק ימ"ש, בששון ובשמחה מחריב הורס מנתץ את כל נאות יעקב, שונא על מנת לשנוא על מנת להציק על מנת להזיק ולקלקל.

אל מולו יוצא היהודי בנו יחידו של מלך מלכי המלכים להילחם חזיתית לכבוש מאחזים, לגלות אהבה, לספר את נחמתו וכיסופיו של מלך מלכי המלכים אל כל יהודי ולקרב ולהשיב לב אבות על בנים ולב בנים על אבותם.

כנגד זה נתקנה שבת פרשת זכור.

**פורים**

והנה שב הבן עטור הניצחון אל בית המלך חמוץ בגדים מפויח פנים, מקבל אותו המלך ברוב אהבה ותשוקה בידיים פרושות, עם כל הלכלוך וכל הזוהמה הרוחנית והגשמית שדבקה בבן יקיר מכל הקרבות העקובים שניהל, מה נאדר ומה מאושר היום הזה, ויום זה הוא יום הפורים עת בא כל איש ישראל אל המלך שלא כדת, פצוע וחבול ממלחמת היצר, סר וזעף מכל מלחמות החיים, כך בגיודי ידיו בבצקות רגליו ובשחור פניו חובק את המלך בבגדיו.

**פרשת פרה**

ו...אחר החגיגה וההתרגשות מפנה המלך את בנו לרחוץ את זוהמת לבו את רוע פניו, להטהר להזכות להסיר רוע מעללים לחזור בזיו קלסתרן לצורתו הראויה של בן המלך, ועל כן קוראים פרשת פרה.

**פרשת החודש**

תכליתו של בן המלך בסופו של כל תהליך הוא לעמוד לימין אביו ולסייעו לנהל ממלכה ושריה, ואחר כל ההרפתקאה אותה עובר היהודי בבואו לעמוד לפני ה' לשרתו ולברך בשמו מביאו המלך חדריו וממנה כל איש ואיש מזרע אוהביו להיות צינור ומשפיע חיים אור וטוב לעולם, להקריץ את מציאותו בכל פינה ולגלות את זיוו בכל מקום, על ידי אמונה, משא ומתן באמונה וכל שאר המעשים הנעשים מאמונת אומן וזה הוא תכליתו של מסע סופו של קרב להיות בצורה ובאופן הטבעיים והאמיתיים של בן של מלך.

## סיפור / הרב חיים נתן היילפרין, מח"ס 'לקטוי שערי תשובה', מאנשעסטער

### סיפור נפלא מהבעל הילולא ה'נעם אלימלך' זיע"א

לאחרונה, פגשתי פה במאנשעסטער יצ"ו, ידידי הר"ר פישל טהאלער ני"ו, ונזכרתי שהיה לו סיפור פלאי של הצלת נפשות מכח הנועם אלימלך זי"ע, ובקשתי ממנו לשמוע הפרטים עוד פעם. לאחר שכתבתי השורות הבאות, הראתי לו הדברים לבעל המעשה, לאשר שהכל נכתב מדויק, ולכן הרי לך לפניכם סיפור "כלי ראשון". וכה סיפר. כ"א אדר ב' תשע"ו בתור חתן הלכתי לאשדוד להזמין ספודק לקראת החתונה שלי, ואח"כ חשבתי לילך לחוף הים ליהנות ממעשה בראשית. נכנסתי קצת לתוך המים, ופתאום, מערבולת (whirlpool) התחילה לבלוע אותי, ומן רגע לשני, נכנסתי לאט לאט לתוך החול. לא יודע בדיוק במשך כמה דקות התארכה, אבל היה נראה לי זמן ממושך במצב של סכנת נפשות ממש. קשה לתאר במילים ההרגשים והפחד של מוות שהיה לי באותה שעה. מאיזה סיבה לא היו אנשים אצלי לצעוק לעזרה, אבל כמובן התפללתי מעומקא דליבא לזכות להצלה! ואמנם בדרך נס זכיתי לינצל.

ועכשיו נעבור לצד שני של הסיפור... אבא שלי היה אז בליזענסק בציון הקדוש של הר"ר אלימלך זי"ע, וסיפר לי אחר כך, איך פתאום בלי הסבר, התעורר באתערותא דלעילא נפלאה, להתפלל בכוונה גדולה לבריות כל ילדיו, ואני בתוכם, עד כדי שעלה במוחו לתרום לצדקה לע"נ הבעל הילולא הנועם אלימלך סכום עתק של \$5000 שיתן להנצרך הראשון שיפגוש. שם במקום, ראה ידידו העסקן המפורסם הר"ר שלמה שווארץ, האחראי על התומכי שבת בשם "שובע שבתות", ומסר לו הסכום שנקב לתרום.

כאשר דיברתי עם אבי מורי, וחשבנו יחד מתי אירע הנס שלי, ראינו שהיה בדיוק באותה שעה שעמד אצל הציון של הצדיק! לא יאומן כי יסופר גודל כח הצדיקים אשר במיתתם קרויים חיים, לפעול עוד כמו שפעלו בחיים חיותם עלי אדמות להצלת כלל ישראל ביחד עם הכח של צדקה תציל ממוות.

עוד לא נגמר הסיפור, השנה, שזכינו להיומא דהילולא פעמיים, ביום כ"א אדר ראשון, ידידי בעל המספר, היה נצרך למשכנתא אשר כבר השתדל באופנים שונים, ולא עלה בידו להשיגה. חשב לעצמו לערוך סעודת הודאה על הצלתו מלפני שש שנים, וסיפר ברבים העובדא הנזכר, ואמנם מיד אח"כ הסתדר הכל על הנכון.

זכותו יגן עלינו ועל כל ישראל!

## סיפורים על מרן הגר"ח קניבסקי / דברים של טעם

### פניני חכמה מאוצרו של שר התורה מרן הגאון הגדול רבי חיים קניבסקי זצ"ל

מעשה באחד שחשקה נפשו לעלות לתורה בפרשת התוכחה, ומכיוון ששמע שיש החוששים מכך פנה אל הגאון רבי חיים קניבסקי זצ"ל לשאול את פיו כדת מה לעשות, ענה לו הגר"ח שאין כדאי הדבר ואין בזה סימן טוב... ולחזוק תשובתו סיפר לו הגר"ח מעשה שהיה בשנה שלפניה באחד מתלמידי 'כולל חזון איש' שעלה לתורה לקרוא בפרשת התוכחה, ולא נגמר הדבר 'בכי טוב'... כי מיד בשבוע שלאחריו מתה דודתו העשירה של האברך שהייתה דרה בארה"ב, והניחה לו ירושה הגונה ובין יום נהפך מעני מרוד להיות מעשירי העיר... ו... לא עבר זמן ארוך והלה עזב את הכולל ויצא לעסקיו... הרי לך איזה חורבן נורא נגרם מאותה היעליה.

באר הפרשה, בהר בחקתי

\*

כאשר נולד דור ששי למרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל כיבדו לו בסנדקאות. ברם היות והברית היתה בעיר אחרת לא רצה ללכת, בטענה שזה ביטול תורה.

חתנו הגר"ח קניבסקי זצ"ל ניסה לרצותו לבוא, באומרו דאיתא בלקט יושר (הל' מילה) בשם רבו התרומת הדשן כי מי שהוא בעל ברית לבן נינו אינו רואה פני גיהנום!

ענה הגרי"ש אלישיב זצ"ל: במשך מאה שנה אני עמל להגיע לגן עדן דרך ישרה ולא בעקיפין...

\*

אגב שדיברנו אודות מספר הפעמים שנזכר שם 'אליעזר' בתורה, כדאי להעתיק סיפור ומאלף מענין זה, דהנה הגאון רבי חיים קניבסקי זצ"ל נשאל פעם 'כמה פעמים מוזכר שמו של משה רבינו בתורה?'

והשיב: שש מאות וארבע עשרה (614).

לאחר שהעירו לו כי המחשב הראה שש מאות ושש עשרה (616).

השיב: שתי הפעמים הנוספות אמנם מופיעות בהן האותיות מ ש ה, אך אין משמעותן שמו של משה רבינו, ואלו הן: א. ואם ימעט הבית מהיות משה (שמות יב, ד), ב. שמוט כל בעל משה ידו (דברים טו, ב).

\*

אמרו חז"ל (סנהדרין קיט:): 'און בן פלת אשתו הצילתו בחכמתה'. לכאורה מהו החכמה הגדולה?

וביאר הגר"ח שמואלביץ זצ"ל, כי בתקופה של מחלוקת כשאחד מדבר לענין - חכמה גדולה היא!

נהנה הרב (הגר"ח קניבסקי זצ"ל) מאוד מזה.

דרך שיחה, קרח

\*

אמר רבינו הגר"ח קניבסקי זצ"ל, כמדומה מהחזו"א זצ"ל, על אותם שעושים פלפולים משונים, משל למה הדבר דומה, לאחד ששאל מדוע כתוב בפרשת בהעלותך את המילה בהעלותך עם ח' ולא עם כ'.

וענה לו חבירו: הרי כתוב עם כ' ולא עם ח'.

אמר לו הלה: זה תירוץ אחד, לי יש עוד תירוץ, כנגד ח' ימי חנוכה...

ספר 'הספרים', עמ' קמב

\*

בבית המדרש בישיבת מיר ישבו שני בחורים ושוחחו ביניהם.

כשנכנס ראש הישיבה הגאון רבי נחום פרצוביץ זצ"ל לבית המדרש, מיד החלו הבחורים להתנדנד נכח הגמרא הפתוחה לפנייהם מסכת נדרים, הם נעו בריכוז ונגנו "איי אייאי תנו רבנן תנו רבנן..."

נעצר רבי נחום לידם והפטיר: טוב שאתם רוצים ללמוד, אבל בכל מסכת נדרים אין 'תנו רבנן'!...

כשספרו למרן הגאון רבי חיים קניבסקי זצ"ל את המעשה הזה, הוא שקע במחשבות, קמט את מצחו לכמה שניות, ונהרה התפשטה על פניו באמרו: אכן צודק הוא רבי נחום, בכל 'נדרים' אין תנו רבנן... אבל יש "דתנו רבנן"... (נדרים כז' מאן תנא להא דתנו רבנן).

להאיר, תעה

\*

הגאון רבי חיים קניבסקי זצ"ל חזר על מה ששמע מהמגיד מישרים רבי יעקב גלינסקי ז"ל כשהיה פעם מאושפז בבית החולים, והרופא שטיפל בו שאל אותו בדאגה אם אמת מה שכתוב שהרופאים צריכים ללכת לגיהנום?

ענה רבי יעקב: אכן, כן איתא בגמרא (קידושין פב.), אבל אינך צריך לדאוג שכן כתוב 'טוב' שברופאים, ואין הכוונה אליך...

גליון דברי שיח, משפטים תשעו

\*

מן הענין להביא בהזדמנות זו מעשה שהיה בשלושת עמודי עולם אלו שהזכרנו (ה"ה הגאון רבי שמואל הלוי וואזנר זצ"ל, הגאון רבי יוסף שלו' אלישיב זצ"ל, והגאון רבי

חיים קניבסקי זצ"ל), ואשר מעורר את חשקת וערגת הלב ללימוד התורה. ומעשה שהיה כך היה. בחור צעיר משיבת לייקוואד עסק בסוגיית מיתת סקילה, ובתוך לימודו עלתה ברעיוניו שאלה מעניינת, משנה שלימה היא בסנהדרין (פ"ו מ"ד) כי בית הסקילה היה גבוה שתי קומות. אך יש להסתפק האם גם שור הנסקל כך דינו, או שמא רק באדם אמרו כן. הרצה הצורב את שאלתו לפני חכמים וגאונים מופלגים, אך כולם לא ידעו להשיב לו, והשאלה נותרה ללא מענה.

לימים הזדמן אותו רב שבפניו נשאלה השאלה לבקר בארה"ק, והוא נכנס אל פוסק הדור הגאון האדיר רבי שמואל הלוי וואזנר זצ"ל, ושטח בפניו את שאלתו. הרהר הגר"ש וואזנר כמה רגעים ואמר: 'בתלמוד בבלי לא נמצא מקור לזה'. הרהר עוד כמה רגעים וחרץ בביטחה: 'גם בתלמוד ירושלמי לא נמצא דבר כזה'. ואז פרש את שני ידיו לצדדים ואמר: 'איני יודע מה לענות לך'. יצא הרב מבית הרב וואזנר ושם פעמים אל ביתו של הגאון האדיר רבי חיים קניבסקי זצ"ל, שמא הוא יידע תשובה לשאלתו. והנה המחזה הנורא והמבהיל חזר על עצמו, הגר"ח התעמק במחשבתו, ולאחר רגעים מספר אמר: 'זה לא נמצא בבבלי', עברו רגעים מספר והקול נשמע: 'וגם לא בירושלמי', אך לבסוף אמר שאפשר שיש להכריע את הספק מתוספתא פלונית.

ראה אותו רב את מראות האלוקים אשר נגלו לפניו, וגמר בלבו לעלות ירושלימה, ולשאול את פי פוסק הדור הגאון האדיר רבי יוסף שלום אלישיב זצ"ל. ויהי כי הרצה את שאלתו בפני הגרי"ש, השיבו מיד: 'שאלה זו לא נמצאת לא בבבלי ולא בירושלמי'. הנ"ל שכבר שמע מהגר"ח על התוספתא, ביקש להראות מציאה זו להגרי"ש, וניגש לארון הספרים בכדי להוציא את הגמרא, והנה, כאשר אך ראה הגרי"ש איזה כרך גמרא הוא מבקש להוציא, קרא לבחור ואמר לו: 'בודאי כוונתך על תוספתא פלונית - משם אין ראייה לשאלתך!...'

מבהיל הדבר על הרעיון, שבדורנו אנו חיו עמנו ספרי תורה חיים, אשר בזכרונם אצורה ומונחת התורה כולה, כשהיא סדורה דבר דבר על אופנו בבהירות מופלאה כזו, וזאת כאמור מכח שקידתם והתמדתם העצומה בתורה הקדושה, בלא להפסיק מן הלימוד ולו רגע קט.

בפקודיך אשיחה, חודש אייר

\*

בסעודת פורים אמרו פעם למרן הגר"ח קניבסקי זצ"ל כי ר"י גלינסקי ז"ל אמר פעם שברכותיו שוות יותר משל הגר"ח, כי בסיום הש"ס של הגר"ח בערב פסח, ברך ר"י את הגר"ח: 'אי"ה לשנה הבאה'. והגר"ח אמר לו: 'וכן למר', וברכותיו נתקיימו, וברכת הגר"ח לא...

הגר"ח זצ"ל הגיב ע"ז: אם אתה חושב שאפשר לגמור ש"ס עם ברכות, זה טעות, צריך ללמוד, ואז גם ברכותי יהיו מועילות.

גליון 'כל משאלותיך', מספר ה'



מרן הגאון רבי יעקב ישראל קניבסקי זצ"ל "הסטיפלר", באה אליו בתו ואמרה לו ש"חיים אינו מרגיש טוב, ויש לו כאבים בכתף", כששמע הסטיפלר את הדברים, הלך מיד לבית בנו מרן הגאון רבי חיים זצ"ל, וראהו מתנהג כסדרו - מקבל את הקהל ולומד - ואמר לו "חיים, אריין אין בעט!" [חיים, היכנס למטה], ורבי חיים לא שאל שום שאלה, ונכנס תיכף למטה.

בערב, ביקרה בת הסטיפלר שוב אצל אביה, ואביה אמר לה "הכל מסודר כבר - חיים כבר במטה"... מיד תפסה את הטעות, ואמרה לאביה "לא התכוונתי לאחי רבי חיים, התכוונתי לבני (או לנכדי) חיים" - אמר לה אביה "אוי, עכשיו אני מוכרח ללכת שוב לחיים ולומר לו שיצא מהמטה, כי יודעני בו שכל עוד ולא אומר לו לצאת מהמטה הוא לא יצא".

וכך הוה - הסטיפלר הלך לבית הגר"ח, וכאשר שיער כך היה, הוא ראהו במטתו עם ספר גדול ולומד, והסטיפלר אמר לו "חיים, ארויס פון בעט!" [חיים, צא מהמטה], ורבי חיים ירד מהמטה, בלא לשאול את אביו על מה הורה לו להכנס להמטה ולמה חזר והורה לו לצאת מהמטה.

קונ' נועם שיח, שיחות הגאון אב"ד סאנטוב שליט"א  
(פנינים אלו לוקטו מ'דברים של טעם')